

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM

dr. Deák-Molnár Dóra

**A LIBÉRIAI BIZTONSÁG KOMPLEX PROBLÉMÁI,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÚJJÁÉPÍTÉSI
FOLYAMAT JOGI VONATKOZÁSAIRA**

Doktori (PhD) értekezés

**Témavezető:
Dr. Szenes Zoltán egyetemi tanár**

Budapest, 2011.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	1
AZ ÉRTEKEZÉSBEN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	4
ÁBRÁK ÉS MELLÉKLETEK JEGYZÉKE	7
BEVEZETÉS.....	8
1. LIBÉRIA NYUGAT-AFRIKÁBAN.....	12
1.1. Libéria, avagy: „A szabadság szeretete hozott ide minket”	12
1.1.1. Libéria történelmének jelentősebb állomásai	12
1.1.2. Libéria természetföldrajzának jellemző vonásai	13
1.1.3. Libéria, mint a nemzetközi közösség állama	15
1.1.4. A szervesetlen társadalomfejlődés és libériai aspektusai	16
1.1.5. Libéria geopolitikai jelentősége	19
1.1.6. Libéria és a biztonság fogalomrendszere	19
1.2. A nyugat-afrikai régió és Libéria viszonyrendszere.....	22
1.2.1. A nyugat-afrikai régió	23
1.2.2. Libéria rangpozíciója.....	26
1.3. Következtetések.....	27
2. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG POLITIKAI ASPEKTUSAI	29
2.1. A libériai állami berendezkedés és politika rendszer jellemző vonásai	29
2.1.1. A libériai államberendezkedés alapjai.....	29
2.1.2. Libéria politikai rendszere	30
2.1.2.1. A politikai berendezkedés alapja: az Alkotmány	30
2.1.2.2. Az állami intézményrendszer elemei.....	31
2.2. A 2005. évi választások elemző bemutatása.....	32
2.3. A Sirleaf-adminisztráció politikája.....	34
2.3.1. Főbb kormányzati kérdések	34
2.3.2. Problémás kérdések a törvényhozásban	36
2.3.3. Libériai háborús bűnöket vizsgáló törvényszék felállítása, avagy az Igazság és Megbékélés Bizottsága	36
2.3.4. Kritikák.....	38
2.4. A korrupció, mint a politikai élet problémás területe	39
2.4.1. A korrupció visszaszorítására tett intézkedések	39
2.5. Libéria a nemzetközi porondon.....	42
2.5.1. Libéria az ENSZ-ben.....	42
2.5.2. Libéria a regionális nemzetközi szervezetekben.....	43
2.6. A libériai-amerikai kapcsolatok	45
2.6.1. A menekültkérdés.....	47
2.6.2. A Millennium Challenge Corporation.....	47
2.6.3. A Békehadtest	48
2.6.4. Gazdasági együttműködés és beruházások.....	48
2.6.5. Légügyi és kommunikációs kapcsolatok.....	48
2.6.6. Adósság-elengedés, a donorok tevékenysége	49
2.6.7. Pénzügyi segítségnyújtás.....	49

2.7. Következtetések.....	50
3. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG KATONAI ASPEKTUSAI.....	51
3.1. Az első libériai polgárháború (1989-1997).....	53
3.1.1. Az első libériai polgárháború kirobbanásának okai	53
3.1.2. Az első libériai polgárháború eseménytörténete	55
3.1.2.1. A polgárháború első szakasza (1989. december 24. – 1990. augusztus).....	55
3.1.2.2. Az ECOMOG csapatok bevetése	57
3.1.2.3. Az ENSZ megjelenése: az UNOMIL misszió	62
3.1.2.4. A válság konszolidációja és a rendezési kísérletek	63
3.1.3. Az ECOMOG misszió jelentősége.....	64
3.1.4. Az Egyesült Államok és az első libériai polgárháború	65
3.2. A második libériai polgárháború (1997-2003).....	65
3.2.1. A második libériai polgárháború kirobbanásának okai.....	65
3.2.2. Az ENSZ Libériai Missziójának tevékenysége	69
3.3. Gyerekkatonaság Libériában.....	71
3.4. A biztonsági szektor reformja a Sirleaf-adminisztráció idején	74
3.4.1. Libéria biztonsági intézményrendszere	75
3.4.2. A katonai biztonság szavatolásának kerete: a DDDR és az SSR.....	77
3.4.2.1. A DDDR program	77
3.4.2.2. A biztonsági szektor reformjának folyamata és buktatói	78
3.5. Következtetések.....	84
4. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG GAZDASÁGI ASPEKTUSAI.....	85
4.1. Az élelmiszerbiztonság alapvető kérdései a libéria gazdaságban	86
4.2. Az agrárszektor meghatározó ágazatai Libériában.....	88
4.2.1. A libériai erdőgazdálkodás és a környezeti biztonság kapcsolata	90
4.2.2. Az ültetvényes gazdálkodás jellemző vonásai.....	92
4.2.2.1. Az ültetvényes kaucsuktermelés emberi jogi dimenziói	93
4.2.2.2. A globalizáció hatásai a kakaóültetvényeken	99
4.2.2.3. A globalizáció hatásai az olajpálma-ültetvényeken	100
4.3. A globális nagyvállalatok térnyerése és szerepe a libériai nehéziparban	101
4.4. A libériai szolgáltatási szektor specifikus vonásai	105
4.4.1. A közlekedési szektor.....	105
4.4.2. A távközlési szektor	108
4.4.3. A kereskedelmi szektor	109
4.4.4. A turisztikai szektor	110
4.5. Következtetések.....	111
5. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG KÖRNYEZETI ASPEKTUSAI.....	113
5.1. Az ásványkincsek kiaknázása	113
5.2. Az energiaforrások és a környezeti biztonság kapcsolata.....	116
5.2.1. A hagyományos energiaforrások	116
5.2.2. A megújuló energiaforrások	117
5.2.2.1. A vízenergia	118
5.2.2.2. A napenergia	121
5.2.2.3. A biomassa	122
5.3. Következtetések.....	129

6. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG TÁRSADALMI ASPEKTUSAI.....	131
6.1. Az első generációs jogok érvényesülésének problematikája Libériában.....	131
6.2. A második generációs jogok érvényesülésének problematikája Libériában ...	136
6.2.1. A tulajdonhoz való jog	137
6.2.2. Az egészséghez való jog.....	138
6.2.3. A munkához való jog	139
6.2.4. Az oktatáshoz való jog	140
6.2.5. A házasság és a család védelme, a gyermekek jogai és a nők helyzete	144
6.3. A harmadik generációs jogok érvényesülésének problematikája Libériában..	147
6.3.1. A környezethez való jog	148
6.3.2. A betegjogok.....	148
6.3.3. A fogyatékosok jogai.....	148
6.4. A joguralom, a tisztességes eljáráshoz való jog és a Taylor-per.....	149
6.4.1. A Taylor-per	150
6.5. Következtetések.....	154
BEFEJEZÉS.....	155
ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK, ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK, AZ ÉRTEKEZÉS FELHASZNÁLHATÓSÁGA, AJÁNLÁSOK	158
FELHASZNÁLT IRODALOM	162
ÁBRÁK.....	187
MELLÉKLETEK.....	196
MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE.....	204

AZ ÉRTEKEZÉSBEN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AFL – Armed Forces of Liberia – Libériai Fegyveres Erők
AFRC – Armed Forces Revolutionary Council – Fegyveres Erők Forradalmi Tanácsa
AFRICOM – Africa Command – az Egyesült Államok Afrikai Parancsnoksága
ALP – Accelerated Learning Program – Gyors Tanulási Program (UNESCO)
APRM – African Peer Review Mechanism – Afrikai Önellenőrzési Mechanizmus
ATU – Anti-terrorist Unit – Terrorizmusellenes Egység
AU – African Union – Afrikai Unió
BOPC – Butuo Oil Palm Corporation – Butuo Olajpálma Vállalat
BT – Security Council – Biztonsági Tanács
CAP – Children’s Assistance Program – Gyermektámogatási Program
CDC – Congress for Democratic Change – Kongresszus a Demokratikus Változásért (libériai párt)
CEN-SAD – Száhel-szaharai Államok Közössége – Community of Sahel-Saharan States
CIOL – Congress of Industrial Organizations of Liberia – Libériai Ipari Szervezete Kongresszusa
CLP – Cocoa Livelihoods Programot (CLP) – Kakaó Megélhetési Program
CMC – Contracts and Monopolies Commission – a Szerződések és Monopóliumok Bizottsága
CIOL – Congress of Industrial Organizations of Liberia – Libériai Ipari Szervezetek Kongresszusa
CODHA – Community and Human Development Agency – Közösségi és Humán Fejlesztési Ügynökség
COTOL – Coalition for Transformation of Liberia – Koalíció Libéria Átalakulásáért (libériai párt)
CRC – Central Revolutionary Council – Központi Forradalmi Tanácsot
DED – Késleltetett Kikényszerített Távozás – Deferred Enforced Departure
DDRR – Disarmament, Demobilization, Rehabilitation, Reintegration –
DOPC – Decoris Oil Palm Corporation – Decoris Olajpálma Vállalat
EBF – Equatorial Biofuels Plc.
ECOMIL – ECOWAS Monitoring Mission in Liberia – az ECOWAS libériai megfigyelő missziója
ECOMOG – Economic Community of West African States Monitoring Group – az ECOWAS Megfigyelő Missziója
ECOWAS – Economic Community of West African States – Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének
ENSZ – United Nations – Egyesült Nemzetek Szervezete
ERU – Emergency Response Unit – Veszélyhelyzeti Reagáló Egység
EU – European Union – Európai Unió
FDA – Forestry Development Authority – Erdőfejlesztési Felügyelet
GEMAP – Governance and Economic Management Program – Kormányzati és Gazdaságmenedzsment Program
GSzKNE – Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
HDAC – House Democracy Assistance Commission – Képviselőház Demokráciatámogató Bizottsága
HIPC – Heavily Indebted Poor Countries – Súlyosan Eladósodott Szegény Államok
ILO – International Labor Organization – Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

IMF – International Monetary Fund – Nemzetközi Valutaalap
IMS – International Media Support – Nemzetközi Médiatámogató
INPFL – Independent National Patriotic Front of Liberia – Független Libériai Nemzeti Hazafias Front
LAC – Liberian Agriculture Company, Inc.
LAMCO – Liberian American-Swedish Minerals Company
LCL – Labor Congress of Liberia – Libériai Munkakongresszus
LEAP – Liberia Energy Assistance Program – Libériai Energiatámogatási Program
LESSP – Liberia Energy Sector Support Program – Libériai Energiaszektor Támogató Program
LFF – Liberia Frontier Force – Libériai Határcsapatok
LiBeth – Liberia Betlehem Iron Mine Company – Libériai Betlehem Vasérc Vállalat
Libtelco – Liberia Telecommunications Corporation – Libériai Telekommunikációs Vállalat
LIHEDE – Liberia History, Education and Development, Inc. – Libériai Történelmi, Oktatási és Fejlesztési Vállalat
LIMCO – Liberian Iron Ore Mining Company
LIO – Liberian Iron Ore Limited – Libériai Vasérc Kft.
LISCR – Liberian International Ship & Corporate Registry – Libériai Nemzetközi Hajó- és Legénységi Regisztráció
LNP – Liberia National Police – Libériai Nemzeti Rendőrség
LPC – Liberia Peace Council – Libériai Béketanács
LPMC – Liberia Produce & Marketing Corporation – Libériai Termelési és Marketing Vállalat
LPPC – Liberia Palm and Produce Corporation – Libériai Pálma és Előállítási Vállalat
LPRC – Liberian Petroleum Refining Corporation – Libériai Olajfinomító Vállalat
LRDC – Liberian Reconstruction and Development Committee – Libéria Újjáépítési és Fejlesztési Bizottság
LSOPRP – Liberia Smallholder Oil Palm Revitalization Program – Libériai Kisvállalati Olajpálma Telepítési Program
LTC – Liberian Telecommunication Company – Libériai Telekommunikációs Társaság
LURD – Liberians United for Reconciliation and Democracy – Egyesült Libériaiak a Megbékélésért és a Demokráciáért
MCC – Millennium Challenge Corporation
MCSS – Monrovia Consolidated School System – Monroviai Egyesített Iskolarendszer
MODEL – Movement for Democracy in Liberia – Mozgalom a Libériai Demokráciáért
NÁK – Nemzeti Átmeneti Kormány
NDPL – National Democratic Party of Liberia – Libériai Nemzeti Demokratikus Párt
NEPAD – New Partnership for Africa's Development – Új Partnerség Afrika Fejlődéséért
NIOC – National Iranian Oil Company – Iráni Nemzeti Olajvállalat
NPA – National Port Authority – Nemzeti Hajózási Felügyelet
NPFL – National Patriotic Front of Liberia – Libériai Nemzeti Hazafias Front
NPP – National Patriotic Party – Nemzeti Hazafias Párt
NPRAG – National Patriotic Reconstruction Assembly Government – Nemzeti Hazafias Újjáépítés Gyűlésének Kormánya
OCHA – UN Office for Coordination of Humanitarian Affairs – ENSZ humanitárius ügyeket koordináló irodája
OPIC – Overseas Private Investment Corporation – Tengerentúli Magánberuházások Vállalata

PPCC – Public Procurement and Concessions Commission – Közbeszerzési és Koncessziós Bizottság
PPJNE – Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966)
PRS – Poverty Reduction Strategy – Stratégiája a Szegénység Felszámolására
PSU – Police Support Unit – Rendőrségi Támogató Egység
P4P – Purchase for Progress – Felvásárlás a Haladásért program
RUF – Revolutionary United Front – Forradalmi Egységfront
SBU – Small Boys’ Units – Kisfiúk Egységei
SCSL – Special Court for Sierra Leone – Sierra Leonei Különleges Bíróság
SLS – Swedish LAMCO Syndicate
SSS – Special Security Service– Speciális Biztonsági Erők
TRC – Truth and Reconciliation Committee – Igazság és Megbékélés Bizottsága
TSA – Transportation Security Administration – Közlekedésbiztonsági Felügyelet
ULIMO – United Liberation Movement of Liberia – Libériai Egyesült Felszabadítási Mozgalom
UNDP – United Nations Development Program – ENSZ Fejlesztési Programja
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – az ENSZ Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete
UNFPA – United Nations Population Fund – ENSZ Népesedési Alapja
UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees – ENSZ Menekültügyi Főbiztosa
UNIDO – United Nations Industrial Development Organization – az ENSZ Ipari Fejlesztési Szervezete
UNMIL – United Nations Mission in Liberia – ENSZ Libériai Missziója
UNOL – UN Peace-building Support Office in Liberia – ENSZ Béketeremtést Támogató Irodája
UNOMIL – United Nations Observer Mission in Liberia – ENSZ Libériai Megfigyelő Missziója
UP – Unity Party – Egység Pártja (libériai párt)
USRP – US Refugee Program – az Egyesült Államok Menekültprogramja
USTDA – U.S. Trade and Development Agency – az Egyesült Államok Kereskedelmi és Fejlesztési Ügynöksége
WEAC – West African Examination Council – Nyugat-afrikai Vizsgáztatási Tanács
WFP – World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja

ÁBRÁK ÉS MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

Ábrák jegyzéke:

1. számú ábra: A szuverenitás rétegei Krasner szerint.....	188
2. számú ábra: A nyugat-afrikai régió államai.....	188
3. számú ábra: A Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOWAS) tagállamai.....	189
4. számú ábra: Választási eredmények pártonkénti megoszlásban – Képviselőház (2005).....	190
5. számú ábra: Választási eredmények pártonkénti megoszlásban – Szenátus (2005).....	190
6. számú ábra: A Törvényhozás biztonsági szektor felügyeletében elvárt (ideális) szerepe.....	191
7. számú ábra: Libéria élelmiszerbiztonsági térképe	191
8. ábra: Libéria erdővel borított területei.....	192
9. számú ábra: A kisüzemi olajpálma marketing láncolata Libériában.....	192
10. számú ábra: A Nyugat-Afrikát átszelő autópálya (Trans-West African Coastal Highway).....	193
11. számú ábra: Libéria vasútvonalai	193
12. ábra: Az internet-forgalom növekedése Libériában 2007 és 2010 között.....	194
13. ábra: Libéria vízügyi profilja	194
14. ábra: A fogyasztásra szánt termények maradványai Libériában.....	195
15. ábra: Az eladásra szánt termények maradványai Libériában.....	195
16. ábra: Erdészeti maradványok Libériában	196
17. ábra: A libériai igazságszolgáltatási (rule of law) reform szektoronkénti bontásban.....	196

Mellékletek jegyzéke:

1. számú melléklet: A libériai biztonsági szervezetek összefoglaló táblázata.....	197
2. számú melléklet: A környezeti biztonság (és az ültetvények) szempontjából releváns nemzetközi emberi jogi egyezmények és konvenciók... ..	198
3. számú melléklet: A Libériában élő törzsek és nyelvjárások rövid bemutatása.....	200
4. számú melléklet: Az egészségügyi irányvonalakról szóló politikák és stratégiák....	202
5. számú melléklet: Fertőző betegségek Libériában	203

BEVEZETÉS

Afrika legrégebbi köztársasága, Libéria sok tekintetben különleges afrikai állam. Olyan sajátos történelmi fejlődési utat járt be, amely gyökeresen eltér a kontinens többi országától. Libéria esetében egy olyan állam történetéről van szó, amelyet tudatosan, külső támogatásokból, bevándorlók hoztak létre, ezért hagyományos nemzettörténetről nem beszélhetünk. Az ország történelme során mindvégig erősen függött a külső támogatásoktól, és mindenekelőtt az Egyesült Államok támogatásától.

Libéria esetében jelentős különbség Afrika más államaihoz képest, hogy a szó klasszikus értelmében nem zajlott le gyarmatosítás az országban. Bár az amerikai rabszolgák betelepítésével a koloniális társadalmakhoz hasonló társadalmi-politikai berendezkedés jött létre, ez mégsem az európai nagyhatalmak által folytatott tudatos gyarmatosítási politika eredménye volt.

Libéria más tekintetben is élen jár. 2005-ben az ország első szabad és demokratikus választásán, Afrikai első női elnökét választották meg Ellen Johnson-Sirleaf személyében. Libéria ugyanakkor kitűnik az afrikai országok közül a tekintetben is, hogy Charles Taylor egykori elnök az első olyan afrikai vezető, akit nemzetközi törvényszék háborús bűnök elkövetésével vádolt meg és eljárást indított ellene.

Ezek alapján kirajzolódnak Libéria egyedi sajátosságai, amelyeket az értekezésben mélyebben is megvizsgálók. Ha ezek a sajátosságok egy demokratikus állami működést képesek elősegíteni, akkor Libéria Nyugat-Afrika, de akár egész Afrikai vonatkozásában mintaállammá válhat, ezért érdemes Libéria modernkori fejlődését a továbbiakban is nyomon követni.

Napjainkban mindazon problémakörök jelen vannak Libériában, amelyek biztonsági relevanciával bírnak. Előjáróban elég, ha az ENSZ mai napig működő missziójára, a nemzetközi szervezetek biztonsági szektort megreformáló tevékenységére, a multinacionális vállalatok megjelenésére és politikaformáló hatására vagy a környezeti pusztításból fakadó biztonsági kérdésekre gondolunk. Ehhez hozzájárul az ország azon sajátos helyzete, hogy különleges kapcsolatokat ápol az egyik világhatalommal, az Amerikai Egyesült Államokkal. A történelmi kapcsolatok mellett azonban nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az Egyesült Államok „birodalomépítő politikájának” egyik színtere Libéria, amely stratégiai fekvése és gazdag nyersanyagforrása a további nagyhatalmi támogatást is megalapozza.

Az értekezés két tudományterület, a biztonsági tanulmányok és a jogtudomány érdekes találkozásából született meg. Felépítésében alapvetően a biztonsági tanulmányok eszmerendszerét követem miközben azt vizsgálom, hogy a jog milyen mértékben képes szabályozó szerepet betölteni a biztonság egyes területein, és léteznek-e szabályozók, illetve érvényt tudnak-e szerezni a lefektetett szabályoknak. Ezt a problémakört *öt nagy területen* keresztül értékelem.¹ Az ENSZ 1982-ben megalkotott biztonság-fogalmát alapul véve a politikai, katonai, gazdasági, környezeti és társadalmi

¹ A biztonság területeiről lásd: Buzan, Barry – Waever, Ole – de Wilde, Jaap: Security. A New Framework for Analysis. Lynne Rienner Publishers, 1998.

biztonság területén Libéria vonatkozásában felállított hipotéziseket példák segítségével igazolom.

A téma megválasztásakor az alábbi **kutatási célok** tűztem ki:

- Libéria történelméből kiindulva elemezni az ország biztonságát érintő valamennyi területet;
- Libéria korábbi *politikai* rendszerét, valamint a 2005. évi választásokat követően létrehozott új állami és politikai berendezkedés jellemző vonásait bemutatva értékelni az elmúlt évek eseményeit;
- *katonai* téren a libériai polgárháborúk eseményeinek ismertetése mellett elemezni az újjáépítési folyamat legfőbb katonai vonatkozásait;
- feltárni azokban a megújuló energiaforrásokban rejlő potenciált, amely Libéria *környezeti* biztonságának az alapját jelentheti;
- szektoronként ismertetni a polgárháborús pusztítást követő *gazdasági* újjáépítés eredményeit, kiemelten koncentrálva a gazdaság vezető szektorának számító mezőgazdaság jelentőségére;
- elemezni a *társadalmi* biztonság megteremtésének folyamatát az alapjogok érvényesülésének tükrében.

Hipotéziseim a következők:

1. A politikai biztonság terén

Libéria politikai rendszere a demokratikus hatalomváltás ellenére is horizontális és nem vertikális tagozódású. A hatalomkoncentráció korábban patrimonializmust hozott létre, melynek eredményeként klientizmus és negatív szuverenitás alakult ki az országban.

Bár Libériában nem zajlott le kolonizációs és dekolonizációs folyamat a szó klasszikus értelmében, az állam és a társadalom történeti vizsgálata mégis *hasonló jegeket* mutat azon államokkal, amelyeknél előbb a gyarmati uralom, majd az azt felváltó függetlenségi folyamat, és végül gyakran a diktatórikus hatalomátvétel bekövetkezett.

Libériában a polgárháborúkat követő demokratikus változások eredményeképpen 22 minisztériumot hoztak létre. Ennek ellenére a végrehajtó hatalom túlközpontosított, az elnök kezében aránytalanul széles döntési jogkörök összpontosulnak.

Mivel a lakosság körében jelentős az analfabetizmus és alacsony az iskolázottság, ezért a kormányzásban a politikai elit rákényszerül a korábbi elit prominens személyeinek hatalomba történő beemelésére. Ezzel azonban ismételten utat nyitnak a patrimonializmusnak.

Jogi értelemben Libéria szuverén állam, azonban az empirikus államiság követelményeinek csak korlátozott mértékben felel meg. Annak ellenére, hogy mint államot a nemzetközi rendszeren belül önálló, független egységként ismerik el, belső állami funkcióit nem képes önállóan hatékonyan ellátni. Ezért szuverenitása negatív vagy jogi kategóriába sorolandó.

2. A katonai biztonság terén

A teljes körű katonai biztonság csak akkor teremthető meg Libériában, ha a hatalmon lévő politikai elit – a fegyveres (és rendvédelmi) erők fejlesztése és irányítása mellett –

képes az ország lakosai számára a gazdasági és humán biztonságot is garantálni, és ezeken keresztül politikai hatalmát legitimálni.

A békeműveletek csak abban az esetben lehetnek sikeresek, ha a beavatkozó szervezet tevékenységét pártatlanul végzi és nem részese a konfliktusnak. Ha ezen elvek bármelyike sérül, a beavatkozó szervezet a konfliktus katalizátora lesz. Ennek mintapéldája az ECOMOG² libériai tevékenysége.

A polgárháború csak abban az esetben zárható le, ha a döntő erőfölény birtokában lévő fél képes a teljes hatalom megszerzésére és legitimálására. Ha az erőfölény birtokában lévő szereplővel szemben nemzetközi erő áll, akkor a legitimációs kényszer erőteljesebben jelenik meg.

Erre példát szolgáltatott Charles Taylor és az ECOMOG esete: Taylor kezdetben úgy döntött, hogy nem tárgyal az ECOMOG-gal a rendezésről, mivel nem tudta, hogy milyen lesz a nemzetközi közösség reakciója. Ezért tovább folytatta a fegyveres küzdelmet nemcsak belső riválisaival, hanem az ECOMOG erőkkkel szemben is. Ennek következtében hatalmát nem tudta legitimálni, a legitimációs kényszer további vérontásba torkollott. Az ECOMOG beavatkozása lett a konfliktusos állapot fenntartásának az oka.

3. A gazdasági biztonság terén

A gazdasági biztonság csak akkor valósul meg Libériában, ha az országot vezető politikai elit képes az ország mezőgazdaságát a megfelelő szintre fejleszteni és nemzetközi nagyvállalatokkal olyan – a hosszútávú állami stratégiákkal összhangban lévő – szerződéseket kötni, amelyek megvédik az országot a profitmaximalizáló túlkapásoktól.

A hidegháború befejezését megelőző időszakban Libéria gazdasági biztonságának alapját az Egyesült Államok támogatása képezte. A bipoláris világrend megszűnését követően az ország részben elveszítette az Egyesült Államok bizalmát, mivel a kirobbanó polgárháborúban az állam elnöke súlyos atrocitásokat követett el a lakossággal szemben. A polgárháború ideje alatt a szembenálló erők teljesen elpusztították a libériai gazdaságot, az újjáépítés csak a második polgárháború befejezése után kezdődött meg. Ennek részeként multinacionális nagyvállalatok települtek be a gazdaság egyes szektorába.

4. A környezeti biztonság terén

A libériai környezeti biztonság alapfeltétele a megfelelő jogi szabályozás mellett a folyamatos, stabil, demokratikus jogállami működés.

Libéria történetében a diktatúrák idején a törvényi szabályozás nem volt hatékony, tudatos környezeti stratégiáról pedig nem beszélhetünk. Ekkor azonban még a tudatos stratégia hiánya nem okozott visszafordíthatatlan környezeti károkat. A polgárháborúk alatt azonban az állam összeomlásával párhuzamosan a környezeti biztonság végleg megszűnt létezni.

Napjainkban a demokratikus újrendeződéskor a törvények szövegét sokszor átírják a gazdasági realitások, a gazdasági érdekek oltárán pedig kényszerűségből feláldozzák a politikai stabilitást és biztonságot. Így a biztonság fogalomköre egységbe fonódik. A Libériában rendelkezésre álló erőforrások számtalan felhasználási lehetőséget biztosítanak tudatos stratégiák mentén a mezőgazdaság, az erdészet, a turizmus vagy az ipar területén. A föld és a termőföld maga is alapvető fontosságú az emberi túlélés és a gazdasági fejlődés szempontjából egyaránt, ugyanis különböző

² ECOWAS Monitoring Group

funkciókat lát el az ökoszisztéma támogatása, a megélhetés és az élelmiszerbiztonság területén.

5. A humán biztonság terén

A libériai állam története során sohasem volt képes maradéktalanul garantálni lakosai számára a humán biztonságot, amely csak csírájában és egy szűk társadalmi réteg számára létezett a múltban és létezik jelenleg is az országban.

Az egyén akkor érzi magát biztonságban, ha az alapvető javak elérhetők számára, és személyes biztonsága nincsen veszélyben. E jogokat egy jól működő állam az alapjogok rendszerén keresztül képes állampolgárai számára garantálni, bukott államok esetében azonban nem beszélhetünk az emberi jogok maradéktalan érvényesüléséről.

Ha sikerül elérni, hogy az egyén biztonságban érezze magát, akkor lehetőség nyílik arra is, hogy az országban megvalósuljon a társadalmi biztonság. Ez egy következő lépéscsoport, ami egyben más területeken történő előrehaladást is feltételez.

A fenti célok megvalósításához az alábbi **kutatási módszereket** alkalmazom:

A kvantitatív adatgyűjtés során a témával kapcsolatban fellelhető hazai és külföldi szakirodalmat felkutattam és részletesen tanulmányoztam. Kutatásaim során elsősorban külföldi szakmai anyagokat használtam fel, melynek során egyrészt a témában elérhető és aktuális nyomtatott szakirodalmat dolgoztam fel. A művek egy jelentős része a Washingtonban található Kongresszusi Könyvtárban lelhető fel, ahová az egyéves kutatói ösztöndíjam keretében jutottam el 2007-ben. Emellett széles körben felhasználtam az interneten elérhető szakkikkekben, tanulmányokban fellelhető legaktuálisabb információkat, valamint kikutattam a Sirleaf-kormány által 2005 óta elfogadott hivatalos politikai irányelveket, stratégiákat, fehér könyveket és egyéb dokumentumokat.

A külföldi szakirodalom mellett tanulmányoztam a témához kapcsolódó, kis számú magyar forrást, elsősorban a Magyar Külügyi Intézet által készített tanulmányokat, valamint a szakkönyvtárakban fellelhető korábbi tudományos munkákat.

Az alkalmazott kutatási módszerem lényege, hogy dokumentumelemzéssel, kutatások kiértékelésével és prognózisok felállításával válaszolok a kutatási célkitűzésekre. Széles körben alkalmazom az analízis és az indukció módszereit, amelyet elsősorban az értekezés leíró és elemző jellege indokol. A kutatás feldolgozásához és az összegyűlt információk elemzéséhez konzultációkat folytattam az e területen jártas szakemberekkel, és az Egyesült Államokban találkoztam a diaszpórában élő libériaiakkal, akik értékes információkkal szolgáltak számomra. Közülük is szeretném kiemelni Fatu Tara Jowey Kamarát, aki az első libériai polgárháború kitörésének idején mindössze tíz éves volt, ennek ellenére élénken emlékszik a véres eseményekre. Jelenleg az USA Külügyminisztériumában dolgozik miután még a polgárháború alatt kivándorolt az Egyesült Államokba.³

Kutatásaimat 2011. május 31-én, a kéziratot 2011. augusztus 10-én zártam le.

³ Fatu Kamaráról és alapítványáról lásd: <http://www.riseliberia.org/founders-story.html>.

1. LIBÉRIA NYUGAT-AFRIKÁBAN

1.1. Libéria, avagy: „A szabadság szeretete hozott ide minket”

1.1.1. Libéria történelmének jelentősebb állomásai

Libéria Afrika legrégebbi köztársasága. Olyan sajátos történelmi fejlődési utat járt be, amely a kontinens többi államától is gyökeresen megkülönbözteti. Libéria esetében ugyanis *egy kívülről mesterségesen és tudatosan létrehozott államról* beszélünk, amely jelenleg külső támogatások segítségével működőképes. Éppen ezért hagyományos értelemben vett *nemzettörténete nincsen*.

A XIX. század elején Libériát azoknak a felszabadított amerikai rabszolgáknak az otthonául szánták, akiket az 1816-ban alapított Amerikai Kolonizációs Társaság telepített vissza Afrikába. Az első amerikai libériaiak 1821-ben érkeztek erre a területre. Hozzájuk csatlakozott az a mintegy 6.000 afrikai bennszülött, akiket brit és amerikai járőröző hajók szabadítottak ki rabszolgasempész hajókról. Ők alapították meg az első kolóniát a Mesurado (Montserrado)-foknál. 1822 végén Jehudi Ashmun metodista lelkész lett a település vezetője és egyben Libéria megalapítója. Joseph Jenkins Roberts, Libéria első nem fehér kormányzója 1847-ben kikiáltotta az ország függetlenségét, kiterjesztette határait és fellépett a nyugat-afrikai partvidéken folyó törvénytelen rabszolga-kereskedelem felszámolásáért. A formálódó entitás ekkor még Monroviából⁴ és néhány más amerikai libériaiak lakta településből állt. Fennhatósága a belső területekre csak 1915-re terjedt ki, amikor az utolsó ellenállási mozgalmakat is letörték.

A XIX. század közepére az amerikai segélyek csökkentek, és mivel az export is visszaesett, Libéria európai segítségért folyamodott. Kölcsönöket kapott – kedvezőtlen feltételek mellett. 1927-ben a Firestone Company kialakította első kaucsukültetvényeit Libériában. A Firestone az ország meghatározó gazdasági szereplőjévé vált, és ennek nyomán Libéria ismét az Egyesült Államok irányába orientálódott. 1930-ban egy népszövetségi vizsgálat nyomán az ország vezetői kellemetlen helyzetbe kerültek, amikor fény derült arra, hogy rendszeresen kényszermunkát alkalmaznak a gazdaságban.

1944 és 1971 között William Tubman volt Libéria elnöke. Elsőként kezdeményezte az ország belső területein élők integrálását a politikai rendszerbe. 1945-ben az ország belsejében lakók kormányzati képviselethez jutottak, majd 1947-ben bevezették az általános választójogot. A második világháború során Libéria a szövetségesek oldalán állt, és az ellátás útvonalának stratégiai fontosságú kapcsolódási pontja volt. 1945-ben az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban: ENSZ) alapító tagja volt. (Mindössze négy afrikai állam, Dél-Afrika, Egyiptom, Etiópia és Libéria szerepel az alapítók között.)⁵ A második világháború óta Libéria a gazdaság diverzifikációja révén folyamatosan és sikeresen csökkentette a Firestone-tól való függését.

⁴ Monrovia nevét James Monroe-ról, az Egyesült Államok ötödik elnökéről kapta. 1823-ban a Kongresszushoz intézett szokásos évi üzenetében fejtette ki az elnök az ún. Monroe-elvet, amely nagyban hozzájárult az amerikai külpolitika alakításához, kimondva, hogy „Amerika az amerikaiaké”.

⁵ A Népszövetség alapítói között még csak a Dél-afrikai Unió és Libéria szerepelt.

Tubman utódja, William Tolbert 1980-ban egy puccs során merénylet áldozata lett. Ezzel vége szakadt az Igazi Whig Párt több mint egy évszázadig tartó kormányzásának, valamint annak, hogy az amerikai libériaiak uralkodnak a belső területeken élő őshonos afrikaiak felett. Őt Doe elnök követte, aki diktatórikus uralma leplezéseként 1985-ben elnök- és parlamenti választásokat rendezett. Ezen Samuel K. Doe tábornok, az 1980-as államcsíny vezetője megerősítette elnöki tisztségét. 1989-ben kegyetlen polgárháború vette kezdetét, főként Doe etnikuma, a kranok és a kriók, illetve a manók között. A Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége, az ECOWAS tűzszüneti tárgyalásokat kezdeményezett és végül egy fegyveres megfigyelő csoportot (ECOMOG) küldött Libériába. *Ez volt az első nagyobb békefenntartó művelet, amely nem az ENSZ szervezésében jött létre.* 1990-ben Doe-t leváltották, majd hamarosan kivégezték, de a háború változatlan intenzitással folytatódott. A hatalmi vetélkedés a lázadókat vezető Charles Taylor és Prince Johnson között zajlott, majd 1991-ben a rivalizáló fegyveres csoportok fegyverszüneti egyezményt kötöttek, és ideiglenes elnöknek Amos Sawyert fogadták el. 1992-ben ismét kiújultak a harcok, amelyet a nemzetközi békefenntartó erők sem tudtak megfékezni. 1995-ben a nigériai Abujában a felek béketervben állapodtak meg, és valamennyi csoport egyetértésével semleges elnököt választottak Wilton Sankawulo személyében. Megalakult a 16 fős átmeneti kormány, és megegyeztek a Nemzetgyűlés összetételében. 1996-ban azonban ismét véres harcokra került sor. Számos tűzszüneti megállapodást követően végül 1996 végén megkezdődött a harcoló felek lefegyverzése. 1997-ben „szabad választásokat” tartottak, amely eredményeként Charles Taylor lett az elnök, a Libériai Nemzeti Hazafias Párt (NPPL) pedig mind a Szenátusban, mind a Képviselőházban győzelmet aratott. 1998 februárjában az ECOMOG befejezettnek nyilvánította békefenntartó misszióját. A polgárháborúban közel 115.000 ember, az ország lakosságának 6 %-a halt meg. Emellett a teljes lakosság fele elhagyni kényszerült az országot, mintegy 750.000 ember menekült a szomszédos államokba. A harcokban az infrastruktúra is teljesen megsemmisült.

A véres eseményeknek azonban egy újabb, második felvonása következett. A második libériai polgárháború 2003-ig tartott, amelybe már az Egyesült Nemzetek Szervezete is beavatkozott. A misszió segítségével sikerült megállapodásra bírni a feleket, és 2003-ban, az accrai békemegállapodás értelmében felállt a Nemzeti Átmeneti Kormány és előírták a választások megrendezését. *Az ország történelmének első szabad, demokratikus választására 2005 őszén került sor,* melynek eredményeként Ellen Jonhson-Sirleaf asszonyt választották meg Libéria elnökének. A Sirleaf-kabinet azóta reformok sorozatával igyekszik az országot növekedési pályára állítani, és Libériát újra egy működőképes állammá szervezni.

1.1.2. Libéria természetföldrajzának jellemző vonásai

Libéria az afrikai kontinens nyugati régiójában helyezkedik el Sierra Leone, Guinea, Elefántcsontpart, és az Atlanti-óceán között. Az ország északi szélesség 4°10' és 8°20', nyugati hosszúság 7°40' és 11°30' között található. Kiterjedése északnyugat-délkeleti irányban 520 km, délnyugati-északkeleti irányba 160-270 km. Területét tekintve Magyarországnál alig valamivel nagyobb: 111.369 km², ezzel a kisméretű országok közé soroljuk.⁶ Területének 86,5 %-a szárazföld (96.320 km²), a maradék 13,5 % (15.050 km²) pedig vízfelszín. (Libéria elhelyezkedéséről lásd az 1. számú ábrát.)

⁶ A katonaföldrajz a terület nagyságát tekintve megkülönböztet törpe (1000-2000 km²), kisméretű (2000-200.000 km²) és nagyméretű (500.000 km² felett) országokat. Lásd: Kozma-Héjja-Stefancsik: Katonaföldrajzi Kézikönyv. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993. 113. oldal

Libéria éghajlatát az egyenlítői elhelyezkedése, az Atlanti-óceán, valamint a magas és alacsony nyomású övek befolyásolják. Forró, párás, trópusi éghajlatú ország. A májustól októberig tartó esős évszakot július közepétől augusztus végéig egy másfél hónap hosszúságú rövid, száraz időszak szakítja meg. A csapadék a szárazföld belseje felé haladva egyre kevesebb. Decemberben a Szahara felől fújó forró, száraz szél, a harmattan is eléri a libériai partokat. A hőmérséklet napközben 27-32 fok között, míg éjjel 21-24 fok között van egész évben. Január és március között van a legmelegebb, míg augusztusban és szeptemberben a leghidegebb. A part mentén az éves csapadékmennyiség 4000 mm körül alakul, majd a belsőbb területek felé haladva lecsökken 1300 mm-re. A parton az eső kétharmada mindig éjjel esik, a maradék egyharmad rész pedig délután. Az átlagos páratartalom 82% az esős, 78% a szárazabb évszakban az óceán parti területeken, de a decembertől márciusig tartó időszakban leeshet akár 20% alá is – a szaharai harmattan hatásaként.

Domborzatát tekintve Libéria területének kétharmadát eredetileg trópusi esőerdő borította. Ezt helyenként szinte teljesen kiirtották vagy fajtaszegény másodlagos erdővel pótolták. Erdőségek ma már csak az ország egyharmadában vannak jelen. A Nimba-hegység magasabb térszintjein a növényzetet félig lombhullató trópusi fajok és elefántfű alkotják. A partvidéken sok a mangrove-mocsár és a nyílt szavanna. Az ország területének fele, 4,9 millió hektár művelhető földterület.

Libéria homokpadokból, turzásokból, lagúnákból és helyenként sziklákból álló partvidékét – amelyet a korábban itt termesztett guineai bors nyomán Bors-partnak is neveznek - mocsaras és mangrovés területek tagolják. A 10-50 km széles, részben mocsaras parti síkság mögött lépcsőzetesen emelkedik a központi fennsík és dombvidék 200-400 méteres magasságban. Az ország belseje felé haladva a síkságot trópusi esőerdővel borított, hullámos dombvidék váltja fel, amely keleten magasföldbe megy át. Az ország északkeleti részén – a Guineával és Elefántcsontparttal közös határvidéken – közép magas hegyláncok nyúlványai húzódnak. Ezek a Nimba-hegység vonulatai. Az ország legalacsonyabb pontjai az Atlanti-óceán partvidékén található területeken találhatók (0 m), a legmagasabb pontja pedig az 1384 m magas Mount Wutivi (vagy Mount Wuteve).⁷ Libériát 15 folyó öntözi, amelyek rövidek, bővizűek, de nagy esésük miatt egyik sem hajózható. Legjelentősebb folyói a Saint Paul és a Saint John. Leghosszabb folyója az 515 km hosszú Cavally (amelynek libériai szakasza 350 km hosszú).

Libéria biodiverzitása

Libéria ökoszisztémája rendkívül gazdag, és ennek védelme kiemelt kérdésként kezelendő a környezeti biztonság szempontjából. Az erdők, mezők, mangrovés területek, lápok, folyók és tavak, valamint és kontinentális talapzat élővilága mintegy 600 madárfajt, 125 emlősfajt, 74 hüllőfajt és 1000 rovarfajt foglal magában. Ezt a biodiverzitást fenyegeti a termőföld kimerülése, az erőforrások túlzott mértékű kiaknázása, amelyet a széles körű vadászat tovább súlyosbít. Az állatvilág összetételét átalakítja az egzotikus fajok betelepítése, amely az intézményi szabályozók oldaláról nincs megfelelően lefedve.

Kiemelt jelentőségű Libéria halállománya. Az országban 159 halfaj található. Ezek vagy a tengerekben honosak vagy a belsőbb területek folyóiban és tavaiban. Jelentős a tengeri halászat, amely 180.000 km²-en történik. A halászatból, amely tízezer

⁷ Legmagasabb pontja a Guest House Hill. Lásd: Afrika-Kairótól Fokvárosig, Ezerarcú világunk, Dunakönyv Kiadó, Budapest, 1994. 214. oldal

embernek ad munkát, évente 10-15 millió dollár⁸ bevétel folyik be, amely a mezőgazdasági GDP 12%-át jelenti.

1.1.3. Libéria, mint a nemzetközi közösség állama

A nemzetközi jog rögzíti azokat a kritériumokat, amely alapján egy entitás állami elismerésben részesülhet.⁹ Libéria *megfelel* az államiság létrejöttéhez szükséges valamennyi feltételnek, és a nemzetközi közösség is államként tekint rá. Lakossága és területe pontosan körülhatárolható, létezik az a társadalmi és részben kialakulóban lévő politikai struktúra, amely keretül szolgál az állami működéshez. Libéria aktív kapcsolatban van nemcsak szomszédaival, hanem a nemzetközi szervezetekben betöltött tagságon keresztül a világ valamennyi államával. A kialakulóban lévő demokratikus keretek pedig a jövőben még aktívabb szerepvállalásra predesztinálják az országot.

Ha az államfogalom tartalmi összetevőinek, valamint a jogi megközelítésnek a gyökerét keressük, akkor eljutunk a **szuverenitás** fogalmához. A klasszikus meghatározás szerint a szuverén államok a területükön belül működő valamennyi hatóság felett belső fennhatósággal, a külső hatóságok felett pedig külső függetlenséggel rendelkeznek.¹⁰ A szuverenitás fogalma azonban rétegződött és nem minden állam tekinthető valamennyi aspektusból szuverénnek. Ez különösen igaz Libéria vonatkozásában is, ezért ezt a kérdéskört röviden ismertetem.

Krasner körkörös szuverenitás-elmélete alapján (amelyet az 1. számú ábra mutat) az alábbi rétegek különíthetők el:¹¹

⁸ Az értekezésben a dollárként megadott összegek mindig amerikai dollárban értendők (és nem Libéria hivatalos fizetőeszközében, a libériai dollárban).

⁹ Ahhoz, hogy egy entitás állami rangot kapjon, az 1933. évi, Az államok jogairól és kötelezettségeiről szóló montevideói egyezmény értelmében az alábbi kritériumoknak kell megfelelnie:

1. *állandó lakosság*: a lakosság létszáma nincs meghatározva, és a miniállamok léte is mutatja, hogy egészen kis lakos számú entitások állami elismerésben részesülhetnek.
2. *körülhatárolt terület*: e kritérium kapcsán meghatározó, hogy egy adott területen belül stabil közösség él, még ha esetleg a határok nincsenek is pontosan rögzítve vagy határviták vannak.
3. *kormányzat*: e kritérium nem az egyes hatalmi ágakon belül létrejött apparátus meglétét követeli meg, hanem egy koherens politikai és társadalmi struktúra meglétét.
4. *más államokkal való kapcsolattartás képessége*: , ezzel a képességgel – bár az államiság feltétele – mégsem csak az államok rendelkezhetnek (lásd. a nemzetközi szervezetek szövevényes kapcsolatrendszerét).
5. *önrendelkezés*: a szakirodalom az államiság járulékos feltételeként tartja számon ezt a kritériumot, mégpedig negatív oldalról közelítve: tagadása megakadályozza az államiság létrejöttét.

A fenti kritériumokhoz kapcsolódóan meg kell említeni az *államelismerés* kérdését, amely az államiság létrejöttének befejező aktusa. A konstitutív elmélet szerint az állam tényleges létrejöttéhez szükséges, hogy azt a nemzetközi közösség államként elismerje. Ezzel szemben a deklaratív elmélet csak egy formális, politikai aktusként tekint az elismerésre, és egy állam már a fenti feltételeknek való megfelelés esetén automatikusan létrejön. A kialakult gyakorlat a két elmélet között húzódik. Ugyanakkor az államok kezében sajátos nyomásgyakorlási eszköz a másik állam el nem ismerése. Ezzel a kérdéssel a Nemzetközi Bíróság is részletesen foglalkozott az 1971-ben kiadott tanácsadó véleményében, Namíbia kapcsán. A Bíróság, mivel Namíbia dél-afrikai megszállását jogszerűtlennek találta, kötelezte az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban: ENSZ) tagállamait, hogy minősítsék illegálisnak az adott helyzetet, és tartózkodjanak a kialakult állapot jogszerűségének bármilyen formában való elismerésétől. (Lásd: Shaw, Malcolm N.: Nemzetközi jog. Osiris kiadó, Budapest, 2002., 135. oldal)

¹⁰ Holzgrefe, J.L.-Keohane, Robert O. (szerk.): Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas. Cambridge University Press, Cambridge 2003. 282. oldal

¹¹ Krasner, Stephen D: Sovereignty: organized hypocrisy. Princeton University Press, Princeton, 1999. 56. oldal

1. *belső (hazai) szuverenitás*: ez lényegében nem más, mint a stabil állami (kormányzati) működés, melynek keretében a lakosság számára az alapvető szolgáltatások garantálhatók. A szuverenitás e szintjén Libéria jelenleg nem állja meg a helyét. A kiépülőben lévő szolgáltatási rendszer és az újonnan felállt kormányzati struktúra még nem képes a belső szuverenitást szavatolni.
2. *kölcsönös függőségi szuverenitás*: az állam azon képességét foglalja magában, hogy egyfelől határait megvédje, másrészt pedig ellenőrizze az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke határok közötti áramlását. Ezt részben képes Libéria szavatolni, ám a határellenőrzési rendszere még nem elég fejlett ahhoz, hogy az illegális tevékenységeket (ú.m. csempészet, emberkereskedelem) elégséges szinten meg tudja akadályozni.
3. *nemzetközi jogi szuverenitás*: ez lényegében az, amelyet általában – leegyszerűsítve – szuverenitásnak hívunk, és lényege az állam nemzetközi közösség általi elismerése. Ez Libéria esetében maradéktalanul megvalósul.
4. *külső szuverenitás*: a döntéshozatali folyamatokból más, külső tényezők kizárása. Jelenleg azonban tendenciaként jelentkezik az, hogy az államok önként korlátozzák szuverenitásukat ezen a téren, ahogy teszi azt Libéria is.

Ezzel eljutunk a *negatív szuverenitás* fogalmához, amely a *gyenge államok* esetében releváns. Azt foglalja magában, hogy bár a nemzetközi közösség elismeri államként az adott entitást, az *azonban egyedül nem képes az állami funkciók teljességét ellátni és a külső segítségtől válik függővé*. Ezt rögtön összekapcsolhatjuk az államelismerés problematikájával, és ezáltal a negatív szuverenitás a konstitutív államelméletet erősíti.¹² Robert Jackson ezeket az államokat kvázi államoknak nevezi.¹³ Az ilyen államalakulatok létrejötte különösen a harmadik világban, a kolonizáció megszűnését követően és az ún. bukott államok esetében figyelhető meg. Bár Libériában bár nem volt a szó klasszikus értelmében kolonizáció, a betelepült felszabadított amerikai rabszolgák mégis kvázi gyarmatosítóként 'leigázták' a helyi lakosságot. A 14 éven át tartó polgárháborút követően pedig az ország a bukott államok szintjére süllyedt, és nemzetközi (mindenekelőtt ENSZ) segítség nélkül képtelen volna talpra állni. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy *jelenleg Libéria is negatív szuverenitással rendelkezik*. Ha azonban a demokratikus intézményrendszert sikerül kiépítenie és az államhatalmat stabilizálnia, képes lesz függetlennedni a külső segítségtől, és ezáltal pozitív vagy belső szuverenitásra tehet szert.

1.1.4. A szervetlen társadalomfejlődés és libériai aspektusai

A nem organikus államfejlődésből adódó problémák – a történelmi hagyományok hiányában (vagy a történelmi folyamatok megszakításában) – az államszervezet instabilitásában, az alulról jövő kezdeményezések elfojtásában és a felülről/kívülről indított beavatkozások túlsúlyában gyökereznek. A politikai hatalom legitimitásának forrása a külső és a nemzetközi hatalmi viszonyokat tükrözi.

¹² Kreijen, Gerald (szerk.): *State, Sovereignty, and International Governance*. Oxford University Press, 2004. 97. oldal

http://books.google.hu/books?id=Eu9ryZOi9nYC&pg=PA83&lpg=PA83&dq=negative+Sovereignty&source=bl&ots=8YLHBclD5v&sig=S7wubeLtohu7gRDnE70wAtNW34c&hl=hu&ei=nJa2TcLjDYrCswbQwoHgDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CFgQ6AEwBw#v=onepage&q=negative%20Sovereignty&f=false, 2011. április 26.

¹³ Potter, Donald W.: *State Responsibility, Sovereignty, and Failed States*. School of Government University of Tasmania, 2004. 2. oldal
https://www.adelaide.edu.au/apsa/docs_papers/Others/potter.pdf, 2011. április 26.

Az afrikai kontinens államai *a szervetlen államfejlődés különös példáját* testesítik meg. A Szaharától délre fekvő országoknak – Dél-Afrika kivételével – olyan belső problémákkal kell szembenéznük, amelyeknek összességükben sehol sincs megfelelője. A világ legtöbb országában a társadalom vagy a nemzet megelőzte az államot, az afrikai országok többségében azonban *az állam előzi meg* azt, és törzsek, etnikai csoportok, valamint számos esetben vallások tucatjából kell „kifacsarni” a nemzettudatot.

Az Afrikában kialakult viszonyok magyarázata a gyarmatosítás politikájában keresendő. A mai afrikai politikát leginkább befolyásoló történelmi tényező a gyarmati uralommal való találkozás maradt, és a gyarmatosítás határozta meg a mai országok határait. A gyarmati éra minden képzeletet felülmúlóan átalakította a kontinens társadalmi képét, új osztálykategóriákat vezetett be, és megváltoztatta a faji, etnikai és vallási határokat. A gazdasági infrastruktúra és a termelési minták a gyarmatosító hatalmak érdekei és szükségletei szerint alakultak ki. Az afrikai államok jelenlegi rendszerének magyarázata tehát több szempontból is a *gyarmati örökségben* keresendő:

1. A gyarmatosítók a terület felosztásakor alig vagy egyáltalán nem vették figyelembe, hogy hol húzódnak az etnika és politikai határok. Ennek lett az eredménye, hogy a vonalzóval meghúzott határok egyes területeken teljesen szétszabdalták az etnikai, vallási és nyelvi csoportokat.
2. A gyarmati állam alattvalóként és nem állampolgárként kezelte az őslakosságot, és bár a hatalomra jutott afrikai vezetés megpróbálta kiradírozni ezt az örökséget, hatása a társadalom és az állam kapcsolatára továbbra is tetten érhető.
3. A túlzott állami szerepvállalás és a túlszabályozott, intervenciós gazdaságirányítás is hátramaradt örökségnek tekintendő.
4. A gyarmati sorból való felszabadulás során az alkotmányos demokrácia olyan formái kellek, mint a választott parlament, a versengő pártok vagy a felelős kormány a volt gyarmattartók megpróbálták exportálni oda, ahol addig csak autoritárius rendszerek működtek. Ebből megoldhatatlan nehézségek adódtak, így az esetek többségében az ingatag alapokon álló demokratikusnak látszó struktúrák összeomlottak.

Mindezen okok miatt az afrikai államok *különösen hajlamosak a polgárháborúra, amely nagyon könnyen nemzetközi háborúvá alakulhat át.* Az etnikai háborúkat szokatlan brutalitással vívják,¹⁴ azok már-már a népiirtás határát súrolják. Felismerve a káosz eluralkodásának veszélyeit, az afrikai politikusok maguk álltak a változások élére. A 2002-ben megalakult Afrikai Unió – szakítva a hagyományos szabályozásokkal – *a belügyekbe való beavatkozás szükségességét deklarálta a belső konfliktusok esetében.* A döntést a történések igazolták, és azóta számos konfliktust sikerült mérsékelni vagy azoknak végérvényesen véget vetni.¹⁵

A fent leírtak megállják helyüket a nyugat-afrikai régió, illetve Libéria vonatkozásában is. *A térség a szervetlen struktúrák túlzó jelenléte miatt instabil,* és a békésnek tűnő időszakok csak átmenetiek. Libéria – részben a sajátos történelmi múltjának köszönhetően – kissé más fejlődési ívet írt le, mint a szomszédos államok, és

¹⁴ Szenes Zoltán ezeket a háborúkat premodern háborúknak nevezi. Lásd: Szenes Zoltán: Katonai kihívások a 21. század elején. In: Hadtudomány, 2005. 4. szám. 22. oldal

¹⁵ Búr Gábor: Államkudarcok Afrikában. A „gyenge” államoktól az államkudarcokig. 123. (31.) oldal <https://christal.elte.hu/curriculum2/Tortenelem/AfrikanisztikaMA/b%FArg%E1bor/04.b%FAR.%C1llamkudarcok.pdf>, 2011. április 27.

talán ennek köszönheti azt, hogy *a térségben egyedülálló módon elindult* egy olyan demokratikus fejlődési pályán, amely hosszú távon békét és stabilitást hozhat az országnak.

Afrika államainak működési zavarai azonban nem csak az ottani társadalmak hagyományos szerkezetére és struktúráira vezethetők vissza. Ezt támasztja alá az is, hogy a diszfunkció jegyeit mutató államok a fekete kontinensen kívül is megtalálhatók. Az államkudarcokat nem lehet az európai gyarmatosítás hatásának tekinteni, mivel Ázsiában a hasonló történelmi háttér nem vezetett államkudarcokhoz. A számos tényező között ki kell emelni egy-egy „nagyformátumú” személyt, kinek uralma alatt az állam az összeomlás határára sodródott. Ilyen volt Samuel Doe és Charles Taylor Libériában, de Mohammed Siad Barre is Szomáliában, Siaka Stevens Sierra Leonében, Mobutu Sese Seko Zaire-ban (a Kongói Demokratikus Köztársaságban) vagy Robert Mugabe Zimbabweban.¹⁶

Minden évben megjelenik az államok társadalmi-gazdasági-politikai mutatói alapján felállított rangsor, az ún. Failed States Index, amely az államok stabilitásának fokmérőjéül szolgál. Jelenleg a bukott államok¹⁷ listáján az első tíz helyen hét afrikai ország szerepel.¹⁸ Libéria 2005 óta jelentős haladást tudhat magáénak, és ez a bukott államok listáján elfoglalt helyezéseben is tükröződik. Míg 2005-ben, a demokratikus folyamatok kezdete előtt a 9. helyen állt (99,5 ponttal),¹⁹ addig 2010-re Libéria előrelépett a 33. helyre (91,7 ponttal).²⁰ 2005-ben még az index gazdasági mutatói kimagaslóan rosszak voltak, s emellett a külső beavatkozás ért el igen jelentős mértéket

¹⁶ Williams, Paul D.: State Failure in Africa: Causes, Consequences and Responses. 3. oldal <http://elliott.gwu.edu/assets/docs/research/williams07.pdf>, 2011. április 27.

¹⁷ Marton Péter kísérletet tett egy átfogó államkudarc fogalom megalkotására, és úgy véli, hogy az állam akkor vall kudarcot, ha vezetése nem képes elejét venni annak, hogy a területén a külvilág számára káros folyamatok menjenek végbe. A külvilág fogalma tágan értelmezendő, jelentheti a nemzetközi közösség egészét, de akár csak egy bizonyos államot is. A káros folyamatok alatt olyan események értendők, mint például egy menekültáradat megindulása, világméretű járvány kitörése, vagy ha az ország szervezett bűnözői csoportoknak vagy terrorista csoportoknak nyújt menedéket. A fenti definícióval összhangban a szakirodalom kétféle értelemben használja az államkudarc fogalmát. *Külső, biztonságpolitikai értelemben államkudarcról akkor beszélhetünk, ha egy állam nemzetközileg elismert kormánya nem gyakorol pozitív szuverenitást, vagyis teljes ellenőrzést a területe felett, és emiatt a külvilágot valamilyen negatív biztonsági hatás éri. Belső, humanitárius nézőpontból: akkor beszélhetünk államkudarcról, ha egy állam valamilyen értelemben nem képes kiszámítható életviszonyokat biztosítani a népessége számára.* Libéria egyértelműen *ez utóbbi kategóriába* tartozott a polgárháborúkat követően, és részben tartozik ma is. A menekültáradat jelentette regionális biztonsági kockázat miatt azonban (részben) továbbra is fennálltak a külső államkudarc feltételei is. Bár a szakirodalom nem egységes a tekintetben, hogy hol húzódik a határ a gyenge állam (weak state), a bukott állam (failed state) és az összeomlott állam (collapsed state) között, abban azonban egyetértés mutatkozik, hogy ezek a kategóriák egyben fokozatosságot is kifejeznek. Ez azt is jelenti, hogy az állam diszfunkcionális működése nem egyik pillanatról a másikra alakul ki, és ezt követően áll helyre a stabilitás. (Lásd: Marton Péter: Államok és államkudarcok a globalizálódó világban. In: Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja Hírlevél, I. évf. 7. szám, 2005. október 28. 2. oldal, www.kulugyiintezet.hu/.../TLI_KTK_AllamokEsAllamkudarcok.pdf, 2011. április 26., valamint Tézisgyűjtemény Marton Péter: A nagyelmélet és az afgán eset találkozása: államkudarcok és államépítés a bizonytalan politikacsínálás korszakában c. Ph.D. értekezéséhez. Budapest, 2009. 2. oldal, http://phd.lib.uni-corvinus.hu/429/3/marton_peter_thu.pdf, 2011. április 26.)

¹⁸ Ezek az államok a következők: Szomália, Csád, Szudán, Zimbabwe, Kongói Demokratikus Köztársaság, Közép-Afrikai Köztársaság és Guinea.

¹⁹ http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=325, 2011. április 27.

²⁰ http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings, 2011. április 26.

Libériában. A helyzet jelenleg sem mutat más képet, és a legrosszabb eredményeket 2010-ben is ezeken a területeken mutatja Libéria. Azonban az emberi jogok terén már jelentős pozitív változás mutatkozik (6,4 pontos eredmény elérésével), amely a Sirleaf-adminisztráció sikeres politikáját támasztja alá. Mindezek ellenére *Libéria még mindig a bukott államok alapvető jegyeit hordozza*, gondoljunk csak az egészségügyi vagy az oktatási szektor működési zavaraira. Hozzá kell azonban ehhez tenni azt is, hogy már nem a kritikus állapotban lévő államok csoportjába tartozik, hanem az ötös skálán egy helyet feljebb lépve *a veszélyeztetett államok közé sorolják*. Ahhoz, hogy a következő kategóriába léphessen (ahol már olyan államok találhatók, mint Oroszország, India, Brazília, Mexikó, Mali, Szenegál vagy Ghána), Libériának minden területen bizonyítania kell az elkövetkező években. Libéria jelenleg *a felfelé ívelő szakaszban* van, és bár még a bukott állam kategóriájába sorolandó, *közelít a gyenge állami státuszhoz*. Mindez azonban csak úgy valósulhat meg, ha azon a demokratikus úton halad tovább, amelyen 2005-ben elindult.

1.1.5. Libéria geopolitikai jelentősége

A következőkben Zbigniew Brzezinski kategóriáit alapul véve egy *geopolitikai sakktáblán* helyezem el a térség államait. Elsőként arra kell választ adni, hogy ez a sakktábla mely térségre vonatkozik. Egész Afrikát egy egységként kezeljük vagy annak régióit külön-külön vizsgáljuk? Mivel Afrika jelenleg nagyon széttagolt, kezelhetjük a földrészt egy egységként, ugyanakkor helyes az a megközelítés is, ha az egyes régiókat (déli, észak-keleti, a nyugati, egyenlítői afrikai és az északi arab államok) külön-külön vizsgáljuk. A geopolitikai játszmaiban Libéria azonban mindkét megközelítés alapján ugyanazt a szerepet játsza.

Brzezinski megkülönbözteti az *aktív geopolitikai játékosokat* és a *geopolitikai pilléreket*.²¹ Míg az előbbiek kellő erő és elhatározás birtokában képesek hatalmukat az országhatárokon túl is felhasználni, addig az utóbbiak jelentőségét elsősorban stratégiai elhelyezkedésük jelenti. Nyugat-Afrikában Nigéria az az állam, amely geopolitikai játékosnak tekinthető, erre predesztinálja nagysága, gazdasági ereje is.²² Azonban ha Libériában a demokratikus átalakulás tovább halad, és az országot sikerül stabil növekedési pályára állítani, akkor *Libéria is képes lehet aktív geopolitikai játékosként* nemzeti akaratát a térség többi államában is érvényesíteni.²³ Jelenleg azonban Libériát a **geopolitikai pillérek államcsoportjába** sorolom, mert stratégiai elhelyezkedése vitathatatlan. Nyugat-Afrika kapujaként és az „olcsó lobogó országaként” utat nyit az amerikai kontinens és Európa felé, és a Libéria felett gyakorolt (jelenleg amerikai) „védnökség” olyan befolyást jelenthet az afrikai kontinensen, amellyel külső államok a gazdasági és politika haladást igen erősen tudják kívülről szabályozni. Libéria stratégiai szerepére a következőkben részletesen is rávilágítok.

1.1.6. Libéria és a biztonság fogalomrendszere

A biztonság hagyományos katonai felfogása a bipoláris szembenállás időszakában volt jellemző. Az 1970-es évektől azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a biztonság fogalmát nem lehet leszűkíteni pusztán a katonai jellegű fenyegetésekre, azaz

²¹ Brzezinski, Zbigniew: A nagy sakktábla. Európa könyvkiadó, Budapest, 1999. 57. oldal, ISBN 963 07 6533 0

²² E a „nagyhatalmi” státusz elismerésének tekinthető az is, hogy Nigériát a lehetséges állandó BT-tagok között említik, mint egyetlen afrikai államot.

²³ Törekvések már erre vonatkozóan vannak, mint például a Mano Unio-ban betöltött vezető szerep.

nem csak a katonai kérdések bírnak döntő jelentőséggel az államok biztonsága szempontjából. Előbb az olajválság hatására a gazdasági tényezők fontosságát kezdték el hangsúlyozni, majd az 1990-es évektől kezdve realizálták a globális környezetszennyezés negatív hatásait is. Újabb változásokhoz vezetett a hidegháborút követően az, hogy a nemzetközi életben nem csak egyre több állam jelent meg, hanem a nem állami szereplők (mint például a nemzetközi szervezetek, a transznacionális vállalatok) is politikaformáló szerephez jutottak. A globalizáció felgyorsította a nemzetállami központi gondolkodás háttérbe szorulását, a világ sokkal összetettebbé vált. A jelenlegi nemzetközi kapcsolatok rendszere a kölcsönös függőséggel, az egymásba kapcsolódó érdekhálózatokkal és a kölcsönös egymásrautaltsággal jellemezhető a legmegfelelőbbben.²⁴ Ezzel párhuzamosan felértékelődött az egyén jelentősége és megjelentek az egyéneket fokozottan veszélyeztető problémák.

A biztonság fogalmának kiszélesítése tetten érhető Barry Buzan²⁵ munkásságában is, aki azonban nemcsak a biztonság horizontális tagozódását rögzíti, hanem a vertikum elmélyülését is. Ez annyit jelent, hogy horizontálisan a biztonság öt szektorát különíti el; ezek a politikai, a katonai, a gazdasági, a környezeti és a humán (társadalmi vagy jogi) szektorok. Vertikálisan pedig a nem állami szereplők biztonságformáló szerepére világít rá. A biztonság fenti öt területét szükségesnek tartom röviden bemutatni, mivel ez alkotja jelen disszertáció gerincét, és ennek megfelelően a továbbiakban Libéria biztonságát a szektorok tagozódása mentén ismertetem.

A *politikai biztonság* alatt az állam intézményeinek működőképességét értjük. A politikai rendszer stabilitása egyben a gazdasági és társadalmi fejlődés előfeltétele is. A bukott államok problematikájának is az instabil működés képezi a központi elemét, és – ahogy erre Francis Fukuyama is rámutat – ez jelenti napjaink egyik legjelentősebb globális kihívását.²⁶ Ez részben abból adódik, hogy az állami instabilitás könnyedén regionális problémává nőhet, ha továbbgyűrűzik a szomszédos – amúgy is gyenge – államokba. Ezt a nyugat-afrikai régió egészében, és kifejezetten Libéria vonatkozásában is megfigyelhetjük. A dolgozat vonatkozó része ezért elsődlegesen a libériai intézményrendszer megszilárdításának állomásaira és az újjáépítési folyamat politikai elemeire helyezi a hangsúlyt, kitérve a regionális együttműködés kereteire is.

A *katonai biztonság* a hagyományos felfogásban a biztonságpolitikával szinonim fogalom volt, mára azonban jelentéstartalma kibővült. A saját terület és lakosság védelme a mai napig fogalmi eleme, az új típusú kihívások és a háborúk megváltozott természetrajza azonban további feladatokat ró az államokra. Világszerte államokon belüli konfliktusokkal találkozunk, melyeket a gerilla hadviselés – vagy ahogyan az utóbbi időben nevezik: negyedik generációs hadviselés²⁷ – jellemez, és a beavatkozó (főként nyugati) hatalmak nagy távolságból vannak jelen a konfliktusban. A libériai polgárháborúk is az ilyen új típusú háborúk megnyilvánulásai voltak, melynek jellemzőit a katonai biztonságról szóló részben ismertetem részletesen. A pusztítást követő és napjainkban is zajló újjáépítési folyamat – kiemelten a fegyveres erők újjászervezése – elengedhetetlen ahhoz, hogy Libéria képes legyen szavatolni állampolgárai számára a biztonságot.

²⁴ http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=1, 2011. április 27.

²⁵ Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: Security. A New Framework for Analysis. Lynne Rienner Publishers, 1998. 8. oldal

²⁶ Francis Fukuyama: The End of History and the Last Man. The Free Press, New York, 1992. 112. oldal

²⁷ Resperger István: A terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés jellemzői a jelenkori műveletekben. In: Honvédségi Szemle, 2009. május, 24-28. old.

A globális világban egyetlen állam sem függetlenítheti magát a világgazdasági folyamatoktól. Ezzel a gazdasági biztonság értékelésekor minden esetben számolni kell. Ehhez hozzájárul a fejlődő államokban az a problémakör is, hogy a politikai instabilitás a gazdaságra is hatással van, ezért a nemzetgazdaság működési zavarai fokozottan jelen vannak. Ha azonban egy állam megfelelő nyersanyag tartalékokkal rendelkezik, akkor részben képes lehet függetlenítenie magát a globális folyamatoktól. Libéria abban a kivételes helyzetben van, hogy ásványkincsei és feltételezett nyersanyagtartalmái még mindig olyan jelentős mértékűek, hogy kellő stabilitás esetén kedvező gazdasági folyamatok indulhatnak be.

A környezeti biztonság kérdése nem vizsgálható pusztán állami kérdésként, hanem globális kontextusba kell helyezni. A globális klímaváltozás valamennyi államra hatással van, ezért azt csak világméretű összefogással lehet kezelni. Ennek ellenére önmagukban is vizsgálандó az államokon belül vagy regionálisan jelentkező környezeti kihívások, úgy mint Libéria vonatkozásában az esőerdők és ezzel párhuzamosan a biodiverzitás eltűnése, a megújuló energiaforrásokban rejlő potenciál vagy a nem megújuló energiaforrások felhasználásának kérdése. Ez utóbbi kapcsán mindenképpen meg kell említeni a vízhez és az ivóvízhez való hozzáférés problematikáját, amely minden bizonnyal a XXI. századi konfliktusok egyik fő oka lesz.²⁸

A humán (vagy társadalmi) biztonságot gyakran jogi vagy emberi jogi biztonságként is említi a szakirodalom. Ez nem meglepő, hiszen az állami intézményrendszer működése képes a társadalom biztonságát garantálni, és ezt elsősorban a társadalmi együttélés szabályait rögzítő normák megalkotásával tudja az állam állampolgárai számára biztosítani. Az állam elsődleges feladata ugyanis, hogy igazságos társadalmi viszonyokat teremtsen és biztosítsa a békés élethez szükséges olyan javakat, mint az oktatáshoz vagy az egészségügyi rendszerhez való hozzáférés. A disszertáció vonatkozó része ezért az alapjogok rendszerén keresztül mutatja be azt, hogy Libériában a társadalmi biztonság garantálása milyen nehézségekbe ütközik.

Az egyes szektorok között nehéz, talán lehetetlen fontossági sorrendet felállítani, mivel ha a biztonság valamely területen csorbat szenved, az hatással lesz az élet többi területére is. Bár általában még mindig a katonai szektor dominanciáját szokás hangsúlyozni (ez Libéria esetében is jellemző volt a polgárháborúk időszakában), elég csak abba belegondolni, hogy ha az államok (és egyének) a környezetvédelmi szempontokat figyelmen kívül hagyva cselekszenek, ezzel a természetes életterüket nivellálják, és ha a földi élet feltételei megszűnnek, értelmét veszti a biztonság valamennyi dimenziója. Ezért dolgozatomban a hagyományos sorrendet követve mutatom be az egyes szektorokat jellemző libériai biztonsági helyzetet.

A libériai biztonságkoncepció

Libériában az államalapítástól kezdve jelen van egy markáns törésvonal, amely a visszatelepített amerikai rabszolgák és a területen évszázadok óta élő törzsek között húzódik, és az élet minden területén jelentkezik. Ez tükröződik abban is, hogy 1847 óta kétféle igazgatás létezik: a *modern*, amely a visszatelepített amerikai rabszolgák nevével forrott össze és a *tradicionális*, amely a törzsi keretek között alakult ki. A feladat így az lett, hogy egy fenntartható és békés belső igazgatási struktúrát kell a két rendszer létezését elfogadva kiépíteni.

²⁸ Szalkai Attila: A vízhiány és társadalmi következményei. In: Nemzet és Biztonság, 2009. március, 23-36. oldal

Ennek megfelelően a kezdeti biztonságkonceptiót elsősorban az etnikai feszültségek és az ameriko-libériaiak részéről megjelent bizonytalanság kapcsolódó érzése formálta, ugyanis az új társadalmi csoport – bár jobbító szándékú – civilizációs és térítő tevékenységét az őshonos törzsek igen ellenségesen fogadták.

A biztonságérzet formálásának egy másik összetevőjét a brit és francia gyarmati terjeszkedés jelentette. A XIX. században mindkét nagyhatalom jelentős részeket csatolt el Libériától, és kapcsolta azokat a mai Sierra Leone és Elefántcsontpart területéhez. Ennek hatására a libériai hatóságok megszervezték a belső közigazgatást és egy erős határvédelmi rendszer kiépítéséhez fogtak.²⁹

A hidegháború évei is formáltak a biztonságkonceptió egyes elemein. Ebben az időben az uralkodó biztonságfogalom *államközpontú és militarista* volt. A felfogás középpontjában az állam és az uralkodó rezsim állt, nem pedig a nép. Nagy szerep jutott a biztonsági szolgálatoknak, ügynökségeknek, amelyek feladata a törvények betartatása vagy éppen a titkos információgyűjtés volt. Tubman elnöksége alatt jelentősen megnőtt a Libériában működő biztonsági szervezetek száma. Egy egész ügynökségi hálózat épült ki abból a célból, hogy fenntartsák a status quo-t. Bár az őt követő Tolbert számos szervezetet megszüntetett, a biztonságfogalom alapvetően nem változott. Doe és Taylor uralma alatt sem következett be alapvető változás, mert a rezsim biztonsága továbbra is fontosabb volt a humán biztonságnál. Fontosabbnak tartották az ügynökségek technikai hatékonyságának a növelését, mint a demokratikus civil kontroll intézményrendszerének és mechanizmusainak kiépítését.³⁰ A biztonsági szolgálatok a politikai elnyomás eszközeivé váltak.

A polgárháború évei alatt a militarista és államcentrikus biztonságfogalom még markánsabban jelent meg, és a lakosság immáron nem csak katonai értelemben érezhette magát teljes bizonytalanságban, hanem a biztonság további területein is. Ebben a kilátástalan helyzetben következett be a *demokratikusnak mondott hatalomváltás* a 2005. évi választásokat követően, amely a biztonságfogalom új értelmezését is magával hozta. A Sirleaf-adminisztráció politikájában olyan területekre helyezi a hangsúlyt, mint a közjavakhoz való hozzáférés biztosítása, az emberi jogok érvényesülésének megteremtése, tudatos környezetpolitika kialakítása a megújuló energiaforrások felhasználásának előtérbe helyezésével vagy a nyersanyagok tudatos kiaknázása – csak hogy a legfontosabbakat említsem. Ezekből is látszik, hogy az elsődleges cél a libériai lakosság biztonságérzetének újbóli kialakítása, és ebben aktív szerepet vállal a kormány a humán – és részben környezeti és gazdasági – biztonság terén tett erőfeszítéseivel.

1.2.

A nyugat-afrikai régió és Libéria viszonyrendszere

Ha egy adott állam izolált vizsgálatán túllépünk, alapvető különbségek mutatkoznak a *nemzeti és a nemzetközi rendszerszint* között. A nemzeti struktúrákban hierarchikus viszonyok uralkodnak, amelyben eltérő egységek hatnak egymásra. Az egységek differenciáltak, és fokozatosan növelik a specializáció mértékét, amely következtében az egységek között szoros kölcsönös függőség alakul ki. Ezzel szemben

²⁹ Ebo, Adedeji és N'Diaye, Boubacar (eds.): *Parliamentary Oversight of the Security Sector in West Africa: Opportunities and Challenges DCAF*, Geneva, 2008. 158. oldal

³⁰ Uo. 158. oldal

a nemzetközi anarchikus rendszerben hasonló egységek működnek: ezek az államok, amelyek feladatai és funkciói hasonlóak, a különbségek a képességeikben rejlenek. Minél inkább specializálódott egy állam, annál inkább ráutalt a többi államra az általa meg nem termelt javak beszerzésében. Minél nagyobb egy állam exportja és importja, annál nagyobb mértékben függ a többi államtól. Ez a probléma tipikusan a kis államok vonatkozásában jelentkezik élesen, ha azonban biztonságban szeretnének élni, el kell fogadniuk, hogy az államok biztonsága fordítottan arányos szabadságukkal.

Az anarchikus nemzetközi rendszerben is léteznek hierarchikus elemek, amely az eltérő állami képességek következménye. Ezek a szuverenitás gyakorlását korlátozzák, de kizárólag a rendszer anarchiája által megszabott keretek között. Az anarchiának ez a rendje már-már megköveteli az államok közötti kooperációt, a liberális iskola alaptézisének érvényesülését.³¹

Az anarchikus nemzetközi rendszer jellemző melléktermékei a *biztonsági komplexumok*, amelyek az állam- és a rendszerszint között helyezkednek el.³² Az államok és integrációk sajátos együttműködési formájának alapját a *biztonsági interdependencia* képezi. A biztonsági komplexumok kialakulását motiváló tényezőket az államok és a világrendszer oldaláról egyaránt vizsgálhatjuk. Az egyes államok biztonsági megfontolásokból, politikai-katonai fenyegetések vagy egyéb, a biztonságukat veszélyeztető tényezők hatására döntenek úgy, hogy a kooperáció e sajátos formáját választják. Ha azonban a világrendszer oldaláról szemléljük a problémát, a választ a nemzetközi rendszer anarchikus jellegében (valamint a földrajzi hatások jelentőségében) találhatjuk meg. Az „anarchia” következtében a rendszer valamennyi szereplője szembesül a biztonsági dilemma problematikájával, amely a közvetlen környezetben lecsapódva biztonsági együttműködést generál.

A biztonsági elméletek a nemzetközi rendszer egyes szereplői között fennálló kapcsolatokat több nézőpontból vizsgálják, ezért komplexebb és árnyaltabb elemzéseket nyújtanak, mint a pusztán hatalmi viszonyokra koncentráló elemzések. Olyan kényes területeket is érintenek, mint a határviták, a kisebbségek kérdése vagy a kultúra hatása, és az entitások közötti együttműködésre helyezik a hangsúlyt. Ezek a kérdések különös jelentőséggel bírnak a fejlődő világ országaiban, ahol a kooperáció létkérdés.

A továbbiakban szükségesnek vélem a nyugat-afrikai régiót és az uralkodó érdekviszonyokat röviden ismertetni, hiszen egy állam biztonságpolitikai vizsgálatához nem elégséges azt izoláltan bemutatni, hanem mindenképpen fel kell tárni a szomszédos államokhoz fűződő kapcsolatait, a régióban belül uralkodó érdekeket és szövetségeket. Ennek egyik sajátos tükröződése az ún. rangpozíció-számítás, amelyet szintén elvégzek.

1.2.1. A nyugat-afrikai régió

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban: ENSZ) felosztása szerint a *nyugat-afrikai régiót* – amellyel külön ENSZ iroda is foglalkozik³³ – az alábbi 16

³¹ A nemzetközi kapcsolatok elméletének sokáig két nagy iskolája, a realista és a liberális vívott ádáz küzdelmet egymással. Mindkét iskola továbbfejlesztette tanait. Manapság már megkülönböztetjük a klasszikus realista, a neo- (vagy strukturális) realista és a posztklasszikus realista irányzatokat, valamint a liberális és a neoliberalis irányzatokat. A két fő irányzat mellett egyre nagyobb jelentőségre tett szert a konstruktivizmus is. Hasonló tagolást tartalmaz a ZMNE új biztonságpolitikai jegyzete is. Lásd Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok - Biztonságpolitika. Nemzet és Biztonság Könyvek, ZMNE, Budapest, 2011. 56-65. oldal

³² Ilyen biztonsági komplexum van kialakulóban a nyugat-afrikai régióban is, a zavaros politikai helyzet miatt azonban még csak kezdeti stádiumban van.

³³ United Nations Office for West Africa – az ENSZ Nyugat-afrikai Irodája

állam alkotja: Benin, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Gambia, Ghána, Guinea, Bissau-Guinea, Libéria, Mali, Mauritánia, Niger, Nigéria, Szenegál, Sierra Leone, Togo és Zöldfoki-szigetek. (Az államok elhelyezkedéséről a 2. számú ábra nyújt áttekintést.) Ezek az államok azonban nemcsak földrajzi fekvésük miatt tartoznak szorosan össze, hanem összeköti őket közös **gazdasági** érdekelttségük is. Ennek szervezeti kerete a **Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége** (Economic Community of West African States – ECOWAS), melyről álljon itt egy rövid ismertető. (Az ECOWAS tagállamairól a 3. számú ábra nyújt áttekintést.)

Érdekesség, hogy egy a nyugat-afrikai unió létrehozásának gondolata éppen egy libériai nevéhez kötődik. *William Tubman elnök 1964-ben intézett felhívást a térség államaihoz, hogy szorosabbra fűzzék kapcsolataikat.* Bár 1965 februárjában Libéria, Elefántcsontpart, Guinea és Sierra Leone (mint szomszédos államok) aláírtak egy megállapodást, de ezt követően a kezdeményezés kifulladásra jutott. 1972-ben egy togoi tábornok karolta fel ismételten az ötletet, és ennek végeredményeként született meg a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége, amely alapítóegyezményét 1975. május 28-án 15 állam írta alá.³⁴

Az ECOWAS rendelkezik a nemzetközi szervezetekre jellemző belső struktúrával. Fő szervei a Bizottság, a Parlament és a Bíróság, amely kiegészül a pénzügyi intézményrendszerrel, a titkársággal, a szakosított bizottságokkal, valamint az elnöki tisztséggel. Ez ECOWAS mellett működik két, kifejezetten gazdasági integrációs céllal létrejött szervezet. Az egyik az 1994-ben megalapított *Nyugat-afrikai Gazdasági és Monetáris Unió* (West African Economic and Monetary Union), amely 8 tagállamot tömörít. Az egykori portugál gyarmat, Bissau-Guinea kivételével kizárólag frankofón államokat magában foglaló szervezet olyan gazdasági tömörülés, amely egyrészt vámunió, másrészt pedig saját fizetőeszközzel, a CPU franc-kal³⁵ rendelkezik. A másik, Guinea kivételével angol nyelvű államokat egyesítő, 2002-ben megalakult gazdasági szervezet a *Nyugat-afrikai Monetáris Zóna* (West African Monetary Zone), melynek öt alapító tagjához Libéria 2010-ben csatlakozott. A CFA franc ellenpólusaként az Eco elnevezésű közös fizetőeszközt 2015-ig tervezik bevezetni, a két szervezet hosszú távú célja azonban az, hogy a fizetőeszközük egyesítésével egy erős közép- és nyugat-afrikai valutát hozzanak létre.³⁶

A tagállamok hamar felismerték, hogy a gazdasági haladáshoz nyugodt, békés háttérrel kell biztosítani. Ennek köszönhetően a nyugat-afrikai együttműködés ma már nemcsak gazdasági téren nyilvánul meg, hanem annál is markánsabban jelenik meg a **biztonságpolitikai** vonulat is. 1990-ben a tagállamok aláírták az *Agresszióellenes protokollt*, amelynek már 1978-ban és 1981-ben volt egy-egy előzmény dokumentuma. Ez lényegében a viták békés rendezésének elvét rögzíti, amelyet az ECOWAS szervei előtt folyó eljárások segítségével lehet elérni. Emellett 1981-ben aláírták a *Kölcsönös Védelem Nyújtásáról* szóló protokollt, amely kimondja, hogy bármely tagállam elleni fegyveres fenyegetést vagy agresszív cselekményt a Közösség elleni cselekedetként értelmeznek, és a tagállamok segítséget nyújtanak. Emellett a dokumentumban *már egy közös haderő felállításának* a gondolata is megjelenik. A biztonságpolitikai

³⁴ <http://www.africa-union.org/Recs/ECOWASProfile.pdf>, 2011. február 28.

Megjegyzendő, hogy a szervezet jelenlegi taglétszáma is 15, azonban Elefántcsontpart tagságát a 2010. évi választásokat követően felfüggesztették.

³⁵ A CPU franc igen erős köszönhetően annak, hogy árfolyamát az euróhoz kötik, és értékállóságát a francia kincstár garantálja.

³⁶ <http://www.bog.gov.gh/privatecontent/File/ExternalFinancialRelations/WAMZ%20intranet%20brief.pdf>, 2011. július 14.

együttműködés keretei között még mindenképp említést kell tenni az *ECOWAS mechanizmus* néven ismert intézményről, amelyet a szervezet 1999-ben fogadott el.³⁷ A mechanizmus *egy konfliktus-megelőzési, válságkezelési és békefenntartási területeken rögzített együttműködési keret* a tagállamok között, amelyre külön szervezetrendszer is felállítottak. A szervezet biztonság megteremtésével kapcsolatos tevékenységét fémjelzte az ECOWAS libériai és sierra leonei művelete is, amelyről részletesebben a 3. fejezet szól.³⁸

Libéria felismerte a regionális együttműködésben rejlő lehetőségeket, és ennek tudatában csatlakozott az afrikai és részben nyugat-afrikai fórumokhoz. Ellen Margrethe Loj, az ENSZ libériai különmegbízottja is úgy véli, hogy Libéria különösen három nyugat-afrikai állammal, Guineával, Sierra Leone-nal és Elefántcsontparttal nagyon szoros szövetséget alkot és komoly lehetőségek rejlenek a további regionális együttműködésben.³⁹ Sirleaf elnökszöveg több alkalommal is hangot adott azon véleményének, hogy *Nyugat-Afrika államainak egymást segítve kell a fejlődés pályájára állnia és a problémákat közösen kell megoldani*. Ezt támasztja alá pozitív oldalról például az ECOWAS tagállamai között kialakulóban lévő egyre szorosabb együttműködés, melynek egyik megnyilvánulása az a kezdeményezés, hogy a kereskedelem megkönnyítése érdekében határokon átnyúló autópálya rendszert kívánnak építeni.⁴⁰ A problémák oldaláról nézve a jelenleg is zajló elefántcsontparti válság szolgáltatja az aktualitást, amely a menekültáradat miatt regionális problémává nőtte ki magát. Ennek jelentőségét felismerve az Afrikai Unió 125 ezer dollárral támogatja Libériát és Sierra Leonét a menekültek nem élelmiszer típusú segélyezésében.⁴¹

Ha általában véve az afrikai államok közötti, biztonsági kérdésekben megnyilvánuló interakciók szintjét elemezzük, megállapíthatjuk, hogy az túl alacsony szintű és túlságosan helyi kötődésű ahhoz, hogy *regionális biztonsági komplexum* létrejöttéről beszélhetnénk. A legkoherensebb e tekintetben a dél-afrikai térség, azonban a szakirodalom már a nyugat-afrikai régiót is *egyfajta előszerveződésnek* tekinti, amely már lényegében létrejött, a biztonsági kérdések közös kezelése azonban még csak kialakulóban van.⁴² A nyugat-afrikai regionális biztonsági komplexum létrejöttéhez az ECOWAS megalapítása szolgáltatta a kezdő lökést, döntő jelentőségűnek mégis Nigéria olajnagyhatalmi státusza bizonyult, amely lehetővé tette az erős állam számára, hogy a szerveződésben is vezető szerepre tegyen szert. Ehhez járult hozzá az is, hogy az ECOWAS profilja a kezdeti gazdasági jellemzőket levetkőzve fokozatosan biztonságpolitikaivá változott, és az együttműködés is megindult – elsősorban a

³⁷ http://www.iss.co.za/af/regorg/unity_to_union/pdfs/ecowas/ConflictMecha.pdf, 2011. július 15.

³⁸ A biztonságpolitikai területen született újabb dokumentumok közé tartozik továbbá az 1992-ben aláírt, Bűnügyekben és a Kiadatás során nyújtandó kölcsönös segítségnyújtásról szóló egyezmény, az 1998-ban a könnyű fegyverek importjára, exportjára és gyártására elrendelt moratórium, valamint az 1999-ben útjára indított program a biztonsági és fejlesztési kérdésekben nyújtandó segítség koordinálására.

³⁹ Risk of Liberia and the region seeing renewed conflict.
<http://www.youtube.com/watch?v=876NhIdrELQ>, 2011. február 23.

⁴⁰ „Ellen Johnson Sirleaf Administration Committed to Regional Integration,” V.P. Boakai. 2011. február 27.
http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=1834&related=The%20Vice%20President, 2011. április 23.

⁴¹ African Union Donates to Liberia and Sierra Leone for Ivorian Refugees. 2011. április 13.

http://www.mofa.gov.lr/press.php?news_id=360, 2011. április 23.

⁴² Buzan, Barry-Waeber, Ole: Regions and Powers. The Structure of International Security. Cambridge University Press, New York, 2003. 233. oldal. ISBN978-0-521-89111-0

békefenntartás területén. Napjainkban államok felemelkedésével és bukásával a hatalmi viszonyok is változóban vannak. Bár Nigéria – afrikai viszonyok közötti – nagyhatalmi státusza vitathatatlan, olyan államok, mint Libéria is képessé válhatnak arra, hogy regionális szerveződésekben meghatározó szerepet töltsenek be.

A térség biztonsági komplexummá válását erősítik a közelmúlt sajnálatos eseményei is. 2010 októberében többszöri halasztást követően megtartották az elefántcsontparti elnökválasztást, a melyet követően erőszakhullám vette kezdetét az országban. Több tízezren menekültek a szomszédos Libériába és Guineába, ezáltal a kezdetben lokálisnak tűnő probléma regionálissá nőtte ki magát, és más államok biztonságát fenyegette. A másik konfliktust a régióban a 2009-ben kialakult élelmiszerhiány jelentette. A ritka szárazságnak köszönhetően a nyugat-afrikai gazdálkodók nem tudták megtermelni a szükségletet, a korábbi készletek kimerültek, és több százezren nem vagy csak nagyon nehezen jutottak élelemhez. A nemzetközi közösségnek kellett közbelépnie a válság megoldása érdekében. A sors furcsa fintora, hogy 2010-ben pedig a hatalmas esőzések okoztak gondokat az élelemhez jutásban, és százezrek kényszerültek otthonuk elhagyására, váltak alultáplálttá vagy kórosan sovánnyá.

A fenti problémák mind azt mutatják, hogy a nyugat-afrikai régió egy olyan egységes egészként kezelendő, amelyben egy-egy probléma vagy válság az országok csoportjait sújtja, és azok megoldása a közösség egészének részvételét igényli, izolált kezelésük elképzelhetetlen. A bemutatott válságok is mind biztonsági relevanciával bírnak, és jól mutatják azt a fejlődési utat, amelyen a régió elindult ahhoz, hogy regionális biztonsági komplexumként lehessen kezelni a közeljövőben.

1.2.2. Libéria rangpozíciója

A rangpozíció-számítás⁴³ egy adott térség államai közötti hatalmi viszonyok sajátos tükröződése *öt fő mutató* alapján. Itt Libériát és a három szomszédos állam erejét vetem össze, melynek eredményképpen egy teljesen egyértelmű hatalmi térkép rajzolódik ki:

	Libéria	Sierra Leone	Guinea	Elefántcsont-part
Terület (km ²)	111.369 (3)	71.740 (4)	245.857 (2)	322.460 (1)
Népesség (fő)	4.101.767 (4)	5.835.664 (3)	10.323.755 (2)	21.570.746 (1)
GDP (USD)	977 millió (4)	1,93 mrd (3)	4,57 mrd (2)	22,9 mrd (1)
Fegyveres erő (fő)	2.050 (4)	10.500 (3)	12.300 (2)	17.050 (1)
Védelmi kiadás (millió USD)	1,59 (4)	12 (3)	375 (2)	330 (1)
Σ	19	16	10	5
Rangpozíció	IV.	III.	II.	I.
Védelmi kiadás/fő	0,4 (1)	2,68 (2)	7 (3)	15,8 (4)

⁴³ Az az ország végez előkelőbb helyen, amelyik kevesebb „pontszámmal” rendelkezik.

A másik rangpozíciószámítási módszer⁴⁴ esetében 2-2 ország kerül összehasonlításra. Elsőként *Libériát* és *Guineát* összehasonlítva a következő aránypárokat és eredményt kapjuk:

– terület:	1:2,2
– népesség:	1:2,52
– határhossz:	2,14:1
– GDP/fő:	1:1,86
– fegyveres erő:	1:6
– védelmi kiadás/fő:	1:17,5
– <i>összesen:</i>	1:506

Libéria és Sierra Leone összevetéséből az alábbi eredményt kapjuk:

– terület:	1,55:1
– népesség:	1:1,42
– határhossz:	1:1,65
– GDP/fő:	1:1,39
– fegyveres erő:	1:5
– védelmi kiadás (/fő):	1:7,55
– <i>összesen:</i>	1:79,3

Ez a módszer is az előbbi eredményt erősíti meg: *Libéria a mutatók alapján a térség leggyengébb állama*. A kép teljességéhez azonban az is hozzátartozik, hogy Libériában egy stabil politikai berendezkedés van kialakulófélben, amely hosszú távon képes lehet kellően nyugodt légkört biztosítani a gazdasági fejlődéshez, és vonzó lehet a külföldi befektetők számára, és a belső stabilitásával kompenzálni tudja a kis államiságból fakadó hátrányokat.

1.3. Következtetések

Jelen fejezet felvázolja azokat az alapvető kérdéseket, amelyek ismertetése a libériai biztonság további, komplex elemzéséhez elengedhetetlenek, valamint bemutatja azt a regionális biztonsági környezetet, amely ezen elemzés háttérét adja. Biztonsági vizsgálat nem végezhető el szeparáltan egyik állam vonatkozásában sem, külső környezetének értékelése nélkül – különösen nem Afrikában, ahol a mesterségesen meghúzott határvonalak miatt a népcsoportok számos ország területén élnek, összekapcsolva ezzel a szomszédos államokat.

A következő fejezetekben a biztonság öt szektorában külön-külön vizsgálom meg a libériai biztonságot érintő kérdéseket. Bár a politikai és katonai biztonsági kérdések prioritást élveznek jelen hadtudományi értekezésben, azonban egyik szektor sem negligálható, mert a felmerülő kérdések mind összefüggnek egymással. Ennek ellenére az értekezés jellegénél fogva egyes, nemzetgazdasági szempontból is fontos kérdéseket (mint például a kaucsuktermesztés) a súlyukhoz mérten másodlagos kérdésként kezelek, és az újjáépítés politikai, katonai aspektusait domborítom ki.

⁴⁴ A fenti hat kategóriában a két ország adatait arányba állítottam – mindig a kisebbet 1-nek véve – majd az egyes államok oldalán kapott hat-hat számot összeszoroztam. (A határhossz esetén fordított arányosság áll fenn.)

Valamennyi kérdés vizsgálatakor érzékelhető az a sajátos történelmi örökség, amellyel Libéria rendelkezik. Ez nem csak a szervesen társadalomfejlődés jellemző vonásait foglalja magában, hanem azt a kettős társadalmi struktúrát is, amely közel két évszázadon keresztül lehetővé tette a bennszülött lakosság elnyomását. Ez az a kiindulópont, amely tükrében a jelenleg is zajló demokráciaépítés folyamatát vizsgálni és a töréspontokat értékelni kell. *Mindehhez nem áll rendelkezésre más afrikai állam mintája, mert hasonló történelmi utat egyik kontinensbéli ország sem járt be.* Ez nagy terheket ró a mindenkori libériai kormányra is, amellyel azonban egészen 1989-ig, az első libériai polgárháború kitöréséig sikerült megbirkózni. A jelenlegi kormányzat mögött álló közel hat esztendő is egy sikeres periódusnak értékelhető, végső mérleget azonban csak egy újabb hat éves ciklust követően lehet majd vonni. A közelgő választások miatt azonban ezzel kapcsolatban azonban nem szabad jóslásokba bocsátkozni, ezért az értekezés befejező részében rövid-, közép- és hosszútávú kilátások helyett inkább az országot jellemző viszonyokat, a Libériában rejlő lehetőségeket és az esetleges veszélyeket mutatom be, amelyekkel mindenképpen számolni kell, bármi is következzen be 2012-ben Libériában.

2. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG POLITIKAI ASPEKTUSAI

2.1. A libériai állami berendezkedés és politika rendszer jellemző vonásai

2.1.1. A libériai államberendezkedés alapjai

Az állami berendezkedés két végletét a diktatúra és a demokrácia alkotja. Sajnálatos módon Libéria történelmében a *diktatórikus* (mint például Doe rezsimje) és az ahhoz közeli *oligarchikus formák* (ilyen volt a True Whig Párt bő 100 éves uralma) váltak uralkodóvá, és egészen a legújabb időkig a demokrácia nyomait is nehéz volt felfedezni. Mégis a demokratikus gyökerek már az államépítés alapjainál megtalálhatók, és bár afrikai viszonyok között nem gyakori életképes demokráciákkal találkozni, Libéria mégis kísérletet tesz a kialakítására.

Küzdelem a demokráciáért

Dr. Amos Sawyer 2007. június 14-én Koppenhágában adott interjút, amelyben a libériai társadalmi és államberendezkedés jellemzőit mutatta be a kezdetektől egészen napjainkig. Mivel Sawyer magasan iskolázott és a libériai politikai életet belülről ismeri (hiszen 1990 és 1994 között Libéria elnöke is volt), az államfejlődés rövid történetét a következőkben az ő gondolatai alapján mutatom be.⁴⁵

A problémák gyökere egészen az államalapításig nyúlik vissza. Innen datálható a lakosság demokráciáért folytatott küzdelme, amely olykor igen véres volt. A Libériát alapító felszabadított rabszolgák, akik aközött választhattak, hogy vagy rabszolgasorban élnek tovább az Egyesült Államokban vagy más területre vándorolnak és ott szabadon élnek, egy olyan végrehajtó államot hoztak létre, amelyben a bennszülött lakosságot alárendelt réteggként kezelték és szisztematikusan elnyomták. Ez lényegében nem volt más, mint egy *kolonizációs folyamat*, amelyet brit mintára hajtottak végre. A bennszülöttek csak egy hosszas folyamat eredményeként váltak egyenrangú állampolgárrá, amely folyamatban azonban a szociális jogokat sokkal korábban megszerezték, mint a politikai jogokat – és ez tovább tüzelte az elégedetlenséget.

A haladás egyik igen jelentős állomása volt az 1980-as katonai puccs, amelynek eredményeképpen megdőlt az addigi oligarchikus rendszer, de a keletkezett űrt a katonák már nem tudták betölteni. Bár Doe kormányzásának második felében hoztak látszatdemokratikus intézkedéseket, a katonai diktatúra, amelyben a hatalom egy szűk csoport kezében összpontosult, még messzebb sodorta Libériát a demokrácia megteremtésétől. A mélypont a 14 éven át tartó polgárháborúk voltak. A 2005. évi választások esélyt jelentettek Libériának, hogy egyszer igazi demokrácia épülhessen ki az országban, ehhez azonban még komoly nagy erőfeszítéseket kell tenni.

⁴⁵ Democratic Governance in Post-Conflict Liberia – an Interview with Dr. Amos Sawyer. DIIS Working Paper 2007/20. ISBN: 978-87-7605-225-6
http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2007/WP_2007-20_web.pdf, 2011. február 24.

2.1.2. Libéria politikai rendszere

Talcott Parsons stukturális-funkcionális rendszerelméletét alapul véve a politikai rendszer a társadalom egyik funkcionális alrendszerének tekinthető.⁴⁶ A politikai rendszer elsődleges funkciója a társadalom irányítása a kitűzött céloknak megfelelően. A politikai rendszer alrendszereit a politikai pártok és érdekszövetségek, az állami intézmények, a politikai mozgalmak és csoportok, valamint ezek interakciós kapcsolatai alkotják.

A politikai rendszer a legdinamikusabb társadalmi alrendszer, amely állandóan változik és változtatja a környezetét. A változás leggyakrabban a célok, eszközök és feladatok terén jelentkezik. Elég csak arra gondolni, hogy az időközönként megrendezett választásokat követően gyakran teljesen átalakulnak a prioritások és az azokat megvalósító állami intézményrendszer.

A politikai rendszerek sok elemből épülnek fel. Ezek közül kettőt emelek most ki, amelyek Libéria esetében az elemzés tárgyát fogják képezni. Az első elem a *politika normák* rendszere, amelynek három nagy csoportja van. Az első – ez egyben az elemzés tárgyát is képezi – a jogi normák csoportja. További normatípusok a politikai normák, amelyek íratlan, mégis adott kollektíva által követett belső szabályrendszert jelentenek, valamint a nem állami politikai szervezetek (mint például a pártok) normái. A második elem a *politikai szervezetek*, amelyek a rendszer legkézzelfoghatóbb elemei. Ide tartoznak az állami szervezetek (amelyek Max Weber a „legitim erőszak szerveként” nevesít), a pártok, a különböző érdekképviselői szervek, a nemzetközi politikai szervezetek, illetve a politikai sajtó és tömegkommunikáció intézményei.⁴⁷

2.1.2.1. A politikai berendezkedés alapja: az Alkotmány

Libéria legfőbb törvénye az 1984-ben elfogadott Alkotmány, amely 1986-ban lépett hatályba. Libéria politikai és jogi rendszerét az Egyesült Államok közjogi berendezkedése inspirálta, különbségek azonban természetesen vannak. Az egyik eltérés például az, hogy a libériai alkotmány nem föderális államberendezkedést rögzít. Ugyanakkor például a hatalmi ágak elválasztásának elvét – mint az egyik legfőbb demokratikus jogelvet – Libéria alkotmánya is rögzíti. A törvényhozó hatalom a kétkamarás törvényhozásé, ahol a Képviselőház 64, a Szenátus pedig 30 főből áll. A végrehajtó hatalmat, amelyet az elnök vezet, minisztériumok és más független ügynökségek gyakorolják. A harmadik hatalmi ág a független igazságszolgáltatás. A törvényhozás tagjait mind a 15 tartományban közvetlenül választják, míg az elnököt közvetlenül, országos szinten választják meg. Az elnök és a Képviselőház tagjai hat évre kapnak felhatalmazást, a szenátorok kilenc évre. Az elnök egyszer újraválasztható.

Bár a fékek és ellensúlyok rendszerének elemei megtalálhatók az alkotmányban, a végrehajtó hatalom tradicionálisan olyan erős, hogy erőteljes nyomást tud gyakorolni a törvényhozó, a bírói és a helyi hatalomra. A törvények is gyakran elnöki kezdeményezésre születnek. Azt is mondhatjuk, hogy az elnök keze mindenhová elér. Olyan széles kinevezési jogosítványokkal rendelkezik, hogy a közigazgatás minden szintjén dönthet a vezető személyéről. A hatalmi ágak egyensúlyba hozatalához az első lépés az lenne, ha ezt az egy személy kezében összpontosuló túlzott hatalmat korlátoznák és megosztanák más hatalmi ágak képviselőivel.

⁴⁶ Bihari Mihály – Pokol Béla: Politológia. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 111. oldal ISBN 963 18 9044 9

⁴⁷ Uo. 95. oldal

2.1.2.2. Az állami intézményrendszer elemei

Az állami intézményrendszer kormányt kiszolgáló csúcsszerveinek a **minisztériumok** tekinthetők. Libériában jelenleg 22 *minisztérium* működik, amely az ország lakosságához (3,68 millió fő) viszonyítva túlburjánzó közigazgatásra enged következtetni. A tradicionális minisztériumok (belügy, külügy, védelmi, igazságügyi, kereskedelmi, pénzügy, egészségügy, oktatás) mellett Libériában létezik például a Nemek Közötti Egyenlőség Minisztériuma, a Közmunka Minisztérium és az Elnöki Ügyek Minisztériuma⁴⁸, amelyek egy európai számára akár furcsának is tűnhetnek, a sajátos libériai viszonyok azonban magyarázatul szolgálhatnak létezésükre. A miniszterek között öt nő van, ők a kereskedelmi, pénzügyi, nemek közötti egyenlőségi, ifjúsági és sport, valamint egészségügyi tárcákat vezetik. Ezt az arányt ugyanakkor számos nyugati állam megirigyelheti.

A 2005. évi választásokat követően 11 **párt** jutott be a törvényhozás valamely házába, 10 regisztrált pártnak viszont nem sikerült mandátumot szereznie. A pártok nagy száma szintén a decentralizmust tükrözi, hozzá kell azonban tenni azt is, hogy ez egyben demokratikus vonás is. A bejutott pártok közül a legerősebb párt a Kongresszus a Demokratikus Átalakulásért (Congress for Democratic Change – CDC), amelyet George Weah támogatói alapítottak. A Képviselőházban 16, a Szenátusban pedig 3 helyet szereztek. A második legerősebb párt Ellen Jonhson- Sirleaf pártja, az Egységpárt (Unity Party – UP), amely a Képviselőházban 11, a Szenátusban pedig 4 helyet szerzett.

A 2005. évi választásokat követően elméletileg egy demokratikus államberendezkedés jött létre. Ha ez a maga teljességében még nem is igaz, a demokráciaépítés felé tett lépések mindenesetre biztatóak. Az így kialakult rendszerről az Afrobarometer kutatói végeztek felmérést a libériai lakosság körében.⁴⁹ A lakosok 72%-a a demokratikus államberendezkedést tekintette a legjobbnak valamennyi más államberendezkedéssel szemben. 88%-uk egyetértett abban, hogy a vezetőket nyílt és tisztességes választásokon kell rendszeres időközönként megválasztani, 83%-uk pedig abban, hogy az alkotmányban az elnöki tiszt betöltését két ciklusra kell korlátozni. 73% kifogásolta, hogy az erős elnöki döntések helyett a törvényalkotás a törvényhozás feladata kellene, hogy legyen. A média szerepét is kiemelték a válaszadók, és fontosnak tartották, hogy az a kormányzat egyfajta korlátozó mechanizmusaként működjön. Ez egyértelmű kifejezése annak, hogy a Doe-éra alatti sajtószabadság semmibe vételét a lakosság elutasította. Ugyanakkor az alkotmányos és demokratikus intézményekbe vetett általános bizalom alacsony a lakosság körében, és csak 51% elégedett azzal, ahogyan a demokrácia az országban működik. Ez azt jelenti, hogy sokan – főleg az iskolázott rétegből – többet várnak a demokráciától.

⁴⁸ <http://www.liberianonline.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=350>, 2011. február 24.

⁴⁹ Afrobarometer Briefing Paper No. 73., 2009. október, 2. oldal
http://www.afrobarometer.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&Itemid=5&gid=44&orderby=dmdatecounter&ascdesc=DESC, 2011. február 24.

2.2. A 2005. évi választások elemző bemutatása

A 2005. évi választások⁵⁰ valódi sikerrel zárultak, amelyet a nemzetközi közösség is üdvözölt. A választási folyamat békés mivolta szokatlanul mondható Afrikában, különösen azon 14 év után, amely akkor Libéria mögött állt. A siker mögött egyrészt a harcoló frakciók hiánya húzódik meg, másrészt pedig az, hogy bár a kormányzati forrásokat javarészt illegálisan használták fel, ezt mégsem egy adott párt szolgálatában tették.⁵¹ Mindez azonban mitsem jelentett volna a biztonságot garantáló Átfogó Békemegállapodás és a Nemzeti Átmeneti Kormány tevékenysége nélkül.

A külföldi szakértők egyetértettek abban, hogy az új kormánynak három fő területen kell fő erőfeszítéseit összpontosítania.⁵² Egyrészt az alapszolgáltatásokat széles körben elérhetővé kell tenni, és elégséges számú munkahelyet kell teremteni. Ez lényegében nem más, mint a társadalmi (humán) biztonság megteremtése, amelyet – amint arról a 6. fejezet részletesen szól – az alapjogok biztosításával lehet és kell elsődlegesen elérni. Másrészt olyan belső biztonsági struktúrát kell felépíteni, amely képes helyettesíteni az ENSZ libériai missziójának (UNMIL) jelenlétét és ezzel fenn tudja tartani a békés állapotokat. Harmadrészt pedig – és a szociális és gazdasági haladás szempontjából talán ez a legfontosabb – a kormányzati források felhasználását átláthatóvá kell tenni és ezzel párhuzamosan a korrupcióit vissza kell szorítani.⁵³

2005. október 11-én békésen lezajlottak a szenátusi, képviselőházi és elnökválasztások. Ez volt Libéria történelmének az első szabad és tisztességes választása. Az elnöki posztért folyó küzdelem első fordulóján 22 jelölt indult. Ekkor még a 39 éves korábbi labdarúgócsillag, George Manneh “Oppong” Weah, aki a fiatalok példaképe volt, nyerte az első fordulót. 275.000 szavazattal 28,5%-ot szerzett.⁵⁴ A 2004. évi választási törvény értelmében azonban második fordulót kell tartani, ha nincs olyan jelölt, aki megszerzi az érvényes szavazatok 50%-át + 1 szavazatot. A 2005. november 8-án megrendezett második fordulón Weah már alulmaradt az akkor 67 éves, Harvardon végzett közgazdász, volt libériai pénzügyminiszter, ENSZ és világbanki tisztségviselő üzletasszony, Ellen Johnson-Sirleaf-fel szemben. A Nemzeti Választási Bizottság 2005. november 15-én tette közzé a hivatalos eredményeket, amely szerint a győztes Johnson-Sirleaf a szavazatok 59,4 %-át szerezte meg. Ezzel megválasztották Afrika első női államfőjét. Európai szemmel talán érdekességnek tűnhet, hogy igen magas volt az érvénytelen szavazatok száma. Az első fordulóban több mint 100.000 érvénytelen szavazócédulát összesítettek,⁵⁵ melyeket azután a választási megfigyelők is megvizsgáltak. Mivel azok többsége üres volt, tehát nem jelöltek be rajtuk semmit, ez az írástudatlanság nagy számarányára enged következtetni.

Kisebbséget leszámítva nem volt különösebb fennakadás a választások lebonyolításánál. 2005 áprilisa és májusa folyamán 1,35 millió választó regisztrálta

⁵⁰ A 2005. évi választásokkal kapcsolatos adatokat lásd a <http://www.necliberia.org/results> honlapon.

⁵¹ http://www.ssrnetwork.net/document_library/detail/3697/liberia-2005-an-unusual-african-post-conflict-election, 2011. február 23.

⁵² Liberia Votes – Woman or Soccer Star? SWP Comments 47, 2005. november, 2. oldal <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=119683>, 2011. február 24.

⁵³ A korrupcióval kapcsolatos problémák bemutatására külön részt szenteltek ebben a fejezetben.

⁵⁴ http://www.necliberia.org/results/President/President_ByVotes.php, 2011. február 23.

⁵⁵ http://aceproject.org/ero-en/regions/africa/LR/EU_Liberia_Report.pdf/view, 2011. február 23.

magát. A parlamenti választásokon több mint 1,012 millió választópolgár vett részt, ami a jogosultak 74,9%-a volt, az elnökválasztás második fordulóján pedig 825.000 fő, azaz 61%. A főbb választási témák a nemzeti megbékélés és egység, a korrupció, a munkahelyteremtés, a gazdasági fejlődés, a szociális ellátórendszer és a szükséges infrastruktúra voltak.

Az elnöki posztért folyó küzdelem tisztaságával szemben a törvényhozási választások egyik kamarában sem zajlottak problémamentesen. Egyik házban sem akadt olyan párt, amely megkapta volna a szavazatok legalább egynegyedét. A 64 fős *Képviselőházban*, amelyben a képviselők 6 évre szóló mandátummal rendelkeznek, a legerősebb párt George Weah Congress for Democratic Change pártja volt, amely 15 mandátumot szerzett. A Szabadság Párt (Liberty Party) 9, Sirleaf Egység Pártja (United Party – UP) és a Koalíció Libéria Átalakításáért (Coalition for Transformation of Liberia – COTOL) 8-8 helyet szereztek. 7 további párt szerzett még mandátumot, egyenként legfeljebb öt helyet a Képviselőházban. A megválasztott képviselők között nyolc hölgy van, így a női képviselet 12,5%-os a libériai Képviselőházban, és ez az afrikai viszonylatban mindenképpen jó aránynak tekintendő.

A 30 fős *Szenátusban* a COTOL 7 helyet szerzett, az UP 4, a többi párt pedig legfeljebb 3 helyet szerzett. 2009 és 2010 folyamán pártok összeolvadtak és ez a mandátumok eloszlásának változásával járt. A megválasztott szenátorok között öt nő van, ez 16,7%-os reprezentáltságot jelent, ami afrikai szinten szintén kimagasló arány. (A választási eredményeket a 4. és az 5. ábra szemlélteti.)

Igencsak visszás az a helyzet, hogy az újonnan megválasztott törvényhozás számos tagja már a Taylor-éra alatt is szolgált vezető tisztségviselőként vagy korábbi fegyveres frakciók vagy biztonsági szolgálatok vezetőjeként. Taylor korábbi felesége, Jewel Howard-Taylor, például jelenleg Bong megye szenátora.⁵⁶ Prince Yormie Johnson a Taylor csapataiból kivált fegyveres csoport, az Independent Patriotic Front of Liberia korábbi vezetője volt, aki arról vált hírhedté, hogy ő vezette le Samuel Doe egykori államfő véres kivégzését, amelyet videón is rögzítettek.⁵⁷ Saye-Taayor Adolphus Dolo pedig egy korábbi Taylor-párti katonai vezetővel, Butter-rel együtt részt vett számos háborús atrocitásban és gyermekkatonák toborzásában.

Az UNMIL választási személyzete és a más ENSZ szervezetek is nagy segítséget nyújtottak nemcsak a Választási Bizottságnak, de a választásokon részt vevő valamennyi szervezetnek. Az UNMIL mintegy 8 millió dollárral, az Európai Unió pedig 1 millióval járult hozzá a választások lebonyolításához. A választásokat legkevesebb 29 nemzetközi szervezet és kormányzati szerv 369 fővel, valamint 52 civil szervezet 3500 fővel, ugyanennyi választási megfigyelő és 246 helyi újságíró ellenőrizte.⁵⁸ Az Európai Unió 50 megfigyelőt küldött. Látható volt tehát a fokozott nemzetközi érdeklődés, amely kifejezte a nemzetközi közösség azon reményét is, hogy a libériai állapotokat hosszú távra sikerül konszolidálni.

⁵⁶ <http://www.theliberiandialogue.org/articles/c112805tw.htm>, 2011. február 23.

⁵⁷ <http://www.theliberiandialogue.org/articles/c040604tw.htm>, 2011. február 23.

⁵⁸ Cook, Nicolas: Liberia's Post-War Development: Key Issues and U.S. Assistance. 2010. május 19. 10. oldal
<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33185.pdf>, 2011. január 20.

Érdemes röviden áttekinteni azokat a hivatalos dokumentumokat, amelyek a választási rendszerrel kapcsolatos alapvető szabályokat tartalmazzák. A választásokkal kapcsolatos jogszabályok⁵⁹ között első helyen Libéria *alkotmányát* kell megemlíteni. A 2003-ban Accrában megkötött *Átfogó Békemegállapodás* is tartalmaz választásokra vonatkozó előírásokat. A 18. cikke választási reform megalkotását irányozza elő, a 21. cikke pedig demokratikus választások kiírását és megszervezését teszi kötelezővé Libéria számára. Míg az előbbinek az afrikai állam 2004-ben, a választási reformtörvény megalkotásával eleget tett, addig az utóbbit a 2005. évi választások lebonyolításával teljesítette. A választásokkal kapcsolatos alapvető szabályokat pedig az 1986-os ún. Új választási törvény tartalmazza.

A Nemzeti Választási Bizottság is számos belső szabályozót alkotott 2005-ben. Ezek közé tartoznak a választók regisztrálásáról szóló szabályok, a koalíciókkal és szövetségekkel kapcsolatos irányelvek, valamint a politikai pártok és a független jelöltek regisztrálásáról szóló irányelvek.

Látható tehát, hogy a választásokkal kapcsolatos jogi szabályozás a szabályozás szintjét és mélységét tekintve megfelelő, ezért csak a gyakorlati megvalósulásnál adódhatnak (és amint láttuk, adódnak is) problémák.

2.3.

A Sirleaf-adminisztráció politikája

2.3.1. Főbb kormányzati kérdések

Ellen Johnson-Sirleaf 2006. január 16-án lépett hivatalba⁶⁰ és nem sokkal ezt követően kinevezte minisztereit is. Beiktatási beszédében egy cizellált kormányzati programot vázolt fel a „demokrácia új korszakának” nevezett időszakra vonatkozóan, és politikai részvételt, toleranciát, erőszak-ellenességet és a közös nemzeti értékek és polgári jogok védelmét ígérte.⁶¹ Johnson-Sirleaf már a beiktatási beszédében megemlítette azokat a területeket, amelyeket az adminisztráció kiemelten fog kezelni. Ezek röviden a következők:

1. Politikai megújulás

A cél a politikai egység létrehozása egy erős, demokratikus ellenzékkal. Szükségesnek tartja, hogy a külföldön élő és iskolázott libériaiak hazatérjenek Libériába és ott kamatoztassák tudásukat.

2. A gazdaság újjáélesztése

Sirleaf egy olyan gazdasági programot kíván végigvinni, amely az alábbi kérdésekre helyezi a hangsúlyt:

⁵⁹

http://www.ifes.org/~media/Files/Publications/Election%20Law/2005/833/20050419_Liberia_Elections_Legal_Framework.pdf, 2011. február 23.

⁶⁰ Beiktatásának napján Ellen Johnson-Sirleaf eurófikus hangulatban volt – ahogyan azt visszaemlékezéseiben írja. Condoleezza Rice pedig életében legmegindítóbb napjának nevezte 2006. január 16-át.

Lásd: Ellen Johnson-Sirleaf: *This child will be great. Memoir of a Remarkable Life by Africa's First Woman President*. Harper-Collins e-books, 2009. 269-270. oldal

⁶¹ Ellen Johnson-Sirleaf beiktatási beszéde, 2006. január 16.

http://www.emansion.gov.lr/doc/inaugural_add_1.pdf, 2011. február 23.

- befektetésbarát környezet megteremtése, hogy a külföldi befektetőket visszacsalogassák;
- Libéria gazdag természeti erőforrásainak kiaknázása;
- földreform, amely a növekvő mezőgazdasági termelésre összpontosít;
- munkahelyteremtés, elsősorban a fiatalok számára;
- a gazdasági és szociális infrastruktúra teljes körű rehabilitációja.

3. Kormányzás

Szirleaf a gazdasági magánszektorra koncentrálni kívánó regionális integrációt és biztonsági kooperációt nevezte meg külpolitikai céljai vezérfonalának. Kormányának nyitottságát mutatkozik az új kapcsolatokra is – ennek jegyében Libéria már Kubával és Kínával is diplomáciai kapcsolatokat létesített.

4. Családi kötelék fontossága

5. Korrupció elleni küzdelem

6. Külpolitika

Szirleaf a gazdasági magánszektorra koncentrálni kívánó regionális integrációt és biztonsági kooperációt nevezte meg külpolitikai céljai vezérfonalának. Kormányának nyitottságát mutatkozik az új kapcsolatokra is – ennek jegyében Libéria már Kubával és Kínával is diplomáciai kapcsolatokat létesített.

7. Megbékélés

A libériai egység megteremtésének első lépése a megbékélés. Köszönetet mondott a Igazság és Megbékélés Bizottságának (Truth and Reconciliation Committee – TRC), és biztosította a bizottságot a további támogatásáról.

8. Nők

Szirleaf a beiktatási beszédében is kiemelte, hogy a nőket minden területen támogatni kell. Ígéretet tett egyes erőszakos esetek szabályozásának és szankcionálásának megalkotására, a gyermekek – és főleg a lányok – iskoláztatásának támogatására, valamint olyan programok szervezésére, amelyek lehetővé teszik a nők számára, hogy kulcspozíciókat töltsenek be a gazdasági élet újjáélesztésének folyamatában.

A Sirleaf-adminisztráció a első 150 napra szóló akcióprogramjában (*150 Day Action Plan: A Working Document for a New Liberia*⁶²) fektette le a rövidtávú, gyors eredményeket hozó politikájának részleteit. A dokumentum célja egyrészt a kormányzati transzparencia növelése, másrészt pedig Sirleaf választási ígéretei megvalósításához keretül szolgál. Elnökségének első 150 napja alatt a „gyors és látható haladás” jegyében számos programot hajtott végre az alábbi négy főbb területen:

- béke és biztonság kiterjesztése;
- a gazdaság újjáélesztése;
- az infrastruktúra újjáépítése és alapszolgáltatások nyújtása;
- a kormányzás és a törvényesség erősítése.

Az elnökszóna számára kihívást jelentett a választópolgárainak maradéktalanul megfelelni. A határidő rövid volt, mert a 150 napos határidő 2006. június 30-án lejárt (amely egyben a 2005/2006-os költségvetési év végével is egybeesett). Emellett akadtak olyan, az idő rövidege miatt nehezen kivitelezhető ígérek, mint például az, hogy a megválasztását követő hat hónapon belül Monroviában mindenhol elérhető lesz az áramszolgáltatás. A közvélemény gyors változásokat várt a megígért kérdésekben, különösen a munkahelyteremtés és a gazdasági növekedés terén.

⁶²150 Day Action Plan. A Working Document for a New Liberia.
<http://allafrica.com/peaceafrica/resources/view/00010785.pdf>, 2011. február 23.

Az elnökasszony türelmet kért, mondván, hogy a beruházások jótékony hatásának kimutatására időre van szükség.

2.3.2. Problémás kérdések a törvényhozásban

A Kongresszus jelentősége a Sirleaf kormány alatt felértékelődött, köszönhetően részben annak is, hogy az elnökasszony pártja nem élvez abszolút többséget a törvényhozás egyik házában sem. Gondot jelent számos honatya tapasztalatlansága. Bár többen rendelkeznek a magán- vagy a közzsférában szerzett tapasztalatokkal és néhányan a korábbi törvényhozásnak is tagjai voltak, a többség sohasem töltött be választott tisztséget és nem rendelkezik törvényalkotási vagy politikaformálási tapasztalattal sem. A tényleges munkát sok esetben egyetemi hallgatókkal végeztetik el, mert nincs pénz arra, hogy jól képzett szakembereket foglalkoztassanak. Az alkalmazottak emellett sokszor kapcsolatok alapján vagy rokonság révén jutnak hivatalhoz, és nem rendelkeznek a minimális felkészültséggel sem. Bizottsági stáb lényegében nem létezik, és magának a törvényhozásnak sem állnak rendelkezésére a független működéshez szükséges eszközök. A két kamara nem rendelkezik törvényalkotási tapasztalatokkal, ezért a végrehajtó hatalom vagy külső szervezetek szövegezik a törvényeket. A törvényhozási vitákat és szavazásokat kézírással rögzítik, mert nem állnak rendelkezésre az elhangzottak rögzítéséhez szükséges eszközök.

Más államokkal összehasonlítva, a libériai hivatalnokok kara igen széles, azonban legtöbbjük nem végez érdemi, törvényhozási munkát. Sokkal inkább olyan feladatokat látnak el, mint az ételmezés, a kertészet vagy sofőrszolgálat. Emellett lényegében megkettőzték a törvényhozást, mert a két kamara párhuzamosan működik egymás mellett, így például mindegyik rendelkezik saját kutatási részleggel. A törvényhozás épülete infrastrukturálisan alulfejlett, gyakran nincs víz-és áramellátás.

2.3.3. Libériai háborús bűnöket vizsgáló törvényszék felállítása, avagy az Igazság és Megbékélés Bizottsága

Akadnak sokan, akik törvényszék felállítását szorgalmazzák a libériai polgárháború alatt elkövetett háborús bűnök kivizsgálására.⁶³ Azok követelték a törvényszék létrehozását, akik szeretteiket veszítették el a harcok során vagy saját maguk is támadások vagy bűncselekmények áldozatává váltak.⁶⁴ Megfigyelők azonban úgy gondolják, hogy Sirleaf elnökasszony azért nem tesz ezirányba lépéseket, mert véleménye szerint ez korábbi ellenséges indulatokat és konfliktusokat hozna újra felszínre. Emellett azt a kérdést is feszegetik, hogy a jelenlegi törvényhozás tagjai közül többen érintettek lehetnének egy ilyen esetben. A törvényszék felállításának azonban nem csak politikai, hanem jogi akadálya is van. Létezik olyan béke-megállapodás, amely amnesztiát biztosít az első polgárháború alatt elkövetett bűnökre. A második polgárháború vonatkozásában azonban nincs ilyen explicit akadály. Bár a 2003-as Átfogó Békemegállapodás az amnesztiára vonatkozóan tesz ajánlást, de azt nem mondja ki egyértelműen. Egy olyan fórum felállítását azonban szorgalmazza, amelyen az emberi jogi sérelmeket elkövetők és az áldozatok egyaránt megjelenhetnek, hogy

⁶³ Liberia: Time for Truth, Justice and Reparation for Liberia's Victims.

<http://www.amnestyusa.org/document.php?lang=e&id=ENGAFR340012007>, 2011. február 24.

⁶⁴ Hague Trial Could Mean Justice for More West African War Victims.

<http://www.voanews.com/english/news/a-13-2006-04-10-voa33.html>, 2011. február 24.

megosszák egymással tapasztalataikat. Ezzel a céllal állt fel az Igazság és Megbékélés Bizottsága (Truth and Reconciliation Committee – TRC).⁶⁵

2006 februárjában az elnökszónya beiktatta a Bizottságot, amely a felállításáról szóló törvény 4. cikkének értelmében az 1979 januárja és 2003. október 14-e között elkövetett emberi jogi visszaélések és bűncselekmények kivizsgálására hivatott.⁶⁶ A bizottság tényleges működését 2006 júniusában kezdte meg, de októberig nem gyűjtött bizonyítékokat, és a pénzügyi kérdések miatt az érdemi munkát novemberig halogatta. A bizottságnak mintegy 8 millió dollárra volt szüksége a munka elvégzéséhez, amelyet kezdetben alapvetően a libériai kormány finanszírozott.⁶⁷ A Libérián kívüli munkához 2007-ben 4 millió dollárt, 2008-ban pedig 6 millió dollárt sikerült amerikai alapítványoktól és magánszemélyektől összegyűjteni. Így megkezdődhetett az a több hónapon át tartó program, amelynek keretében a Bizottság a diaszpórában, és elsősorban az Egyesült Államokban élő libériákat hallgatott meg. 2007 októberében Libériában is megkezdődtek a meghallgatásoknak, miután többek között a UNDP és a USAID támogatta a szervezet munkáját.

A projekt hivatalosan 2006. június 22-én indult a TRC és a The Advocates for Human Rights (Szószólók az Emberi Jogokért) égisze alatt. Ez utóbbi egy olyan non-profit, önkéntesekből álló szervezet, amely fényt derít az emberi jogszértésekre, képviseli az áldozat emigránsokat és menekülteket, és minél szélesebb körben igyekszik megismertetni az emberi jogokat. Székhelyük Minneapolisban, Minnesota található, amely egyben a legnagyobb libériai diaszpóra otthona is. Munkájukat azonban nem csak az Egyesült Államokban végezték, hanem az Egyesült Királyságban és Ghánában is.

Libériában a nyilatkozó libériaiak pénzbeni juttatásban is részesültek, a diaszpórában élők azonban nem részesültek díjazásban. Valamennyien viszont hosszas „kiképzést” kaptak: egy 400 oldalas áttekintő elolvasása után részt kellett venniük egy 9 órás tanfolyamon (amely akadályoztatás esetén videón megtekinthető volt). A tanfolyamon szerepelt többek között Libéria történelme és a konfliktus lefolyása, valamint a nemzetközi emberi jogok és humanitárius jogok ismertetése. A nyilatkozatok megtételére 2007 januárja és 2008 augusztusa között került sor. A nyilatkozatokat interneten rögzítették, majd jelszavas hozzáféréssel látták el a nyilatkozattevőket, hogy saját anyagukhoz hozzáférhessenek. Emellett egy alkalommal közmeghallgatást is szerveztek a minnesotai Hamline Egyetemen. A libéria TRC volt az első olyan megbékélési szervezet, amely az Egyesült Államokban közmeghallgatást szervezett. 2008. június 9. és 14. között tíz államból 29 tanú utazott a helyszínre, hogy tapasztalatait megossza a Bizottsággal.⁶⁸ A Szószólók számára kiegészítő jellegű adatgyűjtést jelentettek a csoporttalálkozók, NGO tanulmányok, újságcikkek, filmek, valamint a szakértőkkel és közösségi vezetőkkel lefolytatott háttérinterjúk. A libéria Buduburamban összesen 1377 vallomást rögzítettek, az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban pedig 253-at.

⁶⁵ A Bizottság hivatalos honlapja a <http://www.trcofliberia.org> címen érhető el.

⁶⁶ A TRC törvény 4. cikke a bizottság mandátumáról <http://www.trcofliberia.org/about/trc-mandate>, 2011. február 24.

⁶⁷ The Liberian Truth and Reconciliation Commission in the Diaspora. 2. oldal <http://liberiatrcomnadvocates.org>, 2011. március 1.

⁶⁸ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project (készítette: The Advocates for Human Rights). DRI Press, Minnesota, 2009. ISBN 1449508871 <http://www.theadvocatesforhumanrights.org/uploads/Front+Matter.pdf>, 2011. március 1. 6. oldal

2009 júniusára elkészült a Bizottság jelentésének első változata, amelyet decemberre véglegesítettek.⁶⁹ A jelentés vizsgálta, hogy milyen okok és szociális hatások vezettek a libériai fegyveres konfliktushoz, és bemutatta az elért eredményeket az emberi jogok megsértése, a nemzetközi emberi jogok és a nemzetközi humanitárius jog megsértése, valamint a belső jog példátlan sérelmei terén. Ajánlásokat fogalmazott meg jogi és nem jogi szankciókat illetően. A jelentés ezen kívül számtalan más kérdésre is kitért, úgy, mint a korrupció, az elszegényedés, az emberi jogok, a jó kormányzás vagy a nemzeti identitás. Maga a jelentés is vitatott, mert Sirleaf elnökasszony is szerepel azon a listán, akik támogatták a fegyveres csoportosulásokat a háborús évek alatt, és akik ezért a Bizottság ajánlása szerint vagy nem tölthetnek be közhivatalt, vagy 30 évig nem választhatók vagy nevezhetők ki. Bár a jelentés nem tér ki a részletekre, de minden bizonnyal arra utalnak Sirleaf tevékenységét illetően, amikor még a kezdetek kezdetén támogatta Charles Taylort Doe elnök elmozdításában. 2009 elején Sirleaf nyilatkozatot tett, hogy a polgárháború alatt egyetlen fegyveres csoportnak sem volt tagja, és egyben elnézést kért a néptől, hogy Taylor őt is csapdába tudta húzni.⁷⁰

2.3.4. Kritikák

Az első pár évben a közvélemény hagyta lélegzethez jutni Sirleaf elnökasszonyt, azonban azóta mind az ellenzéki pártok részéről, mind pedig emberi jogi aktivistáktól gyakran kerül kritikák keresztüztüzebe. Kritizálták Kabineh Janneh legfőbb bírói kinevezéséért, ugyanis Janneh az Egyesült Libériaiak a Megbékélésért és a Demokráciáért (Liberians United for Reconciliation and Democracy – LURD) politikai szárnyának vezetője volt és 2003-ban a rádióban elmondott beszédében igazolta a LURD támadást.⁷¹ A másik problémás kérdés a *Független Nemzeti Emberi Jogi Bizottság* (Independent National Commission for Human Rights) felállítása. A bizottság még mindig nem állt fel, amelynek egyik fő oka az, hogy bár az elnökasszony megnevezte a hét kiválasztott bizottsági tagot, a szenátus kétszer is elutasította jóváhagyásukat.⁷² Ezt követően 2010 augusztusában Sirleaf ismét javaslatot tett a tagok személyére, akiket a Szenátusnak kellene majd jóváhagynia.⁷³

A korrupciós vádakkal időről-időre szembesülnie kell a kormánynak, amely azonban visszautasítja azokat, és bizonyítékkal az eddig elért antikorrupciós eredményeket hozzák fel.⁷⁴ A cáfolatok megerősítéseként 2008 szeptemberében Sirleaf kinevezett egy hét független szakértőből álló korrupciós bizottságot, az ún. *Dunn-bizottságot*, amely az elnökéről, Dr. D. Elwood Dunn-ról kapta a nevét. A bizottság feladata a Sirleaf adminisztrációt érő korrupciós vádak kivizsgálása volt. Jelentését 2009 januárjában tette közzé. Emellett a kormány látványos lépéseket tesz a korrupció visszaszorítása terén is. Ennek testülete a 2008 augusztusában felállított Libériai

⁶⁹ TRC Final Report

<http://www.trcofliberia.org/reports/final>, 2011. február 24.

⁷⁰ Sirleaf Testifies to Truth Commission.

<http://allafrica.com/stories/200902130101.html>, 2011. február 24.

⁷¹ Liberia: Sirleaf starts to form government, some appointments spark protest.

<http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=58143>, 2011. február 24.

⁷² Delay of INCHR Undermines Human Rights and Accountability.

<http://www.liberianobserver.com/node/4759>, 2011. február 24.

⁷³ Commissioners of Independent National Commission for Human Rights Nominated.

<http://allafrica.com/stories/201008130830.html>, 2011. február 24.

⁷⁴ Persistent Corruption Threatens Liberian Stability.

<http://www.csmonitor.com/World/Africa/2008/0925/p07s03-woaf.html>, 2011. február 24.

Liberian Govt. Responds to 'Persistent Corruption Threatens Stability'.

<http://www.frontpageafrica.com/newsmanager/anmviewer.asp?a=7397&print=yes>, 2011. február 24.

Antikorrupciós Bizottság, melynek élére szeptemberben a korábbi igazságügyi és kereskedelmi miniszter (s egyben rokon) Frances Johnson Morrist nevezte ki az elnökséjére.⁷⁵

2.4.

A korrupció, mint a politikai élet problémás területe

„A korrupció, amely tüzezi a konfliktust”

A nemzetközi közösség egészen 2001-ig szemet hunyt az *illegális fegyver- és ásványkincs-kereskedelem* felett. Az ENSZ ekkor vezetett be exporttilalmat a gyémánt vonatkozásában, ugyanis Taylor elnök az ország gyémántkészletének jelentős részét a háborúskodásra és a sierra leonei szabadcsapatok, a RUF (Revolutionary United Front) támogatására használta fel. Taylor mindeközben sűrű korrupciós hálót épített ki, amely az egész világot beszötte.⁷⁶ Ennek segítségével a libériai kormányhivatalnokok és cégek felhasználásával az ország faállományát exportálta és a befolyó, sehol nem dokumentált pénzeszegeket saját céljaira fordította. Ez a pénz nem csak Taylor magánvagyonát növelte, hanem lehetővé tette számára azt is, hogy a fegyverembargó ellenére fegyvereket hozzon be az országba és pénzelje a háborús gépezetet. A nemzetközi közösség sokáig semmit sem tett. A fa-embargót is csak 2003 májusában rendelték el súlyos nemzetközi tiltakozást követően.

Már a Nemzeti Átmeneti Kormány (a továbbiakban: NÁK) ideje alatt is a korrupció jelentette az egyik legnagyobb kihívást. Talán ennek is köszönhető, hogy a Sirleaf-adminisztráció célkitűzései között is első helyen szerepel a korrupció elleni küzdelem. A korrupciógyanús esetek leggyakrabban az export-import tranzakciók során, kormányzati szerződéseknél és a költségvetésnél, valamint a koncessziós szerződések esetében fordultak elő.⁷⁷ Kormányzati szervek költségvetésében a kiadási oldalon gyakran megjelent az „Egyéb” kategória, amely szintén visszaélésekre adott lehetőséget.

2.4.1. A korrupció visszaszorítására tett intézkedések

A korrupció visszaszorítása terén Libéria óriási lépéseket tett az elmúlt években. A World Bank Institute elemzése alapján az elmúlt két évben Libéria 72 helyet lépett előre a világ korrupciós ranglistán. 2004-ben még a 190. helyen állt, ám 2007-re a 113. helyre ugrott elő.⁷⁸ Ez a siker többek között a Sirleaf-kormány alábbi intézkedéseinek volt köszönhető:

⁷⁵ Cllr. Frances Johnson-Morris' Rejoined to Weah's Allegations on 'Theft'. <http://www.liberianobserver.com/node/1047>, 2011. február 24.

⁷⁶ Charles Taylor's Criminal Network: Exploiting Diamonds And Children. http://policy-trace.gmu.edu/resources/publications/studentforum/Lipman_PUBP_710_TOC_Taylor%27s_Diamonds_and_Children_FINAL.pdf, 2011. február 24.

⁷⁷ NTGL's Past Haunts Bryant, Others. <http://allafrica.com/stories/200603090121.html>, 2011. február 24.

⁷⁸ World Bank's official press release No: 2008/392/WBI, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>, 2011. február 5. http://www.emansion.gov.lr/doc/Liberia_Corruption.pdf, 2011. február 24.

1. az új közbeszerzési törvény elfogadása;
2. a Közbeszerzési és Koncessziós Bizottság (Public Procurement and Concessions Commission – PPCC) felállítása;
3. a Készpénzkezelő Bizottság (Cash Management Committee) felállítása, amely a pénzügyi kiadások átláthatóságáért felel;
4. a Kormányzati és Gazdaságirányítási Program (GEMAP – Governance and Economic Management Program);
5. a koncessziós szerződések felülvizsgálata;
6. a Libériai Korrupcióellenes Bizottság (Liberian Anti-corruption Committee) felállítása.

1. Az új közbeszerzési törvény

A libériai kormány 2005. szeptember 8-án elfogadta a Közbeszerzési és Koncessziós törvényt, amely 2006. január 16-án lépett hatályba. Bár a törvény elfogadás már önmagában is nagy előrelépés, azonban néhány rendelkezését módosítani kell. Ilyen például az, hogy a szerzési küszöbértékeket általában alacsonyan állapította meg, illetve ezeket a kérdéseket alacsonyabb szintű jogszabályban kellene szabályozni.

2. A Közbeszerzési és Koncessziós Bizottság (Public Procurement and Concessions Commission – PPCC)⁷⁹

Az új közbeszerzési törvény értelmében fel kell állítani a Közbeszerzési és Koncessziós Bizottságot, amely a Szerződések és Monopóliumok Bizottságát (Contracts and Monopolies Commission – CMC) váltja fel. 2006 márciusában az elnökszóny megnevezte a bizottság elnökének és öt tagjának személyét⁸⁰, akiket a Szenátus május 10-én jóváhagyott. Ezzel a Bizottság megkezdhetette a működését. A Bizottság feladata, hogy hozzájáruljon a libériai gazdasági fejlődéshez és a piaci viszonyokra jellemző versenyhez azzal, hogy a közbeszerzések odaítélésénél gazdaságossági és hatékonysági szempontokat vesz figyelembe és a közpénzek elköltésének legesszerűbb módját választja.

3. Készpénzkezelő Bizottság (Cash Management Committee)

A Bizottságot a Pénzügyminisztérium, a Külügyminisztérium és a Tervezési és Gazdasági Ügyek Minisztériumának delegáltjai alkotják. Feladata a készpénz-áramlás figyelemmel kísérése és korlátok közé szorítása. Bizonyos tranzakciókat csak készpénzzel lehet kiegyenlíteni, ezek külön listán szerepelnek. A Bizottság rendelkezésére áll a Központi Banknál található kormánysszámla, amely felett teljes joggal rendelkezik.⁸¹ Az eddigi eredmények jövőbementőak, a Bizottság tevékenységét hatékonynak ítélik.⁸²

4. A Kormányzati és Gazdaságirányítás Program (GEMAP – Governance and Economic Management Program) program

⁷⁹ <http://www.mof.gov.lr/doc/procurement.pdf>, 2011. február 25.

⁸⁰ Az egyik tag kinevezését később visszavonták, majd egy másik tag a kinevezését követően visszaadta megbízatását. A két megüresedett helyet 2007 augusztusában töltötték be. Keith Jubah elnököt pedig 2009. november 1-jén meggyilkolták. Öt Willie Belleh, Jr. követte, akit hivatalosan 2010. április 6-án iktattak be.

<http://www.ppcc.gov.lr/content.php?main=9&related=9&pg=mp>, 2011. február 25.

⁸¹ <http://siteresources.worldbank.org/LIBERIAEXTN/Resources/GEMAP.pdf>, 2011. február 25.

⁸² GOL's Cash Management is Effective.
<http://www.liberianobserver.com/node/3552>, 2011. február 25.

Libéria vonatkozásában a GEMAP program 2006 áprilisa és 2010 szeptembere között valósult meg. A szerződést Libéria részről az átmeneti kormány és az International Contact Group for Liberia írták alá 2005 szeptemberében. A program fő célkitűzése az volt, hogy megvalósuljon a pénzügyek kezelésének átlátható és felelősségteljes módja, elősegítve ezzel azt, hogy Libéria erőforrásait a lakosság érdekében használják fel.⁸³

A programban részt vevő libériai szervezetek között összesen 10 minisztérium és állami szervezet található. A partnerszervezetek a másik oldalon pedig a USAID, az Európai Bizottság, a Világbank és az IMF voltak. Szakértők *sikertörténetként* emlegetik a négy éves programot.⁸⁴ A nemzeti költségvetési folyamat gyorsabbá és átláthatóbbá vált, a kifizetések pedig a törvényekkel összhangban történtek. A siker egyik eleme például a 2,6 milliárd értékű Bong bányakoncesszió, amely Libéria történelmének legnagyobb értékű koncessziós szerződése volt. A Robertsfield Nemzetközi Repülőtér bevételei 2005 óta megduplázódtak, és a repülőtér már majdnem teljes kapacitással működik.⁸⁵

5. A Koncessziós szerződések felülvizsgálata

A pénzügyi jelentőségük és a nemzeti fejlődésre gyakorolt potenciális hosszú távú hatásuk miatt az egyes nemzeti erőforrásokkal és a földdel kapcsolatos koncessziós szerződések már a NÁK ideje alatt is a *figyelem középpontjába* kerültek. A kormány ugyanis aláírt két, nagy jelentőségű és hosszú távú koncessziós szerződést. Az egyik a Firestone vállalatcsoporttal kötött, amely a még 1926-ban megítélt koncessziós jogok megújításáról szól. Az egyezség értelmében a *Firestone* 36 évre 200 négyzetmérföld területre vonatkozóan jutott területbérlethez és más jogokhoz, amelyért évente accreként 0.5 dollárt fizet. Emellett vállalt többek között beruházásokat, adófizetést és szociális és infrastruktúra-fejlesztést. Lehetőség van a szerződés további 50 évvel történő meghosszabbítására. A másik szerződés a hollandiai *Mittal Steel Holding*ggal kötött a bányászat és a szállítási infrastruktúra rehabilitációjára illetve felépítésére, valamint adminisztratív segítségnyújtásra. Célja az észak-libériai vasérc teherhajókon történő szállításának megkönnyítése. A Mittal vállalat területbérlethez, ásványanyag-engedélyekhez, vasérc kitermelési és utazási infrastruktúra-építési jogokhoz jutott. Cserébe 900 millió dollár értékben tőkét investál Libériába, fizeti az adókat és más hozzájárulásokat a kormánynak. A 25 évre kötött szerződés további 25 évvel meghosszabbítható.

Számos civil csoportosulás részéről kritikák érték a fenti szerződéseket, mondván, hogy a NÁK-nak nem volt felhatalmazása hosszú távú koncessziós szerződések kötésére. Emellett a szerződések politikailag aggályosak és a transzparencia követelményének sem felelnek meg.⁸⁶

Hivatalba lépését követően Sirleaf elnökszöny megkezdte a NÁK által kötött koncessziós szerződések felülvizsgálatát. Célja a szerződések fair voltának és Libéria számára kedvező feltételeket biztosítása, valamint annak garantálása volt, hogy a külföldi cégek más nemzeti pénzügyi érdekeltségeit ne sértsék a szerződések. 2007

⁸³ <http://liberia.usaid.gov/node/60>, 2011. február 25.

⁸⁴ http://www.gemap-liberia.org/success_stories.html, 2011. február 25.

⁸⁵ A történet egészéhez az is hozzátartozik, hogy a Delta légitársaság az Egyesült Államok és Libéria között közvetlen járat indítását tervezte, a biztonság nem elégséges szintje miatt azonban a járat bevezetését egészen 2010 őszéig elhalasztotta.

⁸⁶ Police Probe Mittal Steel's Liberian Iron Ore Deal.

<http://iinternational.org/showCnews.php?id=642&reference=page%3D40>, 2011. február 24.

májusában lépett hatályba az ArcelorMittal-lal újra megkötött szerződés, amelyet részletesebben a 4.3. fejezet mutat be.⁸⁷

A Firestone-nal 2008 elején tárgyaltak az új szerződési feltételekről és az új szerződés a törvényhozás elé került. A szerződés értelmében 130 millió dollárt kell a kaucsukfák újraterelítésére költeni. A cégnek 82 éves működése alatt most először kell regisztrációs adót fizetni, valamint egy ötéves tervet kidolgoznia a munkások életkörülményeinek javítására.⁸⁸ A kormányzat a Firestone-nal megkötött szerződést modellként kívánja használni a jövőben más kaucsuk- és pálmaolaj-ültetvényekkel történő szerződéskötésekhez.

*6 Libériai Korrupcióellenes Bizottság (Liberia Anticorruption Commission – LACC)*⁸⁹

A Bizottság 2008. augusztus 28-án állt fel, melynek élére Frances Johnson Morrist, korábbi igazságügyi minisztert nevezte ki.⁹⁰ Jelenleg arra irányulnak az erőfeszítések, hogy a Bizottság is eljárhasson korrupciós ügyekben és ezzel lényegében egy speciális bírósággént működjön.⁹¹

2.5. Libéria a nemzetközi porondon

Libéria a nemzetközi közösség által elismert állam, és ennek megfelelően gyakorolja azon jogát is, hogy nemzetközi szervezetek tagja legyen. Ezt azért fontos kiemelni, mert a globális világban az államok számára a nemzetközi szervezetek jelentik azokat a fórumokat, amelyeken keresztül érdekeiket kifejezhetik és érvényesíthetik.⁹² Emellett a kis és gyenge államok számára (mint Libéria esete is mutatja) e szervezetek egyben a segítségnyújtás fórumai is, és nélkülük nehéz volna a talpraállás vagy az állami működés feltételeinek (teljes körű) biztosítása. A továbbiakban Libéria nemzetközi szervezetekben való részvételét mutatom be röviden, kitérve a regionális vonatkozásokra is.

2.5.1. Libéria az ENSZ-ben

Libéria és az ENSZ közötti kapcsolatok hosszú múltra tekintenek vissza. Libéria már 1945-ben az alapító tagállamok egyike volt, majd ezt követően is az ENSZ-család aktív tagjává vált. Jelenleg 16 szakosított szervezetnek, alpnak, programnak és a Világbanknak a tagállama.⁹³

⁸⁷ A régi és az új Mittal szerződés összehasonlítását lásd: "Summary of the Main Changes Brought About by the Review of the Mittal Mineral Development Agreement,"

<http://www.emansion.gov.lr/doc/MittalAgreementFinalMitrix.pdf>, 2011. február 24.

⁸⁸ President Sirleaf, annual message to the legislature, January 28, 2008.

⁸⁹ <http://www.lacc.gov.lr/index.php>, 2011. február 28.

⁹⁰ Liberia Gets New Commerce Minister... Anti-Corruption Commission Set Up. <http://www.theliberianjournal.com/index.php?st=news&sbst=details&rid=469&comesOfTheHome=1>, 2011. február 28.

⁹¹ Ellen Seeks Prosecution Power for Anti-Corruption Commission. <http://www.liberianobserver.com/node/9425>, 2011. február 28.

⁹² Matus János: A jövő árnyéka. Nemzetközi hatások biztonságunkra és jólétünkre. A Pesti Csoport Kft, Budapest, 2005. 177. oldal

⁹³ <http://www.unliberia.org/>, 2011. február 28.

A polgárháború lezárultával viszonylag lassan normalizálódtak az afrikai állam és a világszervezet közötti kapcsolatok. Bár Libéria állandó ENSZ-képvisellete már 2007. augusztus 10-én működni kezdett,⁹⁴ a Biztonsági Tanács (a továbbiakban: BT) delegációja csak 2009 májusában látogatott első ízben Libériába. Ezen a látogatáson mind a 15 BT-tag képviseltette magát, és az ENSZ célja nem volt más, mint a nemzetközi közösség Libéria haladása iránti eltökéltségének demonstrálása.⁹⁵

Libéria jelenleg hasznélvezője a világszervezeti tagságnak. Szinte valamennyi újjáépítési folyamatban találkozunk az ENSZ vagy valamely szakosított intézményének vagy alapjának pénzügyi segítségével. Tulajdonképpen azt is mondhatjuk, hogy az ENSZ nélkül Libéria képtelen lenne a bukott államiságból „kigyógyulva” a demokrácia működéséhez szükséges kereteket megteremteni.

2.5.2. Libéria a regionális nemzetközi szervezetekben

2.5.2.1. Részvétel a politikai integrációs szervezetekben

1963. május 25-én Libéria az alapító tagállama volt az **Afrikai Unió** elődszervezetének, az Afrikai Egységszervezetnek, és azóta is a szervezet aktív tagja. Ezen a ponton egy, Libéria szempontjából fontos programra térek ki részletesen, amely az Unió égisze alatt fut. Ez az **Új Partnerség Afrika Fejlődéséért (New Partnership for Africa's Development – NEPAD)**.⁹⁶ A kezdeményezés 2001 júliusára nyúlik vissza, amikor az Afrikai Unió elődszervezete, az Afrikai Egységszervezet megbízott öt afrikai államot, Algériát, Egyiptomot, Nigériát, Szenegált és a Dél-afrikai Köztársaságot, hogy dolgozza ki Afrika fejlesztésének kereteit.

A kezdeményezés az alábbi hat területen működteti programjait:⁹⁷

1. mezőgazdaság és élelmiszerbiztonság,
2. klímaváltozás és nemzeti erőforrás-menedzsment,
3. regionális integritás és infrastruktúra,
4. humán fejlődés,
5. gazdasági és vállalati kormányzás,
6. határterületek (nők, kapacitásépítés).

Mindennek egyik megvalósulási eszköze az Afrikai Önellenzőrzési Mechanizmus (African Peer Review Mechanism – APRM).⁹⁸ Az Afrikai Unió tagállamai önkéntes alapon csatlakozhatnak ehhez az önellenzőrző mechanizmushoz, amelynek célja a demokratikus kormányzás elősegítése. A működés alapját egy „önértékelési kérdőív” jelenti, amelyben az alábbi négy szekcióban kell a válaszokat megadni:

- demokrácia és politikai kormányzás,
- gazdasági kormányzás és menedzsment,
- vállalati kormányzás, és
- szociális-gazdasági fejlődés.

⁹⁴ <http://www.liberia-un.org/>, 2011. február 28.

⁹⁵ Security Council Visits Liberia. UN Focus, 2009. március-május
<http://unmil.org/documents/focus/unmilfocus192009.pdf>, 2009. szeptember 10.

⁹⁶ <http://www.nepad.org/2005/files/home.php>, 2009. április 14.

⁹⁷ <http://www.nepad.org/about>, 2011. február 28.

⁹⁸ <http://www.nepad.org/economicandcorporategovernance/african-peer-review-mechanism/about>, 2011. február 28.

A NEPAD Állam- és Kormányfőinek Végrehajtó Bizottsága 2003 márciusában Nigériában fogadta el azt az Egyetértési Megállapodást (Memorandum of Understanding), amely egyben az APRM alapszerződéseként is funkcionál. Ebben az ellenőrzés (felülvizsgálat) négy típusát különböztetik meg:

1. Alap-felülvizsgálat: APRM-taggá válást követő 18 hónapon belül folytatják le.
2. Periodikus felülvizsgálat: 2-4 évente esedékes.
3. Kérelmezett felülvizsgálat: bármelyik tagállam kérheti magára nézve.
4. Rendkívüli felülvizsgálat: politikai és/vagy gazdasági válság fenyegetése esetén kérhető.

Mivel a mechanizmus önkéntes és adatszolgáltatáson alapul, kérdéses, hogy a tagállamok mennyiben fogják a valós adatokat szolgáltatni, és az ellenőrzéseknek kiszolgáltatni magukat. Egyelőre semmi garancia nincs arra nézve, hogy az APRM segítségével könnyebben meg lehessen teremteni a demokratikus kereteket az afrikai államokban. Libéria 2011. január 29-én a 14. APRM fórumon csatlakozott a kezdeményezéshez, és ezzel a tagállamok száma 30-ra nőtt.⁹⁹

2.5.2.2. Részvétel a gazdasági integrációs szervezetekben

*Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (Economic Community of West African States – ECOWAS)*¹⁰⁰

Libéria is az alapító tagállamok egyike volt, és az ország elkötelezettsége a regionális integráció iránt azóta is töretlen. Ezt Sirleaf elnökasszony is többször hangsúlyozta. 2007-ben az ECOWAS csúcson maga is felszólalt, és kiállt az integráció további erősítése mellett. Az elhangzottak demonstrálásaként ECOWAS útlevelével utazott a rendezvényre.¹⁰¹ A szervezettel részletesebben az 1. fejezet, békefenntartó tevékenységével pedig a 3. fejezet foglalkozik.

Mano River Union

A *Mano River Union* egy nemzetközi szövetség, amelyet Libéria és Sierra Leone alapított 1973-ban. 1980-ban Guinea is csatlakozott a kezdeményezéshez, melynek célja a tagországok közötti gazdasági együttműködés elősegítése, hosszabb távon pedig vámunió létrehozása.¹⁰² Nevét a Mano folyóról kapta, amely a guineai magas-alföldön ered és a libériai és sierra leone-i határ mentén folyik az óceánba. A kezdeti együttműködést követően már-már kifulladás látszott az együttműködés a polgárháborús évek alatt, de 2004-ben újjáélesztették az uniót. Jelenleg Sirleaf asszony tölti be az elnöki pozíciót, aki olyannyira fontosnak tartja az együttműködést, hogy enélkül elképzelhetetlennek tartja a tagállamok fejlődését.¹⁰³ Azt is sikerült elérnie, hogy a szomszédos Elefántcsontpart 2008. április 1-jén csatlakozzon a szervezethez.¹⁰⁴

⁹⁹ <http://www.nepad.org/economicandcorporategovernance/news/1952/liberia-will-accede-aprm-14th-forum-heads-state-and-governm>, 2011. február 28.

¹⁰⁰ Az afrikai kontinens öt szubrégióra bontható, és mindegyik rendelkezik a maga szubregionális közösségével. Nyugat-Afrika vonatkozásában ez az ECOWAS, míg északon az Arab Maghreg Union (UMA), délen a South African Development Community (SADC), keleten az East African Cooperation (EAC), és középen az Economic Community of Central African States (ECCAS) alakult meg.

¹⁰¹ http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=85, 2011. február 28.

¹⁰² <http://www.mbandi.com/orgs/cfbt.htm>, 2011. február 28.

¹⁰³ Pres. Sirleaf addresses regional security forum. 2009. január 13.

¹⁰⁴ <http://www.starradio.org.lr/content/view/10371/>, 2011. április 23.

¹⁰⁴ <http://www.sierraexpressmedia.com/archives/15810>, 2011. február 28.

Az 1998. február 4-én megalakult szervezet elsődleges célja egy szabadkereskedelmi övezet megteremtése volt. A gazdasági egységet a személyek és áruk szabad áramlásának megteremtésével kívánja elérni. A hat alapító tagállamot¹⁰⁶ később újabb afrikai országok követték, és jelenleg 28 taggal működik a szervezet. Libéria 2004-ben csatlakozott.

2.6. A libériai-amerikai kapcsolatok¹⁰⁷

Libériát a kezdetektől szoros szálak fűzik az Amerikai Egyesült Államokhoz. Nem csak az államalapításnál volt jelen amerikai érdekeltség, de azt követően is, amely a második világháború és a hidegháború alatt is jól nyomon követhető. Az 1960-s években Libéria adott otthont több amerikai kommunikációs létesítménynek, és az Egyesült Államok számos esetben részesítette segélyben az afrikai államot. Amerika az első és második libériai polgárháború alatt is jelen volt mediációs tevékenység és humanitárius segítségnyújtás formájában, majd ezt követően is támogatja az ENSZ libériai misszióját, és részt vesz a háborút követő újjáépítési folyamatokban.¹⁰⁸

A Bush-adminisztráció szoros kapcsolatokat ápolt a libériai kormánnyal, amely ékes megnyilvánulása az volt, amikor Bush elnök 2007 novemberében a U.S. Presidential Medal of Freedom medállal kitüntette az elnökasszonyt a szabadság, a demokrácia és az emberi méltóság iránti elkötelezettségéért.¹⁰⁹ A jó viszony Obama elnöksége alatt is folytatódik. 2010. május 27-én az új elnök személyesen fogadta Sirleaf elnökasszonyt a Fehér-házban, és méltatta az elmúlt évben elért eredményeket, kiemelve a demokrácia-építés terén tett előrelépést, és megemlítve a két ország közötti együttműködést a

¹⁰⁵ http://www.africa-union.org/root/au/recs/cen_sad.htm#memberstates, 2011. április 23.

¹⁰⁶ Burkina Faso, Csád, Líbia, Mali, Niger, Szudán

¹⁰⁷ Mielőtt a libériai-amerikai kapcsolatok főbb területeit bemutatnám, egy gondolat erejéig ezen a ponton térek ki Libériának a világ más térségeivel fenntartott kapcsolatrendszerére. Itt elsősorban az Európai Unióval fennálló viszonyrendszert kell megvizsgálni, a kapcsolatok azonban igencsak egyoldalúak: Libériát az EU anyagilag segélyek és különböző programok formájában támogatja, valamint Libéria export-import kapcsolatot létesített néhány európai állammal, ám a kereskedelem volumene meglehetősen kicsi (lásd részletesebben a 4. fejezetet). Magyarországnak nincs közvetlen és jelentős gazdasági kapcsolata Libériával, az országot pedig tiszteletbeli konzul képviseli hazánkban.

¹⁰⁸ Az amerikai jelenlét Libériában sokkal markánsabban jelenik meg, mint más afrikai országokban, bár az általánosságban megállapítható, hogy Afrika az Egyesült Államok fő érdekeltségi körén kívül esik.

Lásd: Cobbold, Richard – Mills, Greg (szerk.): *Global challenges and Africa: Bridging Divides, Dealing With Perceptions, Rebuilding Societies*. Royal United Services for Defense and Security Studies, London, 2004. 109. oldal

¹⁰⁹ Liberia's President Sirleaf Receives U.S. Medal of Freedom Award.

www.voanews.com/a-13-2007-11-05-voa49.html, 2011. február 28.

Biography: Ellen Johnson-Sirleaf, Liberia's 'Iron Lady'.

<http://africanhistory.about.com/od/liberia/p/Sirleaf.htm>, 2011. március 4.

terrorizmus elleni küzdelem és a kábítószer-kereskedelem terén.¹¹⁰ A két ország közötti szoros kapcsolatokat a diplomáciai látogatások is jól mutatják.¹¹¹

Az Obama-adiminsztráció sokban követi a Bush-éra alatt tárgyalt libériai vonatkozású kérdéseket. A legfontosabbaknak a *béke és biztonság elősegítését, a demokratikus intézmények megerősítését, és a gazdaság újjáépítését* tartja.¹¹² Ezt konkretizálva az együttműködés területeiként az alábbiakat nevesíthetjük:

- *jó kormányzás és demokratizálódás;*
- az *energiaszektor és az infrastruktúra területén történő segítségnyújtás, valamint a mezőgazdasághoz kötődő beruházások és a fenntartható természeti erőforrás-kezelés támogatása; ennek keretében többek között:*
 - utak és hidak újjáépítése, hogy a farmerek el tudják juttatni áruikat a piacokra;
 - olyan kormányzati épületek rehabilitációja, mint iskolák vagy a kórházak;
 - az elektromos áramhoz való hozzáférés kiterjesztése (elsősorban megújuló energiaforrásokon – napenergia, biomassa – és energiatakarékos technológiákon alapulva).

- *beruházások az oktatási és az egészségügyi szektorba:*

Az *egészségügy* terén az elsődleges cél az, hogy az alapszolgáltatások a társadalom széles rétegei számára ismét elérhetővé váljanak. Ehhez szakképzett személyzet, speciális felszerelések kellenek. Kiemelten fontos kérdés az is, hogy a libériai lakosság szélesebb körben tudjon hozzáférni tiszta vízhez. Speciális programok indultak a családtervezés, az ételmezés, valamint az egyes fertőző betegségek megelőzése terén.

Az *oktatási programok* középpontjában a tanárok képzése, a professzionális közszolgák felsőoktatási képzése, a szegény gyerekeknek történő mentori és pénzügyi segítségnyújtás, valamint a könyvosztási program áll. Az USAID emellett az Oktatási Minisztériumot is támogatja a szakpolitika kialakítása, a programmenedzsment, a pénzügyi kapacitásépítés, és a szélesebb társadalmi rétegeket is érintő oktatási programok kialakításában.

¹¹⁰ Remarks by President Obama, Liberian President Johnson Sirleaf

<http://www.america.gov/st/texttrans-english/2010/May/20100528105939ptellivremos0.2290918.html&distid=ucs>, 2011. február 28.

¹¹¹ 2009 augusztusában Ellen Johnson-Sirleaf fogadta Hillary Clinton amerikai külügyminisztert, aki méltatta a Sirleaf-kormány kimagasló és példaértékű sikereit, és reményét fejezte ki, hogy az elnökszony a jövőben is az ország vezetőjeként a libériai demokrácia teljes kiépítésén fog fáradozni. (Lásd: Hillary Clinton in Liberia. <http://www.thenewamerican.com/index.php/world-mainmenu-26/africa-mainmenu-27/1655>, 2011. február 28.) A libériai törvényhozás előtt elmondott beszédében – a demokráciaépítés fontossága mellett – kitért az országot jelenleg is érő kihívásokra. (Lásd: Address to Joint Session of Liberian National Legislature. <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/08/127872.htm>, 2011. február 28.) Ezek között az első helyen említette a *korruptiót és a fölbirtoklási szabályok reformját*. 2010 áprilisában William J. Burns külügyminiszter-helyettes tett látogatást hét afrikai államban, köztük Libériában is. Itt jelentette be, hogy az Egyesült Államok 19,75 millió dollárral kívánja a Libériai Nemzeti Rendőrség képzését támogatni. (Lásd: US Gov't to Provide US\$19.75M for LNP. <http://www.liberianobserver.com/node/5913>, 2011. február 28.) Sirleaf elnök asszony is rendszeresen tesz látogatást az Egyesült Államokban, évente legalább egyszer megfordul az „anyaországban”.

¹¹² Congressional Budget Justification - Foreign Operations, Annex: Regional Perspectives. U.S. State Department FY 2011. 88-102. oldal
<http://www.state.gov/documents/organization/137937.pdf>, 2011. április 22.

Az alábbiakban tematikusan bemutatom az együttműködés főbb területeit. A terjedelmi korlátok miatt a részletekre nem térek ki, de fő kérdéseket mindenképpen nevesítem.

2.6.1. A menekültkérdés

Az amerikai törvényhozásban is rendszeresen napirendre kerülnek olyan kérdések, amelyek Libériával, illetve az Egyesült Államokban élő libériaiakkal kapcsolatosak. A 111. kongresszusban (2009. január 3. – 2011. január 3.) az alábbi kérdések merültek fel¹¹³:

- az Egyesült Államokban letelepedett libériaiak helyzete;
- a libériai női képviselők támogatása;
- a libériai természeti erőforrás szektor átláthatósága;
- felhatalmazás segítségnyújtásra Libéria és a Sierra Leone-i Nemzetközi Törvényszék vonatkozásában.

A *libériai menekültek ügye* már évek óta kiemelt kérdésként szerepel a Kongresszusban. Jelenleg a Késleltetett Kényszerű Eltávozás (Deferred Enforced Departure – DED) elnevezésű speciális státusz kiszélesítése jelenti az elsőszámú megoldandó problémát, amelyet ha 2011. szeptember 30-ig nem sikerül meghosszabbítani, több ezer libériainak kell elhagynia az Egyesült Államokat. Az ügy felkarolása érdekében 2010. március 10-én Libériai Nemzeti Bevándorlási Konferenciát tartottak a Kapitóliumban, amelyen szorgalmazták azt is, hogy a DED státuszt további 3600 libériaira terjesszék ki.

Jelenleg két olyan törvény van életben, amelyek a libériai bevándorlók kategóriáiról rendelkeznek. A „méltányossági törvény”¹¹⁴ a belbiztonsági miniszter hatáskörébe utalja annak eldöntését, hogy az állandó letelepedési engedéllyel rendelkező libériaiak hozzátartozói jogosultak-e a tartózkodási engedélyre.¹¹⁵ Ehhez a törvény többek között az alábbi feltételeket támasztotta:

- büntetlen előélet,
- 2009. január 1-je óta az Egyesült Államok területén való tartózkodás,
- 2011. április 1-je előtt kellett kérvényezni.

2.6.2. A Millennium Challenge Corporation (MCC)

2008 óta Libéria is megfelel az USAID MCC programban való részvételi feltételeknek. A segítségnyújtás a 2010 és 2013 közötti időszakra vonatkozik, és elsősorban a lányok alapfokú oktatására, a földdel kapcsolatos jogokra és a földhöz jutásra, valamint a kereskedelmi politikára összpontosít.¹¹⁶ A program előirányzott költségvetési kerete 15 millió dollár.¹¹⁷

¹¹³ Cook, Nicolas: Liberia's Post-War Development: Key Issues and U.S. Assistance. 63. oldal

¹¹⁴ S. 656 (Reed), the Liberian Refugee Immigration Fairness Act of 2009, elfogadva 2009. március 19-én.

A másik fent említett törvény: H.R. 2258 (Kennedy), the Liberian Refugee Immigration Protection Act of 2009, elfogadva 2009. május 5-én.

¹¹⁵ A belbiztonsági miniszter engedélyezheti számukra a munkavégzést, amíg a kérelmük elbírálása folyamatban van.

¹¹⁶ <http://liberia.usaid.gov/MCC>, 2011. február 2.

¹¹⁷ Govt and Millenium Challenge Corporation Sign Pact for U.S \$15 Million Grant to Tackle Land, Girl's Education and Trade Issues. 2010. július 6.
<http://allafrica.com/stories/201007061215.html>, 2011. április 22.

2.6.3. A Békehadtest

A Békehadtest (Peace Corps) fokozatosan kiterjeszti Libériai jelenlétét. 1962 és 1990 között 4400 önkéntes fordult meg Libériában, amikor is a polgárháború kirobbanása miatt a biztonsági feltételek a program felfüggesztéséhez vezettek.¹¹⁸ 2008 augusztusában azonban hivatalosan is újraindították a programot. Októberben a speciális rövid távú humanitárius tevékenységet előirányzó Peace Corps Response program keretében 12-en érkeztek az országba.¹¹⁹ Ők olyan veterán, korábban már a Békehadtestben szolgált szakemberek, akik mélyrehatóbban ismerik a fegyveres és/vagy a politikai konfliktusokat vagy a természeti katasztrófák természetét. Libériában főként az egészségügy és az oktatási rendszer rekonstrukcióján, tanárok és egészségügyi szakemberek képzésén, illetve továbbképzésén, valamint könyvtárak támogatásán dolgoznak. Egy másik csoport feladata a középfokú oktatásban való segítségnyújtás, elsősorban az angol nyelv és a természettudományok terén. 2010-ben 1,44 millió dollárt emésztett fel a Békehadtest libériai tevékenysége, s ez 2011-re, amikor már 41 önkéntes vesz benne részt, 2,45 millió dollárra emelkedik.¹²⁰

2.6.4. Gazdasági együttműködés és beruházások

A legjelentősebb beruházás az egykor az elektromos áramellátás kulcsának számító Mount Coffee vízerőmű újjaépítését célozza. A U.S. Trade and Development Agency (USTDA) 2007 februárjában jelentette be, hogy a libériai Földügyi, Bánya és Energiaügyi Minisztériumot 400.000 dollár értékben támogatja egy technikai és gazdasági megvalósíthatósági tanulmány elkészítésében, amely a vízerőmű újjaépítésének terveit mutatja be.¹²¹

2.6.5. Légügyi és kommunikációs kapcsolatok

2007 februárjában az Egyesült Államok és Libéria aláírta a *Nyitott Égbolt egyezményt*.¹²² Ennek jegyében 2008 októberében a Delta Airlines bejelentette, hogy közvetlen járatot tervez Atlanta és Monrovia között – egy accrai megállással, tankolási céllal. A járat beindítását több alkalommal is elhalasztották a libériai légi biztonsági problémák miatt, végül azonban 2010. szeptember 4-én heti egy alkalommal megindult az együttműködés.¹²³

A Közlekedésbiztonsági Felügyelet (Transportation Security Administration – TSA) a légi biztonság növelésében és a nemzetközi standard-ek teljesítéséhez nyújt segítséget Libériának. A TSA külön csapatot küldött a helyi viszonyok felmérésére és a nemzeti kapacitások kiépítésére, valamint a Robertsfield Nemzetközi Repülőtér

¹¹⁸ Peace Corps Reopens Program in Liberia. 2008. augusztus 20.

http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=resources.media.press.view&news_id=1344, 2011. április 22.

¹¹⁹ <http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=learn.wherpec.africa.liberia>, 2011. április 22.

¹²⁰ Peace Corps Reopens Program in Liberia. 2008. augusztus 20.

¹²¹ USTDA Supports Development of the Power Sector in Liberia during President Ellen Johnson-Sirleaf Visit. 2007. február 15.
http://www.ustda.gov/news/pressreleases/2007/SubSaharanAfrica/Liberia/LiberiaMtCoffeePower_021507.pdf, 2011. április 22.

¹²² <http://www.state.gov/documents/organization/114897.pdf>, 2011. április 22.

Megj: Az egyezmény nem keverendő össze az Európában a bizalom- és biztonságserősítő intézkedések között megkötött nyitott égbolt egyezményekkel.

¹²³ Delta Expands Commitment to Africa with New Liberia Service. 2010. május 25.
<http://news.delta.com/index.php?s=43&item=1033>, 2011. április 22.

állapotának felmérésére.¹²⁴ A repülőtér szolgáltatásait és infrastruktúráját a Lockheed Martin segítségével szintén fejlesztik.¹²⁵ A US Postal Service is jelen van Libériában: felszereléseket adományozott, libériai postásokat képzett és jövőbeni fejlesztésekre tett javaslatokat.¹²⁶

2.6.6. Adósság-elengedés, a donorok tevékenysége¹²⁷

2007 februárjában egy Washingtonban megrendezett fórumon jelentette be Condoleezza Rice amerikai külügyminiszter Libéria 391 millió dollárnyi adóssága elengedésének szándékát.¹²⁸ Az adósság elengedéséhez részben a Súlyosan Eladósodott Szegény Országok kezdeményezés (Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative) keretében kerül sor, másrészt pedig olyan donorok segítenek, mint a Világbank, a Nemzetközi Valutalap (IMF) és az Afrikai Fejlesztési Bank. 2008 júniusában az Egyesült Államok az ígéretének megfelelően 400 millió dollár jóváírt¹²⁹, emellett 185 millió dollárral törlesztette Libéria IMF-fel szemben fennálló adósságát, valamint 17,5 millió dollárral az Afrikai Fejlesztési Bankkal szembeni adósságát.¹³⁰

2.6.7. Pénzügyi segítségnyújtás

A pénzbeli segítségnyújtáson¹³¹ kívül az Egyesült Államok *közvetlenül is* segíti Libériát a kormányzati kapacitások kiépítésében. 2006 júliusában, miután a House Democracy Assistance Commission (HDAC) értékelő bizottsága látogatást tett az országban, Libériát választották egy többéves HDAC House Democracy Partnership Program résztvevő államának. Ez technikai segítségnyújtást jelent az új demokráciák törvényhozása számára, ahol a két állam képviselői közvetlen kapcsolatban vannak egymással. A program keretében előadásokat tartanak olyan kérdésekről, mint a hatékony törvényhozási munka feltételei, a szakpolitikák kialakítása, kétoldali

¹²⁴ TSA Holds Up Two Africa Routes, Citing 'Credible Threat' To Aviation. 2009. június 3.
https://web02.aviationweek.com/aw/generic/story_generic.jsp?channel=comm&id=news/AFR06039.xml&headline=TSA%20Holds%20Up%20Two%20Africa%20Routes, 2011. április 22.

¹²⁵ Lockheed Martin Global Services Takes Over Liberia's Roberts International Airport. 2009. augusztus 21.
<http://www.netnewspublisher.com/lockheed-martin-global-services-takes-over-liberias-roberts-international-airport/>, 2011. április 22.

¹²⁶ Liberians Soon May Be Getting More Mail, with U.S. Help. United States donates postal equipment and training to Liberia. 2008. április 7.
<http://www.america.gov/st/develop-english/2008/April/20080407135051TDpper0.0736658.html?CP.rss=true>, 2011. április 22.

¹²⁷ Az adósságelengedésben bár az Egyesült Államok jár az élen, olyan csoportosulások is megjelentek a Libériát segítők között, mint a Club de Paris, amely 2010 szeptemberében 1260 millió dollár értékű adósságot engedett el Libériának, valamint jelezte szándékát a maradék 107 millió dollár elengedésére is. Lásd: La dette du Liberia annulée par le Club de Paris. 2010. szeptember 16.
http://www.lemonde.fr/afrique/article/2010/09/16/la-dette-du-liberia-annulee-par-le-club-de-paris_1412250_3212.html, 2011. május 31.

¹²⁸ Remarks by US Secretary of State Condoleezza Rice at the Liberia Partners' Forum, Washington, DC, 2007. február 13.
<http://www.theperspective.org/speeches/0214200701.html>, 2011. április 22.

¹²⁹ U.S. Cancels Country's U.S.\$400 Million Debt. 2008. június 14.
<http://allafrica.com/stories/200806161083.html>, 2011. április 22.

¹³⁰ U.S. Joins Paris Club in Forgiving Liberia's Debt. 2008. április 18.
<http://merln.ndu.edu/archivepdf/AF/State/103768.pdf>, 2011. április 22.

¹³¹ Egy 1,8 milliós dollár összértékű USAID projektet, amely a Kapitólium és a törvényhozást kiszolgáló létesítmények rekonstrukcióját célozza a National Democratic Institute-on keresztül az Egyesült Államok is támogatt.

kapcsolatok és regionális kérdések. Emellett a libériai törvényhozás tagjai látogatást tesznek az Egyesült Államokba, ahol elsősorban a Kongresszus működésével kapcsolatban kapnak részletes tájékoztatást, de speciális képzésben is részesülnek olyan kérdéseket illetően, mint a védelmi felülvizsgálat (a Pentagon részéről) vagy a költségvetési bizottsági munka.¹³²

2.7. Következtetések

A biztonság politikai téren történő megteremtése demokratikus államokban hosszú folyamat eredményeképp alakulhat ki. Jelenleg Libéria elindult ezen az úton, de még a legelején jár, *ezért nem jelenthetjük ki azt, hogy a politikai biztonság Libériában megvalósult.* A kezdeti lépések és az azokhoz kapcsolódó eredmények azonban mindenképpen biztatóak, és ha a 2005-ben megindult folyamatok ezen az úton folytatódnak, *egy működőképes állam jöhet létre Nyugat-Afrikában.* Ehhez azonban mindenképp az szükséges, hogy *a 2011. őszi megrendezésre kerülő választások olyan eredményt hozzanak, amelyek a továbbhaladáshoz szükséges kereteket biztosítani tudják.* Ez elsősorban Ellen Johnson-Sirleaf elnöksziny újráválasztásával valósulhat meg, mert jelenleg ő az az egyedüli libériai politikus, aki a szükséges kvalitások birtokában képes az országot a demokratikus úton tovább irányítani és egyben meggátolni azt, hogy Libériában ismét súlyos konfliktus kialakulásáig fajuljanak a társadalomban meglévő ellentétek.

Ellen Margrethe Loj, az ENSZ libériai különmegbízottja úgy véli¹³³, hogy a nyugat-afrikai államok, Guinea, Sierra Leone és Elefántcsontpart nagyon szoros szövetséget alkotnak. Ezért a guineai és elefántcsontparti választások Libéria jövője szempontjából is nagyon meghatározóak. S ugyanez fordítva is igaz: Libéria stabilitása a szomszédos államok számára is fontos, hiszen Libéria az az állam, amely mindhárommal határos. Ez valóban igaz, és elképzelhető, hogy idővel *a nyugat-afrikai régióban is kialakul egy biztonsági komplexum*, amely lehetőséget teremt az abban részt vevő államok számára, hogy egymás biztonságának garantálásában kölcsönösen és tevékenyen részt vegyenek, és a kívülről érkező fenyegetésekkel szemben közösen hatékonyan tudjanak fellépni. Még tovább gondolva a fonalat, az sem zárható ki, hogy *a regionális biztonsági komplexum vezető államává Libéria válik*, amennyiben az Egyesült Államok széles körű támogatását továbbra is magáénak tudhatja.

A 2011. év minden tekintetben sorsdöntő Libériának. A választások kimenetelének eldöntése a lakosságnak kezében van. A nemzetközi közösség – bár számos területen nyújt segítséget – azonban nem választhat a libériai nép helyett. Ha pozitív eredménnyel zárulnak az évi végi választások, új lehetőségek nyílnak meg Libéria előtt a demokráciaépítés terén, és ezzel még közelebb kerül az ország a politikai biztonság megteremtéséhez. Ahogyan az elnöksziny idei évértékelő beszédében mondta: „Az alap már a helyén van, most már jöhet a házépítés.”¹³⁴

¹³² Democracy Promotion: Cornerstone of U.S Foreign Policy? CRS Report for Congress, 2007. december 26. 36. oldal

<http://www.fas.org/srgp/crs/row/RL34296.pdf>, 2011. április 22.

¹³³ Risk of Liberia and the region seeing renewed conflict.

<http://www.youtube.com/watch?v=876NhidrELQ>, 2011. február 23.

¹³⁴ Ellen Johnson-Sirleaf Annual message 2011., 2011. január 24., 21. oldal

http://www.emansion.gov.lr/doc/EJS_2011_Annual_Message.pdf, 2011. május 21.

3. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG KATONAI ASPEKTUSAI

Libéria katonai biztonságának értékelésénél az egyik legmeghatározóbb eseménynek a 2003-ban véget érő polgárháborúk tekintendők. A hosszú éveket át tartó pusztítás a libériai lakosság számára olyan mértékű károkat okozott az élet minden területén, amelyet *csak újabb évtizedeken át tartó szorgalmas munkával* lehet helyreállítani. Ezért a 2005-ben felállt Sirleaf-kormánynak nem lehetett más a feladata, mint az ország újjáépítése, amelyben meghatározó területté vált a katonai terület is. Ebben a folyamatban elsősorban a katonai biztonság olyan új szegmensei játszik a fő szerepet, mint a leszerelési és rehabilitációs folyamat vagy a biztonsági szektor reformja – és ezen belül a fegyveres erők újjászervezése. Jelen fejezet e kérdéseket is részletesen tárgyalja, a jelentőségénél fogva azonban előbb a polgárháborúk biztonsági hatásait elemzem.

Mindenek előtt azonban szükségesnek tartom a *polgárháború fogalmi meghatározását*.

A nemzetközi jog ugyanis különbséget tesz nemzetközi és nem nemzetközi fegyveres konfliktusok között. Jelen esetben az utóbbi kategória tűnik relevánsnak, mivel ide tartoznak azok a fegyveres cselekmények, amelyek a hatalom megszerzésére irányulnak anélkül, hogy más állam szuverenitását veszélyeztetnék. A Genfi Egyezmények elsősorban a nemzetközi fegyveres összeütközésekre vonatkozóan tartalmazzák a szabályokat, a közös 3. cikk azonban egy olyan minimális garanciarendszert fogalmaz meg, amely a nem-nemzetközi fegyveres konfliktusokra is irányadó.¹³⁵

A 3. cikket továbbfejlesztve született meg a második kiegészítő jegyzőkönyv, amely a nem-nemzetközi fegyveres konfliktusokra vonatkozó szabályrendszer összefoglalásának tekinthető. Az 1. cikk értelmében a jegyzőkönyv akkor alkalmazható, amikor az adott konfliktus megfelel az alábbi feltételeknek:

¹³⁵ Valamely Magas Szerződő Fél területén keletkező nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén mindegyik összeütköző Fél köteles legalább az alábbi rendelkezéseket alkalmazni:

1. Azokat a személyeket, akik az ellenségeskedésekben nem vesznek közvetlenül részt, ideértve a fegyveres erőknek azokat a tagjait, akik letették a fegyvert és azokat a személyeket, akik betegség, sebesülés, elfogatás vagy más ok következtében harcképtelenné váltak, minden körülmények között, fajon, számon, valláson, hiten, nemen, születésen vagy vagyonon, valamint más hasonló ismérven alapuló bármely hátrányos megkülönböztetés nélkül emberséges bánásmódban kell részesíteni.

Ebből a célból mindenkor és mindenütt tilos a fent említett személyek tekintetében:

a) az élet és a testi épség elleni merénylet, különösen a bármely formában megnyilvánuló emberölés, csonkítás, kegyetlen bánásmód, kínzás,

b) túszok szedése,

c) az emberi méltóság megsértése, különösen a megalázó és lealacsonyító bánásmód,

d) a szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által előzetesen meghozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása.

2. A sebesülteket és a betegeket össze kell szedni és ápolásban kell részesíteni.

Pártatlan emberbaráti szervezet, mint a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, felajánlhatja szolgálatait az összeütköző Feleknek.

Az összeütköző Felek továbbá igyekezni fognak külön megállapodások útján egészben vagy részben hatályba léptetni a jelen Egyezmény egyéb rendelkezéseit is.

Az előző rendelkezések alkalmazása nem érinti az összeütköző Felek jogi helyzetét.

1. a fegyveres konfliktus az adott államfegyveres erői és más kormányellenes fegyveres erők illetve más szervezett fegyveres csoportok között tört ki;
2. a felkelők felelős parancsnokság alatt állnak;
3. a felkelők ellenőrzést gyakorolnak az ország területének egy része felett, és
4. képesek folyamatos és összehangolt harci tevékenység folytatására.

A nem nemzetközi fegyveres konfliktusok egyik fajtája a polgárháború.¹³⁶ Létezik a polgárháborúnak egy kortárs, gyakorlati szempontokon alapuló kritériumrendszere is. A modernkori szakirodalom az alábbi két kritériumot határozza meg:¹³⁷

1. a szemben álló felek ugyanabból az országból származnak, és a harcok a központi politikai hatalom vagy a szeparatista állam megszerzéséért vagy nagy horderejű politikai változások eléréseért zajlanak,
2. a konfliktus során a halálos áldozatok száma eléri az ezer főt, ezen belül valamennyi fél részéről legalább a száz főt.

A Libériában tizennégy éven át tartó konfliktus megfelel a nem nemzetközi fegyveres konfliktusok és azon belül is a polgárháború fent vázolt kritériumrendszerének. Ha biztonságpolitikai kategorizálásban is gondolkodunk, akkor a libériai fegyveres konfliktust egyben a nem hagyományos háborúk egyik modernkori megnyilvánulásának is tekinthetjük, amely magán viseli az új típusú, ún. *alacsony intenzitású konfliktusok* általános ismérveit. Az Egyesült Államok hadseregének FM 100-20 utasítás 1. fejezete¹³⁸ a következőképpen definiálja az alacsony intenzitású konfliktusokat:

„...olyan politikai-katonai konfrontáció versengő államok vagy csoportok között, amely a hagyományos háború szintjét nem éri el, de az államok közötti megszokott békés versengés szintjét meghaladja.”

Ezt követően a dokumentumban megjelenik az a gondolat, hogy leggyakrabban a *harmadik világban* találkozhatunk ilyen jellegű konfliktusokkal, amelyeknek azonban nemcsak regionális, hanem globális kihatásai is lehetnek.

Ezen konfliktusok általános ismérvei a következők:

- államon belüli összetűzés, amely nem ölt nemzetközi méreteket (Bár Libéria esetében a harcok átnyúltak a szomszédos államokra is.);
- intenzitásuk állandóan változik;
- kezdetük és végük nem határozható meg pontosan (Ez a libériai polgárháborúk vonatkozásában nem állja meg a helyét.);
- a fegyveres erőszak domináló jellege;
- a civil áldozatok magas száma;
- a támadások gyakran etnikai alapúak;

¹³⁶ A szakirodalom olyan további kategóriákat is ismer, mint az ellenállási mozgalom, a tömegfelkelés vagy a felkelés. Lásd: Ádány Tamás Vince – Bartha Orsolya – Törő Csaba (szerk.): A fegyveres összeütközések joga. Zrínyi kiadó, Budapest, 2009. 31. oldal

¹³⁷ A Matter of Definition: What Makes a Civil War, and Who Declares It So? 2006. november 26.

http://www.nytimes.com/2006/11/26/world/middleeast/26war.html?_r=2&oref=slogin, 2011. március 4.

¹³⁸ [United States Department of the Army: Field Manual 100-20: Military Operations in Low Intensity Conflict](http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/10020ch1.htm#s_9), 1990. december 5.

http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/10020ch1.htm#s_9, 2011. március 4.

- kiszámíthatatlan akciók sokasága;
- a szemben álló felek proliferációja.

3.1. Az első libériai polgárháború (1989-1997)

3.1.1. Az első libériai polgárháború kirobbanásának okai

A polgárháború kirobbanásához nemcsak a belső politikai folyamatok vezettek, hanem a nemzetközi körülmények is nagy szerepet játszottak a helyzet elmérgesedésében.

A belpolitikai tényezők alaposabb vizsgálatát a TRC jelentése teszi indokolttá, amely a következő események szerepét emeli ki a konfliktus eszkalálódásában:¹³⁹

- az 1979-es rizslázadások;
- a végrehajtó hatalom túlzott dominanciája a másik két hatalmi ág felett;
- az írástudatlanság nagy aránya és a szegénység;
- a korrupció;
- gazdasági egyenlőtlenségek;
- egyes csoportok hatalomból való kizárása és marginális helyzete;
- etnikai rivalizálás, tribalizmus;
- társadalmi egyenlőtlenségek;
- a földbirtoklással kapcsolatos kérdések szabályozatlansága;
- a hatalom túlzott centralizáltsága, amely csak egy szűk rétegnek, az ameriko-libériaiaknak tette lehetővé a jólétet;
- a libériai politikai életben megjelenő etnikai feszültségek és rivalizálás.

A fenti tényezők közül hármat ismertetek részletekbe menően, a diaszpórában élő libériaiak interjúira alapozva. Ezen három körülményt a visszaemlékezők döntő többsége egyöntetűen a polgárháborút kiváltó okként jelölte meg:¹⁴⁰

1. a betelepülő ameriko-libériaiak domináns jelenléte az állami struktúrákban;
2. a tribalizmus,
3. a korrupció.

1. A betelepülő ameriko-libériaiak domináns jelenléte az állami struktúrákban

A bennszülöttek szisztematikus elnyomása egészen az államalapításig nyúlik vissza. Az őslakosok az élet valamennyi területén hátrányos megkülönböztetést szenvedtek, és a felemelkedésüket akadályozta, hogy az oktatásban sem vehettek részt. Az ameriko-libériaiak az amerikai kultúrát és értékrendet felsőbbrendűnek tekintették. Ez már a kezdetekkor megmutatkozott, amelyet jól mutat az a tény is, hogy Libéria első elnöke, J.J. Roberts a bennszülötteket pogány, barbár népeknek nevezte egy beszédében.¹⁴¹ Egyes vélemények szerint a libériai zászlón szereplő mondat, miszerint „A szabadság szeretete hozott minket ide” implicite azt is magában foglalja, hogy

¹³⁹ TRC Hashes Out Root Causes of Liberian Civil War. In: Daily Observer, 2009. december 24.
<http://www.liberianobserver.com/node/3646>, 2011. március 4.

¹⁴⁰ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 58. oldal

¹⁴¹ Uo. 59. oldal

Libéria területét a betelepülők üresnek vélték, amely teljesen szabad préda volt számukra.¹⁴²

A bevándorolt kisebbség uralma mintegy száz évig tartott megszakítások nélkül. Az 1869-ben alapított Igaz Whig Párt (True Whig Party) 1980-ig, Tolbert elnök meggyilkolásáig volt hatalmon. Ezen idő alatt sikerült békés mederben tartani az időről-időre kiújult konfliktusokat, amelynek fő szervezete a Liberia Frontier Force (LFF – Libériai Határcsapatok) volt. Ez a formáció tekinthető a *Libériai Fegyveres Erők (AFL – Armed Forces of Liberia) elődszervezetének, amely 1962-ben alakult meg.*¹⁴³ A hadseregben is tetten érhető volt a megosztottság: a tisztek ameriko-libériaiak voltak, az alacsonyabb rendfokozatúak pedig bennszülöttek. A bennszülöttek számára az egyik kitérési lehetőséget a hadsereg jelentette. A másik lehetőség, hogy kvázi hűbéresként szolgálták valamely betelepültet és családját, mint hűbérurukat. Cserébe a bennszülött libériai felvehette az 'úri' család nevét, örökölhette utánuk és iskoláztatásban is részesülhetett.¹⁴⁴

Tubman volt az első elnök, aki a Nyitott Ajtók és az Egyesítés politikája szellemében a kormányba is bevont több bennszülött libériait.¹⁴⁵ Utóda, Tolbert még tovább ment és teret engedett a politika ellenzéknek is – amit Tubman sohasem tett meg. Ez nem kis nehézséget okozott, mert erre az időszakra már megjelent a magasan iskolázott libériai ellenzék. A korszak egyik legerőszakosabb megnyilvánulása az *1979-es ún. rizslázadások* voltak, amelyet csak katonai erő alkalmazásával sikerült elfojtani.

2. A tribalizmus

A törzsi identitás létezése és a törzsek közötti konfliktusok már a libériai államalapítás előtt jelen voltak a nyugat-afrikai térségben. Libériában mintegy *huszonnyolc* törzs él, és mindegyik saját nyelvvel rendelkezik.¹⁴⁶ Libéria történelmének jellemzője, hogy az aktuális és hatalmon lévő politikai elit *csak és kizárólag* saját törzsét preferálta a hatalommegosztás során. Doe elnök a krahn törzsének tagjaival vette körül magát és velük töltötte fel a politikai kulcspozíciókat. Emellett minden eszközt felhasznált a krahn törzs jövőjének biztosítása érdekében. Ilyen szélsőséges módszer volt a konkurens törzsek csecsemőinek meggyilkolása. Így például Nimba megyében a kutakba dobták vagy élve égették el mandingo törzs újszülötteit.¹⁴⁷ A Doe-érát követően kiobbant polgárháborúban éppen ezt az etnikai felülreprezentáltságot torolta meg a többi törzs politikai elitje (elsősorban a mano törzshöz tartozó Charles Taylor). A konfliktus során elkövetett emberi jogi sérelmek valamennyi törzset érintették, a legsúlyosabban mégis a krahn, gio, mano és mandingo törzseket veszélyeztette.

3. A korrupció

*„Ha valaki az integritás megteremtésére törekszik, kinevetik. Ha nem lopsz a kormánytól, butának néznek.”*¹⁴⁸

¹⁴² Uo. 59. oldal

¹⁴³ Brief History of The Armed Forces of Liberia.
<http://newliberian.com/?p=137>, 2011. március 4.

¹⁴⁴ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 60. oldal

¹⁴⁵ <http://www.liberiapastandpresent.org/William%20Tubman.htm>, 2011. március 4.

¹⁴⁶ <http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Liberia-ETHNIC-GROUPS.html>, 2011. március 4.

¹⁴⁷ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 63. oldal

¹⁴⁸ Uo. 66. oldal

Libériában a Doe-adminisztráció alatt virágzott a korrupció. A 2007-ben elfogadott, a Szegénység Visszaszorítására hozott Átmeneti Stratégia (Interim Poverty Reduction Strategy) a kiterjedt korrupció okait a következőkben jelölte meg:

- a városi ameriko-libériai uralkodó elit kezében összpontosuló 'túlkonzentrált hatalom',
- korlátozott hozzáférés a döntéshozatali folyamatokhoz,
- a civil társadalom részvételének korlátozottsága a kormányzati folyamatokban.¹⁴⁹

A korrupcióhoz nagymértékben hozzájárult további két tényező is. Az egyik a politikai rendszer azon sajátossága is, hogy a végrehajtó hatalom – és ezen belül is az elnök – a másik két hatalmi ág felett áll. Ennek tartalmi elemeit a politikai biztonságról szóló fejezet mutatja be részletesebben. A másik kérdéskört az igazságügyi szektor problémája jelenti. Libériában a bírák mindig is jelentős külső, elsősorban politikai és gazdasági nyomás alatt álltak, és nem részesültek munkájukhoz méltó fizetésben.

3.1.2. Az első libériai polgárháború eseménytörténete

3.1.2.1. A polgárháború első szakasza (1989. december 24. – 1990. augusztus)

A hét évig tartó első polgárháború 1989. december 24-én robbant ki, amikor Charles Taylor csapata, a Libériai Nemzeti Hazafias Front (National Patriotic Front of Liberia – NPFL) lerohanta Libériát a szomszédos Elefántcsontpartból, és elfoglalta Libéria Nimba tartományát. Taylor – aki korábban kormányhivatalnok¹⁵⁰ volt – deklarált célja volt, hogy elmozdítsa hatalmából Doe elnököt, és felállítsa saját demokratikus kormányát. Kezdetben a lakosság többsége támogatta Taylort Doe elmozdításában, ugyanis a katonai rezsim alatti elnyomás, majd a kvázi polgári jogrend alatti diktatórikus uralom szembefordította a népet Doe elnökkel. Erre támaszkodott Taylor is, amikor azt hangsúlyozta, hogy az NPFL nem egy katonai csoportosulás, és maga sem katona, csak Doe-elnöktől akarják „megtisztítani” az országot.¹⁵¹

Taylor csapatai gyorsan nyomultak előre az országban, és 1990 áprilisára Libériát – Monrovia kivételével – teljesen elfoglalták. Az ország területének azt a mintegy 90%-át nevezték Nagy Libériának (Greater Liberia), amely Taylor fennhatósága alatt volt. Taylort katonái már ekkor elnöknek nevezték, hiszen már ekkor célként fogalmazta meg, hogy Libéria elnöke legyen.¹⁵² A területeket Taylor Gbarngaból irányította.¹⁵³

Ez az időszak különösen nehéz volt a civil lakosság számára. Egyrészt élelmiszer- és vízhiány alakult ki, majd kitört a pestis.¹⁵⁴ Másrészt a lakosság nemcsak az előrenyomuló NPFL csapatoknak volt kiszolgáltatva, hanem az őket visszaszorítani

¹⁴⁹ Interim Poverty Reduction Strategy, 14. oldal

¹⁵⁰ Doe elnök kormányában Charles Taylor 1983-ig a General Services Agency igazgatója volt. Ekkor az Egyesült Államokba szökött, mivel korrupcióval vádolták meg. (Africa Research Bulletin, 1990. február 15. 9557. oldal és 1990. április 15. 9633. oldal)

¹⁵¹ The Peacekeepers' War – Liberia, 2'15

¹⁵² Nightline Liberia, ABC, 1990. május, 3'45

¹⁵³ The War Economy in Liberia: a Political Analysis. (készítette: Philippa Atkinson). RRN Paper, 1997. május

<http://www.pdtglobal.org/EIPdata/Library/Political%20Economy%20of%20Conflict/RRNpaper22.pdf>, 2011. március 6.

¹⁵⁴ Soldiers' Families Flee Liberia Capital: Rebellion: Crime, Food shortages and an impending attack plaque cities, In: Los Angeles Times, 1990. június 4.
http://articles.latimes.com/1990-06-04/news/mn-487_1_food-shortages, 2011. március 6.

próbáló kormányerőknek is. Jellemzőek voltak a fosztogatások. Mivel a csapatok nem rendelkeztek központi raktárakkal és nem működött logisztikai ellátó rendszer, ezért maguk gondoskodtak az élelemlről és ruházatról. A fosztogató körutakat „ételtámadásoknak” (food attacks) és „ruhatámadásoknak” (clothes attacks) nevezték.¹⁵⁵

Soha nem látott kegyetlenkedés és brutalitás söpört végig az országon. A háborús évek alatt az alapvető emberi jogokat és a nemzetközi humanitárius jogokat a földre tiporták. Lényegében az egész lakosságot megfélemlítették. Főleg a korábbi adminisztráció alkalmazottait és a *mandingo* törzs tagjait.¹⁵⁶ A mandingoknak három „bűnük” volt: idegeneknek számítottak (és muszlin vallásúak voltak), kereskedelmi tevékenységüknek köszönhetően jólétben éltek és a Doe-kormányval közeli kapcsolatokat áptak. Egy hónap leforgása alatt csak Lofa megyében 500 mandingot gyilkoltak meg Taylor emberei.¹⁵⁷ Rajtuk kívül szisztematikusan támadtak más törzseket is, mint a *mano*, *gio* és *krahn* törzseket. Mindez nem volt más, mint *szisztematikus etnikai tisztogatás*, amelyet egyes nemzetközi szaktekintélyek genocídiumként értelmeznek.¹⁵⁸

A 'Greater Liberia' területén élő lakosságnak **korlátozták a szabad mozgáshoz való jogát**. Míg az NPFL harcosok szabadon mozoghattak és akár Monroviába is ellátogathattak, addig a civil lakosságnak ún. G-2 engedéllyel kellett rendelkeznie, amelyet Taylor hírszerző és közigazgatási központjától lehetett beszerezni. Csak ennek birtokában lehetett az NPFL ellenőrzése alatt álló területeken belül utazni.¹⁵⁹ Az ellenőrző pontokon azonban módszeresen zaklatták a civileket, gyakran csak akkor engedték tovább őket, ha ruhájukat, ételüket, pénzüket és értékeiket átadták a harcosoknak. A mozgásszabadság ilyen mérvű korlátozása ellentétes a *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának* 12. cikkelyének (1) bekezdésében foglaltakkal, miszerint: „Minden olyan személynek, aki törvényesen tartózkodik valamely állam területén, joga van e területen a szabad mozgásra és a tartózkodási helye szabad megválasztására.”

Mindez odáig vezetett, hogy *a lakosságnak megközelítőleg a fele elmenekült az országból*. Ez a nemzetközi humanitárius jog megsértése volt: a polgári személyek kényszermozgatása a második kiegészítő jegyzőkönyv 17. cikkelyébe ütközik.

1990 nyarára három hatalmi gócpont rajzolódott ki. Doe kormánya még továbbra is a helyén volt, de már csak Monrovia egy részét tudta ellenőrzése alatt tartani a mintegy 10.000 fős, könnyűfegyverekkel felszerelt hadsereg segítségével.¹⁶⁰ Eközben

¹⁵⁵ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 132. oldal

¹⁵⁶ Toung Andrew J.: Costly Discrimination and Ethnic Conflict: The Case of the Liberian Civil Wars. University of Mississippi, 2008. február
<http://mises.org/journals/scholar/young2.pdf>, 2011. március 6.

¹⁵⁷ Toung Andrew J.: Costly Discrimination and Ethnic Conflict: The Case of the Liberian Civil Wars. 10. oldal

¹⁵⁸ Toung Andrew J.: Costly Discrimination and Ethnic Conflict: The Case of the Liberian Civil Wars. 4. oldal

¹⁵⁹ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 133. oldal

¹⁶⁰ Aboagye, Festus – Bah, Alhaji M.S. (szerk.): A Tortuous Road to Peace. The Dynamics of Regional, UN and International Humanitarian Interventions in Liberia. Institute for Security Studies, Pretoria, 2005. 78. oldal

a Prince Johnson vezetésével megalakult INPFL¹⁶¹ a főváros egy részét elfoglalta, a NPFL pedig a vidéki Libéria nagy része felett (Nagy Libéria) kiterjesztette az ellenőrzést.

A főváros megszerzéséért összesen három alkalommal, 1990-ben, 1992-ben és 1996-ban került sor súlyos harcokra. Az első ütközet 1990 júliusában zajlott le. Ez a támadás a főváros lakosait meglepetésszerűen érte, senki sem számított arra, hogy a lázadó harcosok egészen Monroviáig jutnak.

A támadást az NPFL indította meg, erre az AFL csapatok válaszoltak. A harcok során a polgári lakosságot mindkét fél semmibe vette, és ártatlanok ezreit mészároltak le. Az egyik legbrutálisabb támadás a kormánycsapatok nevéhez fűződik, amikor a Szent Péter lutheránus templomban a menedéket keresők között vérengzést hajtottak végre. A templomban védelmet kereső embereket álmukban gyilkolták meg.¹⁶² Ez a különös kegyetlenességgel elkövetett mészárlás a második kiegészítő jegyzőkönyv 13. cikkének (2) bekezdésével ellentétes, amely kimondja: „A polgári lakosságot és polgári személyeket megtámadni tilos. Tilos erőszakos cselekedetek elkövetése vagy azokkal való fenyegetés, amelyek elsődleges célja a rémület keltése a polgári lakosság körében.”

3.1.2.2. Az ECOMOG csapatok bevetése

Samuel Doe elnök már 1990 májusában segítséget kért a nemzetközi közösségtől a totális anarchia elkerülése érdekében. A segítségkérés valójában nem közvetlenül a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségéhez (Economic Community of West African States – ECOWAS)¹⁶³ szólt, mivel Doe a nigériai elnököt, Ibrahim Babangidát kereste meg, aki személyes jó barátja és üzleti partnere is volt.¹⁶⁴

Ennek hatására 1990. augusztus 7-én az ECOWAS felállította misszióját, az ECOMOG-ot¹⁶⁵, amelynek csapatai augusztus 24-én érkeztek Libériába. Kezdetben az ECOMOG létszáma 2500 fő körül mozgott. Nigéria szolgáltatta a legjelentősebb hozzájárulást mind az anyagiak, mind pedig a létszám tekintetében.¹⁶⁶ Az ECOMOG misszióban szolgáló katonák létszáma az évek során 6000 és 11000 között mozgott

¹⁶¹ 1990 júliusában Prince Johnson vezetésével kivált egy mintegy 500 főből álló csapat a Taylor által vezetett NPFL-ből, és Monrovia egy részén átvette a hatalmat. Az Independent National Patriotic Front of Liberia a közeli Caldwellben építette ki bázisát.

¹⁶² Crimes of War A-Z. Liberia

<http://www.crimesofwar.org/thebook/liberia.html>, 2011. március 6.

¹⁶³ 1975. május 28-án 15 afrikai állam létrehozta az ECOWAS-t azzal a céllal, hogy gazdasági, szociális és kulturális téren hozzájáruljon a térség államai közötti együttműködéshez és integrációhoz. A végcél egy gazdasági és monetáris unió felállítása volt.

A kezdeti közeledés elsősorban gazdasági téren volt érzékelhető, egészen az 1990-es évekig a biztonságpolitika nem állt a szervezet tevékenységének fókuszában. Ennek ellenére 1978-ban és 1981-ben aláírták az agresszió tilalmáról és a védelmi kérdésekben történő kölcsönös segítségnyújtásról szóló protokollt, amelyek *a jövőbeni biztonságpolitika alapokat rakták le*.

Igazi változások 1993-ban következtek be, amikor felülvizsgálták az ECOWAS alapító okiratát. A revízió a politikai téren történő együttműködés hatékonyabbá tételét és a gazdasági integráció felgyorsítását tűzte ki célul. Felállították a Nyugat-afrikai Parlamentet (West African Parliament), a Gazdasági és Szociális Tanácsot (Economic and Social Council) és az ECOWAS Bíróságot (ECOWAS Court of Justice). A regionális konfliktusok megelőzésének és kezelésének fő felelőssévé a szervezet vált a nyugat-afrikai térségben.

Lásd: Ebo-Boubacar, 2008. 153. oldal

¹⁶⁴ <http://www.liberiapastandpresent.org/SamuelKDoe.htm>, 2011. március 7.

¹⁶⁵ Economic Community of West African States Monitoring Group, az ECOWAS Megfigyelő Missziója

¹⁶⁶ Olonisakin, Éfumni: Reinventing peacekeeping in Africa: conceptual and legal issues in ECOMOG operations. Kluwer Law International, 2000. 109. oldal

(egyes források szerint elérte a 14.000-et is¹⁶⁷). A missziót szárazföldi, haditengerészeti és a légi egységek alkották. Gambia, Ghána, Guinea, Nigéria és Sierra Leone küldött csapatokat, majd később Mali, Szenegál, Tanzánia és Uganda is csatlakozott a misszióhoz.

A szárazföldi komponens összetevői a következők voltak:

- 1 lövész század a gambiai szárazföldi erőktől;
- 1 zászlóalj a guineai szárazföldi erőktől;
- 1 zászlóalj a nigériai szárazföldi erőktől egy felderítő szakasszal, egy 105mm-es tarackos tüzérvetéssel, egy műszaki alegységgel és egy híradó részleggel;
- 1 zászlóalj a ghánai szárazföldi erőktől, egy felderítő szakasz, és
- 1 zászlóalj a sierra leonei szárazföldi erőktől.

Ghána által rendelkezésre bocsátott *haditengerészeti* egységek két hadihajóból és két kereskedelmi hajóból álltak, Nigéria pedig két hadihajót, két aknaszedőt, egy olajtankert, egy tartályhajót, egy vontatóhajót és három teherhajót bocsátott az ECOMOG rendelkezésére.

A légi komponens biztosításában szintén Ghána és Nigéria járt az élen.¹⁶⁸

Az ECOMOG elsődleges feladata a békétárgyalások előkészítése és a tűzszüneti egyezmény megkötése lett volna. A kialakult erőviszonyok és a katonai helyzet tükrében azonban bizonyossá vált, hogy e feladatoknak a végrehajtására nem lesz képes.¹⁶⁹ Hét éves működése alatt a misszió tevékenysége igen szerteágazóra sikerült:

- közvetített a harcoló felek között,
- segített felállítani az Átmeneti Nemzeti Kormányt,
- részt vett a béke-megállapodás rendelkezéseinek betartásában és a leszerelésben,
- támogatta a libériai katonai, rendőri és biztonsági erők felállítását,
- figyelemmel kísérte az 1997-es választásokat.

Az ECOMOG nem volt teljesen egységes erő. A legmarkánsabb törésvonal az angolszász és frankofón országok között húzódott. Az angolszász csoportot Gambia, Ghána, Nigéria és Sierra Leone alkotta, míg a frankofón tömbhöz Guinea, Mali és Szenegál tartozott. Ugyanakkor a két csoportban felfedezhetők voltak hasonlóságok is. Mivel valamennyi ország a szubszaharai régióban helyezkedik el, nagyon hasonló politikai és gazdasági tapasztalatokkal és kultúrával rendelkeznek. Emellett – Libériát kivéve – *korábban európai gyarmatok* voltak, ennek következtében hasonló politikai fejlődési ívet írtak le. Mindezek a hasonlóságok végül egységbe forrasztották a résztvevő államokat.

Az 1990 és 1994 között folytatott ECOMOG műveletek négy szakasza különíthető el:¹⁷⁰

1. kudarcba fulladt békefenntartás,
2. kikényszerítő stratégiára történő áttérés,
3. stagnálás,

¹⁶⁷ BBC Focus on Africa, November 4, 1992.

¹⁶⁸ Olonisakin 2000. 149. oldal

¹⁶⁹ Cilliers, Jakkie – Hilding-Norberg, Annika (szerk.): Building stability in Africa: challenges for the new millenium. Institute for Security Studies, 2000. 62. oldal

A képet tovább árnyalja az is, hogy Taylor az ECOMOG-ot sohasem ismerte el, ezért az együttműködést mindvégig kizárta.

Lásd: Erskine, Emanuel A.: Peace-keeping techniques for Africa's conflict management. Accra, Afram Publications, 2000. 50. oldal

¹⁷⁰ Olonisakin, 2000. 116. oldal

4. a kikényszerítéshez való visszatérés.

1. *A kudarcba fulladt békefenntartás*

Az ECOMOG erők cselekvőképtelenségének nem csak a lázadó csapatok kemény ellenállása volt az akadálya. Számos politikai probléma húzódott meg a háttérben, ilyen volt a résztvevő országok közötti ellentétek. A legnagyobb akadályt a tagállamok különböző politikai beállítottsága jelentette. Míg Nigéria kezdetben Doe elnököt támogatta, addig Burkina Faso és Elefántcsontpart a lázadó Charles Taylort segítette. Nigéria azonban hamarosan a semlegesség pártjára helyezkedett, felhagyva Doe elnök támogatásával.¹⁷¹ Az államok néha igencsak különös politikai magatartása mellett azonban a döntő tényezőnek az tekinthető, hogy *ezt megelőzően a régióban nem zajlott békefenntartó tevékenység*, és így a gyakorlati tapasztalatok hiánya a misszió kimenetelét is nagymértékben befolyásolták.

Emellett Taylor az ECOMOG-ot ellenségként kezelte. Mindent megtett a művelet ellehetlenítése érdekében, a békés rendezés nem állt érdekében. Ennek keretében az NPFL által ellenőrzött rádióállomások ECOMOG ellenes adásokat sugároztak.¹⁷² A műveletben szolgáló nemzetek civil állampolgárai pedig az NPFL kiemelt célpontjaivá váltak. Csak 1990-ben kétszáz külföldi esett a felkelők áldozatául. Az ECOWAS-ban szolgáló civilek szabad mozgását korlátozták, és állandósultak a letartóztatások és a fogva tartások.

2. *A kikényszerítő stratégia*

Az ECOMOG stratégiájában váltás következett be akkor, amikor a békefenntartásról elmozdult a békekikényszerítésre felé. Az Egyesült Államok által nyújtott pénzügyi és politikai támogatás, az Afrikai Unió és az ENSZ háttértámogatása, valamint a Taylor által elkövetett atrocitások hozzájárultak ahhoz, hogy az NPFL elvesztette hitelét a lakosság körében, és ez az ECOMOG misszió elfogadottsága javult a lakosság körében.¹⁷³

3. *A stagnálás (1992 októberéig)*

Ez a periódus egy véres eseménnyel vett kezdetét. 1990. szeptember 3-án egy ECOMOG által szervezett találkozón INPFL harcosok elfogták Samuel Doe-t. Az elnököt halálra kínozták, számos támogatóját pedig megölték. A kivégzéseket videoszalagra rögzítették és a felvételekről készített másolatokat Monroviában szétszóratták. Az ECOMOG gyorsan közbelépett és megakadályozta, hogy további képek lássanak napvilágot. A Daily Observer valamennyi újságját elégettette, amelyben Doe kivégzéséről szerepeltek képek.¹⁷⁴

Ez a periódus a sikertelen mediációs kísérletek jegyében zajlott, mivel a közvetítés alapvető feltételei hiányoztak. Két kísérlet azonban a kezdeti szakaszában reménykeltőnek tűnt:¹⁷⁵

1. 1990 augusztusában és szeptemberében összehívták a *Libériai Nemzeti Konferenciát* Banjulban, az Ideiglenes Kormány megválasztása érdekében. A

¹⁷¹ Liberia's Civil War. Nigeria, ECOMOG and Regional Security in West Africa. Lynne Rienner Publishers, 2002. 49. oldal ISBN 978-1588260529

¹⁷² A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 151. oldal

¹⁷³ West Africa, 1990. augusztus 13-19. 2289. oldal

¹⁷⁴ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 153. oldal

¹⁷⁵ Laremont, Ricardo René (szerk.): The causes of war and the consequences of peacekeeping in Africa. Portsmouth, 2002. 122. oldal

kormány vezetőjéül Dr. Amos Sawyert választották.¹⁷⁶ A három szembenálló frakció először Bamakoban találkozott, ahol 1990. november 28-án aláírták az első tűzszüneti megállapodást. Ebben deklarálták a status quo-t Libériában, amely teljes egészében Taylor gazdasági érdekeit tükrözte, és az ásványkincsek szabad exportját célozta. Emellett sikerült elérni a csapatok lefegyverzését és egy *összlibériai konferencia* összehívását.¹⁷⁷ A béke azonban igen törékenynek bizonyult, és az INPFL napokon belül támadást intézett az AFL csapatok ellen. A harcok folytatódtak az NPFL és más fegyveres alakulatok között Nagy Libéria területén.

2. 1990 őszén az elefántcsontparti Yamoussoukroban megrendezett konferencián elfogadták a IV. Yamoussoukro Egyezményt, amely a következő lényegi pontokat tartalmazta:

- a szabadcsapatok lefegyverzése,
- valamennyi kikötő és repülőtér megnyitása,
- útkadályok eltávolítása,
- ütközőzóna létrehozása Sierra Leone és Libéria között,
- hat hónapon belül szabad választások megrendezése.¹⁷⁸

Mivel Taylor ezúttal sem tartotta be az egyezményben rögzítetteket, 1991. április 6-án és 7-én Genfben egy újabb konferencián az Egyezményt megerősítették. Az ECOMOG egyidejűleg megkezdte egy *hétézer fős egység* bevetését azokon a vidéki területeken, amely az NPFL tartott ellenőrzése alatt. Taylor nem fogadta el a nemzetközi közösség által felállított Ideiglenes Kormányt és felállította saját kormányát, a National Patriotic Reconstruction Assembly Government-t (NPRAG) Gbarnga központtal. A kormányfővé saját magát „választatta”¹⁷⁹.

1991 és 1994 között több új fegyveres csoport is megjelent Libériában. 1991 májusában a hadsereg tisztjeiből és Doe egykori embereiből megalakult az **ULIMO** (Libériai Egyesült Felszabadítási Mozgalom – United Liberation Movement of Liberia). A hivatalos központ az Egyesült Államokban, a regionális bázisa Freetownban volt.¹⁸⁰ Kezdetben az ECOMOG támogatását is élvezte, és patrónusai között tudhatta Sierra Leone-t és Guineát. Libériai menekülteket támogattak, elsősorban a krahn törzs tagjai közül, hogy ellentámadást indítsanak Taylor csapatai ellen – válaszul a RUF 1991-es sierra leonei támadására. A széleskörű támogatásnak köszönhetően az ULIMO rövid időn belül erős szervezetté vált.

1994 márciusában az ULIMO kettészakadt. Az egyik szárnyából megalakult a mandingo bázisú ULIMO-K Aljahi Kromah vezetésével, aki Guineával lépett

¹⁷⁶ Power-sharing and Peacebuilding in Liberia: Power-sharing Agreements, Negotiations and Peace Processes. CSCW Papers, 2007.

http://www.prio.no/sptrans/-1882051530/Liberia_full_report.pdf, 2011. március 7.

¹⁷⁷ Az összlibériai konferenciát 1991. március 15. és 1991. április 20. között rendezték meg. A résztvevő felek megegyeztek egy háromtagú Végrehajtó Tanács felállításában, amely egy elnökből és két alelnökből áll. Az egyik alelnöknek Charles Taylort jelölték ki.

¹⁷⁸ Power-sharing and Peacebuilding in Liberia: Power-sharing Agreements, Negotiations and Peace Processes. CSCW Papers, 2007.

http://www.prio.no/sptrans/-1882051530/Liberia_full_report.pdf, 2011. március 7.

¹⁷⁹ Desintegration of the Liberian Nation since the 1989 Civil War. Alert Series – Liberia, [AL/LBR/94.001], 1993. november, 17. oldal

<http://www1.umn.edu/humanrts/ins/libera94.pdf>, 2011. március 7.

¹⁸⁰ Desintegration of the Liberian Nation since the 1989 Civil War. 23. oldal

szövetségre. Az ULIMO-J frakciót, amely krahni dominanciájú volt és Sierra Leonéval alkotott szövetséget, Roosevel Johnson vezette.¹⁸¹

1993. július 25-én az AFL, az NPFL és az ULIMO aláírták a Cotonou egyezményt, amely értelmében új kormány állt fel az NPFL és az ULIMO képviselőiből. A kiharadt erők összefogtak és megalakították a **Libériai Béketanácsot** (Liberia Peace Council– LPC). Az LPC a hadsereg tagjaiból és a krahni etnikumhoz tartozó ULIMO harcosokból alakult meg 1993-ban. A krahni dominanciájú nyolcszáz fős csapatot a korábbi PRC miniszter, George Boley vezette.¹⁸²

1994-ben felerősödött az NPFL-en belüli megosztottság, ami odáig vezetett, hogy Tom Woewiyu, Sam Dokie és Lavelli Supuwood létrehozta a Központi Forradalmi Tanácsot (**Central Revolutionary Council – CRC**).¹⁸³ Ezzel 1995-re hétére emelkedett a fegyveres csoportok száma.

1992. október 15-én NPFL csapatok a főváros megszerzéséért megindították az **Octopus hadműveletet**, immáron az ECOMOG csapatok ellen. Ettől kezdve a helyzet fokozatosan romlott Libériában, az ECOMOG is képtelen volt a mandátumában foglaltakat teljesíteni. Az első monroviai támadással ellentétben a harcoknak ezúttal nem volt etnikai éle. Mindettől függetlenül a fosztogatás és a gyilkolás szándéka vezérelte mind a hadsereg katonáit, mind pedig a lázadó harcosokat.

A harcok egy hónapig tartottak. Ezen idő alatt 3000-en haltak meg és 200.000-en veszítették el otthonukat. A Monroviában élő lakosság élelmiszerhiányban szenvedett, a dollár pedig teljesen elveszítette értékét. Végül az AFL és az ULIMO segítségével az ECOMOG-nak sikerült Taylor támadását visszavernie és Monroviát ellenőrzés alá vonnia. A harcokban az NPFL már nem vett részt, mert a fegyveres frakció 1992 októberére felbomlott. Mivel az ULIMO és az NPFL között kiújultak a harcok, az ECOMOG visszavonult a korábban „felderített” Taylor ellenőrzése alatt álló területekről. Azonban 1992 szeptemberében az NPFL 580 ECOMOG katonát ejtett túszul. Jimmy Carter közbenjárása is kellett a túszok szabadon bocsátásához.¹⁸⁴ Az események azonban világosan jelezték az ECOMOG és az NPFL közötti ellenséges viszonyt.

4. *Visszatérés a kikényszerítés stratégiájához*

Ezt a szakaszt két jelentős esemény jellemezte: az ENSZ aktív szerepvállalása a válság rendezésében, valamint a szembenálló felek közötti első konkrét megállapodás létrejötte.

Az ECOMOG megnövelte csapatai létszámát, hogy csapást mérjen az NPFL kommunikációs csatornáira és utánpótlás-vonalaira, és ismét átvegye a főváros felett az ellenőrzést és irányítást. A fő cél Taylor erőinek semlegesítése volt. Emellett hevesen bombázta a Firestone kaucsukültetvényeit is, ahol – katonai jelentések szerint – Taylor lőszereket tárolt.¹⁸⁵ Az elrendelt fegyverembargó betartása azonban lehetetlen volt. Egyrészt akkora fegyverkészletek halmozódtak fel, hogy azt lehetetlen volt ellenőrizni, másrészt pedig az ECOMOG nem tudta ellenőrzése alá venni a határokat, ott a fegyverek korlátok nélkül áramolhattak.

¹⁸¹ <http://www.cartage.org.lb/en/themes/GeogHist/histories/history/hiscountries/L/liberia.html>, 2011. március 7.

¹⁸² Ennek tényét Boley a legutóbbi időig hevesen tagadta.

<http://newliberian.com/?p=636>, 2011. március 7.

¹⁸³ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 163. oldal

¹⁸⁴ Uo. 157. oldal

¹⁸⁵ Associated Press, Monrovia, 1992. november 4.

AZ ENSZ szerepvállalásának első megnyilvánulása 1992. november 19-én a BT 788. sz. határozatának elfogadása volt. Ennek értelmében az ENSZ *fegyverembargót* rendelt el valamennyi Libériába tartó fegyver- és katonai felszerelés-szállítmányra, a békeműveletekben részt vevő ECOWAS csapatok kivételével.¹⁸⁶ 1992. november 20-án a főtitkár a jamaikai Trevor Livingston Gordon-Somers személyében libériai különmegbízottat nevezett ki, aki miután ellátogatott a térség valamennyi államába, átadta az információkat a főtitkárnak, aki a fenti BT határozatban foglaltaknak eleget téve elkészítette jelentését a kialakult helyzetről. A jelentés *három területen* szánt szerepet a világszervezetnek a libériai rendezés terén: politikai megbékélés, humanitárius segítségnyújtás és a választások lebonyolításához nyújtandó segítség.¹⁸⁷ Látható, hogy e területek mind békés eszközökkel kezelendő kérdéseket érintettek. Az ENSZ főtitkár úgy jellemezte a Libériában kialakult helyzetet, mint „amely az Alapokmány VIII. fejezetében lefektetett, az ENSZ és a regionális szervezetek közötti szisztematikus együttműködés egy mintapéldája” lehet.¹⁸⁸

A Cotonou-csúcson – amelyen 1993. július 25-én elfogadták az ún. Cotonou Egyezményt – az Ideiglenes Kormány, az NPFL és az ULIMO képviseltette magát. Az ECOMOG-ot *kikényszerítő mandátummal* ruházták fel. Az egyezmény értelmében felállítottak egy Átmeneti Kormányt és szükségesnek vélték az ENSZ kéksisakosok bevetését is. Augusztus 10-én az ENSZ BT 856. sz. határozatában egy 30 fős katonai megfigyelő egység, mint előőrs kirendeléséről rendelkezett.¹⁸⁹ Az **ENSZ Libériai Megfigyelő Missziójának** (United Nations Observer Mission in Liberia – UNOMIL) felállításához a BT 866. sz. határozata adta meg a szükséges felhatalmazást 1993. szeptember 22-én.¹⁹⁰ Ez volt az *első alkalom*, hogy ENSZ békefenntartó missziót állítottak fel és kéksisakosokat küldtek egy nem ENSZ misszióba.

3.1.2.3. Az ENSZ megjelenése: az UNOMIL misszió

A misszió 1993 szeptembere és 1997 szeptembere között működött. Létszáma a kezdeti 303 megfigyelőről fokozatosan lecsökkent 92-re. A 22 hozzájáruló tagállam között szerepelt Magyarország is. A négy év alatt a misszió összköltsége mintegy 104 millió dollár tett ki.¹⁹¹

A misszió elsődleges feladata az volt, hogy az ECOMOG-ot segítse a Cotonou-i egyezményben foglaltak betartásában. A harcok kiújulása azonban megghiúsította az 1994-re tervezett választások megrendezését.

Az UNOMIL missziót a következő mandátummal létesítették 1993-ban:¹⁹²

- jelentést kellett készítenie a tűzszüneti egyezmény megsértésének eseteiről;
- a békeegyezményben foglaltak betartásának figyelemmel kellett kísérnie;
- az elnök és törvényhozási választási folyamat megfigyelése;
- a humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos tevékenységek koordinálása;

¹⁸⁶ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/010/46/IMG/N9301046.pdf?OpenElement>, 2011. március 8.

¹⁸⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomilFT.htm>, 2011. március 8.

¹⁸⁸ Report of the SG on the question of Liberia, UN Doc. S/25402, March 12, 1993.

¹⁸⁹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/445/10/IMG/N9344510.pdf?OpenElement>, 2011. március 8.

¹⁹⁰ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/513/89/PDF/N9351389.pdf?OpenElement>, 2011. március 8.

¹⁹¹ Liberia – UNOMIL: Facts and Figures.

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomilF.html>, 2011. március 8.

¹⁹² Liberia – UNOMIL: Mandate
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomilM.htm>, 2011. március 8.

- el kellett készítenie a harcosok demobilizálásának tervét a pénzügyi értékeléssel együtt;
- a nemzetközi humanitárius jog jelentősebb megsértésének eseteit jelenteni kellett a Főtitkárnak;
- a bányák bombáktól való mentesítéséhez ECOMOG mérnököket kellett felkészíteni;
- a missziónak az ECOMOG-gal együtt kellett működnie anélkül, hogy a békekikényszerítésben részt vett volna.

Az ENSZ BT 1995-ben az 1020. sz. határozatában az eredeti mandátumot további hasonló tevékenységekkel egészítette ki.¹⁹³

Mindezek alapján látható, hogy az UNOMIL egy békés megfigyelő misszió volt, amely a katonai műveletekben nem vett részt. *Lényegében nem volt más, mint a libériai konfliktus békés rendezésére tett kísérlet.* A kényszerítő mandátum – és ezzel együtt a fegyver – az ECOMOG kezében volt.¹⁹⁴

Az UNOMIL az ún. hagyományos (első generációs) békefenntartó missziók¹⁹⁵ közül a megfigyelő missziók kategóriájába tartozott, és megfelel a szakirodalom által támasztott valamennyi követelménynek: a fegyver nélküli katonai, rendőri és civil személyzet viszonylag nagy földrajzi területen megfigyelő, összekötő, közvetítő, felderítő és ellenőrző feladatokat látott el.¹⁹⁶

3.1.2.4. A válság konszolidációja és a rendezési kísérletek

Bár Libéria területének 80%-án még mindig harcok dúltak, azok intenzitása azonban alábbhagyott. Mindegyik csoport egy adott területen harcolt, nem az ország egész területén. Az NPFL és az LPC például elsősorban északon és keleten, az ULIMO-K és az ULIMO-J pedig nyugaton.

1995. augusztus 19-én aláírták a szám szerint 13. megállapodást, az *Első Abuja szerződést*. A dokumentum új Államtanács felállításáról, a leszerelésről és választások kiírásáról rendelkezett. Szeptember 1-jén a második Libéria Nemzeti Átmeneti Kormány megkezdte működését. Taylor, Kromah, Boley és három civil képviselő kapott benne helyet.¹⁹⁷ Az ULIMO-J-t kizárták a tárgyalásokból, és nem jutott megfelelő képviselőhöz sem. Ez egyértelműen azt jelentette, hogy a csoportot nem ismerték el. Annak érdekében, hogy a méregfogukat kihúzzák, Johnson megkapta a vidékfejlesztési tárcát. Az egyezmény értelmében augusztus 26-án tűzszünet lépett

¹⁹³ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/348/93/PDF/N9534893.pdf?OpenElement>, 2011. március 8.

¹⁹⁴ A gyakorlati működés azonban nem minden esetben a mandátumokban foglaltaknak megfelelően történt, és a két misszió párhuzamosan látta el ugyanazokat a feladatokat.

Lásd: Ramsbothan, Olivier – Woodhouse, Tom: *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 1999. 141. oldal ISBN 0-87536-892-8

¹⁹⁵ Bár a szakirodalom az első és második generációs békeműveletek korszakhatárát 1988-ra datálja, az 1990-es években működött UNOMIL misszió mégis az első generációs műveletekre jellemző jegyekkel rendelkezik.

¹⁹⁶ Gazdag, Ferenc (szerk.): *Biztonságpolitika*, SVKH, Budapest, 2001. 188. oldal;

Boldizsár Gábor: A II. generációs békefenntartás és a korszakváltás jellemzői. In: Beszteri Béla, Vízi László Tamás: *Béketeremtés- Békefenntartás. Tanulmánykötet*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár. 2005. 83-84. oldal

¹⁹⁷ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 165. oldal

életbe. Ezt azonban az ULIMO-J decemberben megszegte, amikor ECOMOG egységeket támadtak meg, és civileket élő pajzsként használtak.

Az ECOMOG és az ULIMO-J közötti ellenségeskedést kihasználva Taylor Monrovia harmadik ostromára készült. Az ürügy is megvolt: Johnson letartóztatása. Ez vezetett végül a harcok kirobbanásához 1996. április 6-án. Az egyik oldalon az ULIMO-J, az LPC és az AFL állt, míg a másik oldalon az NPFL és az ULIMO-K. Az első napokban az áldozatok száma elérte a 2000-et, amely végül 3000-re emelkedett. A lakosságot a korábbi harcokhoz hasonlóan súlyos atrocitások érték, amelynek elkövetésében valamennyi harcoló fél részt vett.

A diaszpórában élők nyilatkozataiból kitűnik, hogy az ECOMOG-nak nagy szerepe volt abban, hogy civilek külföldre tudtak menekülni hajókon, teherautókon, valamint abban is, hogy a fegyveres csapatok szétporladtak, pontot téve ezzel a további emberi jogsérelmekre. 1996. április 19-én újabb tűzszüneti egyezmény kötött. Bár Johnson csapatai még 10 napig fegyverrel próbáltak érvényt szerezni akaratuknak, 1996 májusára a harcok elcsitultak. Monrovia egésze felett egyetlen erőnek sem sikerült ellenőrzést szereznie.

1996. augusztus 17-én az ECOMOG tető alá hozta a **Második Abuja megállapodást**, amely az 1997-es választások megtartásáról rendelkezik. Az Első Abuja szerződéshez képest meghosszabbították a leszerelésre és a választások megtartására vonatkozó eredeti határidőket, és a szerződés megszegőivel szemben szankciókat helyeztek kilátásba. A leszerelés 1996 novemberében vette kezdetét ENSZ segítségével. 1996. augusztus 20-án kinyilvánították a tűzszünetet, és 1997. május 30-ra kiírták a választásokat (melyet később július 19-re halasztottak). Szeptember 3-án Ruth Perry korábbi szenátor az Államtanács elnöke lett első nőként az ország történelmében.¹⁹⁸ Ezzel az UNOMIL is teljesítette fő célját.

3.1.3. Az ECOMOG misszió jelentősége

Az ECOMOG egy olyan regionális katonai erő volt, amelyet az ECOWAS 1990-ben abból a célból állított fel, hogy regionális békefenntartó erőként szolgáljon Nyugat-Afrikában. Az *ECOMOG regionális erőinek közvetlen bevetése jelezte azt az alapvető változást, amely az afrikai erők háborús erőszak kérdéséhez való hozzáállásában következett be.* A libériai beavatkozást megelőzően az afrikai erők – az Afrikai Egységszervezet, majd az Afrikai Unió védnöksége alatt – inkább beavatkozó ENSZ-típusú békefenntartást folytattak, mintsem béketeremtést vagy békekikényszerítést.

Az ECOMOG misszió felállítása egyedülálló volt a multilaterális békefenntartás történetében, *mivel ez az első olyan békefenntartó erő, amelyet egy szubregionális szervezet állított fel.* Ugyanakkor számos akadállyal kellett leküzdenie.

Először is, a frankofón államok ellenezték az ECOMOG felállítását, amely elsősorban az esetleges angolszász dominanciától való félelmüknek tudható be. Emellett kérdések merültek fel az ECOMOG mandátumát illetően is, és kíváncsággal

¹⁹⁸ Power-sharing and Peacebuilding in Liberia: Power-sharing Agreements, Negotiations and Peace Processes. CSCW Papers, 2007.
http://www.prio.no/sprtrans/-1882051530/Liberia_full_report.pdf, 2011. március 7.

fogalmazódott meg a szabad és fair választásokhoz való légkör megteremtése is.¹⁹⁹ Mivel az erő műveleti szerepét illetően a mandátum nem volt egyértelmű, az ECOMOG hagyományos békefenntartó és békekikényszerítő feladatokat egyaránt ellátott. E kettős szerep további megosztottsághoz vezetett az országcsoportokon belül: míg az angolszász államok a békekikényszerítő stratégiát támogatták, a frankofónok a mérsékeltebb megközelítés hívei voltak. A harmadik kérdés a misszió legitimitációjával kapcsolatos, ugyanis az ENSZ, az Afrikai Unió és az ECOWAS Alapokmánya is tiltja az államok belügyeibe való beavatkozást. Ez esetben azonban jogi alapként a humanitárius intervenciók nemzetközileg elfogadott normái szolgáltak, melyek értelmében az emberi jogok súlyos és tömeges megsértése esetén helye lehet a beavatkozásnak.²⁰⁰ További kérdéseket vetett fel az ECOMOG semlegességének problematikája is.

3.1.4. Az Egyesült Államok és az első libériai polgárháború

A közös történelmi örökség arra készítette az Egyesült Államokat, hogy sokkal semlegesebb módon avatkozzon be a konfliktusba, mint a konfliktusban résztvevő többi állam. Libéria stratégiaiilag fontos Amerika számára,²⁰¹ azonban közvetlenül mégsem avatkozott be a polgárháborúba. Ennek több indoka is volt. Először is, az öbölválság egybeesett a libériai polgárháborúval, amely a nemzetközi közösség (és az Egyesült Államok) figyelmét elterelte Afrikáról, egyben megerősítve azt a nézetet is, hogy a hidegháború végével a kontinens világpolitikában játszott szerepe eltörpül. További indokot, amely a be nem avatkozás mellett szólt, Doe elnök szegényes emberi jogi eredményei jelentettek. Kezdetben Amerika támogatta Doe-t, de a Doe-adminisztráció által elkövetett atrocitásoknak köszönhetően az amerikai Szenátus felfüggesztette a további segítségnyújtást. Mindezek mellett az Egyesült Államok számára nehéz lett volna fenntartani a semlegesség látszatát, s egy ilyen jellegű külföldi jelenlét csak még inkább nyomatékossá tette volna a térség már így is egyértelmű gyengeségét és képtelenségét arra, hogy problémáit egyedül tudja kezelni.

3.2.

A második libériai polgárháború

3.2.1. A második libériai polgárháború kirobbanásának okai

1997. július 19-én megtartották az elnökválasztást, amelyeken 12 jelölt indult. Nemzetközi megfigyelők szerint a választás fair volt, nem történt visszaélés. A légkör azonban, amely abban az időben Libériát jellemezte, az eredmények tisztaságát megkérdőjelezi. A lakosság úgy látta, hogy Taylor megválasztása jelenti az egyetlen

¹⁹⁹ Vogt, Margaret A.: ECOMOG: Liberia and West Africa Security. Paper presented at an International Workshop on Peacekeeping as a Security Strategy in Africa, Nigerian Institute of International Affairs, Lagos, 1995. október 9-13. 8. oldal

²⁰⁰ Imobighe, T. A. – Zabadi, I. S. (szerk.): The African Crisis Response Initiative: issues and perspectives. National War College, Abuja, Nigeria, 2003. 33. oldal

²⁰¹ Libériába telepítettek egy Omega navigációs állomást, egy Voice of America rádióállomást és ott található a Robertsfield nemzetközi repülőtér is, amely az amerikai csapatok leszálló és töltőlétesítményeinek ad otthont.

esélyt arra, hogy az ország újra stabil növekedési pályára álljon. Charles Taylort augusztus 2-án iktatták be egy törekény állam elnökeként.

A második polgárháború kirobbanása bele volt kódolva a rendszerbe. Nem egy ok szolgált kiváltó okként, hanem *a kialakult politikai-gazdasági-szociális helyzet* magában foglalta egy következő konfliktus kialakulását.

Az okok között elsőként a választásokat követően felállt új állami struktúrával összefüggő működésképtelenségi kérdéseket kell megemlíteni. Ez egyrészt a békés viszonyok megteremtéséhez szükséges olyan tevékenységeket jelenti, mint a korábbi harcosok *leszerelése és a társadalomba való beillesztése*, azaz a **DDRR folyamat**.²⁰² A leszerelés folyamata mindössze 72 napig tartott, és ez idő alatt 21.000 harcost sikerült lefegyverezni – az összes fegyveres csoport tagjai közül.²⁰³ Ez a szám a harcosok összlétszámához viszonyítva elenyésző. Emellett nem álltak rendelkezésre számukra külön táborok, ahol be tudtak volna illeszkedni a társadalomba, hanem azonnal átlagos és békés életet kellett volna élniük, ami viszont lehetetlen volt. A rehabilitációhoz szükséges feltételek nem álltak rendelkezésre, nem volt elérhető számukra az oktatásban való részvétel és a munkavállalás. Pszichológiai segítségre is szükségük lett volna a korábban alkoholon és kábítószeren élő harcosoknak. A harcosok és a civil lakosság közötti megbékélést pedig semmilyen eszközzel nem segítették elő.

A másik kulcsterület a **biztonsági szektor reformja** lett volna, ahol szintén csak igen szerény eredmények születtek. A második Abuja megállapodás értelmében a felek – és köztük Charles Taylor is – megegyeztek abban, hogy az ECOMOG irányításával *fel kell állítani* egy megfelelően kiképzett új hadsereget. Taylor azonban beiktatását követően mégsem tett eleget a fenti rendelkezésnek, és harcosaiból kezdte feltölteni Libéria állami katonai és rendőri erőit. Ennek következményeként a kormány a többi fegyveres csoportot magára haragította és a rendszer legitimitása megkérdőjeleződött. Ezen kívül olyan fegyveres szervezetek is működtek, mint a Terrorizmusellenes Egység (Anti-Terrorist Unit – ATU) és az Állami Biztonsági Erők (State Security Service – SSS),²⁰⁴ melyeket egy személyben Taylor maga irányított.

A szakirodalom *közvetlen kiváltó okokat* is nevesít²⁰⁵ a destabilizálódás okaiként. Ezen közül első helyen az „**etnikai tisztogatást**” említi. A kormánycsapatok hajtóvadászatot indítottak az ellenzékiek ellen. Ebbe a körbe – történelmi szálak folytán – a krahn és a mandingo törzs tagjai, Johnson támogatói és a National Democratic Party of Liberia (NDPL) tagjai tartoztak.

1998 szeptemberében a harcok fokozódtak, amikor a Camp Johnson úton a kormányzat megpróbálta elfogni Rooseveltné Johnsont, aki az amerikai nagykövetségen szeretett volna menedéket keresni.²⁰⁶ Ezt követően a krahn törzs tagjait üldözni kezdték.

²⁰² DDRR: Disarmament, Demobilization, Rehabilitation, Reintegration

²⁰³ Human Rights Watch, "Liberia," World Report, 1998. 46. oldal

http://www.hrw.org/legacy/worldreport/Africa-07.htm#P604_161627, 2011. március 8.

²⁰⁴ Az SSS Taylor legjobb harcosainak gyűjtőhelye volt. Az ATU-t Taylor fia, Chuckie Taylor vezette és ez a szervezet tehető felelőssé a kínzásokért, emberek élve elégetéséért, gyerekkatonák toborzásáért és egy sor további kegyetlenségért.

²⁰⁵ The roots of the second Liberian civil war. In: International Journal of World Peace, 2009. március http://findarticles.com/p/articles/mi_hb6428/is_1_26/ai_n35561413/pg_8/?tag=content:coll, 2011. március 8.

²⁰⁶ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 188. oldal

1998 októberében tizenhárom embert árulás vádjával elfogtak, majd több hónapnyi fogva tartás után bűnösnek nyilvánították őket, és 10 év börtönbüntetést kaptak – természetesen nélkülözve az igazságszolgáltatási fórumokat.²⁰⁷ Ennek eredményeképpen kiújultak a harcok Taylor biztonsági erői és Johnson támogatói között. Egy hónap alatt 18.000 krahin menekült a szomszédos Elefántcsontpartra.²⁰⁸

Emellett továbbra is fennálltak azok a problémák, amelyek már az első polgárháború előtti időszakot is fémjelezték. A legnagyobb gondot az jelentette, hogy egy *szűk réteg* gyakorolt elnyomó hatalmat a lakosok (és a törzsek) többsége felett, akiket a politikai és gazdasági életből teljesen kizártak. Vagyis az új elnök a hatalomváltással lemodellezte a korábbi hatalmi struktúrát. A későbbiekre nézve az egyik legsúlyosabb társadalmi és szociális nehézséget a *gyermekkatona toborzása* jelentette.

A második okként a *politikai elnyomást* kell megemlíteni. A társadalmi nyilvánosság egyes szektorai ellen Taylor valóságos elnyomóhadjáratot szervezett. Kiemelt célcsoportok voltak a politikai pártok. Klasszikus értelemben a szabadságjogok továbbra sem léteztek Libériában. Emellett a politikai rendszer sem működött megfelelően. A Nemzeti Törvényhozásban Taylor pártja, a Nemzeti Hazafias Párt (National Patriotic Party – NPP) abszolút többsége funkcionális akadályt jelentett. A Szenátusban a 30 helyből 21, a Képviselőházban pedig a 64-ből 49-et NPP képviselők töltöttek be.²⁰⁹ Mivel a NPP tagjai nem rendelkeztek ezen pozíciók betöltéséhez szükséges képzettséggel, nem maradt más fegyverük, mint a lojalitás Taylorhoz.

A harmadik tényezőt a *szociogazdasági körülmények* jelentették. A születéskor várható élettartam 47,7 év volt. A gyermekhalandóság 196 (1000 élveszületésre vetítve), az anyasági halandóság pedig 578 (100.000 főre vetítve).²¹⁰ A polgárháborús évek alatt a hárommilliós lakosságból 1 millióan elhagyni kényszerültek otthonukat, az élelemhez és az alapellátásokhoz való hozzáférés pedig nagyon nehézkes volt. A polgárháború alatt az egészségügyi létesítmények 70%-a megsérült és a szakképzett orvosi személyzet kétharmada elhagyta az országot.²¹¹ A gazdaság romokban hevert. Amikor Taylort beiktatták, az államkasszában mindössze 17.000 dollár volt, ugyanakkor Libéria 2 milliárd külföldi adósságot és 200 millió belső tartozást halmozott fel.²¹²

Mindezek alapján hamar nyilvánvalóvá vált, hogy Taylor azon ígérete, hogy az országban a jólét mindenki számára elérhető lesz, csak politikai marketingfogás volt. Taylor a hatalom adta legális kereteket használta fel a természeti erőforrások illegális kereskedelméhez.

²⁰⁷ The roots of the second Liberian civil war. In: International Journal of World Peace, 2009. március http://findarticles.com/p/articles/mi_hb6428/is_1_26/ai_n35561413/pg_9/?tag=content:coll, 2011. március 8.

²⁰⁸ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 190. oldal

²⁰⁹ http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2183_97.htm, 2011. március 8.

²¹⁰ National Human Development Report - Liberia. Mobilizing Capacity for Reconstruction and Development. 2006. 1. oldal http://hdr.undp.org/en/reports/national/africa/liberia/LIBERIA_2006_en.pdf, 2011. március 8.

²¹¹ U.N. Development Programme, National Human Development Report: Liberia, 13 (1999)

²¹² A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 183. oldal

A Taylor-kormányzat tevékenységének hatására nemcsak az ellenzéki csoportok aktivizálódtak, hanem újabbak is megjelentek: az Egyesült Libériaiak a Megbékélésért és a Demokráciáért (Liberians United for Reconciliation and Democracy – LURD) és a Mozgalom a Libériai Demokráciáért (Movement for Democracy in Liberia – MODEL). A Guinea által is támogatott LURD krahni és mandingo harcosokból állt és célja Taylor hatalomból történő kiiktatása volt. Vezetőjük a mandingo üzletember, Sekou Damate Conneh Junior volt.²¹³ A MODEL 2003-ban a LURD-ból vált ki. Vezetőjével, Sekou Damate Conneh-hel szembeni antipátia vezetett a fegyveres csoport megalakulásához. A mintegy 1000 harcos Elefántcsontpart támogatását élvezte. Mellettük a sierra leonei lázadó csoport, a RUF gyakran betört Libériába, ahol harcosokat toborzott és menekülteket fogott el.

1999-re az ország a második polgárháború szélére sodródott. 1999. április 21-én a LURD Guineából kiindulva megindította offenzíváját Lofa megyében. Ez a terület a hármaskorlaton fekszik és a küzdelem fő színterévé vált.²¹⁴ 2001 februárjában a harcok, melyeknek fő célpontjai az NDPL kapcsolatokkal rendelkezők, valamint a mandingo és a krahni törzs tagjai voltak, felerősödtek. Taylor fokozatosan elveszítette területeit és 2003 elejére már csak az ország egyharmada felett gyakorolt ellenőrzést.

2003 júniusa és augusztusa között a LURD három nagy támadást indított a főváros ellen. Az elkövetett kegyetlenkedésre utalva ezeket első, második és harmadik világháborúként emlegették. Az amerikai nagykövetség védelmére az Egyesült Államok bevetette a „Fast” néven ismert gyorsreagálású elit tengerészgyalogos egységét²¹⁵ azzal a céllal, hogy civileket és a külföldieket Dakarba menekítsék.²¹⁶ A LURD és a MODEL előrenyomulása azonban olyan jelentős volt, hogy 2003 szeptemberére a nyugati és a déli területek felett is megszerezték az ellenőrzést.²¹⁷

2003. július 6-án a nemzetközi nyomásnak köszönhetően Taylor beleegyezett abba, hogy elhagyja Libériát és Nigériában keresett menedéket. Lemondott és augusztus 11-én átadta a hatalmat az alelnöknek. Augusztus 18-án a MODEL, a LURD és Taylor csapatai átfogó békeegyezményt kötöttek Accrában, és megállapodtak az új átmeneti kormány felállításáról. Az átmeneti időszak lejártával az új kormány október 14-én állt fel, Gyude Bryant vezetésével.²¹⁸ A békeegyezmény 24. cikkének 4. pontja értelmében a libériai kormány, a LURD és a MODEL 12-12 helyet szerzett az átmeneti törvényhozásban, míg a többi politikai párt összesen 18, a civil társadalmi és más csoportok 7, míg a megyék 1-1, összesen 15 helyet szereztek.

²¹³ Brabazon, James: Liberia: Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD). The Royal Institute of International Affairs. Briefing Paper, No. 1., 2003. február, 3. oldal
www.chathamhouse.org.uk/file/3733_brabazon_bp.pdf, 2011. március 9.

²¹⁴ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 191. oldal

²¹⁵ USMV Fleet Antiterrorism Security Team

²¹⁶ <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2003/07/mil-030723-usafe01.htm>, 2011. március 9.

²¹⁷ http://www.bookrags.com/wiki/Second_Liberian_Civil_War, 2011. március 8.

²¹⁸ Comprehensive Peace Agreement Between the Government of Liberia and the Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD) and the Movement for Democracy in Liberia (MODEL) and Political Parties, Accra, 2003. augusztus 18., 20. és 21. cikk
http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/liberia_08182003.pdf, 2011. március 8.

3.2.2. Az ENSZ Libériai Missziójának tevékenysége²¹⁹

1997-ben alig ért véget Libériában az első polgárháború, amikor novemberben sor került az **ENSZ Béketeremtést Támogató Irodájának** (UN Peace-building Support Office in Liberia – UNOL) felállítására a főtitkár egy képviselőjének vezetésével. Ez volt az ENSZ első béketeremtést támogató irodája, amelynek feladata a Kormány konszolidációs erőfeszítéseinek támogatása lett az 1997-ben megrendezett választásokat követően. Az Iroda élére a gambiai Felix Downes-Tomast nevezte ki a főtitkár. Az Iroda kezdetben eredményesen működött, ám a kormányerők és a különböző fegyveres frakciók között ismét fellángoltak a harcok, és humanitárius tragédiával fenyegettek. Ezért 2003. július 8-án az ENSZ főtitkára úgy döntött, hogy felállít egy libériai különmegbízotti tisztséget,²²⁰ amelyre Jacques Paul Kleint nevezi ki²²¹. A helyzet azonban súlyosbodott, ami újabb lépések megtételére készítette a főtitkárt. 2003. július 29-én született meg az a főtitkári döntés, amely értelmében egy ENSZ békefenntartó missziót is fel kell állítani.²²² Három ütemben küldtek nemzetközi csapatokat a térségbe, és a misszió felállításával egyidőben az Iroda beszüntette tevékenységét.

Ezt követően felgyorsultak az események. 2003. augusztus 1-jén az ENSZ Biztonsági Tanácsa elfogadta az 1497. számú határozatot,²²³ amely felhatalmazza a világszervezetet csapatok küldésére, és előírja, hogy legkésőbb 2003. október 1-jéig ENSZ stabilizációs egységeket kell Libériába irányítani. 2003. augusztus 18-án Accrában békemegállapodást írtak alá a libériai pártok. Ebben a dokumentumban – amellyel, hogy megállapodtak Charles Taylor elnök leváltásáról és az addigi alelnök, Moses Blah elnökké történő kinevezéséről – felkérték az Egyesült Nemzetek Szervezetét arra, hogy az Alapokmány VII. fejezete értelmében delegáljon az országba csapatokat a Nemzeti Átmeneti Kormány támogatására – segítve ezzel a békemegállapodásban foglaltak betartását.

2003. szeptember 19-én az ENSZ BT 1509. számú határozatával sor került az ENSZ Libériai Missziójának (United Nations Mission in Liberia – UNMIL) felállítására.²²⁴ A misszió létszámát 15.000 katonában (többek között 250 katonai megfigyelő és 160 törzstiszt) és 1.150 rendőrben maximalizálta az 1509. sz. BT határozat. A misszióknak szánt feladatok széles skálát öleltek fel: a politikai, katonai, rendőri, büntetés-végrehajtási és igazságszolgáltatási, emberi jogi, gyerekvédelmi

²¹⁹ Röviden említést kell tenni az ECOWAS elődmissziójáról, az **ECOMIL**-ről (ECOWAS Monitoring Mission in Liberia). Az ECOMIL egységeket 2003. augusztus 15-én vetették be. A 3.660 fős erő feladat elsősorban a politikai helyzet stabilizálása volt azzal a nem titkolt céllal, hogy egy nagyobb, ENSZ felügyelet alatt működő erő felállításához megteremtse a kereteket. Jelentős különbség az ECOMOG misszióhoz képest az, hogy az ECOMIL már élvezte az ENSZ és a nemzetközi közösség politikai, diplomáciai és logisztikai támogatását.

Lásd: Aboagye, Festus B – Bah, Alhaji M.S.: Liberia at a Crossroads: A Preliminary Look at the United Nations Mission in Liberia (UNMIL) and the protection of civilians. ISS Paper 95, 2004. november, 5. oldal

²²⁰ [S/2003/695, http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html](http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html), 2011. május 11.

²²¹ A tisztséget jelenleg Ellen Margrethe Loj (dán) tölti be (S/2007/622-3).
<http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/srsg/africa.htm>. 2011.

²²² [S/2003/769, http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html](http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html), 2011. május 11.

²²³ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/449/48/PDF/N0344948.pdf?OpenElement>, 2011. március 9.

²²⁴ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/525/70/PDF/N0352570.pdf?OpenElement>, 2011. március 9.

feladatokról egészen a társadalmi reintegráció elősegítéséig és a biztonsági szektor reformjában való részvételig.²²⁵ 2003. november 30-án az UNMIL 5.569 egyenruhást (beleértve 5.455 katonát és a 73 katonai megfigyelőt) és 41 polgári rendőrt számlált. A misszió kezdeti mandátuma 2003. augusztus 1-jétől 2004. június 30-ig szólt. Költségvetését 564,61 millió dollárra tervezték.

Az UNMIL jelenleg is működik. Mandátumát évente meghosszabbítják, ez jelenleg 2011. szeptember 30-ig szól.²²⁶ A misszió jelenlegi létszáma a következőképpen alakul:²²⁷

– egyenruhás összesen:	9.391 fő, ebből:
• békefenntartó katona:	7.936 fő
• katonai megfigyelő:	128 fő
– rendőr:	1.327
– nemzetközi polgári személyzet:	445 fő
– helyi személyzet:	979 fő
– ENSZ önkéntes:	216 fő

Az UNMIL költségvetése a 2010. július 1. és 2011. június 30. közötti időszakra 524 millió dollár.²²⁸ A misszió jelenlegi parancsnoka a pakisztáni Muhammad Khalid vezérőrnagy. Ötvenkilenc ország képviselteti magát. (Megjegyzendő, hogy Kínának ez volt az első jelentősebb, ENSZ keretében tett hozzájárulása.).

Az UNMIL misszió visszavonásának gondolata már 2005-ben felmerült, ez azonban mindezidáig nem volt kivitelezhető. Reális gondolattá csak 2007-ben vált, ugyanis a Sirleaf-kormány ekkora sikerült eredményeket felmutatni a rendőrség és a katonaság kiképzésének, és a biztonsági szektort érintő főbb reformok terén, illetve a volt harcosok reintegrációja és konszolidációja is a vártnál lassabban haladt. 2009. szeptember 15-én az ENSZ BT 1885. sz. határozatában²²⁹ bejelentette az UNMIL visszavonásának harmadik szakaszát, amely 2009 októbertől és 2010 májusa között zajlott. Ennek eredményeként az UNMIL akkori létszámát ismételtelen csökkentették.²³⁰ A határozat emellett elrendelte, hogy az UNMIL a 2011-es választások lebonyolításában a libéria kormány segítségére legyen.

Az UNMIL már egy ún. *második generációs békefenntartó misszió*, amely Taylor elmozdítását követően kialakult békés állapotok fenntartását irányozza elő.

²²⁵ 2005-ben az 1638. sz. BT határozat azzal egészítette ki az eredeti mandátumot, hogy Charles Taylort el kell fogni, és át kell adni Sierra Leone-nak, hogy a sierra leonei speciális bíróság eljárasson az ügyében.

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/600/30/PDF/N0560030.pdf?OpenElement>, 2011. március 9.

²²⁶ Lásd: 1938. sz. BT határozat

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1938%282010%29, 2011. március 9.

²²⁷ A Misszió vesztségei a következőképpen alakultak: 109 katona, 1 katonai megfigyelő, 18 rendőr, 7 külföldi polgári személy és 18 helyi lakos (összesen 152 fő) vesztette életét – a 2011. január 31-i adatok alapján.

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil/facts.shtml>, 2011. március 9.

²²⁸ Lásd: ENSZ Közgyűlés A/c.5/65/15 sz. határozata, 2011. február 7.

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.5/65/15, 2011. március 9.

²²⁹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/514/01/PDF/N0951401.pdf?OpenElement>, 2011. március 9.

²³⁰ A katonai komponense 8202 főt, a rendőri komponens pedig 1344 főt számlált.

Ennek megfelelően – ahogy láthattuk – a misszióban részt vevők már nem kizárólag a hagyományos békefenntartói feladatokat látják el, hanem aktívan részt vesznek a rendőri, választási, adminisztrációs és egyéb nem katonai feladatokban. Az UNMIL maradéktalanul megfelelt a békefenntartó missziókkal szemben támasztott alábbi következő követelményeknek:²³¹

- A Biztonsági Tanács alárendeltségen működött, amelyet a fenti BT határozatok igazolnak;
- Az UNMIL rendelkezett a szemben álló felek hozzájárulásával, hiszen az accrai béke-megállapodást aláíró felek megegyeztek annak tartalmában, így a misszió felállításában is;
- Működése alatt Libéria belügyeibe az UNMIL nem avatkozott be, csak segítséget nyújtott az újjáépítési folyamatban;
- A misszió tevékenységét valamennyi féltől függetlenül és pártatlanul végzi;
- A misszióban részt vevők fegyvert még önvédelemből sem kényszerültek használni;
- Az ENSZ Közgyűlés által évről-évre megszavazott költségvetés biztosítja az UNMIL működéséhez szükséges pénzügyi kereteket.

Ha az UNMIL tényleges tevékenységét nézzük, nem pusztán békefenntartó misszióként tarthatjuk számon, hanem – Boutros Boutros-Ghali volt ENSZ főtitkár kategorizálását alapul véve²³² – egyben *békeépítő művelet* is, hiszen a libéria polgárháború befejezésével létesítették, és feladatrendszere is fedésben van a libériai újjáépítési folyamat feladataival.

3.3. Gyerekkatonaság Libériában

A gyermekek fegyveres összeütközésekben való alkalmazását a nemzetközi jog szigorúan tiltja. A nem-nemzetközi fegyveres konfliktusok – így a libériai polgárháború – szempontjából is alapvető a Genfi Egyezményeket kiegészítő Második Jegyzőkönyv 4. cikk 3. bekezdésének c) pontja, miszerint: „15 éves koruk betöltése előtt a gyermekek nem sorozhatók a fegyveres erőkbe vagy csoportokba és nem vehetnek részt az ellenségeskedésekben”.²³³ Hasonló tilalmat fogalmaz meg az ENSZ Gyermekek jogairól szóló 1989. évi Egyezményének 38. cikke is, és a Biztonsági Tanács is súlyosan elítéli a gyerekkatonák alkalmazását az 1539. sz. határozatában. Ennek ellenére a harmadik világban kirobbant konfliktusokban szinte kivétel nélkül alkalmaztak és alkalmaznak gyermekeket. A harcok során a gyerekek jogai súlyosan sérülnek, így az élethez, az egészséghez vagy az oktatáshoz való joguk. A lányok esetében ezek még kiegészülnek a szexuális erőszak különböző formáival, és mindenképp említést kell tenni azokról a pszichikai sérülésekről, amelyet a gyermekek egész életükön magukon viselnek az elszennvedett és az elkövetett szörnyűségek következtében.

²³¹ Gazdag, Ferenc (szerk.): Biztonságpolitika. SVKH, Budapest, 2001. 191. oldal

²³² An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping. 1992. június 17. http://www.unrol.org/files/A_47_277.pdf, 2011. március 9.

²³³ Libéria 1954 óta a Genfi Egyezmények részes állama, 1988-ban pedig csatlakozott a Kiegészítő Jegyzőkönyvekhez is.

Libéria 1990 óta részes állama a Gyerekek Jogairól és Jólétéről szóló Afrikai Chartának is, amely a 2. cikkében meghatározottak szerint gyermeknek tekint minden 18 év alatti személyt, és a 22. cikk értelmében a részes államoknak minden szükséges intézkedést meg kell tenniük, hogy elkerüljék a gyerekek részvételét a fegyveres konfliktusokban.

Libériában a gyerekkatonaság 1989-ben, az első polgárháború kirobbanásakor jelent meg. Becslések szerint a mintegy 15-20 ezer gyermek vett részt a 14 évig tartó konfliktusban. 2004-ben az Amnesty International becslése szerint 21.000 gyerekkatona volt Libériában, közülük 2000 lány.²³⁴

A gyerekek különböző okokból csatlakoztak a fegyveres csoportokhoz.²³⁵ Voltak, akik önként döntöttek a harcokba való bekapcsolódás mellett. Közöttük akadt olyan, aki szülei vagy családtagjai elvesztése miatt szeretett volna elégtételt venni. Volt, aki valamennyi hozzátartozóját elvesztette, nem maradt rokona és ezt az ürt a parancsnok és katonatársai töltötték be. Akadt olyan is, aki családtagjait szerette volna így védeni, és van, akit az élelemhez jutás motivált. Volt olyan gyermek, aki azért állt „hadba”, mert a barátja is ott szolgált.

Rajtuk kívül voltak azok, akiket erőszakosan toboroztak – és ez volt az általános. Volt olyan falu, ahol minden ház elsőszülöttjét – legyen fiú vagy lány – elvitték, majd miután a harcokban életüket veszítették, visszajöttek a faluba a másodszülöttekért. Ha valaki ellenállt, verés, kínzás vagy halál várt rá.²³⁶

A gyerekek számára hatalmas trauma volt fegyveres szolgálatába állni. Még ha nem is harcosként alkalmazták őket, hanem kiegészítő foglalkozást kellett űzniük,²³⁷ az is hatalmas fizikai és lelki megterheléssel járt számukra. Mivel fizetést általában nem kaptak, szabad idejüket arra fordították, hogy civilektől loptak, fosztogattak, hogy életben tudjanak maradni. Ez nem volt más, mint kényszermunka. Kiképzésben általában alig részesültek, ennek ellenére őket küldték a frontvonalba. Helyette inkább kábítószer és alkoholt kaptak, hogy agresszívak legyenek, és elveszítsék félelemérzetüket. Ilyen állapotban szörnyű kegyetlenkedésre voltak képesek, és ők is hasonlóan súlyos nemzetközi bűncselekményeket követtek el, mint felnőtt társaik. Mivel azonban az esetek többségében nem érték el a büntethetőség korhatárát, nem vonhatók tetteikért felelősségre.

ENSZ adatok alapján minden tizedik gyermek valamely fegyveres csoportban szolgált nem csak Libériában, hanem a környező országokban egyaránt.²³⁸ Közülük 6000-en 10 év alattiak voltak. 20%-uk 12 és 14 év közötti gyerek volt. Természetesen

²³⁴ Liberia: The Promises of Peace for 21,000 Child Soldiers.

<http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR34/006/2004>, 2011. március 1.

²³⁵ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 204. oldal

²³⁶ Uo. 206. oldal

²³⁷ Ilyenek voltak: hordár, szakács, testőr, szolga, a parancsnok személyi asszisztense, kém és informátori feladatok, ellenőr ellenőrzőpontokon, harcos a frontvonalon, a gyanús ellenséget kivégző.

Lásd: How to Fight, How to Kill? Child Soldiers in Liberia. Human Rights Watch, 2004. február, Vol. 16., No. 2 (A), 2. oldal

<http://www.hrw.org/en/node/12180/section/1>, 2011. március 9.

²³⁸ Report of the High Commissioner for Human Rights: Situation of human rights and fundamental freedoms in Liberia.

<http://www.unhchr.ch/html/liberia.doc>, 2009. április 10.

akadt közöttük 6 éves is, de a 10 éves gyermek már idősnek számított és parancsnoki feladatokkal bízták meg. A leszerelési folyamat alatt vált nyilvánvalóvá a lányok nagy aránya: 2002 és 2005 között az UNMIL 10.963 gyerekkatonát szerelt le, akik 23%-a lány volt.²³⁹

A gyerekkatonák alacsonyán iskolázottak voltak. Általában az első öt osztályt végezték csak el és tanulmányaikat évekre meg kellett szakítaniuk a háborúskodás miatt.²⁴⁰ Emellett az első polgárháború alatt az iskolák 80%-a megsemmisült, így az oktatási keretek sem voltak többé adottak.²⁴¹

2003 novemberében az ENSZ főtitkára átfogó jelentést készített a gyerekek fegyveres konfliktusokban való részvételéről. A jelentés kitér a libériai polgárháborúra is. Eszerint gyerekkatonát toborzott a nemzeti hadsereg, a LURD és a MODEL is.²⁴² Taylor csapatai között külön egységet képeztek a gyerekkatonák, akiket Small Boys' Units-nak hívtak (SBU). Az SBU tagjai egy 5 hónapos kiképzésben is részt vettek. A 2000-es LURD inváziót követően ismét szerepet kaptak a gyerekek olyan egységekben, mint például az ATU vagy az SSS.²⁴³

A gyerekek többsége egyfajta beavatási szertartáson ment keresztül. Hogy bizonyítsa lojalitását és bátorságát, ölnie kellett vagy meg kellett valakit erőszakolnia. Határt azonban nem ismertek, teljesen kivetkőztek emberi mivoltukból. Kannibálokká változtak: az utcán fekvő halottak szívét és máját kivették, majd azt nyersen megették.²⁴⁴ Emellett általában azzal váltak a felnőtt társadalom tagjává, hogy kitoválták magukat, és hajukat leborotválták. A gyerekek amuletteket viseltek, abban a tudatban, hogy varázserejük van, és az megvédi őket a golyóktól.²⁴⁵

A gyerekek külön neveket kaptak a harcoló csapatoknál vagy személyes jellemzőik alapján vagy a harcok során mutatott viselkedésük alapján. Ilyenek voltak a „Nincs kegyelem kapitány”, a „Vaskamra” vagy a „Mosolygós halál”.²⁴⁶

A gyerekkatonák nem viseltek egyenruhát. Általában egy trikót kaptak, amelyek a fegyveres csoport neve vagy az egységének elnevezése szerepelt. Ez alól kivételt képezett a MODEL, amely a hadsereg egyenruháit osztotta szét tagjai között.²⁴⁷

A gyerekek hamar megtanulták, hogy engedelmeskedniük kell. Ha a parancsot nem akarták teljesíteni, azzal nem értettek egyet vagy valamely feladatot rosszul

²³⁹ Report of the Secretary-General on children and armed conflict.
<http://www.un.org/docs/sc/Sgrep06.htm>, 2009. április 10.

²⁴⁰ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 205. oldal

²⁴¹ Nothing Left to Lose: The Legacy of Armed Conflict and Liberia's Children. In: Watch List on Children and Armed Conflict, 2004. június, 3. oldal
<http://www.watchlist.org/reports/pdf/liberia.report.pdf>, 2011. március 9.

²⁴² S/2003/1053, 9. és 21. oldal
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/555/09/PDF/N0355509.pdf?OpenElement>, 2011. március 9.

²⁴³ How to Fight, How to Kill? Child Soldiers in Liberia. 14. oldal

²⁴⁴ The Cannibals' War – Liberia, 3'45

²⁴⁵ Nothing Left to Lose: The Legacy of Armed Conflict and Liberia's Children. 29. oldal

²⁴⁶ Uo. 29. oldal

²⁴⁷ How to Fight, How to Kill? Child Soldiers in Liberia. 26. oldal

hajtották végre, megkínózták vagy megölték őket.²⁴⁸ Volt, hogy családtagjaik kivégzését kellett végignézniük vagy fejjel lefelé lógatva verték meg őket.²⁴⁹

A nemzetközi jog egyik legújabb dokumentuma a Nemzetközi Büntetőbíróság alapító okirata, a Római Statútum. Ennek értelmében háborús bűncselekményt követ el az a hadviselő fél – legyen kormánycsapat vagy bármely más harcoló alakulat –, amely 15 év alatti gyermekeket toboroz. Libéria 2003 októberében vált az egyezmény részes államává, akkor, amikor Libériában még számtalan gyerekkatona viselt fegyvert. Bár az egykori harcosok, és köztük a gyerekkatona leszerelésének folyamata már évek óta folyik, fennáll a veszélye annak, hogy javak megszerzésének reményében vagy pusztító kalandvágyból a gyerekek átszöknek a szomszédos államokba, és ott folytatják harcos tevékenységüket – amennyiben konfliktus robban ki. Az újjáépítés folyamatának részeként Libériában bentlakásos központokat létesítenek a gyerekkatona elhelyezésére. Ezek felépítésében maguk a gyerekek is részt vettek azért, hogy ezáltal kialakuljon bennük a környezetükért való felelősség tudata.²⁵⁰ Mindez azonban nem megy zökkenőmentesen. A háborús évek mély nyomokat hagytak a gyermekekben, és sokan közülük még mindig harcolni és embert ölni szeretnének.²⁵¹

3.4.

A biztonsági szektor reformja a Sirleaf-adminisztráció idején

A biztonsági szektor általános jellemzői a nyugat-afrikai régióban

Nyugat-Afrikában a civil, és főképp a törvényhozás által gyakorolt ellenőrzés nagyon rövid múltra tekint vissza, és hiányoznak az ehhez szükséges szilárd alapok is. Különösen igaz ez a biztonsági szektor ellenőrzésére, amely nemcsak különösen zárt természeténél fogva jelent szürke zónát, hanem a végrehajtó hatalom uralkodó jelenléte miatt is. Ezért a biztonsági szektorra sokkal inkább az „önigazgatás”, semmint a demokratikus kontroll a jellemző. Ez a gyakorlatban az államcsínyek igen magas számában is megnyilvánul. 1963 és 1999 között Afrikában összesen 85 államcsínyt hajtottak végre, ezek közül 42-t Nyugat-Afrikában.²⁵² A térség államai közül is Nigériában a legtöbbet, hatot, amely következtében az országban 29 évig uralkodtak törvényt kívüli állapotok.²⁵³ Ebből is látható, hogy a parlamenti ellenőrzés a biztonsági erők és tevékenységük legitimációja mellett egyben *konfliktusmegelőző és béketeremtő szerepet is betölt.*

²⁴⁸ Uo, 21. oldal

²⁴⁹ A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project, 2009. 213. oldal

²⁵⁰ Guidebook for planning education in emergencies and reconstruction, 9. fejezet (Former Child Soldiers), UNESCO, 2010. 9. oldal
<http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001902/190223e.pdf>, 2011. március 9.

²⁵¹ Child Soldiers Cry – Liberia, 2'20

²⁵² Ebo, Adedeji – N'Diaye, Boubacar (szerk.): Parliamentary Oversight of the Security Sector in West Africa: Opportunities and Challenges DCAF, Geneva, 2008. 12. oldal
se2.dcaf.ch/serviceengine/.../bm_parliament_oversightssrafrica_en.pdf, 2009. április 14.

²⁵³ Libériában ez idő alatt egy államcsínyt követtek el, 1980-ban, majd csak 2005-re sikerült normalizálni a viszonyokat.

A hidegháborút követő időszak új politikai környezete elősegítette az egész Afrikára kiterjedő kezdeményezések megszületését. 1997 júliusában az Afrikai Egységszervezet – a regionális szervezetek között elsőként – elfogadta az alkotmányellenes hatalomváltásokról szóló Harare Deklarációt. Ez a dokumentum megteremti az afrikai demokratikus ellenőrzés normatív kereteit, és azóta az afrikai normaépítés referenciadokumentumává vált.²⁵⁴ A deklarációt további dokumentumok is megerősítették. Ide tartozik az Afrikai Unió alapító okirata, amely a 30. cikkében leszögezi, hogy azon kormányok, amelyek alkotmányellenes eszközök segítségével jutottak hatalomra, nem vehetnek részt az Unió tevékenységében. Az ilyen és ehhez hasonló normatív szabályok háttérében az alkotmányosság szupremáciája és a militarizmus illegálissá nyilvánításának megerősítése húzódik meg. A nyugat-afrikai régióban szubregionális szinten az ECOWAS testesíti meg ezt az eszmerendszert. A 2001-ben elfogadott, a Demokráciáról és a Jó Kormányzásról szóló ECOWAS Protokoll az alábbi vonatkozó rendelkezéseket rögzíti már az 1. cikkében:

- a) pontja a hatalmi ágak elválasztásának alapelvét rögzíti;
- b) pontja a szabad, fair és átlátható választásokat rögzíti;
- c) pontja az alkotmányellenes eszközökkel megszerzett hatalom törvénytelségéről szól;
- d) pont a társadalmi részvételről, a demokratikus alapelvekről és a hatalom decentralizáltságáról szól;
- e) pontja az apolitikus fegyveres erők civil kontrolljának elvi alapjait teremti meg.²⁵⁵

3.4.1. Libéria biztonsági intézményrendszere

Libéria Alkotmánya rögzíti a hatalmi ágak elválasztásának elvét, bár egyértelműen a végrehajtó hatalom dominanciája érvényesül. A biztonsági szektort illetően a végrehajtó hatalom szereplői közül az elnök, valamint a védelmi, a nemzetbiztonsági és az igazságügyi miniszterek játszik a fő szerepet. Az Alkotmány 50. cikke rögzíti, hogy az *elnök egyben a fegyveres erők főparancsnoka*, az 54. cikk e) bekezdése pedig kimondja, hogy a *hadnagyi rendfokozattól felfelé a hivatásos katonákat az elnök nevezi ki és lépteti elő*.

A hadsereg kivételével valamennyi biztonsági szervezet az igazságügyi és a nemzetbiztonsági miniszter felügyelete és ellenőrzése alatt áll. Rajtuk kívül felügyeletet gyakorol a libériai elnök elnöklétével működő Nemzetbiztonsági Tanács is.²⁵⁶ A hadsereg vonatkozásában a védelmi minisztérium gyakorolja a civil kontrollt. A biztonsági szervezetek összefoglaló táblázatát az 1. számú melléklet tartalmazza.

Libériában működnek olyan paramilitáris szervezetek, amelyek állami intézményekkel együtt végzik tevékenységüket. Ilyen például a Liberian Petroleum Refining Corporation (LPRC), a National Port Authority (NPA), a Robertsfield Nemzetközi Repülőtér, a Libériai Telekommunikációs Társaság (LTC), a Monrovia Consolidated School System (MCSS), és a Forestry Development Authority (FDA).

²⁵⁴ The Harare Declaration, 1991.

http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/GFSR.asp?NodeID=141095, 2011. március 10.

²⁵⁵ ECOWAS Protocol on Democracy and Good Governance, 2011. december

<http://www.comm.ecowas.int/sec/en/protocoles/Protocol%20on%20good-governance-and-democracy-rev-5EN.pdf>, 2011. március 10.

²⁵⁶ Adedeji-Boubacar, 2008. 146. oldal

Általánosan bevett gyakorlat, hogy az ilyen ügynökségeknek kiszervezik a szakfeladatokat. A konfliktust követő békeépítés során például két amerikai cégnek, a DynCorp Internationalnak és a Pacific Architect and Engineersnek szervezték ki az egyes feladatokat. Míg az előbbi feladata az új libériai fegyveres erők toborzása és alapkiképzése volt, addig az utóbbi cég a speciális kiképzésért, a logisztikai ellátásért és az eszközök és felszerelések beszerzésért volt felelős.²⁵⁷

A formális alkotmányos rendelkezések önmagukban természetesen nem elegendők a parlamenti ellenőrzés megvalósításához. A hatékony felügyelethez elengedhetetlen a megfelelő pénzügyi, humán és technikai háttér biztosítása is. Csak ezek birtokában tudják az egyes bizottságok felügyeleti jogkörüket ellátni. Annak ellenére, hogy a hatékony parlamenti felügyelethez adott a megfelelő humán erőforrás a libériai törvényhozásban,²⁵⁸ mindenképpen számolni kell a biztonsági szektor sajátosan zárt és specializált jellegével és azzal a posztkoloniális hagyománnyal, amely a végrehajtó hatalom kizárólagos felügyelete alá helyezi a biztonsági szektort. (A Törvényhozás biztonsági szektor felügyeletében elvárt (ideális) szerepéről lásd a 6. számú ábrát.)

A biztonsági szektor törvényhozó hatalom általi felügyeletének kérdései

A biztonsági szektor feletti hatékony parlamenti ellenőrzésnek jelenleg számos akadálya van Libériában.²⁵⁹ Először is, a honatyák többsége nem rendelkezik törvényhozói gyakorlattal. Ez nemcsak azt jelenti, hogy nem rendelkeznek kellő tapasztalattal, hanem többségüknek nincs meg a megfelelő végzettsége sem. Másodszor, a képviselők jogosítványai nem elégségesek a végrehajtó hatalommal szemben. Munkájukat a megfelelő információk hiánya is nehezíti. Harmadszor pedig nem áll rendelkezésükre az az infrastrukturális háttér, amely segítségével eredményesen végezhetnék feladatukat.

Ahhoz, hogy Libéria képes legyen ellenőrizni a biztonsági szektort, az alábbi javaslatokat sorolja fel a szakirodalom.²⁶⁰

1. Újjá kell éleszteni a törvényhozó hatalmat. Ehhez javítani kell a képviselők hozzáállását a biztonsági kérdésekhez, és tudatosítani kell a felelősséget. A törvényhozóknak felül kell emelkedniük a partikuláris pártérdekeken, és a nemzeti érdeket mindennek elébe kell helyezniük. Szükséges továbbá, hogy a képviselők társaikat ne a korábbi rezsimekben és a polgárháború alatt betöltött szerep alapján ítéljék meg.
2. Kihívást jelent az is, hogy az új törvényhozás egy tágabb biztonság fogalmat fogadott el, amelyben markánsan megjelenik az eltávolodás a rendszer biztonságának hangsúlyozásától az egyénközpontú biztonság felé.
3. Hiányzik a biztonsági szektorra vonatkozó kutatómunka és elemző háttér. Szükség volna egy könyvtár és dokumentációs központ létrehozására, amely kifejezetten a biztonsági kérdésekkel kapcsolatban tartalmaz helyi és nemzetközi szakirodalmat. Emellett a törvényhozóknak nem áll rendelkezésére megfelelő adminisztratív és fizikai infrastruktúra munkájuk ellátásához, ez nagyban megnehezíti az eredményes munkavégzést.

²⁵⁷ Uo. 148. oldal

²⁵⁸ Libériában a 94 fős Törvényhozásban 29 képviselő vesz részt a biztonságot felügyelő bizottságok munkájában.

²⁵⁹ Adedeji-Boubacar, 2008. 153. oldal

²⁶⁰ Uo. 157-158. oldal

3.4.2. A katonai biztonság szavatolásának kerete: a DDDR és az SSR

2003 augusztusa óta a biztonsági helyzet jelentősen javult Libériában. Az országot jelenleg „általában stabil, de törékeny” államnak definiálják, ahol szórványos zavargások még előfordulnak.²⁶¹ A közbiztonság felelős szerve a Libériai Nemzeti Rendőrség (Liberia National Police - LNP), amelyet az UNMIL civil rendőri eleme támogat. Ennek ellenére igen magas az erőszakos bűncselekmények száma. Bár a rendőrség folyamatosan fejleszti képességeit, azonban számos vidéki területen igen gyér a jelenlét és jelen van a korrupció. Emellett más fegyveres és biztonsági szervezetekkel gyakori az összeütközés. Mindezeknek köszönhetően a fegyveres testületekbe vetett bizalom hiányzik a társadalomban.

3.4.2.1. A DDDR program

Az instabilitást okozó fő tényező, a korábbi harcosok leszerelése jól haladt a 2003-as békemegállapodást követően. Az ún. *DDRR program* (Disarmament, Demobilization, Rehabilitation and Reintegration Program), amelyet 2004-ben indítottak el,²⁶² 2009 júliusában hivatalosan is befejeződött. A programot közösen valósította meg a DDDR Nemzeti Bizottság (National Commission on DDR), az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) és az UNMIL. Az UNDP a Multidonor Trust Fundot és a norvég kormány által finanszírozott utolsó fázist menedzselte. Az UNMIL Reintegration, Rehabilitation and Recovery Szekciója technikai és logisztikai téren nyújtott segítséget, és ellenőrző tevékenységet végzett. Ki kell emelni az Európai Unió segítségnyújtását is, amely már 1990-et megelőzően is jelen volt a nyugat-afrikai államokban, majd 2003-ban az accrai békemegállapodás aláírását követően a szervezet azonnal jelezte segítő szándékát.²⁶³ Az EU a Bizottságon keresztül összesen 50 millió euró értékű segítséget nyújtott Libériának, amelyből 10 millió eurót szánt az ECOMIL misszióknak, a további 40 milliót pedig az UNMIL-nak – ennek részeként pedig 16 millió eurót fordított a DDDR programra.²⁶⁴ Valamennyi szervezet munkáját a DDDR Nemzeti Bizottság fogta össze és irányította. Az eredeti számítások szerint a programban mintegy 38.000-en vettek volna részt,²⁶⁵ a végső számadat azonban ennél jóval nagyobb volt: összesen több mint 101.000 volt harcost demobilizáltak (22%-uk nő, 10,8%-uk pedig gyermek volt).²⁶⁶

A program két részből állt: a DD (leszerelés és demobilizáció) komponens keretében több ezer fegyvert és több millió lőszert gyűjtöttek be az egykori harcosoktól

²⁶¹ S/2010/88, 2010. február 17.

<http://unmil.org/documents/sgreports/sg20pr.pdf>, 2011. május 11.

²⁶² A programot már 2003 decemberében is elindították egyszer, a biztonsági aggályok miatt azonban 2004 áprilisáig felfüggesztették.

²⁶³ Az EU régóta tevékenyen támogatja a DDDR-folyamatokat világszerte. Az 1990-es évek eleje óta csak Afrikában körülbelül 20 ilyen programot folytatott le vagy vett benne részt. Nyugat-Afrikában támogatta a Sierra Leonében, Guineában, Elefántcsontparton és Libériában zajló DDDR- folyamatokat.

²⁶⁴ Nichols, Ryan: The European Commission and Liberia: Supporting DDRR. UN Institute for Disarmament Research. 4 oldal

http://www.unidir.org/pdf/EU_background_papers/EU_BGP_10.pdf, 2011. március 16.

²⁶⁵ Liberia Disarmament Demobilization and Reintegration Program. Activity Report. UNDP Administered Trust Fund, 2003. december – 2004. augusztus, 34. oldal

<http://www.lr.undp.org/DEX/DDRR%20Trust%20Fund%20%20Report.pdf>, 2011. március 16.

²⁶⁶ Security Council Visits Liberia. UN Focus, 2009. március-május,

<http://unmil.org/documents/focus/unmilfocus192009.pdf>, 2009. szeptember 10.

és harcoló alakulatoktól.²⁶⁷ A fegyverek beszolgáltatására csak pénzzel lehetett rábírní a volt katonákat. Fejenként 300 dollárt kaptak,²⁶⁸ amennyiben fegyvereiket és lőszereiket maradéktalanul beszolgáltatták. Mivel azonban a fenti összeghez két részletben jutottak hozzá, ez az egyik gyújtópontnál kis híján kisebb lázadáshoz vezetett.²⁶⁹ Problémát jelentett az is, hogy a szomszédos Elefántcsontpartban 900 dollár járt a fegyverek beszolgáltatásáért, ezért sokan inkább ezt a lehetőséget választották.²⁷⁰

Az RR (rehabilitáció és reintegráció) komponens pedig az egykori harcosok beilleszkedését segítette elő.²⁷¹ Ennek keretében megszervezték az alapfokú oktatásban és más képzésekben való részvételt, amelyekben 97.000-en vettek részt. A támogatottak 30%-a a mezőgazdasági szektorban helyezkedett el.²⁷² Sokuknak azonban a szegénység és a munkanélküliség problémájával kell szembenézniük, ez utóbbi különösen nagy kihívást jelent Libériának. Szerényebb eredményeket azonban ezen a területen is fel tud mutatni az ország: 2006 óta 68.000 munkahelyet teremtettek, s ezek 20%-át női alkalmazottakkal töltötték fel.²⁷³ Összességében azonban a program ezen második komponense kisebb eredményeket hozott: minden 8 egykori harcosból csak 1 vett benne részt.²⁷⁴

3.4.2.2. A biztonsági szektor reformjának folyamata és buktatói

A biztonsági szektor reformjának fogalma

A biztonsági szektor reformjának (security sector reform) fogalma is tükrözi azt az egyre szélesebb körben elterjedt felfogást, miszerint a biztonságot tágan kell értelmezni, mind az alanyait, mind pedig működési területét illetően, és ez vonatkozik a konfliktust követő újjáépítési folyamatokra is. A fogalom megjelenése kapcsán újdonságnak tekinthető, hogy összekapcsolja a fejlődést a biztonság megteremtésével.

A tág működési kört az jellemzi, hogy integráltan kezeli a védelmi, a rendőri és igazságügyi reformot, és ezeket kell beleilleszteni a tágabb értelemben vett demokráciaépítési tevékenységbe.

A biztonsági szektor alanyi köre is igen tág, ennek egységes meghatározása nem létezik. Az OECD-DAC megközelítése a legelterjedtebb, ezért erre alapozva a biztonsági szektorba tartoznak azon állami szereplők, amelyek a biztonság

²⁶⁷ Összességében: 28.314 fegyver, 6.486.136 könnyű fegyverhez való lőszer; 33.605 nehéz fegyverezethez való lőszer és 29.794 más lőszer.

Lásd: Liberia's DDRR Program Formally Ends. 2009. július 23.

<http://www.liberianobserver.com/node/257>, 2011. március 11.

²⁶⁸ Ez volt az ún. transitional safety net allowance (TSA).

²⁶⁹ A második 150 dollárt csak három hetes késéssel kapták meg az egykori harcosok.

Lásd: Disarmement, Demobilization, Rehabilitation and Reintegration (DDRR) in Liberia. Case Study. Készítette: Nelson Alusula. Institute for Security Studies, South Africa. 2008. július, 8. oldal

<http://www.ddr-humansecurity.org.uk/images/DDR%20Case%20Study%20Liberia.pdf>, 2011. március 16.

²⁷⁰ Aboagye, Festus b. – Rupiya, Martin R.: A Beginner's Guide to Security Sector Reform (SSR). 11. fejezet: Enhancing post-Conflict Democratic Governance through effective Security Sector Reform in Liberia, 261. oldal Gfn-ssr, 2007. december.

<http://www.iss.co.za/uploads/TORTUOUSCHAP11.PDF>, 2011. március 16.

²⁷¹ DDRR Program Closes Tomorrow. 2009. július 20.

<http://allafrica.com/stories/200907201614.html>, 2011. március 11.

²⁷² Security Council Visits Liberia. UN Focus, 2009. március-május, 22. oldal

²⁷³ Uo. 23. oldal

²⁷⁴ Adedeji-Boubacar, 2008. 11. oldal

szavatolásában részt vesznek – legyen az az állam biztonsága vagy a lakosság biztonsága:²⁷⁵

- fegyveres erők, csendőrség, paramilitáris erők, elnöki gárdák, hírszerző és elhárító szervezetek, parti őrség, határőrség;
- a biztonságpolitika alakításában részt vevő szervezetek: a parlament és bizottságai, a kormány és a minisztériumok, pénzügyi hatóságok, a civil társadalom szereplői, nem-kormányzati szervezetek;
- az igazságügyi intézményrendszer;
- az állami hatalomhoz nem tartozó erők: felszabadító hadsereg, gerillaerők, magán biztonsági vállalatok.

E szervezetek közül az első kategóriában szereplő libériai szervezeteket mutatom be röviden, mert ezen a területen Libéria látványos eredményeket ért el.

Libériai Fegyveres Erők (Armed Forces of Liberia – AFL)

Libériában 2001-ben eltörölték a sorkatonai szolgálatot, azóta a haderő tisztán önkéntes alapon szerveződik.²⁷⁶ A 18 és 49 éves kor közötti (mozgósítható) népesség 1.640.000 fő, amelyből 1.070.000-en alkalmasak katonai szolgálatra.²⁷⁷ A védelmi költségvetésben jelentős előrelépés mutatkozik: míg 2004-ben a GDP mindössze 0,2 %-át (1,5 millió dollár) költötték védelmi kiadásokra, addig 2006-ban már a GDP 1,3 %-át.²⁷⁸

A 2005. évi választásokat követően nagy változások zajlottak le a hadsereg életében.²⁷⁹ Amerikai segítséggel Libéria új hadsereget állított fel 2000 önkéntessel.²⁸⁰ Ez jelenleg két gyalogos zászlóaljat jelent. Az irányítást átmeneti jelleggel más nyugat-afrikai országok tisztjei látják el, akik főleg Nigériából, Ghánából és Beninből érkeznek.²⁸¹ Az önkéntesek jelentkezését 2006-tól kezdve fogadják, de csak mintegy 20%-uk felel meg a követelményeknek. 2009 januárjáig 2052 főt toboroztak, és az alapkiképzésük az év végére be is fejeződött.²⁸² 2008 augusztusáig 45 főt léptettek elő tisztnek.²⁸³ A toborzást Libéria-szerte folytatták és valamennyi etnikai csoportból érkeztek a hadseregbe az egészséges etnikai-regionális egyensúly megteremtése érdekében. A célkitűzést, amely szerint a nők aránya elérje a 20%-ot, még nem sikerült teljesíteni; jelenleg arányuk mintegy 5%.²⁸⁴

²⁷⁵ Gazdag Ferenc: A biztonsági szektor reformja és a nemzetközi szervezetek. In: Nemzet és Biztonság, 2008. december, 36. oldal

²⁷⁶ <http://chartsbin.com/view/tpe>, 2011. március 10.

²⁷⁷ CIA Factbook – Liberia.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html>, 2011. március 10.

²⁷⁸ <http://chartsbin.com/view/e3m>, 2011. március 10.

²⁷⁹ Bár a hadseregnek van egy fenntartott honlapja, a <http://www.mod.gov.lr>, ez azonban üres, így a lakosság és a nemzetközi közösség nem értesülhet közvetlenül az elért eredményekről.

Lásd: Darren, Wilkins: Will the Armed Forces of Liberia Be Ready for 21st Century Technological Challenges by 2014? 2010. június 26.

<http://www.liberianobserver.com/node/7171>, 2011. március 10.

²⁸⁰ Liberia's New Army Exhibits Skills on Armed Forces Day. 2008. február 11.

http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=614, 2011. március 10.

²⁸¹ "Liberian Leader Names Nigerian to Head Military," 2006. február 13.

<http://nm.onlinenigeria.com/templates/?a=6955&z=17>, 2011. március 10.

²⁸² S/2010/88, 2010. február 17.

<http://unmil.org/documents/sgreports/sg20pr.pdf>, 2011. március 10.

²⁸³ S/2008/553, 2008. augusztus 15., 8. oldal

<http://unmil.org/documents/sgreports/sg17pr.pdf>, 2011. március 11.

²⁸⁴ Liberia: Uneven Progress in Security Sector Reform, 2009. január 13., 16. oldal.

2009 decemberében az új hadsereg alapegységeinek kiképzése befejeződött. Erre az időszakra elérték a műveleti képességet, és külön program keretében értékelték a készségi szintek elérésére szervezett gyakorlatot.²⁸⁵ 2010 óta a libériai Védelmi Minisztérium teljes ellenőrzést gyakorol a hadsereg felett.²⁸⁶

Az Egyesült Államok tekinthető a nemzeti hadsereg újjáépítési folyamatának fő szponzorának. Az irányító szerepet az USA Külügyminisztériuma vállalta magára. A segítségnyújtás mértékét az Egyesült Államok fokozatosan emelte: míg 2005-ben 70 millió dollárral támogatta a libériai újjáépítési folyamatot,²⁸⁷ addig 2009-ben már 240 millió dollárt költött az afrikai országban. A kivitelezésben két nagy cég vesz részt: a DynCorps International és a Pacific Architects and Engineers. A DynCorps toborozta az új erőket, majd vezette az alapkiképzést és látta el felszereléssel az egységeket. Emellett a hadsereg két bázisát, a Camp Ware-t (a korábbi Voice of America bázist) és az Edward Binyah Kesselly Barclay Training Centert felújította, illetve üzemeltette.²⁸⁸ 2010 első felében a DynCorps 5,2 millió dollár értékben az elektromos áram- és vízellátás, a hulladékgyűjtés és a járművek karbantartása terén nyújtott segítséget két katonai bázison. A segítségnyújtás mértéke két év alatt megnégyszereződik a cég számításai szerint.²⁸⁹ A Pacific Architects and Engineers speciális kiképzést vezetett a katonai stratégia alkalmazásáról és a polgári akciók támogatásáról, biztosítva hozzá a felszereléseket és a logisztikát. Emellett olyan építkezéseken vett részt, mint a monroviai kórház renoválása vagy hídépítés.²⁹⁰

Említést kell tenni az *Operation Onward Liberty*²⁹¹ (Művelet a Szabadság Kiteljesítéséhez) elnevezésű mentor misszióról, amelyet, 2010 elején az Egyesült Államok létesített Libériában. A misszió, amelyben féléves illetve éves váltásban mintegy 50 tanácsadó vesz részt, előreláthatólag öt évig fog működni. A mentor misszió tagjai elsősorban tengerészgyalogosok, mivel azonban ez az Egyesült Államok valamennyi haderejének közös művelete, ezért a többi haderőnem is képviselteti magát. Mellettük még az Egyesült Királyság is jelen van néhány tanácsadóval.²⁹² A művelet célja a libériai kormány megsegítése egy apolitikus, civil kontroll alatt álló, az emberi jogokat tiszteletben tartó professzionális haderő felállításában. A hadsereg egységeit valamennyi vezetési-irányítási szinten tanácsokkal látják el, és az alapkiképzést követően további speciális kiképzéseket vezetnek a misszió tisztjei.

http://www.dyn-intl.com/media/3180/148_liberia_uneven_progress_in_security_sector_reform.pdf, 2011. március 10.

²⁸⁵ Army Readiness Training Evaluation Program (ARTEP)

²⁸⁶ Goodwill Message by Ellen Johnson-Sirleaf on the occasion of the 2010 Armed Forces Day Celebrations. 2010. február 11.

http://www.emansion.gov.lr/doc/Feb_11_2010_Armed_Forces_Day_Speech.pdf, 2011. március 11.

²⁸⁷ <http://www.dyn-intl.com/news2005/news080405.aspx>, 2011. március 11.

²⁸⁸ <http://www.dyn-intl.com/news2010/news012810-di-wins-africap-task-order-liberia.aspx>, 2011. március 11.

²⁸⁹ <http://www.dyn-intl.com/news2010/news012810-di-wins-africap-task-order-liberia.aspx>, 2011. március 11.

²⁹⁰ <http://www.paegroup.com/capabilities-operations-training>, 2011. március 11.

²⁹¹ U.S military joint service team steps up for Operation Onward Liberty 2011. 2011. január 13.

<http://www.marines.mil/unit/marforaf/Pages/OperationOnwardLiberty2011.aspx>, 2011. március 10.

²⁹² Onward Liberty Provides U.S Mentors to Armed Forces of Liberia. 2010. február 25.

<http://www.africom.mil/getArticle.asp?art=4074&lang=0>, 2011. március 11.

Légierő

2005-ben a demobilizációs program részeként a légierőt feloszlatták. Jelenleg csak UNMIL gépek és helikopterek állomásoznak a Robertsfield nemzetközi repülőtéren.²⁹³

Tengeri biztonság

Az 579 mérföldnyi tengerpart és a további 1900 tengeri négyzetmérföldnyi kizárólagos gazdasági övezet a polgárháborút követően egészen 2010-ig védtelenül maradt, így nem volt akadálya az illegális halászatnak, a kábítószer- és emberkereskedelemnek. Becslések szerint ezek az illegális tevékenységek 12 millió dollár kárt okoztak Libériának.²⁹⁴

A biztonsági szektor reformjának részeként felállították a *Libériai Parti Őrséget*. A Parti Őrség tagjainak kiképzésében és felszerelésében az Egyesült Államok Afrikai Parancsnoksága (AFRICOM) vállalja a vezető szerepet. 2013-ig 5 millió dollárt irányzott elő ezekre a tevékenységekre, és 8 hajót bocsátott Libéria rendelkezésére, hogy part menti területeit ellenőrizni tudja.²⁹⁵

A nyugat-afrikai régió tengeri biztonságának összehangolására már 2000-ben lépéseket tettek a térség államai. 2000 októberében látott napvilágot az a regionális megközelítés, amely szerint a nyugat-afrikai országok kereső és mentő egységeinek munkáját össze kell hangolni. Egy firenzei konferencián a részt vevő államok megegyeztek abban, hogy öt regionális központot²⁹⁶ és 26 alközpontot állítanak fel. Az öt központ egyike Monroviában található.²⁹⁷

Emellett Libéria, Sierra Leone, Guinea, Elefántcsontpart és Ghána 2007 novemberében külön is megegyezett a tengeri mentőakciók összehangolásáról. Ennek keretében közösen használhatják a Monrovia Centrumot is, amely – amellet, hogy a Libériai Parti Őrség központja is – rendelkezik helikopter fel- és leszállóval.²⁹⁸

Libériában 3500 hajót regisztráltak, amelyek összömege meghaladja a 112 millió BRT-t.²⁹⁹ Ez 11%-os részesedést jelent a világ hajóflottájából. Ezzel a Libériában regisztrált hajók száma a *második a világranglistán*, ezért érdemes röviden megvizsgálni a tengeri biztonság ezen szegmensét.

A Libériai Tengeri Programot (Liberia Maritime Program)³⁰⁰ 1948-ban indították útjára, amely egyben regisztrációs lehetőséget is teremtett a világ kereskedelmi hajói számára. Jelenleg a Bureau of Maritime Affairs a program megvalósításáért felelős közigazgatási szerv, melynek egyik társszervezete, az amerikai

²⁹³ S/2009/411, 2009. augusztus 10.

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/443/44/PDF/N0944344.pdf?OpenElement>, 2011. március 11.

²⁹⁴ Improving West Africa Maritime Security – New Liberia Coast Guard. In: U.S. Africa Command Vignette, 2010. május

www.aficom.mil/getArticle.asp?art=4354, 2011. március 11.

²⁹⁵ Coast Guard Ready to Defend Liberian Waters. 2010. február 13.

<http://www.liberianobserver.com/node/4575>, 2011. március 11.

²⁹⁶ Maritime Rescue Coordination Center (MRCC)

²⁹⁷ Security Council Visits Liberia. UN Focus, 2009. március-május

<http://unmil.org/documents/focus/unmilfocus192009.pdf>, 2009. szeptember 10.

²⁹⁸ Liberia Maritime Program Continues to Excel.

http://www.bma-liberia.com/subpage/06_media_news_current_2.html, 2011. március 11.

²⁹⁹ <http://www.liscr.com/liscr/AbouttheLiberianRegistry/tabid/197/Default.aspx>, 2011. március 11.

³⁰⁰ http://www.bma-liberia.com/subpage/02_aboutus.html, 2011. március 11.

tulajdonban lévő Liberian International Ship & Corporate Registry (LISCR) végzi a regisztrációs tevékenységet.

A Libériában regisztrált hajók a világon bárhol végezhetnek kereskedelmi tevékenységet. A hajók személyzetére vonatkozóan semmiféle megkötés sincsen, és a fizetendő adó összege is alacsony. A szervezet kiterjedt hálózattal rendelkezik. Regionális központokat működtet Németországban, Görögországban, Hongkongban, Japánban, Svájcban, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban.³⁰¹

A *Nemzeti Hajózási Felügyeletet* (National Port Authority)³⁰² állami vállalként 1967-ben alapították a libériai kikötők üzemeltetésére. Jelenleg négy kikötő tartozik a felügyelet hatásköre alá: a monroviai, a buchanani, a greenville-i és a harperi. Legnagyobb közülük a legjobb nemzetközi minősítést³⁰³ is megszerző monroviai kikötő, amelyet a második világháború alatt az Egyesült Államok épített ki stratégiai megfontolásokból. Jelenleg Libéria tengeri kereskedelmének 95%-a ezen a kikötőn keresztül bonyolódik.³⁰⁴

A Nemzeti Gárda

A Nemzeti Gárda Állami Fejlesztési Programot (National Guard State Partnership Program) 1993-ban indították útjára azzal a céllal, hogy a Szovjetunió összeomlását követően az egykori tagállamok politikai-biztonsági stabilitásának megteremtésében segítséget nyújtsanak az Egyesült Államok államai. A kedvezményezett kört fokozatosan kiterjesztették, és ma már 62 résztvevő állama van. Minden államnak van egy "párja", amely az Egyesült Államok valamely államának nemzeti gárdája. Libéria 2009-ben csatlakozott a Nemzeti Gárda Állami Partnerségi Programhoz, nyolcadik afrikai országgént.³⁰⁵ A michigani (azon belüli is a minnesotai) nemzeti gárdával alkot egy párt. (Libéria Lettországot váltotta fel a társállami szerepben.³⁰⁶) Mivel a program még kezdeti stádiumban van, értékelhető eredményeket még nem tudott felmutatni.

A rendőri szektor reformja – a Libériai Nemzeti Rendőrség

A rendőrségi reform és átszervezés terén jelentős eredményeket sikerült elérni, azonban sok kihívás maradt még ezen a területen is. Felállt a *Libériai Nemzeti Rendőrség* (Liberia National Police – LNP), amely valamennyi korábbi autonóm rendőrségi szervezetet, úgymint a reptéri, a kikötői, a Monrovia városi és az erdészeti rendőrséget egyesíti.³⁰⁷ 2008. augusztus közepéig 3661 rendőrt képeztek ki, 9%-uk nő.³⁰⁸ Mindezt annak a célkitűzésnek a keretében érték el, hogy 2007 júliusáig 3500

³⁰¹ http://www.bma-liberia.com/subpage/03_services_vessel_lr.html, 2011. március 11.

³⁰² <http://www.nationalportauthorityliberia.org/>, 2011. március 11.

³⁰³ http://www.bma-liberia.com/subpage/03_services_port.html, 2011. március 11.

³⁰⁴ National Port Authority, Annual Report, 2009. 1. oldal

http://issuu.com/liberia/docs/2009_npa_annual_report?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv%2Fcolor%2Flayout.xml&backgroundColor=5A0000&showFlipBtn=true&pageNumber=2, 2011. március 11.

³⁰⁵ National Guard to Add Liberia to State Partnership Program. 2009. augusztus 14.

<http://www.army.mil/-news/2009/08/14/26020-national-guard-to-add-liberia-to-state-partnership-program/>, 2011. március 11.

³⁰⁶ <http://www.flickr.com/photos/usarmyafrica/5181134789/>, 2011. március 11.

³⁰⁷ Oversight of the Liberian National Police. RAND Publications, 2009.

http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/2009/RAND_OP230.pdf, 2011. március 11.

³⁰⁸ A legfrissebb adatok szerint jelenleg mintegy 4000 tiszttel rendelkezik az LNP, ezzel 850 lakosra jut egy rendőr.

Lásd: Security Sector Reform in Liberia. A case of the Liberian National Police and its capacity to response to internal threat in the wake of UNMIL drawdown in 2012. 2011. március, 6. oldal

rendőrt képezzenek ki.³⁰⁹ A kiképzés egy 9 hetes előadássorozatból áll (ennek során nyolc vizsgát kell tenni), amelyet egy 16 hetes gyakorlati képzés követ, s végül egy négyhetes zárógyakorlat.³¹⁰ A rendőri egységek bevetése azonban nehézségekbe ütközik, ugyanis nem áll rendelkezésre az alapvető infrastruktúra, nincs üzemanyag, jármű és kommunikációs eszközök. A szervezet 2009-2010. évi költségvetése 9.2 millió dollár volt.³¹¹ Az állomány tagjai részéről is gyakori az elégedetlenség, és gyakran keverednek korrupciós ügyekbe.

Az ENSZ fegyverembargó miatt a rendőri egységek nem rendelkeznek fegyverzetrel. Ez alól kivételt csak a két speciális egység, a Rendőri Támogató Egység (*Police Support Unit* – PSU) és a Válságreagáló Egység (*Emergency Response Unit* – ERU) jelent. A PSU létszámát eredetileg 600 főre tervezték, de mindössze 200 fővel működik. Feladata rendőrtisztek fegyveres védelmének ellátása és fellépés a közbiztonság érdekében. A 2011-es választások során jelentős szerepet szánnak ennek az egységnek, ezért a kormány célja, hogy addigra a PSU-t teljesen feltöltsék. Az ERU feladata a gyors és hatékony fellépés a belső biztonságot érő kritikus fenyegetések esetén, illetve az UNMIL csapatok visszavonásának támogatása. Az 500 főre tervezett egység (ebből 200 Monroviában)³¹² 344 fővel működik.³¹³ A rossz felszereltség miatt az ERU nagyon kiszolgáltatott az UNMIL légi kapacitásának, különösen az esős időszakokban. Az Egyesült Államok 7 millió dolláros támogatást ígért az ERU-nak.³¹⁴

Érdemes megemlíteni a német és a norvég kormány rendőrségi reformmal kapcsolatos hozzájárulását is.³¹⁵ Németország 69.000 dollár értékben létesített épületeket Barclayville-ben és támogatta az ERU-t. Norvégia pedig 70.000 dollárnyi támogatásban részesítette a Grand Kru-i rendőregységet, hozzájárulva ezzel a vidéki közbiztonság megteremtéséhez.

Még egy szolgálatról szólni kell. A *Speciális Biztonsági Szolgálatot* amerikai mintára Tubman elnök hozta létre.³¹⁶ Taylor idején a szervezet a brutalitásától vált hírhedtté, és reputációját azóta sem sikerült helyreállítani. Jelenlegi feladata a kormányzati és VIP személyek számára történő közvetlen védelem biztosítása. A Szolgálat jelenleg egy három éves kiképzési programban vesz részt, amelyet az Egyesült Államok 5 millió dollárral támogat. Ennek során a Szolgálat fejlesztéseken és struktúraváltáson megy keresztül.³¹⁷

<http://www.sfcg.org/programmes/liberia/pdf/Liberia%20SSR%20Report.pdf>, 2011. március 16.

³⁰⁹ <http://www.ictj.org/en/where/region1/589.html>, 2011. március 11.

³¹⁰ Malan, Mark: Security Sector Reform in Liberia. Mixed Results from Humble Beginnings. Strategic Studies Institute, US Army War College, 2008. március, 59. oldal

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub855.pdf>, 2011. március 16.

³¹¹ Security Sector Reform in Liberia. A case of the Liberian National Police and its capacity to response to internal threat in the wake of UNMIL drawdown in 2012. 2011. március, 16. oldal

³¹² Liberia: Uneven Progress in Security Sector Reform. International Crisis Group, Africa Report No. 148., 2009. január 13., 18. oldal

http://www.dyn-intl.com/media/3180/148_liberia_uneven_progress_in_security_sector_reform.pdf, 2011. március 11.

³¹³ Armed, Equipped Police Critical for 2011 Elections. 2010. szeptember 2.

<http://allafrica.com/stories/201009130239.html>, 2011. március 11.

³¹⁴ Liberia: Emergency Response Police Complete Training. 2008. október 6.

http://www.communicatingjustice.org/en/stories/01122008_liberia_emergency_response_police_complete_training, 2011. március 11.

³¹⁵ UN hands over newly-constructed Police headquarters and barracks in southeastern Liberia.

http://www.unliberia.org/press.asp?pr_detail=176, 2011. március 11.

³¹⁶ Information on the Special Security Service.

http://www.unhcr.org/refworld/country_USCIS_LBR_456d621e2_3dee0ddf4_0.html, 2011. március 11.

³¹⁷ Liberia: Uneven Progress in Security Sector Reform. 21. oldal

3.5.

Következtetések

A biztonsági egyes területeinek szoros kapcsolata tetten érhető a katonai biztonság esetében is. Ahhoz, hogy egy összeomlott államban katonai értelemben újból biztonság legyen, nem elég katonai téren erőfeszítéseket tenni és reformok sorozatát végrehajtani, hanem meg kell teremteni az *anyagi és humán hátteret* is. Ez elsősorban az anyagi erőforrások meglétét feltételezi, amely – ahogy Libéria esetében is láthattuk – külső segítségnyújtás nélkül szinte lehetetlen volna. Ez nem jelent mást, mint párhuzamosan a gazdasági biztonság érvényesülésének feltételeit is biztosítani kell. A nemzetközi segítségnyújtás volumene azonban újabb kérdéseket vethet fel, elsősorban az állami szuverenitását, de ezzel kapcsolatban az 1. fejezet tartalmaz fogalmi alapvetéseket. Az anyagi eszközök biztosításán túl szükség van a humán feltételek megteremtésére is. Az államnak kiképzett, elhivatott, professzionális és működőképes haderővel, valamint ehhez kapcsolódóan jól működő vezetési, irányítási struktúrával és kiépített szervezetrendszerrel kell rendelkeznie ahhoz, hogy képes legyen megvédenie magát a külső hatásokkal szemben. Ez nem elsősorban fegyveres támadást jelent, mivel annak esélye az utóbbi évtizedekben radikálisan lecsökkent, hanem sokkal inkább a szomszédos államokban dúló zavargások, esetleg polgárháború határokon történő átnyúlásának megakadályozását, illetve olyan egyéb, határokat nem ismerő tevékenységek kezelését, mint a migráció vagy a szervezett bűnözés. Ez a kérdéskör a nyugat-afrikai régió vonatkozásában különösen aktuális.

Libéria esetében is számolni kell a fenti veszélyekkel, ezért az újonnan felállt haderőnek az új típusú kihívásokra is fel kell készülnie. Ezt felismerve már léteznek olyan alakulatok (mint a PSU és az ERU), amelyek elsősorban a belső konfliktusok kezelésére hivatottak. Emellett Libéria speciális természeti adottságainak köszönhetően a tengeri biztonság megteremtése is különös jelentőséggel bír. Egészen napjainkig az óceán által határolt területek védtelenek voltak, ezért ott az áruk, a tőke, a személyek és a szolgáltatások szabad mozgásának nem volt akadálya – hogy az Európai Unió által alkalmazott terminológiát alkalmazzam. Ez az illegális tevékenységek kontrollálhatatlanságához vezetett és súlyos károkat okozott Libériának. Ha azonban a biztonsági szektor reformját sikerül végrehajtani, akkor nemcsak az illegális tevékenységeknek lehet majd gátat szabni, hanem egy erős (haditengerészettel is rendelkező) nemzeti haderőre támaszkodva Libéria képes lehet a térség stabilizálásában oroszlánrészt vállalni, és a nyugat-afrikai régió vezető államává válhat. Ehhez nem csak a történelmi múltja segítheti hozzá, hanem a szükséges adottságokkal is rendelkezik. Mégis az első lépés jelenleg nem más, mint a polgárháborús pusztítás következményeinek felszámolása és katonai biztonság garantálásához szükséges intézményrendszer felépítése.

4.

A LIBÉRIAI BIZTONSÁG GAZDASÁGI ASPEKTUSAI

A polgárháború alatt az ország gazdasága teljesen tönkrement, mert a hadviselés gazdasági szükségleteit az ásványkincsek és nyersanyagok (elsősorban a gyémánt, az arany, a vasérc és a kaucsuk) illegális csatornákon keresztül történő értékesítéséből finanszírozták. Ezek a tevékenységek összesen 391 millió dollár értéket képviseltek, és ezzel a GDP 40%-át tették ki. A kaucsuktermesztés önmagában 111 millió dollár értékű volt 1998-ban,³¹⁸ amelyet fele részben a kisebb gazdaságok, fele részben pedig a három koncessziós nagyvállalat (a Firestone, a LAC és a Guthrie ültetvényen) állított elő.³¹⁹ A háborús évek alatt a legjelentősebb vállalatokat romba döntötték vagy azok súlyosan károsodtak, a legtöbb külföldi üzletember és beruházó pedig elhagyta az országot. Két évtized alatt a GDP 91%-kal esett vissza, és ez a második világháború óta az egyik legnagyobb gazdasági összeomlást jelentette.³²⁰ Az export lényegében megszűnt, az évi 486 millió dollárról (1978) 10,3 millió dollárra esett vissza (2004).³²¹ A kormányzati bevételek évente 85 millió dollárt tettek ki 2000 és 2005 között, ami annyit jelent, hogy egy libériai lakosra évente 25 dollár jutott.³²² A vasérctermelés, amely korábban Libéria fő bevételi forrását jelentette, teljesen leállt, így az ország bevételei teljes mértékben a fa- és a kaucsukexporttól, valamint a hajózási regisztrációs bevételektől váltak függővé. Míg 1980-ban az egy főre jutó GDP 1269 dollár volt, addig 2005-re ez 87%-kal csökkent, 163 dollárra. (Az adatokról részletesebben lásd a Szegénység Csökkentéséről szóló Átmeneti Stratégiát.)

Az elmúlt húsz évben a libériai gazdaság szerkezete több átalakuláson is átesett. 1988-ban még a mezőgazdaság és a szolgáltatási szektor a GDP 38-38%-át adta, míg az ipar 24%-ot. Egy évtizeddel később a kép jelentősen megváltozott, és a mezőgazdaság vált a domináns ágazattá, 78,6%-os részesedéssel. A szolgáltatások a GDP 14, 3%-át, míg az ipar mindössze 7%-ot tett ki. Az ipari szektor ilyen jelentős visszaesése elsősorban annak tudható be, hogy a világpiaci árváltozások kedvezőtlenül érintették Libériát az olyan húzóágazatok terén, mint például a vasérctermelés. Egy újabb évtizeddel később, 2008-ban az arányok alapvetően változatlanok: a mezőgazdaság továbbra is húzóágazatként 61,3%-kal részesedik a GDP-ből, az ipar 16,8%-os, a harmadik szektor 21,9%-os aránya mellett.³²³

³¹⁸ Ezzel összevetve a kaucsuktermesztés 1995-re annyira visszaesett, hogy az előállított 20.000 t kaucsuk értéke mindössze 27 millió dollár volt.

³¹⁹ Atkinon, Philippa: The war economy in Liberia: a political analysis. Relief and Rehabilitation Network (RRN) Paper No. 22., 1997. május, 9. oldal
<http://www.pdtglobal.org/EIPdata/Library/Political%20Economy%20of%20Conflict/RRNpaper22.pdf>, 2011. április 28.

³²⁰ Összehasonlításképp: a szub-szaharai régióban a visszaesés mértékének alapján a következő állam Ruanda volt 54%-kal, majd a Kongói Demokratikus Köztársaság 47%-kal.
Lásd: Radelet, Steve: Reviving Economic Growth in Liberia. Center for Global Development, Working Paper No. 133., 2007. november, 3. oldal

www.cgdev.org/files/14912_file_Liberia_Growth.pdf, 2011. május 2.

³²¹ Brandolini-Tigani: Liberia environmental profile. 31. oldal

³²² Radelet, Steve: Reviving Economic Growth in Liberia. 4. oldal

³²³ Liberia at a glance. 2009. szeptember 12. 1. oldal
devdata.worldbank.org/AAG/lbr_aag.pdf, 2011. április 28.

A gazdasági helyzet 2005 óta lassan ugyan, de javul. Bár eddig csak kevés külföldi üzletember tért vissza az országba a kedvezőtlen gazdasági kilátásoknak köszönhetően, a multinacionális vállalatok egyre nagyobb számban jelennek meg ismételten a nyugat-afrikai kis államban. *A libéria gazdaság újjáélesztésének kulcsszerepe van a demokratikus államrend kiépítésében és stabilizálásban.* Ezt a Sirleaf-adminisztráció is felismerte, és ennek megfelelően tette meg a szükséges lépéseket már a kormány első napjától kezdve. Azóta a GDP folyamatosan nő, 2006 és 2009 között évente 7.8%, 9.5%, 7.1% és 4.6%-kal; a 2011-re tervezett növekedés 10,5%-os.³²⁴ Libéria gazdasági biztonságában meghatározó szerepet játszik az élelmiszerbiztonsági, ezért az elemzést – a gazdasági újjáépítés szektoronkénti ismertetése előtt – e területtel kezdem.

4.1.

Az élelmiszerbiztonság alapvető kérdései a libéria gazdaságban

Az élelmiszerbiztonság mára a gazdasági biztonság egyik fő területévé fejlődött ki, a fogalom azonban térségenként – a fejlettségi szinteknek megfelelően – mást takar. Míg az Európai Unió élelmiszer-biztonsági politikájának fő célja az emberi egészség és az élelmiszerekhez kapcsolódó fogyasztói érdekek legmagasabb szintű védelmének szavatolása, melyet az Unió úgy kíván elérni, hogy a sokféleség fenntartása, köztük a hagyományos termékek fennmaradásának biztosítása mellett gondoskodik arról, hogy csak biztonságos és megfelelően címkézett élelmiszerek kerüljenek a polcokra,³²⁵ addig a fejlődő országokban – így Afrikában is – az élelmiszerbiztonság elsősorban a megfelelő mennyiségű élelem biztosítását jelenti.

Libéria azon országok közé tartozik, amelyben a polgárháborús évek alatt az éhezést az ellenség meggyengítésére használták fel.³²⁶ Ez kormányzati oldalról annyit jelent, hogy intézkedésekkel megnehezítették (vagy ellehetetlenítették) a nyersanyagokhoz való hozzájutást és a bevételszerzést, és ezzel sokakat otthonuk elhagyására kényszerítették. A nem-kormányzati erők (Libéria esetében a lázadó fegyveres csapatok) oldaláról nézve, számukra olyan eszközök álltak rendelkezésre, mint a segélyszállítmányok fosztogatása, az élelmiszertartalékok és a háziállatok megsemmisítése vagy az ivóvíz szennyezése.

A polgárháborút követően alapjaiban megváltozott a libériai élelmiszerbiztonsági helyzet. Ahogyan azt az Élelmezési és Mezőgazdaság-politikai Stratégia is kifejti, a cél az, hogy biztonságos és tápláló ételek kellő mennyiségben és minőségben mindig rendelkezésre álljanak, hogy valamennyi libériai lakos táplálkozási igényeit az optimális egészségi állapot elérése érdekében egész életében kielégítsék.³²⁷

³²⁴ The State of Food and Nutrition Security in Liberia. Comprehensive Food Security Survey 2010. 2010. október, 1. (6.) oldal

<http://home.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp231358.pdf>, 2011. május 4.

³²⁵ http://ec.europa.eu/health-eu/my_environment/food_safety/index_hu.htm, 2011. május 3.

³²⁶ Teodosijević, Slobodanka B.: Armed Conflicts and Food Security. ESA Working Paper No. 03-11. 2003. június, 17. oldal

<http://www.fao.org/righttofood/kc/downloads/v1/docs/armed%20conflicts%20and%20FS.pdf>, 2011. május 3.

³²⁷ Food and Agriculture Policy and Strategy – „From Subsistence to Sufficiency.” 20. oldal.

Ha a szabályozás nemzetközi oldalára tekintünk, Libéria az alábbi olyan szerződések részes állama, melyek az élelemhez való jogot rögzítik:

- Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (11. cikk (1)-(2) bek.)
- A gyermekek jogairól szóló New Yorki egyezmény (24. cikk (2) bek. c) és e) pontja, valamint 27. cikk (3) bek.)
- A nők elleni diszkrimináció valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (12. cikk (2) bek.)

A szabályozási keret tehát rendelkezésre áll az élelmiszerbiztonság megteremtéséhez, ezt azonban tartalommal is meg kell tölteni.

Ha azonban a tényadatokra tekintünk, az Átfogó Élelmiszerbiztonsági és Táplálkozási Felmérés (Comprehensive Food Security and Nutritional Survey) alapján a lakosság fele esetében vagy nem beszélhetünk élelmiszerbiztonságról (11%) vagy élelmiszerbiztonsági szempontból a veszélyeztetett csoporthoz tartozik (40%).³²⁸ (Libéria élelmiszerbiztonsági térképét lásd a 7. számú ábrán.)

A 2007-es Demográfiai és Egészségügyi Felmérés (2007 Liberia Demographic and Health Survey) szerint pedig az öt év alatti gyermekek 39%-ánál jelentkezik a kóros soványság.³²⁹ A jelenség okai között említhetjük az alacsony mezőgazdasági termelési kapacitásokat és az élelemhez való korlátozott gazdasági hozzáférést, de mindenekelőtt a biztonságos ivóvízhez való hozzáférés korlátozott voltát. *Emellett 1,3 millió libériai él szegénységben*, 48%-uk pedig ún. extrém szegénységben.³³⁰ 2008-ban az átlagos infláció 18,8% volt, az élelmiszerek azonban 25%-kal drágultak (a behozott élelmiszerek ára 10,2%-kal, míg a hazai élelmiszerek ára 25,9%-kal lett drágább).³³¹

A világméretű élelmiszerár-emelkedés (food crisis), amely 2008-ban hágott tetőfokára, 22 államot érintett igen súlyosan, köztük 18 afrikai államot. Az egyik állam Libéria volt, ugyanis a kis nyugat-afrikai állam importfüggősége miatt kiszolgáltatott a nemzetközi áraknak. Az élelmiszerek esetében például a teljes szükséglet 24%-át behozatalból tudja csak fedezni – ezen belül az elfogyasztott rizs 65,3%-a külföldről érkezik.³³² A rizs különösen fontos táplálék Libériában, ugyanis egy átlagos háztartás a napi kalóriaszükséglet 50%-át a rizsből fedezi. A drágulás mértéke 2006 júniusa és 2008 januárja között 200%-os volt. Mivel a rizs árának további emelkedése

³²⁸ Republic of Liberia: Comprehensive Food Security and Nutritional Survey (CFSNS), 2006. október, XV. (19.) oldal

<http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp095493.pdf>, 2011. május 3.

³²⁹ Liberia Demographic and Health Survey 2007. 2008. június, XXIV. (26.) oldal

<http://www.measuredhs.com/pubs/pdf/FR201/FR201.pdf>, 2011. május 3.

³³⁰ High-Level Conference on Water for Agriculture and Energy in Africa: the Challenges of Climate Change. Sirte, Libyan Arab Jamahiriya, 2008. December 15-17. National Investment Brief – Liberia. 1. oldal

<http://www.sirtewaterandenergy.org/docs/reports/Liberia-Draft2.pdf>, 2011. május 3.

³³¹ Broucid, Caroline: Surge in Basic Commodity Prices. Liberia – Case Study. 2008. május 12. – június 15., 8. oldal

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/FA25E13EE812AE0C4925748F0005D3E8-Full_Report.pdf, 2011. május 4.

³³² Az éves rizsfogyasztás 240.000 mt, melyből 160.000 mt import.

Lásd: Broucid, Caroline: Surge in Basic Commodity Prices. Liberia – Case Study. 2008. május 12. – június 15., 7. oldal

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/FA25E13EE812AE0C4925748F0005D3E8-Full_Report.pdf, 2011. május 4.

kiszámíthatatlan következményekkel járt volna a lakosság számára, a Világbank egy 10 millió dollár értékű mentőcsomaggal sietett Libéria megmentésére.³³³

A helyzet megoldására a kormányzat is tett lépéseket,³³⁴ azonban ez esetben is szükség volt nemzetközi segítségre is. Ez nem véletlen, hiszen 2000 és 2007 között az afrikai államok közül Libéria részesült a legtöbb nemzetközi segítségben, amely a GNI 44,7%-át tette ki.³³⁵ Ennek részeként újtára indították az ENSZ-szel közös Élelmiszerbiztonsági és Élelmezésügyi Programot (Liberia/UN Joint Programme on Food Security and Nutrition), melynek keretében egyrészt a kormányt támogatják az ilyen jellegű veszélyhelyzetekre való felkészülésben, másrészt pedig középtávon segítik a Szegénység Leküzdése Elleni Stratégiában foglaltak megvalósításában.³³⁶ A program 36 hónapra szól és 140 millió dolláros költségvetéssel rendelkezik.³³⁷ Az UNICEF 2008-ban 800.000 dollár értékben többek között országos kampányt szervezett az A vitaminhoz való hozzáférésre, melynek keretében 600.000 gyermek jutott hozzá a létfontosságú vitaminhoz, de emellett a szervezet három táplálkozási felmérést is megszervezett, és segített a Nemzeti Élelmezési Politika (National Nutrition Policy) véglegesítésében. A Világbank 7 millió dollár összértékben támogatja az iskolaétkeztetést, a kisiskolás lányok otthoni étkeztetését és a terhes nőket. Mindezt Japán és Dánia kormánya további 2-2 millió dollárral támogatta.³³⁸

A fenti adatok és a külföldi segítségnyújtás volumene mind arra engednek következtetni, hogy Libériában az élelmiszerbiztonság jelenleg nem létezik, annak megteremtéséhez még hosszú út vezet. Az első lépések között Libéria külső gazdasági függőségének mértékét csökkenteni kell, és a hazai (főként a kereskedelmi célú) termelés volumenét pedig jelentős mértékben növelni kell. Csak ezt követően lesz képes az ország saját lábára állni, és részben függetlenedni a nemzetközi hatásoktól.

4.2. Az agrárszektor meghatározó ágazatai Libériában

³³³ Emergency project paper on a proposed Emergency Food Crisis Response Program to the Republic of Liberia from the Food Price Crisis Response Trust Fund for an additional financing grant to the Agriculture and Infrastructure Development Project (US\$3.0 million) and an additional financing grant to the Community Empowerment Project II (US\$3.0 million) and a grant for a Food Support Project for Vulnerable Women and Children (US\$4.0 million). 2008. május 22.

³³⁴ Így például a havi 70 dollár vagy az alatti keresettel rendelkező magánszemélyek mentesültek valamennyi adó megfizetése alól, a Mezőgazdasági Minisztérium forrásait 70%-kal megnövelték, külön programot szerveztek az iskolaétkeztetésre és a különösen sérülékeny háztartásoknak közvetlenül is segítséget nyújtottak.

³³⁵ The global financial crisis: impact, responses, and way forward. UN-AU, 2009. május 13., 7. oldal
<http://www.un.org/esa/ffd/events/2010GAWGFC/3/paper2.pdf>, 2011. május 4.

³³⁶ Government and UN Joint Programme on Food Security and Nutrition. Republic of Liberia. 2008. június, 10. oldal

<http://www.unliberia.org/doc/foodsecurity2008.pdf>, 2011. május 4.

³³⁷ Food Security and Nutrition in Liberia. Fact Sheet.
<http://www.unliberia.org/doc/FSNemail.pdf>, 2011. május 4.

³³⁸ High Level Task Force on the Global Food Security Crisis. Progress Report, 2008. április – 2009. október, 125. oldal
<http://www.un.org/issues/food/taskforce/pdf/COMPLETED%20UN%20HLTF%20PROGRESS%20REPORT%20April%202008%20to%20Oct%202009.pdf>, 2011. május 4.

Az elsődleges szektoron belül elkülöníthetők a mezőgazdasági, az állattenyésztési, a halászati és az erdőgazdálkodási területek. A szektor vezető ágazata a *mezőgazdaság*, ezért ezzel részletesebben is foglalkozni fogok. Ezen belül is elsősorban az eladásra szánt termények gazdasági vonatkozásait ismertetem részletesebben – az ültetvényes termesztés volumenéből kifolyólag. A fogyasztásra szánt termények közül az alábbiakban röviden bemutatom a rizstermesztés ösztönzése érdekében tett lépéseket, mivel ez az első számú megélhetési termény Libériában. A mezőgazdasággal kapcsolatban előljáróban álljon itt néhány adat, amely a szektor fontosságát jól mutatja:³³⁹

- a gazdaságilag aktív lakosság 70%-a a mezőgazdasági szektorban dolgozik, és lakosság nagy részének megélhetését is a mezőgazdaság biztosítja, valamint
- az exportbevételek 90%-a a mezőgazdasági termékek (elsősorban a kaucsuk) eladásából származik.

Az *állattenyésztés* vonatkozásában a környezeti biztonságról szóló fejezetben leírtak a mérvadók, és mivel az állattenyésztés volumene meglehetősen kicsi (az első szektor GDP-jéből 14%-os részesedés), azzal a továbbiakban részletesebben nem foglalkozok. A *halászati* ágazat jelenleg igen fejletlen, a rendelkezésre álló halállomány mindössze 6,8%-át fogják ki, azonban nagy potenciál rejlik benne.³⁴⁰ A szektoron belül megkülönböztetjük a tengeri halászatot, a folyókon történő halászatot és a haltenyésztéses kultúrát.³⁴¹ Gazdasági szempontból a tengeri halászat a legjelentősebb, amely magában foglalja egyrészt az ipari halászatot,³⁴² jelentősebb azonban a magánszemélyek által saját fogyasztásra kifogott halmennyiség, amely évente 2000-7700 tonna között mozog. A halászat az elsődleges szektor GDP-jének 12%-át teszi ki, ami Libéria teljes GDP-jének 3,2%-a.³⁴³ A mezőgazdaság negyedik területe az *erdőgazdálkodás*, amelyet alább röviden bemutatok.

A *rizstermesztéssel* kapcsolatban mindenképpen meg kell említeni, hogy a termelésnek több gátja is van. A helyi farmerek ezek között nevesítik a magánszektorban végrehajtott beruházások jelentéktelen mértékét, a szegényes úthálózatot, a tárolókapacitások hiányát és a korlátozott piaci hozzáférést, amelyek mind az extenzívebb termelés akadályát képezik. Ezek leküzdésére az ENSZ Világélelmezési Programja (WFP), a FAO és a libériai Mezőgazdasági Minisztérium aláírt egy olyan keret-megállapodást, amely értelmében 2010-2011-ben a WFP *1 millió dollárral segíti a helyi rizstermesztést*.³⁴⁴ Ezt a *Felvásárlás a Haladásért program* (Purchase for Progress – P4P) keretében valósítják meg, amelyet a libériai kormány és az ENSZ indított el, és ennek eredményeképp a megtermelt rizs (és kasszava) mennyisége jelentős mértékben növekedett.³⁴⁵ Ennek ellenére az ország még mindig

³³⁹ Food and Agriculture Policy and Strategy – „From Subsistence to Sufficiency.” Libéria, 2008. július, 12. oldal <http://193.43.36.44/TC/TCA/CAADP%20TT/CAADP%20Implementation/CAADP%20pre-compact/Liberia/Agriculture%20and%20Food%20Security%20Strategy.pdf>, 2011. május 3.

³⁴⁰ Uo. 13. oldal

³⁴¹ http://www.fcwc-fish.org/index.php?option=com_content&view=article&id=61:liberia&catid=67:profiles-from-the-country&Itemid=78, 2011. május 2.

³⁴² Ezt a területet jelenleg a külföldi vállalatok uralják. A 14 cég évente mintegy 2800 tonna (2005-ös adat) halat fog ki a tengervízből.

³⁴³ Food and Agriculture Policy and Strategy – „From Subsistence to Sufficiency.” 47. oldal

³⁴⁴ Security Council Visits Liberia. UN Focus, 2009. március-május, 16. oldal

³⁴⁵ Míg 2005-ben 85.000 m³ mennyiségű rizst termeltek, ez a következő évekre 144.000 m³-re emelkedett.

nagyban függ az import rizstől, mert Libéria csak a szükséges mennyiség 40%-át képes megtermelni.³⁴⁶ A program öt éves időtartama alatt 15 gazdálkodó szervezet 10.000 gazdálkodója részesül támogatásban.³⁴⁷ A P4P program keretében jelentős előrelépést várnak a helyiek által megtermelt rizs garantált felvásárlásától. 1400 m³ rizst terveznek megvásárolni 5600 helyi termelőtől, amelyre az ENSZ 1 millió dollárt szán és a felvásárolt rizst iskolaétkeztetésre fordítanak. Emellett más államok (mint például Németország, Japán vagy Svájc) garantált áron vásárolnák meg a rizst.³⁴⁸ A P4P program egyik finanszírozója a Howard G. Buffet Alapítvány, amely Libériában (és Sierra Leone-ban is) közvetlenül 6000 farmernek nyújtott segítséget, és 1,5 millió dollárt adományozott a termelői kapacitások bővítésére.³⁴⁹

4.2.1. A libériai erdőgazdálkodás és a környezeti biztonság kapcsolata

Libéria területének több mint 80%-át erdő borítja, mintegy 5,7 millió hektáron, ezért igen jelentős erőforrásnak tekinthető. (Libéria erdővel borított területeinek térképéről lásd a 8. számú ábrát.) A Kameruntól Guineáig húzódó Felső Guineai Erdő található meg Libériában is, amely számos növény- és állatfajnak ad otthont. ENSZ kutatások alapján 2000-ben a libériai erdők a maradék Felső Guineai Erdő (amely tíz nyugat-afrikai országra terjed ki) 45%-át tették ki. A libériai erdőket örökzöld fák és cserjék borítják, a tengerparti területeken pedig mangrove nő. Az erdőkben 250 különböző fafajta található meg, többek között az igen értékes mahagóni és az afrikai diófa.

Hatalmas problémát jelent az erdők eltűnése. Ennek több oka van. Első helyen az erdészeti társaságok nem megfelelő tevékenységét kell megemlíteni, azonban emellett szerepet játszik a tűzifa felhasználás terén bekövetkezett jelentős mértékű növekedés és az illegális fatereszkedeleme is.³⁵⁰ Részben a politikai instabilitásnak és a polgárháborúknak köszönhetően az elmúlt húsz évben a tűzifa felhasználás megkétszereződött: évi 2,5 millió m³-ről (1980) 5,2 m³-re (2000). Az illegális kereskedelemre is utal az az adat, miszerint míg az ipari termelés mértéke 337.000 m³ volt 2000-ben, a faexport viszont 637.000 m³. A különbség a be nem jelentett fakitermelésből származik.

Libéria erdői különös jelentőséggel bírnak gazdasági szempontból is. Munkát biztosítanak a vidéki területeken, tüzelőanyag-forrást jelentenek, és a faanyag egyben exporttermék is. A polgárháború alatt azonban nem megfelelően gondozták a fákat és kizsákmányolták az erdőket. Többek között ennek lett a következménye az ENSZ BT által elrendelt faexport-tilalom.

Az 1990-es évek végén a GDP 20%-t tette ki ez a terület, az exportbevételeknek pedig az 50%-át 2000-ben.³⁵¹ Ezt követően a polgárháború következtében a szektor összeomlott és most kezd újraéledni.

³⁴⁶ Security Council Visits Liberia. UN Focus, 2009. március-május, 17. oldal

³⁴⁷ Liberia – Purchase for Progress. 2010. november
<http://home.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp217482.pdf>, 2011. május 2.

³⁴⁸ Ez 0,34 dolláros kilónkénti árat (azaz 670 dolláros m³ árat) jelent.

³⁴⁹ <http://www.thehowardgbuffettfoundation.org/initiatives/purchase-for-progress-central-america>, 2011. május 2.

³⁵⁰ Ejigu, Mersije: Post Conflict Liberia: Environmental Security as a Strategy for Sustainable Peace and Development. FESS Working Paper No. 3., 2006. 15. oldal

http://www.fess-global.org/WorkingPapers/post_conflict_liberia.pdf, 2011. március 17.

³⁵¹ National Forest Management Strategy. Forestry Development Authority, Monrovia, 2007. 9. oldal

Az erdészeti szektor reformja

Az erdészeti szektor reformja területén az Egyesült Államok támogatása adta a reformfolyamat beindításához szükséges kezdő lökést. Ennek kerete pedig az ún. Libériai Erdészeti Kezdeményezés (Liberia Forest Initiative).³⁵² A programot 2004-ben indították útjára az amerikai Külügyminisztérium irányításával, amelyet több kormányzati ügynökség is támogatott. Ezt követően olyan nemzetközi szervezetek is bekapcsolódtak a mechanizmusba, mint az Európai Bizottság, a FAO vagy az IMF. A kezdeményezés célja, hogy támogassák a reformokat és segítsék azok megvalósulását, hogy az erőforrások átlátható kezelése és azoknak a lakosság érdekében történő felhasználása valósuljon meg. Ez egy olyan informális mechanizmus, amelyen elektronikus levelezésen keresztül és havonta Washingtonban vagy Monroviában megrendezendő találkozókra hangolják össze a szektorral kapcsolatos tevékenységeket.

2004-ben a Libériai Erdészeti Koncesszió-Ellenőrző Bizottság (Liberian Forest Concession Review Committee) több mint hetven fakitermelő céggel kötött szerződést vizsgált felül nemzetközi szakértők bevonásával.³⁵³ A vizsgálat tizenhét vállalatot talált érintettnek a libériai konfliktusban erdészeti vonatkozásában.³⁵⁴ A bizottság munkájában a libériai civil társadalom képviselői, kormányzati ügynökségek, az UNMIL és más kormányok képviselői is részt vettek. Amellett, hogy a koncessziók jogilag aggályosak voltak, a cégek nem vettek figyelembe környezetvédelmi, munkajogi és erdészeti törvényeket és előírásokat sem. 2006. február 2-án Sirleaf elnök asszony az *első végrehajtási rendeletében* az összes koncessziót törölte, moratóriumot rendelt el a fakitermelésre vonatkozóan és felállították az Erdészeti Reformellenőrző Bizottságot (Forestry Reform Monitoring Committee) a jövőbeni koncessziók szabályozására.³⁵⁵ (Az UNMIL is felügyeli a reformfolyamatokat a Libériai Erdészeti Kezdeményezés (Liberia Forest Initiative)³⁵⁶ résztvevőivel együtt.) Az elnökasszony lépése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az ENSZ BT 2006. június 20-án az 1689. sz. határozatában feloldotta a libériai vasércexport tilalmát, amelyet még az 1521. (2003) sz. határozatban létesítettek. Figyelmeztettek ugyanakkor, hogy visszaállítják a tilalmat, amennyiben a kormányzat nem fogadja el a bizottság által javasolt erdészeti reformtörvényeket.

2006. szeptemberében a Törvényhozás elfogadta a *Nemzeti Erdészeti Reformtörvényt*.³⁵⁷ A törvény igen progresszív és előremutató szabályozást fektet le, ennek megvalósítása azonban akadályokba ütközik. A reformtörvény három csoportba sorolja a libériai erdészeti területeket: a védett területek; azon területek, ahol megengedett a fakitermelés, valamint a kereskedelmi fakitermelési területek. Emellett a fakitermelő cégeket kötelezi arra, hogy a koncessziós bevételük 30%-át oktatásra,

<http://loggingoff.info/sites/loggingoff.info/files/ULD%20Draft%20National%20Forest%20Management%20Strategy%20of%20Liberia%20Vol.%208.pdf>, 2011. március 24.

³⁵² Liberia Forest Initiative

<http://www.fao.org/forestry/lfi/29021/en/>, 2011. március 18.

³⁵³ Liberia seeks prosecution for bribery in carbon deal. 2010. október 26.

<http://elawspotlight.wordpress.com/2010/10/26/liberia-seeks-prosecution-for-bribery-in-carbon-deal/> 2011. március 18.

³⁵⁴ Siakor, Sias: Conflict Timber: Lessons from Liberia. 7. oldal

<http://www.forestconflict.com/documents/brussels/Presentations/siakor.pdf>, 2011. március 18.

³⁵⁵ Executive Order On Concession. 2006. február 14.

http://www.illegal-logging.info/item_single.php?it_id=1257&it=news&printer=1, 2011. március 18.

³⁵⁶ <http://www.fao.org/forestry/site/lfi/>, 2011. március 18.

³⁵⁷ An Act adapting the National Forestry Reform Law of 2006. 2006. szeptember

<http://www.fao.org/forestry/16151-05fd47b845599b5d3a594a9b0240dacf.pdf>, 2011. március 18.

egészségügyi ellátásra és más alapvető közösségi szociális szolgáltatásra fordítsák. A Liberia's Forestry Development Authority felállított egy koncesszió-licitálási mechanizmust is az új törvény alapján, amelyet először 2007 elején alkalmaztak. Környezetvédelmi aktivisták is próbálják ellenőrizni ezt a folyamatot, hogy az új törvényben fogalt célok maradéktalanul megvalósulhassanak – kevés sikerrel.

Az Erdészeti Fejlesztési Hatóság (Forestry Development Authority – FDA) az erdészeti erőforrások kezelésének fő kormányzati szerve. A hatóság jelöli ki, hogy mely területeken folyhat fakitermelés, majd ezt követően nyílt versenyeztetési eljárás után dönt a koncesszió odaítéléséről. A környezetvédelmi szempontok és a helyi közösségek szükségleteinek figyelembe vétele döntő jelentőségű a döntéshozatalkor – elméletileg.

Gyakorlatilag azonban az erdészeti reformmal kapcsolatban a legfőbb probléma, hogy a reform értékelése egyöntetűen negatív.³⁵⁸ A korábbi jogsértők felelősségre vonása még meg sem kezdődött, az ajánlattételi eljárásokban sok a szabálytalanság és a csalás. A reformtörvényben lefektetett szabályokat azonban mind a Hatóság, mind pedig a törvényhozás figyelmen kívül hagyta a koncessziók odaítélésénél. Ennek eredményeként a koncessziós szerződések alapján ma több mint 1 millió hektár erdő külföldi vállalatok kezében van, amelyek felhalmozott adóhátraléka jelenleg 10 millió dollár. A 2009/2010. évre betervezett mintegy 36 millió dolláros bevételből mindössze 4 millió dollár realizálódott. Ebből is látható, hogy az új demokratikus Libéria jogállami hiátusai, vagyis a kellő határozottság hiánya hatással van az állam jövőbeni környezeti biztonságára is.

4.2.2. Az ültetvényes gazdálkodás jellemző vonásai

Libériában igen elterjedt az *ültetvényes gazdálkodás*, így találkozhatunk kakaó, kávé, cukornád, olajpálma, banán és kaucsukültetvényekkel – hogy a legjelentősebbeket említsük. Nemzetgazdasági szempontból azonban különösen nagy jelentőséggel bírnak a libériai kaucsukültetvények, ezért érdemesnek tartom ezeket külön is bemutatni. Emellett sajnálatos módon jogi relevanciával is bír ez a kérdés, ugyanis az emberi jogok nagyon gyakran sérülnek az ültetvényeken dolgozó munkavállalók esetében. A következő oldalak e jogsérelmekre is részletesen rávilágítanak. Mielőtt ezekre kitérnék, érdemes megvizsgálni, hogy Libériát milyen nemzetközi emberi jogi kötelezettségek terhelik részes állami státuszából kifolyólag.³⁵⁹ (A környezeti biztonság – és az ültetvények – szempontjából releváns nemzetközi egyezmények összefoglalását lásd a 2. számú mellékletben.)

Libéria az ENSZ hét emberi jogi alapszerződéséből az alábbi hatnak részes állama:

- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966),
- Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966),
- a Faji diszkrimináció valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (1966),

³⁵⁸ Liberia – The Promise Betrayed. Sustainable Development Institute, 2010. január, 8. oldal http://www.wrm.org.uy/countries/Liberia/Promise_Betrayed.pdf, 2011. március 18.

³⁵⁹ Az egyezmények ratifikálásával Libéria önkéntesen kötelezettséget vállalt arra, hogy tiszteletben tartja, betartja és megvédi az azokban szereplő jogokat. Valamennyi egyezmény betartatására külön testület áll fel. A hatálybelépést követően egy évvel valamennyi részes államnak jelentést kell készítenie az emberi jogok alakulásáról, s ezt időszakonként, négy- vagy ötévente meg kell ismételnie. Ennek Libéria többször sem tett eleget – köszönhetően a polgárháborús viszonyoknak. Libéria tagja az Afrikai Uniónak is, és 1982-ben ratifikálta az Emberi Jogok Afrikai Chartáját (1982), s bár 1992-ben aláírta, de nem ratifikálta a Gyermek Jogainak és Jólétének Afrikai Kartáját (1992).

- a nők elleni diszkrimináció valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (1979),
- a gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezmény (1989),
- a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód és büntetés elleni nemzetközi egyezmény (1984) és kiegészítő jegyzőkönyve.

1930 óta Libéria 24 ILO-egyezményt ratifikált és valamennyi alapvető ILO konvenciónak részese. 1959-ben ratifikálta az Ültetvényekről szóló konvenciót, de 1971-ben kilépett. Két jelentős ILO egyezményt azonban sohasem ratifikált: a nők és férfiaknak egyenlő munkáért egyenlő bérrel szóló egyezményt és a munkavégzéshez szükséges minimum életkorról szóló egyezményt. Mivel azonban Libéria részes állama a Gyermekek jogairól szóló New Yorki egyezménynek, a gyerekmunka tilalma vonatkozik rá.

Meg kell továbbá említeni azt a nemzetközi tendenciát is, hogy a vállalati felelősségvállalás égisze alatt gyakran találkozunk emberi jogi klauzulákkal is.³⁶⁰ Ezek közé tartozik az is, hogy

- a nemzetközileg elfogadott emberi jogokat a vállalatoknak támogatniuk kell, és tiszteletben kell tartaniuk. (Ennek a törvények és az egyezmények rendelkezéseinek betartásával eleget lehet tenni.); valamint az, hogy
- a vállalatoknak biztosítaniuk kell, hogy nem válnak emberi jogi sérelmek részesévé. (Libériában például volt harcosok ültetvényeken való alkalmazása ezt megvalósította.)

4.2.2.1. Az ültetvényes kaucsuktermelés emberi jogi dimenziói

Libériába a kaucsuk az 1900-as évek elején érkezett Dél-Amerikából, és azóta mind a kitermelése, mind pedig a művelése kulcsfontosságú ágazattá vált. Libériában nagyüzemi kaucsuktermesztés mintegy 58.000 ha-on folyik, és a kaucsuk Libéria egyik fő exportcikke. A legismertebb kaucsukültetvény a Firestone Tire and Rubber Company-é, amelyet 1926-ban alapították Harbelben. A Bridgestone 1988-ban felvásárolta a Firestone-t, ezzel a világ legnagyobb ipari kaucsukültetvényének tulajdonosává vált. 1997 és 2002 között az IMF szerint a kaucsukexportból származó bevételek nagyon megugrottak: 19,4 millió dollárról 57,4 millió dollárra – a csökkenő nemzetközi kaucsukárak ellenére. 2000 és 2003 között csak a Firestone ültetvényen több mint 167 ezer tonna kaucsukot termesztettek.³⁶¹ Ha a kaucsuk árindex alakulását nézzük, Libériában jelentős fellendülésnek kellett volna bekövetkeznie 2002 óta. Míg 2002-ben a kaucsuk kilogrammonkénti ára 75,29 cent volt, addig 2006-ra majdnem 2 dollár.³⁶² 2010-ben pedig átlépte a 6 dolláros küszöböt.³⁶³ Ennek ellenére a szektor hanyatlik, mert többek között kimerülőben vannak a kaucsukfák, és helyükre nem ültetnek új palántákat.

³⁶⁰ Human Rights in Liberia's Rubber Plantations: Tapping into the Future. 2006. május, 17. oldal http://unmil.org/documents/human_rights_liberiarubber.pdf, 2010. november 25.

³⁶¹ Matthews, Kevin. Rubber in Liberia. 2007. november http://ihscslnews.org/view_article.php?id=200, 2011. március 23.

³⁶² Natural Rubber Industry of Liberia. Keith Jubah 2007. február 15-i előadása. 4 oldal http://www.africacncl.org/Events/downloads/Mr._Keith_Jubah.pdf, 2011. március 23.

³⁶³ <http://www.mongabay.com/images/commodities/charts/rubber.html>, 2011. március 23.

A libériai kormány már évtizedek óta ún. koncessziós szerződésekkel³⁶⁴ működteti a kaucsukültetvényeket. A pénzügyi jelentőségük és a nemzeti fejlődésre gyakorolt potenciális hosszútávú hatásuk miatt már a Nemzeti Átmeneti Kormány ideje alatt is a figyelem középpontjába kerültek. A NÁK aláírt két, nagy jelentőségű és hosszú távú természeti erőforrás koncessziós szerződést. Az egyik a jelen téma szempontjából különösen jelentős kaucsukegyezmény, amely a Firestone vállalatcsoporttal kötött, és amely a még 1926-ban 99 évre megítélt koncessziós jogok megújításáról szól. A 2005-ben aláírt, 37 évre szóló szerződés értelmében 200 négyzetmérföld területre vonatkozóan jutott területbérlethez és más jogokhoz a Firestone, amelyért évente acre-ként két dollárt fizet.³⁶⁵ Emellett a vállalat vállalja, hogy különböző beruházásokat eszközöl a területen mintegy 100 millió dollár értékben³⁶⁶, adót fizet és fejleszti a szociális hálózatot és az infrastruktúrát.³⁶⁷ A szerződés értelmében lehetőség van az egyezmény további 50 évvel történő meghosszabbítására. (A másik szerződés a hollandiai Mittal Steel Holdinggal kötött a bányászat és a szállítási infrastruktúra rehabilitációjára illetve felépítésére, amelyről az 5.2. fejezetben lesz részletesebben szó.)

Kérdésként merül fel, hogy a Nemzeti Átmeneti Kormánynak volt-e hatásköre koncessziós szerződések megkötésére. Az alkotmány 34. cikk f-g) pontjai rögzítik, hogy a törvényhozó hatalom koncessziós szerződéseket köthet Libéria nevében. Az accrai békemegállapodás ugyanakkor kijelenti, hogy többek között a törvényhozó hatalomra vonatkozó alkotmányos rendelkezéseket is felfüggesztik. Ez alapján a Nemzeti Átmeneti Kormány a mandátumán túlmutató időintervallumra (azaz 2005 utánra) vonatkozóan nem köthet koncessziós szerződést. Ezt az érvelést azonban még nem vitték bírói fórum elé.

Sirleaf elnökasszony hivatalba lépését követően megkezdte a NÁK által kötött koncessziós szerződések felülvizsgálatát – amelyekből az emberi jogi klauzulák teljes mértékben hiányoztak. Az új kormányzat célja a szerződések tisztességes voltának és Libéria számára kedvező feltételeket biztosítása, valamint annak garantálása, hogy a külföldi cégek nemzeti pénzügyi és más érdekeltségeit ne sértsék a szerződések. A Firestone-nal megkötött szerződést a kormányzat modellként kívánja használni a jövőben más kaucsuk- és pálmaolaj-ültetvényekkel történő szerződésekhez. A Firestone-nal 2008 elején tárgyaltak az új szerződési feltételekről, majd 2008. február 22-én aláírták az új szerződést. A 2041-ig szóló szerződés értelmében több mint 25 ezer hektárnyi földterület áll a Firestone rendelkezésére.³⁶⁸ A szerződésben többek között az is szerepel, hogy 130 millió dollárt kell az újratelepítésre költeni, a cégnek 82 éves működése alatt most először kell regisztrációs adót fizetni, valamint egy ötéves tervet is

³⁶⁴ A koncessziós szerződés egy olyan dokumentum a kormány és egy vállalat vagy egyén között, amely tárgya kormányzati (állami) föld hosszú távú bérlete, és általában jelentős befektetések kívánnak meg a szerződő féltől. A koncessziós szerződésektől meg kell különböztetni a menedzsmentszerződéseket, amelyek az ültetvény működtetésére korlátozódnak, és akár a kormánnyal, akár a koncessziós szerződő féllel megkötethetők.

³⁶⁵ Az eredeti szerződés értelmében a Firestone-nak acre-ként mindössze 6 centet kellett fizetni a területbérletért, ami évente 60.000 dollárt jelentett. (Megj: 1 acre = 4000 m².)

Lásd: Matthews, Kevin. Rubber in Liberia. 2007. november

http://ihscslnews.org/view_article.php?id=200, 2011. március 23.

³⁶⁶ Liberia: Firestone deal could mark return of private investors. 2005. február 24.

<http://www.liberianonline.com/modules.php?name=News&file=article&sid=284>, 2011. március 23.

³⁶⁷ Cook, Nicolas: Liberia's Post-War Development: Key Issues and U.S. Assistance. 38. oldal

³⁶⁸ Liberia signs accord with Firestone, raises taxes, cuts term.

<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aNM4h3HMD8SS&refer=africa>, 2011. március 23.

ki kell dolgoznia a munkások életkörülményeinek javítására.³⁶⁹ Az ültetvényekről szóló részt a továbbiakban az UNMIL Emberi Jogi Szekciója (Human Rights and Protection Section – HRPS) által készített jelentést³⁷⁰ alapul véve emberi jogi oldalról kívánom röviden bemutatni.

A munkavállalók jogai

Vannak olyan alapvető emberi jogok, amelyet valamennyi munkavállalót megilletnek, függetlenül a munka jellegétől, annak helyétől és idejétől. Ezek közé tartozik például a biztonságos és egészséges munkakörnyezethez való jog, amelyet valamennyi vonatkozó nemzetközi jogi dokumentum és libériai jogszabály is rögzít. Ennek ellenére az ültetvények alkalmazottai rendszeresen veszélyes anyagokkal dolgoznak és más biztonsági előírásokat sem tartanak be.

A munkavállalókat megillető alapvető jogok a következők:

1. biztonságos és egészséges munkakörnyezethez való jog;
2. sztrájkhoz való jog;
3. tisztességes és egyenlő jutalmazáshoz való jog;
4. megfelelő lakhatáshoz való jog;
5. nyugdíjhoz való jog.

1. A biztonságos és egészséges munkakörnyezethez való jog

Ezzel kapcsolatban két aggályos kérdés merül fel az ültetvényeken dolgozókkal kapcsolatban: a biztonságos berendezések hiánya, valamint a maró savval dolgozó munkások és a feldolgozóüzemekben dolgozók képzése. A libériai koncessziós szerződésekben nem szerepel a dolgozók veszélyes anyagokkal szembeni védelemhez való joga.

2. A sztrájkhoz való jog

A Munka Törvénykönyve szerint a sztrájkhoz való jog törvényellenes, kivéve, ha :
a) az adott szervezet tagjainak többsége részt vesz benne, és
b) ha legalább hét nappal korábban írásban bejelentik sztrájk szándékukat, és azt eljuttatják a munkaadó(k)nak vagy annak képviselőjéhez, a Munkaügyi Minisztériumba vagy az illetékes miniszternek, és a fenti időtartam lejárt.

A Firestone, LAC és Cavalla ültetvényeken szakszervezetek jelen vannak, és a vállalat fizeti a szakszervezeti dolgozókat. A Firestone ültetvényen 2007-ben újították meg a szakszervezeti megállapodást, és azóta több ponton is sikerült könnyítéseket elérniük a dolgozóknak.³⁷¹ A Sinoe és a Guthrie ültetvényeken azonban nincs ilyen jellegű érdekképviselő. Sztrájkolni azonban általában azok az alvállalkozók által alkalmazott dolgozók szoktak, akiknek nincs érdekképviselőjük a szakszervezetekben, és jóval

³⁶⁹ President Sirleaf, annual message to the legislature, 2008. január 28. 9. oldal
http://www.emansion.gov.lr/doc/2007annual_msg.pdf, 2011. március 21.

³⁷⁰ Human Rights in Liberia's Rubber Plantations: Tapping into the Future. 2006. május
http://unmil.org/documents/human_rights_liberiarubber.pdf, 2010. november 25. (a továbbiakban: Kaucsuk-jelentés) Megj: A jelentés, amely 2005. június 15-e és 2006. január 15-e között tárta fel a jogsérelmeket, az alábbi öt kaucsukültetvényen kialakult helyzetet elemzi: Firestone, Liberian Agriculture Company, Cavalla, Guthrie és Sinoe ültetvények.

³⁷¹ Ilyen például az, hogy már nem a hátukon kell több kilométerre cipelniük a nehéz zsákokat, hanem gépjárművek állnak a dolgozók rendelkezésére.

Lásd: USW Congratulates Rubber Workers at Firestone in Liberia on New Contract.
http://www.ncpanow.org/media_center/releases_advisories?id=0311, 2011. március 23.

kevesebb juttatásban részesülnek, mint a munkavállalók.³⁷² A Firestone-nál mintegy 3800 ilyen 'almunkás' dolgozik, és 6500 munkavállaló van. A LAC-nál ez az arány fordított: 1500 és 1300. A Cavalla ültetvényen nincs lízingelés, a Sinoe és Guthrie ültetvényeken pedig illegálisak a lízingek.

3. A tisztességes és egyenlő jutalmazáshoz való jog

Ezen jog érvényesüléséhez lényegében semmilyen körülmény sem adott a libériai ültetvényeken. Az ENSZ Üzleti Normái (UN Norms for Business) szerint a transznacionális vállalatoknak írásban részletesen valamennyi munkavállalójukról vezetniük kell a munkában eltöltött időt és a kapott juttatásokat.³⁷³ A polgárháború alatt azonban az ilyen jellegű iratok elvesztek – ha egyáltalán korábban léteztek. Emellett a Cavalla ültetvényen például belső megállapodásokkal tették semmissé ezt a jogot, és a régi és az új (illegitim) menedzsment közötti viták miatt a kifizetések elmaradtak.

4. A megfelelő lakhatáshoz való jog

A Firestone, LAC és Cavalla ültetvényeken – a koncessziós szerződésben foglaltaknak megfelelően – biztosítják munkatársaik számára a lakhatást. Egy családnak egy ház jár. Ez a gyakorlatban azonban azt jelenti, hogy például egy tíz fős család egy egyszobás és mindössze 10 m²-es viskóban kényszerül meghúzni magát, egészségre ártalmas körülmények között. A Firestone és a Cavalla ültetvényeken lévő házak azonban siralmas állapotban vannak, mert megépítésük óta (amely az 1920-as és 1930-as évekre tehető) nem estek át igazi felújításon.³⁷⁴

5. Nyugdíjhoz való jog

A libériai Munka törvénykönyvének ötödik része kimondja, hogy a legalább 10 főt foglalkoztató munkáltatók kötelesek öregkori nyugdíjat fizetni a nyugdíjkorhatár³⁷⁵ elért munkavállalók számára. A 2501. §-a szerint „a nyugdíj éves mértéke legalább a nyugdíjba vonulást megelőző öt év átlagkeresetének 40%-a kell, hogy legyen. Havonta ennek az összegnek az egy tizenkettedét kell folyósítani a nyugdíjba vonulástól számítva a munkavállaló haláláig.”³⁷⁶ Ez a gyakorlatban azonban mindössze gyakran havi 20 dollárt jelent. Emellett a Firestone és LAC ültetvényeken az egykori munkavállalók nem részesülnek az egyéb juttatásokban sem (mint például a rizstámogatás, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés vagy a lakhatás).³⁷⁷

³⁷² A Cavalla ültetvényen kirobban sztrájkok legfőbb oka a kifizetetlen munkabérek és hátralékok voltak 2005 őszén. Az UNMIL békefenntartóinak kellett közbeavatkozniuk az erőszak elburjánzásának megakadályozása végett. Lásd: Kaucsuk-jelentés 38. oldal

³⁷³ UN Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with regard to Human Rights.

http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol04No10/PDF_Vol_04_No_10_1065-1080_European_Hillemanns.pdf, 2011. március 23.

³⁷⁴ Liberia: Painful Rubber – the hard day's life of Firestone tappers. <http://www.wrm.org.uy/bulletin/134/Liberia.html>, 2011. március 23.

³⁷⁵ A Firestone ültetvény esetében 25 év munkaviszony után lehet nyugdíjba vonulni.

³⁷⁶ The Heavy Load. A Demand for Fundamental Changes at the Bridgestone/Firestone Rubber Plantation in Liberia. Save My Future Foundation (SAMFU), 2008. június, 9. oldal <http://laborrights.org/sites/default/files/publications-and-resources/The%20Heavy%20Load.pdf>, 2011. március 23.

³⁷⁷ Kaucsuk-jelentés 41. oldal

A gyermekek jogai

A gyermekek jogai közül négy kapcsolódik szorosan az ültetvényeken alkalmazott negatív gyakorlathoz:³⁷⁸

1. az identitás megőrzésének joga;
2. az oktatáshoz való jog;
3. az egészséghez való jog, különös tekintettel az anyák és gyerekek egészségére, valamint
4. a gyermekmunka tilalma.

1. Az identitás megőrzésének joga

Az embert az identitása születésénél fogva megilleti. Ezt a jogot a Gyermekek jogairól szóló new yorki egyezmény 8. cikke és Libériai alkotmányának 27.§ b) pontja is rögzíti. Az identitás megőrzésének joga a születés anyakönyvezésével jön létre, amely a születési anyakönyvi kivonatban ölt testet. A polgárháború évei alatt azonban nem vezették a születési anyakönyvi nyilvántartást, így kivonatot sem állítottak ki. Jelenleg az 5 év alatt gyermekek kevesebb, mint 4%-a rendelkezik születési anyakönyvi kivonattal³⁷⁹ és évente csak a születések 4%-át anyakönyvezik.³⁸⁰ Ez azért is jelent nagy gondot, mert sok ültetvényen az egyéb jogosultságok (mint például az egészségügyi ellátáshoz való jog) az anyakönyvi kivonat után járnak. Természetesen van mód a kivonat utólagos beszerzésére az Egészségügyi Minisztériumtól, amelynek költsége 25 dollár. Ha ezt az összeget a napi 2 dolláros fizetéssel hasonlítjuk össze, látható, hogy az mekkora költségeket ró a családokra.³⁸¹

2. Az oktatáshoz való jog³⁸²

Az oktatáshoz való jog elméletben létezik Libériában és az ültetvényeken, a problémát a gyakorlati oldal jelenti. Az 1912-ben elfogadott oktatási törvény előírja az ingyenes és kötelező alapfokú oktatást, majd a törvény 1973. évi módosítása ezt kiterjeszti a középfokú oktatásra is. Az oktatáshoz szükséges tárgyi feltételek azonban nem adóttak, és ez az oktatáshoz való jog sérelmét jelenti.

A legjobb helyzetben a Firestone ültetvényeken élő gyerekek vannak. Az elmúlt években mind a 23 iskolát felújították, van ahol új termekkel is bővültek a létesítmények, és 50 új tanárt foglalkoztatnak.³⁸³ A nagy távolságok miatt azonban gyakran elérhetetlenek az oktatási intézmények a gyerekek számára. Ugyanez a helyzet a LAC ültetvényen is. A Guthrie ültetvényen saját forrásokból oldják meg az oktatás megszervezését, de van példa arra is, hogy nem kormányzati szervezetek indítottak újra oktatási intézményeket. A Sinoe ültetvényen oktatás nem folyik, a családok többsége pedig nem engedheti meg a magánoktatás igénybevételét. Mivel így a gyerekek gyakran kimaradnak az iskolából, inkább munkába állnak, hogy ezzel növeljék a családi bevételeket.

³⁷⁸ Kaucsuk-jelentés 42. oldal

³⁷⁹ Liberia to require birth registration; fewer than 4 percent of children under 5 are registered. 2010. július 30.

<http://www.foxnews.com/world/2010/07/30/liberia-require-birth-registration-fewer-percent-children-registered/>, 2011. március 23.

³⁸⁰ Plan launches Universal Birth Registration in Liberia. 2010. november 29.

<http://www.planusa.org/contentmgr/showdetails.php/id/1599920>, 2011. március 23.

³⁸¹ Kaucsuk-jelentés 43. oldal

³⁸² Kaucsuk-jelentés 44. oldal

³⁸³ The Heavy Load. A Demand for Fundamental Changes at the Bridgestone/Firestone Rubber Plantation in Liberia. 12. oldal

3. Az egészséghez való jog³⁸⁴

Az egészséghez való jog garantálásához elengedhetetlen a háttér-infrastruktúra megléte, amelynek keretét az egészségügyi intézmények jelentik.

A Firestone és LAC ültetvények koncessziós szerződése megköveteli a klinikákhoz és az ültetvény kórházához való hozzáférést, azokat a lakosság azonban a nagy távolságok miatt gyakran nem tudja igényben venni – hasonlóan az oktatási intézményekhez. A legfrissebb adatok szerint a Firestone ültetvényen található kórház jól felszerelt, 7 orvos 37 ápolóval áll a 6800 munkás és családtagjaik rendelkezésére.³⁸⁵ Azonban azok, akik – születési anyakönyvi kivonat hiányában – nem rendelkeznek Firestone igazolvánnyal, minden egyes kórházi látogatás alkalmával 25 dollárt kötelesek fizetni.³⁸⁶ Ezt a költséget a lakosok nagy része nem tudja állni. A Cavalla ültetvényen is működik ugyan kórház, annak állapota azonban siralmas. Orvos nincs a kórházban és mindössze két nővér és egy orvostanhallgató látja el a 20.000 lakost. S bár kaucsukkal kapcsolatos megbetegedést gyerekek esetében a nővérek nem jelentettek, a gyerekek legyengült szervezetük miatt gyakran megbetegednek. Tipikusnak számít a hasmenés, melynek kezelésére gyógyszer nem áll rendelkezésre. A helyi gyógyszerárban csak a gyógyszerek nagyon szűk köre kapható. A Guthrie és Sinoe ültetvényeken nincs kórházi ellátás annak ellenére, hogy a lakosok összlétszáma eléri a 45.000 –et.

4. A gyermekmunka tilalma

A gyermekmunka tilalmának betartását sem az ültetvények menedzsmentje, sem pedig az Átmeneti Kormány nem ellenőrizte megfelelően. Bár a koncessziós szerződések nem szólnak kifejezetten a tilalomról, a nemzeti munkajogi szabályok azonban kötelezőek a vállalatokra nézve is, és a Munka törvénykönyvének 74. §-a tiltja a 16 év alatti gyerekek alkalmazását.

A körülmények sajátosan összeadódnak, előidézve ezzel a gyermekek alkalmazását. E tényezők közé tartozik, hogy:

- a kaucsukfák csökkenő termelése következtében megnőtt a munkateher, ami a család fiatalabb tagjait is munkára kényszerítette;
- az iskolák gyakran nagyon messze találhatók, ezért nem jutnak el oda a gyerekek, és inkább ők is munkába állnak;
- az alvállalkozók munkavállalói és hozzátartozói nem részesülnek szociális juttatásokban, ezért a magániskolát nem engedhetik meg maguknak;
- a munkáért kapott pénz ösztönzőbb az iskolába járással szemben, és a családoknak nagy szükségük van erre a plusz bevételi forrásra.

A Firestone, LAC és Cavalla ültetvényeken azt állították, hogy tilos a gyermekmunka, ennek ellenére több 10 és 14 év közötti gyermeket is látni dolgozni. A Guthrie és a Sinoe ültetvényeken valószínűsítik a gyerekek foglalkoztatását, de erre vonatkozóan nincs adat. A gyermekmunka visszaszorítása terén csak nemrégiben tudtak látványos eredményeket felmutatni: a Firestone ültetvényen 2011 februárjára gyakorlatilag megszűnt a gyerekek alkalmazása.³⁸⁷

³⁸⁴ Kaucsuk-jelentés 45. oldal

³⁸⁵ Diaz, John: Where rubber meets reality in Liberia. 2010. december 12.

<http://www.renewableenergyworld.com/rea/news/article/2009/09/liberia-converting-old-rubber-trees-to-electricity>, 2011. március 23.

³⁸⁶ The Heavy Load. A Demand for Fundamental Changes at the Bridgestone/Firestone Rubber Plantation in Liberia. 16. oldal

³⁸⁷ Firestone Halts Child Labor. 2011. február 18.

<http://www.liberianobserver.com/node/10609>, 2011. március 23.

Az emberi jogok és a környezet

A humán biztonságról szóló rész részletesebben szól a környezethez való jogról is, összességében álljon itt annyi, hogy az egészséges környezethez való jog garantálása Libériában nem megoldott, a környezetvédelmi előírások betartását a kormány nem kényszeríti ki.

Igaz ez a koncessziós szerződések vonatkozásában is, ahol halmozott problémaként jelentkezik az is, hogy az ültetvények menedzsmentje nem is érdekelt a környezetvédelmi klauzulák betartásában.³⁸⁸ Az ültetvényeken lévő folyókat például gátlástalanul szennyezik. A Firestone és LAC ültetvényeken a feldolgozóüzemekből visszamaradt ipari hulladék közvetlenül a Farmington és a New Cess folyókba folyik. A folyó mentén elterülő kis falvakban érezni az ammónia szagát, és a folyó is habzik.³⁸⁹ A környező falvakban élők közül többeknek egészségügyi panasza is adódott. Egy 38 éves férfi például súlyos ödémában szenved, amely – és bár ez nem bizonyított – minden bizonnyal a szennyezett folyóból kifogott hal mindennapos fogyasztása miatt alakult ki.³⁹⁰ A menedzsment értékelhető adatokkal és tesztekkel nem tud szolgálni a vízszennyezést illetően, és állítják, hogy ők megfelelően ellenőrzik az üzemekből távozó szennyvizet. A Franciaországban bevizsgált víz azonban a megengedett ammóniaérték százszorosát mutatta ki.³⁹¹

Megoldási javaslatok

A fentiek alapján látni, mennyi megoldatlan kérdés van az ültetvényekkel és az ott dolgozók jogaival kapcsolatban. A kormánynak mihamarabb lépéseket kell tennie a helyzet további súlyosbodásának elkerülése végett. A megoldási javaslatok között szerepel például valamennyi vonatkozó nemzetközi és regionális emberi jogi egyezmény ratifikálása, egy nemzeti szabályozás megalkotása minimum biztonsági követelményekkel, a gyerekmunka gyakorlatának feltárása vagy tárgyalások folytatása az egykori harcosokkal. Ezek azok a leginkább szükséges lépések, amelyek megtétele nélkül esély sem mutatkozik a helyzet rendezésére.

4.2.2.2. A globalizáció hatásai a kakaóültetvényeken

Az 1970-es években két ipari kakaóültetvény létezett mintegy 350 km²-en, amelyeket a Liberia Coffee and Cocoa Corporation működtetett. A kakaótermesztés a GDP 10%-át tette ki. A polgárháború azonban teljesen lerombolta az infrastruktúrát, és a GDP 0,5%-ára esett vissza a termelés volumene.³⁹² Jelenleg a szektor rehabilitációja folyik, és 2005-ben 5,1%-ra nőtt a GDP-ből való részesedés mértéke. Problémát jelent azonban az, hogy a polgárháborúk következtében kihalt egy generáció, aki még ismerte a termesztés csínját-bínját, és a fiatalokat nem volt idejük erre megtanítani. A Mercy Corps elnevezésű szervezet sietett a Grand Bassa tartományban élő libériaiak segítségére és megtanítja nekik a kakaótermesztés technikáit.³⁹³ Kakaót egyébiránt

³⁸⁸ Az új Firestone szerződésbe is csak egy 'kirakat' környezetvédelmi klauzula került be.

Lásd: Comments on SAMFU and Global Witness Report. 2008. november 25. 2. oldal
<http://www.mongabay.com/images/commodities/charts/rubber.html>, 2011. március 23.

³⁸⁹ Kaucsuk-jelentés 54. oldal

³⁹⁰ Kaucsuk-jelentés 55. oldal

³⁹¹ The Heavy Load. A Demand for Fundamental Changes at the Bridgestone/Firestone Rubber Plantation in Liberia. 17. oldal

³⁹² Liberia struggles to revive cocoa industry. 2008. január 29.

<http://www.africanagricultureblog.com/2008/01/liberia-struggles-to-revive-cocoa.html>, 2011. március 30.

³⁹³ A Sweet Business: Cocoa brings new hopes to Liberian farmers. 2010. március 31.
<http://www.mercycorps.org/countries/liberia/20619>, 2011. március 30.

általában a belsőbb tartományok magasabb területein termesztnek, mint például Grand Gedeh, River Gee, Lofa és Gbarpolu tartományokban. 2010-ben, Libériában 17.000 tonna kakaót termesztettek (az előző évben termelt mennyiség háromszorosát!), ha azonban ezt összehasonlítjuk a környező országot termelési adataival, szembeötlő a lemaradás.³⁹⁴

Az USAID Sustainable Tree Crop Programjának³⁹⁵ egyik fő célkitűzése a kakaóültetvényeken dolgozó gazdák képzése és a termesztésből származó bevételek emelkedése. A 2011 októberéig tartó öt éves programban Lofa, Nimba és Bong tartományok vesznek részt, és eddig 7000-en részesültek képzésben.³⁹⁶

2011 márciusában Libéria és Ghána megállapodást írt alá a kakaókutatások összehangolásáról. A két ország közötti együttműködés az ECOWAS gazdasági integrációs célkitűzése jegyében született meg, és ennek keretében a libériai farmerek szakszerű segítséget kapnak az ültetéssel kapcsolatban.³⁹⁷

Egy programról még feltétlenül említést kell tenni. A Mezőgazdasági Minisztérium a World Cocoa Foundation-nal közösen 2010. október 13-án indította útjára a Cocoa Livelihoods Programot (CLP), amelynek célja, hogy a 7500 kakaótermesztő libériai gazda körülményeit 2013-ig jelentősen javítsák. A Bill and Melinda Gates Foundation, valamint 15 csokoládégyár által szponzorált program része annak az öt államra kiterjedő csomagnak, amely 200.000 kakaótermesztő háztartást támogat Nigériában, Ghánában, Elefántcsontpartban, Kamerunban és Libériában.³⁹⁸

4.2.2.3. A globalizáció hatásai az olajpálma ültetvényeken

Az olajpálma-termesztés bár elsősorban nagyüzemi, kisebb vállalkozók tevékenységi körében is megtalálható. A kisüzemi termesztés elsősorban saját fogyasztásra történik, a pálmaolaj azonban már egyre gyakrabban eljut a regionális piacokra is – ahogyan azt a 9. számú ábra is szemlélteti.

Ennek ellenére a jellemző termesztési forma továbbra is a nagyüzemi, amelyet főként koncessziós szerződések révén valósítanak meg. Az első szerződés még 2006-ban kötött az Equatorial Biofuels Plc-vel (EBF) a Butaw és LIBINCO ültetvények gondozására. Ezt 2010-ben az Equatorial Palm Oil vette át, amely a Butaw és Palm Bay ültetvényeken 169.000 ha-on rehabilitálja az olajpálmákat.³⁹⁹

2009-ben a libériai kormány 63 évre szóló koncessziós szerződést kötött a maláj Sime Darby vállalattal, amely az elkövetkezőkben 200.000 ha-on egy 800 millió dollár összértékű beruházást valósít meg a pálmaolaj és a kaucsuk szektorban.⁴⁰⁰ A tervek

³⁹⁴ Ez Ghána kakaótermelésének 2%-a, az elefántcsontparti termelésnek pedig 1,2%-a.

Lásd: Ghana-Liberia venture unlikely to have major impact on cocoa industry, Euromonitor. 2011. március 28.

<http://www.confectionerynews.com/Markets/Ghana-Liberia-venture-unlikely-to-have-major-impact-on-cocoa-industry-Euromonitor>, 2011. március 30.

³⁹⁵ <http://liberia.usaid.gov/node/40>, 2011. március 30.

³⁹⁶ IITA program helping revitalize Liberia's cocoa sector. 2008. szeptember 5.

http://old.iita.org/cms/details/news_details.aspx?articleid=1789&zoneid=81, 2011. március 30.

³⁹⁷ Ghana Shares Cocoa Know-how with Liberia. 2011. március 21.

<http://allafrica.com/stories/201103220004.html>, 2011. március 30.

³⁹⁸ World Cocoa Livelihood Program Launched in Liberia.

http://www.theinquirer.com.lr/story.php?record_id=3083&sub=14, 2011. március 30.

³⁹⁹ Liberia-focused Equatorial Palm Oil lists on AIM. 2010. február 26.

Equatorial Biofuels Plc-vel (EBF) a Butaw és LIBINCO ültetvények gondozására, 2011. március 31.

⁴⁰⁰ Sime Darby signs palm oil deal in Liberia. 2009. május 4.

http://news.mongabay.com/2009/0504-liberia_palm_oil.html, 2011. március 31.

szerint a beruházás 2011 áprilisában veszi kezdetét, és 30-35.000 új munkahelyet is teremt a helyi lakosok számára.⁴⁰¹

2010 augusztusában a libériai kormány aláírta a legnagyobb olajpálma koncessziós szerződést. Az indonéz Gorden Agri-Veroleum 1,6 milliárd dolláros beruházást valósít meg a rendelkezésére álló 2000 km²-nyi területen, és eközben 35.000 új munkahelyet teremt a libériaiaknak.⁴⁰²

A legújabb szerződés a 2011. március 4-én a Maryland Oil Palm Plantation-nel 25 évre kötött koncessziós szerződés. A 64 millió dolláros beruházás értelmében Maryland tartományban 8800 ha-on rehabilitálják az olajpálma vegetációt.⁴⁰³

Ezek ellenére azonban jelenleg Libéria nem képes előállítani a szükséges pálmaolaj mennyiséget, ezért importálni kényszerül, ugyanis a termelés még mindig messze elmarad a polgárháború előtti szinttől. (Libériában évente 30.000 mt pálmaolajat állítanak elő, és további 7000 mt behozatalra van szükség, míg 1989 előtt 135-170 ezer mt előállítására volt képes az ország.⁴⁰⁴)

4.3.

A globális nagyvállalatok térnyerése és szerepe a libériai nehéziparban

A libériai ipar húzóágazata évtizedek óta a vasércbányászat, és ezen a polgárháborús évek alatt bekövetkezett jelentős mértékű visszaesés sem változtatott. A libéria vasérctermelés volumenével kapcsolatos adatokat a környezeti biztonságról szóló rész tartalmazza. Ebben a fejezetben részletesebben a külföldi vállalatok megjelenéséről lesz szó. Ezek a multinacionális vállalatok már évtizedek óta jelen vannak a szektorban és az általuk eszközölt beruházások gazdasági relevanciája megkérdőjelezhetetlen.

Elsőként a **LAMCO** vállalattal kezdem, amely működése összefonódik Libéria polgárháború előtti történetével. A LAMCO eredetileg vegyesvállalat volt, amely két cégből állt: a Liberia Bethlehem Iron Mine Company-ból (LiBeth) 25%-os részesedéssel, és Liberian American-Swedish Minerals Company-ból (LAMCO) 75%-os többségi tulajdonnal. A LAMCO fele részben a libériai kormány tulajdona volt, fele részben pedig a Liberian Iron Ore Limited (LIO) tulajdona. Ez utóbbi egy olyan közös holding, amely 74,8%-ban a Swedish LAMCO Syndicate (SLS) tulajdona, 25,2%-ban pedig amerikai, libériai és más részvényeseké.

Amikor a LAMCO először megjelent Felső Nimba tartományban, az ott lakók még háborítatlan természeti körülmények között mezőgazdaságból és vadászatból éltek, teljes mértékben nélkülözve a modern infrastruktúrát, és falvaikon kívül nem voltak kapcsolataik. A foglalkoztatás szó ismeretlen volt az ott élő libériaiaknak, hiszen önfoglalkoztatók voltak. Ahhoz, hogy 280 km-re a tengertől egy ilyen fejletlen területen egy ekkora gigantikus ipari projekt megvalósulhasson, a szó legszorosabb értelmében

⁴⁰¹ Sime top lant oil palm in Liberia. 2011. január 25.

<http://biz.thestar.com.my/news/story.asp?file=/2011/1/25/business/7862613&sec=business>, 2011. március 31.

⁴⁰² <http://www.reuters.com/article/2010/08/19/us-liberia-palmoil-idUSTRE6712BB20100819>, 2011. március 31.

⁴⁰³ Gol, Maryland Oil Palm Plantation Sign Pact. 2011. március 14.

<http://allafrica.com/stories/201103180288.html>, 2011. március 31.

⁴⁰⁴ Food and Agriculture Policy and Strategy – „From Subsistence to Sufficiency.” 36. oldal.

mindent importálni kellett. A bányát vasúttal kötötték össze az óceánnal, amelynek megépítése három évet vett igénybe. Mire a bánya elkészült, már 1963-at írtak. Az első ércszállítmány 1963 júliusában hagyta el Libériát.

A LAMCO az évek folyamán jelentősnek mondható szociális beruházásokat eszközölt a területen, ugyanakkor teljesen átformálta a környezet képét a régióban. Összesen 275 millió dollár értékű beruházás fele részben szociális jellegű volt. Ennek keretében kikötőt és kikötővárost építettek, 280 km vasutat, Nimbában bányavárost 3000 házzal és 22.000 fős lakossággal, kórházakkal, templomokkal, piaccal, iskolákkal.⁴⁰⁵ Hamar kiderült azonban, hogy a vállalat számára elsődleges a kitermelés volumenének maximalizálása, és a szociális intézkedések csak ennek leplezésére szolgáltak. A beruházások a lakosság életminőségét látványosan nem javították.

A LAMCO eredeti szerződését hetven évre kötötték még 1953-ban. A körülmények azonban időközben jelentősen megváltoztak: a belpolitikai instabilitás és a nemzetközi gazdasági viszonyok radikális megváltozása ellehetlenítették a LAMCO-t a további bányászati tevékenységének folytatásában. Olyan új szereplők is megjelentek a világpiacon, mint Brazília vagy Ausztrália, melyek alacsony árával a svéd vállalat nem tudta felvenni a versenyt. Annak ellenére, hogy Nimba tartományban még számtalan bánya volt, a rossz világpiaci kilátások nem tudták kellőképpen motiválni a LAMCO-t arra, hogy további 400 millió dollárt fektessen be Libériába. Ezért az utolsó ércszállító hajó 1989 novemberében kifutott a kikötőből. A LAMCO ugyan tárgyalásokat kezdett a szomszédos Guineával, hogy a Nimba-hegység guineai oldalán lévő bányákat feltárja, ezek azonban a polgárháború kitörése miatt félbeszakadtak. A libériai kormány a LAMCO-t átvette és Limco (Liberian Iron Ore Mining Company) néven még 1992 őszéig üzemeltette,⁴⁰⁶ de a véres események megakadályozták a további működtetést. A kiépített infrastruktúrát a polgárháború teljesen romba döntötte, és az ott élő lakosság visszatért eredeti életformájához.

2006. december 28-án új fejezete kezdődött Libéria bányászati történetében akkor, amikor az *ArcelorMittal*⁴⁰⁷ mamutvállalat és az új libériai kormány aláírta azt a szerződést, amely 1 milliárd dolláros beruházást irányzott elő a befektető részéről az ország bányászati infrastruktúrájának helyreállítására.⁴⁰⁸ A munkálatok már 2006-ban megkezdődtek és a bányák várhatóan 2011-ben kezdik meg működésüket. 2011-ben a tervek szerint 1 millió tonna vasércet termelnek ki, amely szállítása 2011. harmadik negyedévében veszi kezdetét.⁴⁰⁹

Az ArcelorMittal azzal is új fejezetet nyitott Libéria környezeti biztonságának történetében, hogy az első olyan vállalat lesz az országban, amelyik kompenzációt fizet a helyi lakosoknak azokért a kellemetlenségekért, amelyet a vállalat első időszakban végzett tevékenysége okozott. Ennek jegyében már 2009-ben 500.000 dollár értékben

⁴⁰⁵ Latifi, Mohammad: Multinational Companies and Host Partnership in Rural Development. A Network Perspective on the Lamco Case. Doctoral Thesis at Uppsala University, 2004. 105. oldal

⁴⁰⁶ Uo. 193. oldal

⁴⁰⁷ Az Arcelor három európai cég összeolvadásával jött létre 2001-ben, a Mittal Steel pedig 2004-ben jött létre két Mittal cég összeolvadásával. E két cég 2006-ban egyesült, létrehozva az ArcelorMittalt. A vállalat a világ vezető acélvállalata, amely több mint 60 országban van jelen. Ipari létesítményekkel négy földrész 20 államában rendelkezik. 2010-ben bevétele 78 milliárd dollár volt, amely 90.6 millió tonna vasérc kitermeléséből származott. Ez a világ vasérctermelésének 8%-a. Az ArcelorMittal az egyetlen olyan cég, amely az acéltermékek teljes spektrumát előállítja.

⁴⁰⁸ <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=764>, 2011. február 21.

⁴⁰⁹ Liberia Mining Project, Newsletter, 2010. decemberi hírlevél, 5. oldal

http://www.arcelormittal.com/rls/data/pages/771/Newsletter_LiberiaProjectDec2010.pdf, 2011. február 21.

történtek a kifizetések például fakivágásokért vagy családok házainak lerombolásáért, hogy helyette újat tudjanak építeni.⁴¹⁰ A kifizetések várhatóan 2012-ig folytatódni fognak.

A Bányafejlesztési megállapodás arra kötelezi az ArcelorMittalt, hogy a szerződés 25 éve alatt 75 millió dollár értékben járuljon hozzá Libéria szociogazdasági fejlesztéséhez.⁴¹¹ Ez Libéria gazdaságtörténetében egyedülálló volumenű beruházást jelent. A helyzet egyediségéből következően – mivel a bányászati infrastruktúra is megsemmisült – nemcsak a lakosság számára kell szociális beruházásokat eszközölni, hanem egyszersmind a teljes bányászati kapacitást is újjá kell építeni. Prognosztizálható, hogy az ArcelorMittal milyen hatalomhoz fog jutni Libériában, ami később minden bizonnyal feszültségeket fog okozni.

Jelenleg a szerződés részeként a vállalat az alábbi beruházásokat hajtotta végre:⁴¹²

- a vasúti pálya egy részét helyreállította, bár a vonatok még nem a kívánt sebességgel és rakomány mennyiséggel tudnak rajta közlekedni,
- 24 km utat fűrt a bányákban,
- Libéria és a térség gazdasági fejlődése elősegítése érdekében közvetlen kapcsolatot kívánnak kiépíteni Monrovia és Elefántcsontpart között a bányászati területeken (Yekepa, Buchanan) keresztül,
- kidolgoztak egy visszatelepítési tervet a vasút és a szervizutak mentén élő közösségek számára,
- újra folyik a tanítás a yekepai iskolába,
- két kórház is újra megnyitott Yekepában és Buchananban, amely nem csak az alkalmazottainak nyújt egészségügyi szolgáltatásokat, hanem a helyi lakosság részére is.⁴¹³ 2010-ben összesen 20.000-en részesültek orvosi ellátásban ezekben a kórházakban.⁴¹⁴

A beruházások részeként az ArcelorMittal 2010 novemberében 200.000 dollárral támogatta a libériai egyetemet egy geológiai és bányászati intézet létrehozásában Yekepában, valamint új fizikai, kémiai és biológiai labort létesített és minősített oktatási anyagokkal látta el az iskolákat 67.000 dollár összértékben.⁴¹⁵

A libériai vasércbányászat újra fellendülőben van Libériában. Ezt nem csak az ArcelorMittal beruházása mutatja, hanem az is, hogy a világ minden tájáról érkeznek befektetők a szektorba. A beruházók már most jól kimutathatóak az ország GDP-jében és egyik pozitív hozadéku az lesz, hogy tízezer új munkahely teremődik.⁴¹⁶

Kína Libériában is jelen van, bár nem olyan látványosan, mint más afrikai államokban. A vasércbányászatra eddig két kínai vállalattal kötött szerződést a libériai kormány. 2009-ben a *China Union* egy 2,6 milliárd dollár értékű megállapodást kötött a kormánnyal. Ennek értelmében a vállalat vállalja, hogy a Bong bányában egy év alatt

⁴¹⁰ Uo. 7. oldal

⁴¹¹ <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=767>, 2011. február 21.

⁴¹² <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=766>, 2011. február 21.

⁴¹³ <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=764>, 2011. február 21.

⁴¹⁴ Liberia Mining Project, Newsletter, 2010. decemberi hírlevél, 4. oldal

http://www.arcelormittal.com/rls/data/pages/771/Newsletter_LiberiaProjectDec2010.pdf, 2011. február 21.

⁴¹⁵ Uo. 7. oldal

⁴¹⁶ Iron Ore Mining Sector to Drive GDP? 2010. szeptember 1.

<http://www.liberianobserver.com/node/8406>, 2011. március 24.

helyreállítja az 1 millió tonna éves termelésre képes bányát.⁴¹⁷ (Ehhez nagy segítséget jelent az, hogy a bányában a sínek jó állapotban vannak, a polgárháborús pusztítás ezeket nem döntötte romba.⁴¹⁸) Ez közvetlenül háromezer embernek ad majd munkát, de közvetve további tizenötezer új munkahelyet is teremt. A másik vállalat a *Wuhan Iron and Steel (Group) Corporation*, amely 2010 márciusában kötött szerződést a China-Africa Development Fund-dal. Ennek értelmében 10 millió dollár értékű beruházást eszközöl a Bong bányában, melyben 60%-os részesedést szerez.⁴¹⁹ A közepes minőségű vasérckészlet 1,3 milliárd tonna, de a föld mélyén tovább 2,8 milliárd tonna vasérc rejtőzhet.

2010 elején az izraeli EngInvest Group leányvállalata, az *Elenito* nyerte el a Western Cluster-i vasérc kitermelésének jogát, miután a négy ajánlattevő közül kiválasztották.⁴²⁰ A vállalat arra fog szerződni a libériai kormánnyal, hogy évente 25 millió tonna vasércet hoz a felszínre a 2,4 milliárd dollár összértékű projekt részeként. Összességében mintegy 1,1 milliárd tonna vasérc található a területen.

A legnagyobb orosz acélgyártó vállalat, az *OAO Severstal* 2010 szeptemberében egy 25 évre szóló megállapodást írt alá a libériai kormánnyal a Putu-i vasércbánya feltárásáról, miközben 2,5 milliárd dollár értékben vállal beruházásokat.⁴²¹ A terület feletti tulajdonjog megoszlik az African Aura Mining (38,5%) és a Severstal Resorurces (61,5%) között.⁴²² Várhatóan 1 milliárd tonna közepes vastartalmú érc található ezen a délkelet-libériai bányavidéken. A projekt még kezdeti stádiumban van, a megvalósíthatósági tanulmányt 2012-re kell elképzelni, majd ezt követően három évvel indulhat be a termelés.⁴²³

A legfrissebb szerződést az országban már 2005 óta jelen lévő angol-ausztrál *BHP Billingtonnal* kötötte a libériai kormány a libériai-guineai határon található négy bánya feltárására.⁴²⁴ Ennek értelmében a vállalat a Goe Fantro, Kintoma, St. John folyó déli és a Tolo Range területeken folytatja a kitermelést és beruházást, melynek összértéke 3 milliárd dollár.⁴²⁵ A beruházással közvetlenül 3000 új munkahely jön létre, de közvetve további 30.000 embernek lehet munkahelye.⁴²⁶ A BHP és az ArcelorMittal tárgyalásokat folytat egy esetleges közös vasérckitermelésről.⁴²⁷

⁴¹⁷ Liberia's Sirleaf signs \$2,6 bn iron-ore deal with China Union. 2009. január 30.
<http://www.miningweekly.com/article/liberias-sirleaf-signs-26bn-ironore-deal-with-china-union-2009-01-30>, 2011. március 24.

⁴¹⁸ Liberians divided over Chinese investment, Al-jazeera, 2009. február 20. 1'05

⁴¹⁹ WISCO becomes largest stakeholder of Liberian iron ore mine. 2010. március 15.
http://www.china.org.cn/business/2010-03/15/content_19613555.htm, 2011. március 24.

⁴²⁰ Elenito Secures \$1.6 bn Western Cluster Deal. 2010. február 1.
<http://www.mining-technology.com/news/news75740.html>, 2011. március 24.

⁴²¹ EngInvest's Liberia Iron Ore Mine to Start in 2011. 2010. november 12.
<http://www.bloomberg.com/news/2010-11-12/engelinvest-s-liberia-iron-ore-mine-to-start-in-2011-update1-.html>, 2011. március 24.

⁴²² African Aura Mining confirms Liberian iron ore project on track. 2010. március 17.
<http://www.stockopedia.co.uk/content/african-aura-mining-confirms-liberian-iron-ore-project-on-track-38542/>, 2011. március 24.

⁴²³ Putu Iron Ore Project – Liberia.
<http://www.mining-technology.com/projects/putu-iron-ore/>, 2011. március 24.

⁴²⁴ A szerződés jelenleg a Törvényhozás ratifikálására vár.
BHP Billington reaches iron ore agreement with Liberia. 2010. június 14.
<http://www.howwemadeitinafrica.com/bhp-billiton-reaches-iron-ore-agreement-with-liberia/1891/>, 2011. március 24.

⁴²⁵ Liberia, BHP sign £2 billion iron ore deal. 2010. június 14.
<http://uk.reuters.com/article/2010/06/14/uk-liberia-bhpbilliton-ironore-idUKTRE65D23120100614>, 2011. március 24.

⁴²⁶ Liberia becoming more popular as investment destination. 2010. július 20.

A kormány jelenleg is tárgyalásokat folytat a brazil *Vale* vállalattal további vasérc kiaknázásáról.⁴²⁸ Ezzel hatra nőhet a vasércbányászatban részt vevő külföldi vállalatok száma.

4.4.

A libériai szolgáltatási szektor specifikus vonásai

A szolgáltatási szektor (más elnevezéssel a harmadik szektor) mára a világgazdaság vezető szektorává vált: a GDP több, mint 60%-a a szolgáltatásokból származik. Ezzel szemben Libériában a szolgáltatási szektor jelenleg nem a gazdaság vezető szektora, a mezőgazdaságot követve 22%-kal részesedik a nemzeti össztermékből. A szolgáltatásokat alapvetően két nagy csoportba lehet sorolni: a gazdasági szolgáltatások (közlekedés, távközlés, kereskedelem, turizmus és a pénzügyi szolgáltatások) és a társadalmi szolgáltatások (oktatás, egészségügy, közigazgatás, hadsereg, rendőrség és igazságszolgáltatás) csoportjába. Az alábbiakban a Libériában nyújtott gazdasági szolgáltatásokat elemzem (a dolgozat szempontjából periférikusnak számító pénzügyi szolgáltatások kivételével azok specifikus vonása miatt), mert a társadalmi szolgáltatások részletes bemutatását a 6. fejezet tartalmazza.

4.4.1. A közlekedési szektor

Libériában a közlekedés rendkívül nehéz a kevés és a többségében nehezen járható út miatt, ezért a lakosság nagy része gyaloglásra kényszerül. A vidéki lakosság 90%-a, a városi lakosság 47%-a gyalog teszi meg a szükséges utat.⁴²⁹ A közúthálózat összesen 10.600 km-nyi autópályát illetve főutat tartalmaz, amelyből 657 km aszfaltozott, 9.943 km pedig földút. Esős időszakban a legtöbb út járhatatlan, bár 2.848 km-t minden időjárási viszony között járhatónak nyilvánítottak.⁴³⁰ 2.323 km-nyi út kaucsuk- és fafeldolgozó magánvállalkozások tulajdonában van, amelyet azonban a nagyközönség is használhat. A nagyobb városok között gyűjtőtaxik közlekednek. A fő közlekedési út a Monrovia-Sanniquellie autópályája, amely északkeleti irányban a fővárost és a guineai határt, keleti irányba pedig az elefántcsontparti határt köti össze. Autópályája vezet Nimba tartományon át Grand Gedeh tartományba is, valamint Monroviából Buchananba. A Mano folyón átívelő híd megteremti az összeköttetést a sierra leone-i közúthálózattal, míg a két fővárost egy közvetlen fő közlekedési út kapcsolja össze. Bár az 1989-1996-os fegyveres konfliktust követően 1997 elején a fő utakat újra megnyitották a kereskedelmi forgalom előtt, azok többsége azonban

<http://www.howwemadeitinafrica.com/liberia-becoming-more-popular-as-investment-destination/2742/>, 2011. március 29.

⁴²⁷ ArcelorMittal, BHP Commence Talks for Iron Ore Joint Venture. 2010. január 20.

<http://www.mining-technology.com/news/news74754.html>, 2011. március 24.

⁴²⁸ Vale in Negotiations for Liberia Iron-Ore Mining Project, Reuters Reports. 2010. április 23.

<http://www.bloomberg.com/news/2010-04-23/vale-in-negotiations-for-liberia-iron-ore-mining-project-reuters-reports.html>, 2011. március 24.

Liberia in iron ore talks with Vale. 2010. április 23.

<http://www.mineweb.com/mineweb/view/mineweb/en/page39?oid=103288&sn=Detail&pid=65>, 2011. március 24.

⁴²⁹ State of the Environment Report. Monrovia, 2006. 101. oldal

⁴³⁰ Defense and Foreign Affaires Handbook, London, 1996. 749. oldal

súlyosan megrongálódott. Becslések szerint a helyreállítási költségek 1 milliárd dollár körül lennének.⁴³¹

A Trans-West African Coastal Highway⁴³² egy olyan közös ECOWAS és NEPAD project, amely 15 nyugat-afrikai államot köt össze Mauritániától Nigériáig aszfaltozott autópályával. A part menti pálya teljes hossza 4560 km, amelyből eddig 85% készült el.⁴³³ A projektet (amelyet a 9. számú ábra szemléltet) az Afrikai Fejlesztési Bank finanszírozza.

A tömegközlekedés egy újabb megoldásra váró kérdés Libériában. Felmérések szerint Monroviában a mintegy 1,2 millió lakos mozgatásához 100, egyenként 45 ülőhellyel rendelkező buszra volna szükség ahhoz, hogy a gyermekek az iskolába, a felnőttek pedig a munkahelyükre könnyen eljuthassanak. A monroviai lakosságnak csak 12%-a rendelkezik saját járművel, 19%-a kormányzati vagy valamely NGO autóját használja, de a maradék 69%-nak mindenképpen szüksége volna a tömegközlekedés megszervezésére.⁴³⁴ Jelenleg 59 régi autóbusz van üzemben, valamint az indiai kormány által adományozott 25 vadonatúj busz.⁴³⁵ Állandó jelleggel kijelölt megállóhelyek, vagy taxiállomások azonban nem léteznek, így kiszámíthatatlan a járatok érkezése.

A közelmúltban a Motorcycle Emission Control Program keretében a motorhasználatra kezdték ösztönözni a lakosságot.⁴³⁶ A városi közlekedés e módja nemcsak környezetbarát, hanem gyors is az autóhasználatához képest.

A vasúthálózatot, melynek összhosszúsága 429 km, korábban három bányavonal jelentette, amely azonban a polgárháborúk alatt használhatatlanná vált.⁴³⁷ Azóta csak a Bong bánya 87 km hosszú vasúti járatát sikerült teljes körűen felújítani, és az 2009 óta ismét üzemel. A korábbi LAMCO vasúti pályát, amelynek végállomása Buchanan kikötőváros, az ArcelorMittal fokozatosan helyreállítja és a 250 km hosszú vonal már részben újra üzemel. A harmadik vonal a Mano folyó mentén található. A Western Cluster-i vasércbánya kitermelésére a libériai kormány az Elenito-val kötött szerződést, amely alapján a vállalat a 2,4 milliárd dolláros beruházás keretében helyreállítja a vasúti pályát is. Libériában azonban nincs olyan vasúti vonal, amely átlépné az országhatárokat, és egyelőre csak tervezik a Bong bánya vasúti pályáját úgy meghosszabbítani, hogy az Guineában érjen véget. (A vasútvonalakról lásd a 11. számú ábrát.)

⁴³¹ Liberia: Working toward Long-Term Development. 2011. április, 4. oldal

http://siteresources.worldbank.org/IDA/Resources/73153-1302790208764/IDA_AT_WORK_Liberia_2011.pdf, 2011. május 6.

⁴³² <http://trans-west-african-coastal-highway.co.tv/>, 2011. május 6.

⁴³³ Highways Link 15 West African Countries. NEPAD promotes better transport networks. *Africa Renewal*, Vol. 20 #3, 2006. október, 14. oldal

<http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/vol20no3/203-highways.html>, 2011. május 6.

⁴³⁴ Transportation and Transportation Services Logistics Workshop. „Challenges and Investment Opportunities”. Private Sector Investment Forum on Liberia. Washington, DC, 2007. február 15. 4. oldal http://www.africacncl.org/Events/downloads/Hon._Jeremiah_Sulunteh.pdf, 2011. május 6.

⁴³⁵ Big Boost for Public Transport... As Indian Gov't Donates 25 New Buses. http://www.theinquirer.com.lr/story.php?record_id=3154&sub=14, 2011. május 6.

⁴³⁶ Need for Motorcycle Emission Control Program & Safety Laws in Liberia. 2011. április 25. http://www.thenewdawnliberia.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3288:need-for-motorcycle-emission-control-program-a-safety-laws-in-liberia&catid=39:commentary&Itemid=77, 2011. május 6.

⁴³⁷ <http://www.fahrplancenter.com/LiberiaEntry.html>, 2011. május 6.

A gazdasági élet központi területe Libéria tengerparti síksága, ami nem véletlen, hiszen Libéria tengeri összeköttetése utat nyit a világkereskedelemhez. A fővárosban épült a II. világháború idején Nyugat-Afrika első szabad kikötője, amelyhez a főváros legnagyobb üzemé, az olajfinomító is kapcsolódik. Libéria további jelentősebb kikötői Buchanan, Greenville, Harper és Robertsport. A jövőben egyre nagyobb hangsúlyt kívánnak helyezni a vízi szállításra, amely annak is köszönhető, hogy esős időben a közutak többsége járhatatlan. A kínai China Dalian International Cooperation (Group) Holding már jelezte, hogy segít Libériában a vízi szállítás megszervezésében,⁴³⁸ de a Huangyan Group of the People's Republic of China vállalat is aktív szerepet kíván vállalni a vasúti és vízi közlekedés fejlesztésében.⁴³⁹

Libériában található Panama után a világ második legnagyobb *kereskedelmi flottája* – és ezen belül tankhajóparkja: 3500 hajót regisztráltak, amelyek vízkiszorítása meghaladja a 112 millió BRT-t. Ez 11%-os részesedést jelent a világ hajóflottájából. A külföldi társaságok a nagy adókedvezmények miatt regisztráltatják hajóikat Libériában, amellyel kibúvót találnak saját országuk szigorú biztonsági előírásai és a tengerész szakszervezetek követelményei alól is.⁴⁴⁰ *Ezért hívják Libériát az „olcsó lobogó országának”.* A polgárháború miatt 1990 és 1996 között a monroviai elsőszámú kikötő és hat kereskedelmi kikötő szüneteltette tevékenységét. 2004 elején a libériai hatóságok bejelentették, hogy a monroviai szabad kikötő teljes helyreállításához 40 millió dollár anyagi támogatásra van szükségük.

Utolsóként ugyan, de a fontosságát nem feledve említést kell tenni a *légi közlekedésről* is. Libériában 29 repülőtér található, amelyek közül mindössze 2 rendelkezik burkolt felszállópályával (az egyik felszállópálya 3047 m-nél hosszabb, a másik hosszúsága pedig 1524 és 2437 m közé esik).⁴⁴¹ E két repülőtér a Monroviától 56 km-re keletre, a Harbelben található Robertsfield Nemzetközi Repülőtér, valamint a monroviai Spriggs Payne repülőtér. Az 1990-es években az évi utasforgalom 32.000 fő körül mozgott. Ez kizárólag a nemzetközi utasforgalmat jelentette, lévén, hogy Libériában belföldi járatok nem közlekednek. Az eszkalálódó konfliktus következtében azonban 2003 közepén felfüggesztették a légi közlekedést, ami csak októberben állt helyre. Ekkor a belga SN Brussels Airlines ismét megindított járatait az ország legnagyobb repülőterére, a Robertsfield nemzetközi repülőtérre. (Érdekesség, hogy a repülőtér egyben az Egyesült Államok úrsikló programjának vészleszálló helye is.) A távolsági légi közlekedés csak lassan áll helyre. A Delta légitársaság Atlanta-Monrovia járatának ismételt beindításáról már esett szó a politikai biztonságról szóló részben, 2011-ben pedig az Air France párizsi járatát indítja el ismét több éves szünet után.⁴⁴² Emellett öt további légitársasági üzemeltet monroviai járatot a Robertsfield repülőtéren

⁴³⁸ Chinese Company Eyes Water Transport Sector in Liberia, Boakai Embraces Initiative. 2009. szeptember 16.

<http://allafrica.com/stories/200909160832.html>, 2011. május 6.

⁴³⁹ Chinese Company to Invest in Liberia's Transport Sector. 2008. május 30.

<http://www.starradio.org.lr/content/view/8058/>, 2011. május 6.

⁴⁴⁰ Három libériai hajózási társaság működik: a Bureau of Maritime Affaires, a Liberia National Shipping Line (LNSL – ez az alapvetően német érdekeltségű cég főleg az Egyesült Királyságba és Skandináviába szállít) és a National Port Authority.

⁴⁴¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html>, 2011. május 6.

Vö: Az 1996-os adatok szerint Libériában összesen 59 repülőtér volt, amelyek közül 45 rendelkezett aszfaltozott kifutópályával! 1 kifutópálya hossza meghaladta a 8.000 lábat (2.440 m). (Defense and Foreign Affairs Handbook, London, 1996. 749. oldal)

⁴⁴² Minister Russel Holds Faithful Meeting. 2011. január 23.

http://mot.gov.lr/press.php?news_id=30, 2011. május 6.

keresztül (az Air Nigeria és az Arik Air Lagosba, a Brussels Air Brüsszelbe, a Kenya Airways Nariobiba, a Royal Air Maroc pedig Casablancába), kettő pedig a Spriggs Payne repülőtérén keresztül (az Asky Airlines⁴⁴³ Bamakoba és Loméba, a Fly 6ix⁴⁴⁴ pedig 2010 decembere óta Conakryba és Banjulba). Ezekből látható, hogy Libéria nemzetközi összeköttetése elsősorban a környező államok vonatkozásában létezik, azonban például Ázsiába, Ausztráliába és Dél-Amerikába nem közlekedik közvetlen libériai járat.

A közlekedési szektor megreformálását nemzetközi szervezetek is támogatják. Az Európai Unió Bizottsága a 2008-2013 közötti country strategy and national indicative program keretében 80 millió dollárt különített el a közlekedési szektor fejlesztésére.⁴⁴⁵ A Világbank pedig a 2009-2011-es segítségnyújtási program keretében 2010. június 17-én egy 96 millió dolláros közlekedésfejlesztési csomagot hagyott jóvá.⁴⁴⁶ 2010 júniusában a libériai Közlekedési Minisztérium is elkészítette a Nemzeti Közlekedési Stratégiát (National Transport Policy and Strategy), amelytől további előrelépést remélnek.⁴⁴⁷

4.4.2. A távközlési szektor

Libériában a távközlési szektor *az elmúlt években a fejlődés útjára lépett*. 2007-ben a Telekommunikációs törvény értelmében felállították a Libériai Telekommunikációs Hatóságot (Liberia Telecommunication Authority), amely a szektor fő felügyeleti szerve.⁴⁴⁸ A kormány egyik célkitűzése volt a telekommunikációs szektor liberalizálása és a magánszektor széles körű térnyerésének elősegítése. Ez mára meg is valósult a vezetékes telefonszolgáltatás kivételével (amely jelenleg moratórium alatt áll, és az egyetlen állami szolgáltató, a Liberia Telecommunication Corporation, a Libtelco⁴⁴⁹), az év végéig azonban ezt a szektort is liberalizálják.⁴⁵⁰ A továbbiakban csak a mobiltelefon-szektor és az internet szolgáltatások jellemzőire fogok kitérni, mert a televízió és rádiószolgáltatásra vonatkozóan a 6. fejezet sajtószabadságról szóló része tartalmaz részletes ismertetést.

A mobiltelefon piacon a versenynek köszönhetően Afrika szerte az egyik legalacsonyabb árakon elérhetőek a szolgáltatások, és a lakosság 47%-a rendelkezik valamilyen szerződéssel.⁴⁵¹ Mindez azt is jelenti, hogy a szektor liberalizálása a

⁴⁴³ Az ASKY Airlines, amely 25%-ban az Ethiopian Airlines tulajdona, 2010 szeptembere óta szállít utasokat Libériába is.

Lásd: <http://www.eturbonews.com/18645/ethiopian-airlines-give-asky-airlines-added-oomph>, 2011. május 9.

⁴⁴⁴ A Fly 6ix, amely Sierra Leone hivatalos légitársasága, 2010 decembere óta szállít utasokat Libériába is.

Lásd: <http://radiomonrovia247.com/ab/news.php?a=20>, 2011. május 9.

⁴⁴⁵ Supporting the Transport Sector in Liberia. 2010. október 27.

<http://www.devex.com/fr/projects/supporting-the-transport-sector-in-liberia>, 2011. május 6.

⁴⁴⁶ Transport Sector Support in Liberia. 2011. május 3.

<https://www.devex.com/en/projects/transport-sector-support-in-liberia>, 2011. május 6.

⁴⁴⁷ New National Transport Policy Launched. 2010. június 28.

<http://allafrica.com/stories/201006290347.html>, 2011. május 6.

⁴⁴⁸ <http://www.lta.gov.lr/index.php>, 2011. május 8.

⁴⁴⁹ Az állami vállalatot 1973-ban alapították, a polgárháború alatt azonban szüneteltetni kényszerült tevékenységét. 2005-ben szervezték újjá, és 600.000 előfizetőre elegendő kapacitással rendelkezik.

Lásd: <http://www.libtelco.com.lr/profile.html>, 2011. május 8.

⁴⁵⁰ Liberilizing the Liberia Telecommunication Market.

<http://www.mopt.gov.lr/content.php?sub=46&related=16&res=46&third=46>, 2011. május 8.

⁴⁵¹ Liberia – Telecoms, Mobile, Broadband and Forecast. Executive summary.

költségvetés számára 12 millió dollár pluszbevételt hozott.⁴⁵² A piacon négy szolgáltató található. A Lonestar 2003-ig az egyetlen szolgáltató volt a piacon, jelenleg pedig 50-60%-os részesedéssel rendelkezik. 2006-ig a libanoni Investcom leányvállalataként működött, ekkor pedig a dél-afrikai MTN szerzett többségi tulajdont. A másik szolgáltató a Cellcom, amely egy 2004-ben alapított amerikai és izraeli érdekeltségű vállalat.⁴⁵³ A Comium vállalat, amely a libanoni Dalloup Group tulajdonában van, 2004-ben kezdte meg működését Libériában. 2008-ban és 2009-ben az év GSM szolgáltatójának választották, és jelenleg 350.000 ügyfelet tudhat magáénak.⁴⁵⁴ A negyedik, legkisebb vállalat a Libercell. 2010-ben a kuvaiti Hits Africa Inc. többségi tulajdont szerzett a vállalatban, és várható, hogy a jelenlegi 13%-os lefedettséget a jövőben közel 100%-osra sikerül növelni.⁴⁵⁵

Az *internet* szolgáltatás jelenleg elég drága és lassú, bár némi előrelépés e területen is tapasztalható – amint azt a 12. számú ábra is mutatja.⁴⁵⁶ Jelentősebb előrelépést egy mélytengeri optikai kábel 2011/2012-ben történő lefektetésétől remélhető.⁴⁵⁷ A project egy több országra kiterjedő beruházás, melynek összértéke 700 millió dollár. A France Telecom 25 millió dollárral támogatja Libériát, és a Libériára eső 5 millió dolláros önrészt a Világbank már egy korábbi szerződésben átvállalta. A szolgáltatásból a libériai állam 37%-os részesedést fog megszerezni, míg a Lonestar Cell 33%-ot, a Cellcom 10%-ot és a Libtelco 20%-ot.⁴⁵⁸ A beruházás következtében Libéria relatív izoláltsága is megszűnhet, és a piaci szereplők száma tovább nőhet. (Jelenleg három internet-szolgáltató működik Libériában: 1998 óta a DTS, 2001 óta az Atlantic Wireless Inc. és a Comium.⁴⁵⁹)

4.4.3. A kereskedelmi szektor

Libériában a kereskedelmet az import nagyarányú dominanciája jellemzi. 2009-ben 8,9 milliárd euró értékben importált az ország, míg a kivitel értéke mindössze 0,8 milliárd euró volt.⁴⁶⁰ A kereskedelmi mérleg ilyen mérvű kilengésének legfőbb oka a polgárháborús pusztítás. Libéria jelenleg nem rendelkezik hivatalos kereskedelempolitikai dokumentummal sem, és a kormány is csak 2011 márciusában

<http://www.budde.com.au/Research/Liberia-Telecoms-Mobile-Broadband-and-Forecasts.html>, 2011. május 8.

⁴⁵² The Liberian Telecommunications Sector Reform: the Essence, Process, and their Outcomes. http://www.tlcafrica.com/technology_the_liberian_telecommunication_sector_reform_the_essence_process_and_their_outcomes.htm, 2011. május 8.

⁴⁵³ <http://lr.cellcomgsm.com/cellcomgrp.html>, 2011. május 8.

⁴⁵⁴ http://www.comium.com.lr/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=15, 2011. május 8.

⁴⁵⁵ Libercell Gets Big Boots. 2010. október 29.

<http://allafrica.com/stories/201010291072.html>, 2011. május 8.

⁴⁵⁶ Míg 1998-ban csak 100 internet-felhasználó volt Libériában, addig 2002-ben 1000, ma pedig a lakosság majdenml %-a, azaz közel mintegy 30.000.

Lásd: The Europe World Year Book 2004, 2645. oldal

⁴⁵⁷ Liberia to Upgrade Telecom sector with fibre optic installations. 2011. február 18.

<http://www.afriqueavenir.org/en/2011/02/18/liberia-to-upgrade-telecom-sector-with-fibre-optic-installations/>, 2011. május 8.

⁴⁵⁸ Liberia: France Telecom in broadband deal. 2010. június 21.

http://www.africanews.com/site/Liberia_France_telecom_in_broadband_deal/list_messages/32890, 2011. május 8.

⁴⁵⁹ <http://www.ostamyy.com/ISPs/Liberia.htm>, 2011. május 8.

⁴⁶⁰ Liberia: EU bilateral trade and trade with the world. 2011. március 17. 1. oldal

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122462.pdf, 2011. május 10.

jelentette be, hogy készülöben vannak a Kereskedelempolitikai Irányelvek és a Modern Üzleti Regisztrációs Rendszer felállítása.⁴⁶¹

A libéria export egyik fő célállama India, ahová a kivitel 21,3%-a irányult 2008-ban. Az Egyesült Államok 19,2%-kal részesedett a libériai exportból, de Lengyelország, Németország és Belgium is előkelő helyen szerepel a célállamok listáján.⁴⁶² A fő exporttermékek a kaucsuk, a kakaó, a kávé, a fa és a vasérc.

Az importáló államok listáján a dél-kelet ázsiai államok feltűnően előkelő helyen szerepelnek. A listát Dél-Korea vezeti több mint 26%-os részesedéssel. A következő Szingapúr 25%-kal, majd következik Japán, Kína és Tajvan is. Nem hagyható azonban figyelmen kívül az Európai Unió, amely az elmúlt évben 684 millió euró értékben exportált Libériába. Az export 80%-át gépek és utazási eszközök tették ki, míg az étel és az élőállat-export csak 3,5 % volt.⁴⁶³

Az Egyesült Államokhoz fűződő speciális viszony a folyamatos kereskedelmi kapcsolatban is tetten érhető. Az export és import mértéke már évtizedek óta közel azonos szinten áll évről évre, ami 2010-ben 190 millió dollár értékű amerikai exportot és 180 millió dollár importot jelentett. Kisebb kilengés csak 2006-ban, az új libériai elnökség első évében volt megfigyelhető, amikor 68 millió dollár értékű amerikai exportot és 140 millió dollár importot rögzítettek a statisztikák.⁴⁶⁴ Ez nem tekinthető másnak, mint egyfajta segítségnyújtásnak az új alapokon álló libéria gazdaság fellendítéséhez.

4.4.4. A turisztikai szektor

A turizmus világszerte az egyik leggyorsabban fejlődő iparág, és az abban rejlő potenciált Libéria is felismerte már az 1970-es években. Még 1972-ben felállították a Turisztikai Hivatalt (Bureau of Tourism), majd egy 17 főből álló testületet, a Nemzeti Turisztikai Testületet (National Tourist Board), amelyek feladat a turizmus fellendítése lett. Olyan turisztikai látványosságokkal próbálták a külföldieket Libériába vonzani, mint egyes bányászati és mezőgazdasági létesítmények, a tengerpart és a történelmi nevezetességek.⁴⁶⁵

A szektor jelenleg fellendülőben van, és a munkavállalók többsége közvetve vagy közvetlenül érintett a további expanzióban. Libéria a rugalmas Szabad Vállalkozói Rendszerének (Free Enterprise System)⁴⁶⁶ köszönhetően számos külföldi és helyi vállalkozó Libériát választotta befektetése színhelyének, jelentősen fellendítve ezzel a szállás ipart is.

Különösen nagy lehetőségek rejlenek Libéria gazdag növény- és állatvilágában. Az ökoturizmus olyan területeken terjedhet el, mint a különleges láp- és mocsárvilág vagy az olyan állatfajok megismertetése, amelyek a világon csak Libériában találhatók meg.

⁴⁶¹ Create Improved Environment for Trade. 2011. március 31.

<http://allafrica.com/stories/201103310804.html>, 2011. május 12.

⁴⁶² Liberia trade, exports, and imports.

http://www.economywatch.com/world_economy/liberia/export-import.html, 2011. május 10.

⁴⁶³ Liberia: EU bilateral trade and trade with the world. 11. oldal

⁴⁶⁴ Trade in Goods in Liberia.

<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c7650.html>, 2011. május 10.

⁴⁶⁵ State of the Environment Report. 196. oldal

⁴⁶⁶ A hivatalos kormánypolitika a piacot központi szereplőként kezeli, és a kormányzat gazdasági életbe történő beavatkozását a minimálisra csökkenti.

<http://www.nic.gov.lr/content.php?main=27&related=27>, 2011. május 9.

Mindezek ellenére a turizmussal kapcsolatban még nem beszélhetünk egy kiforrott (és teljességgel működő) iparágról. Jelenleg egy turisztikai cég működik, a Wow Liberia, amely az esőerdőkbe szervez kenu- és hegymászótúrákat.⁴⁶⁷ Külső segítségnyújtás nélkül ez a szektor is életképtelen volna. 2003 óta az Egyesült Államok 1 milliárd dollárral támogatja a libériai turizmus fellendítését, de Németország, Kína és Ghána is nyújtott támogatást.⁴⁶⁸

4.5. Következtetések

A Sirleaf-adminisztráció *első számú prioritásai között szerepel a gazdaság*, amelyet a hivatalos dokumentumokban elfoglalt helye 2005 óta folyamatosan igazol. Sirleaf elnökasszony már a beiktatási beszédében a politikai megújulást követően második legfontosabb területként nevezte meg a gazdaság újjáélesztését, amely a következő területeket jelenti:

- befektetésbarát környezet megteremtése, hogy a külföldi befektetőket visszacsalogassák;
- Libéria gazdag természeti erőforrásainak kiaknázása;
- földreform, amely a növekvő mezőgazdasági termelésre összpontosít;
- munkahelyteremtés, elsősorban a fiatalok számára;
- a gazdasági és szociális infrastruktúra teljes körű rehabilitációja.⁴⁶⁹

Ezt követően a kormány első 150 napjának programjában, amelyet a *150 Day Action Plan: A Working Document for a New Liberia* elnevezésű dokumentum tartalmaz, szintén második területként jelenik meg a gazdaság újjáélesztésének kérdése. 2007 elején megszületett az Átmeneti Stratégia a Szegénység Csökkentésére, amelyet aztán a 2008-2010 közötti időszakra vonatkozóan az – immáron végleges – Stratégia a Szegénység Csökkentésére követett. A stratégia négy pilléren nyugszik, melyek egyike a gazdasági aktivitás újjáélesztése, a másik pedig az infrastruktúra újjáépítése és az alapszolgáltatások nyújtása.

Az elképzelések azonban önmagukban nem lettek volna elégségesek a tényleges gazdasági megújuláshoz, a nemzetközi közösség segítségnyújtása elkerülhetetlen volt. Libéria azonban *egy saját modellt* alkalmazott erre, és felállította a Libériai Újjáépítési és Fejlesztési Bizottságot (Liberian Reconstruction and Development Committee – LRDC), melyben a négy kulcsminiszter (védelmi, pénzügy, tervezési és közmunka) mellett a négy legnagyobb donor (az Egyesült Államok, az ENSZ, a Világbank és az Európai Bizottság) képviselői, valamint az Afrikai Unió és az ECOWAS reprezentánsai foglalnak helyet.⁴⁷⁰ A Bizottság vált a gazdasági koordinációért felelős fő szervvé, és szerepe főként az első években felértékelődött.

⁴⁶⁷ Re-opening tourism in Liberia. 2010. július 2.

<http://www.nic.gov.lr/content.php?main=27&related=27>, 2011. május 9.

⁴⁶⁸ Travel and Tourism in Liberia. 2010. május

<http://www.euromonitor.com/travel-and-tourism-in-liberia/report>, 2011. május 9.

⁴⁶⁹ Ellen Johnson-Sirleaf beiktatási beszéde, 2006. január 6.

http://www.emansion.gov.lr/doc/inaugural_add_1.pdf, 2011. február 23.

⁴⁷⁰ <http://www.emansion.gov.lr/content.php?sub=Structure&related=LRDC>, 2011. május 2.

Ahhoz, hogy Libéria a stabilitás útján haladva további politikai és gazdasági fejlődést tudhasson magáénak, nem jelent alternatívát a korábbi struktúrák helyreállítása, mert akkor újra háborúba sodród(hat)na az ország. Gazdasági szempontból nézve, a kiegyensúlyozott növekedéshez elsősorban *egy erős mezőgazdaság működtetése szükséges*. Ugyanakkor a kormánynak azt a problémát is meg kell oldani, hogy mi módon lehet munkalehetőséget teremteni az alacsonyan képzett munkavállaló tömegek számára akár más szektorokban is. Mindez azonban megvalósíthatónak tűnik, és az ország természeti erőforrásainak gazdagsága megfelelő háttérrel jelent a Libéria előtt álló kihívások kezeléséhez. A fenti célok eléréséhez az alábbi négy területen szükséges lépéseket tenni:⁴⁷¹

1. az infrastruktúra kiépítése,⁴⁷²
2. a természeti erőforrás-felhasználás menedzselése,
3. kedvező gazdasági környezet megteremtése,
4. az oktatási rendszer kiépítése.

Lassan ugyan, de jelentkezik az előrelépés gazdasági téren is. A Heritage Foundation által évente elkészített ún. gazdasági szabadság index alapján Libéria a 160. ország a világranglistán.⁴⁷³ Az elért 46,5 ponttal Libéria a szub-szaharai régió 46 államából a 39. helyen áll, és jóval elmarad a világtól is (59,7).⁴⁷⁴ Az eredmény 10 gazdasági összetevő alapján születik meg. Libéria gyengén teljesített a korrupció, a tulajdoni jogok, a pénzügyi szabadság és a beruházási szabadság terén, míg a költségvetési szabadság, a monetáris szabadság és a kormányzati kiadások terén az átlagosnál jobb eredményeket tudhat magáénak. Ez utóbbi kategóriánál azonban megjegyzendő, hogy az elmúlt két évben igen jelentős visszaesés következett be, és mára a GDP 33,4%-át teszik ki a kormányzat kiadásai.⁴⁷⁵

Az elmúlt évek igazolták a Sirleaf-adminisztráció gazdaságpolitikáját. 2007 és 2010 között a GDP 9,4 - 7,1 - 4,6 - 6,3%-kal nőtt, míg az infláció 13,7 - 17,5 - 7,4 - 7,2%-os volt.⁴⁷⁶ A gazdaság egyértelműen növekedési pályára állt, és a 2005 óta töretlen fejlődést csak egy negatív kimenetű 2011-es választás akadályozhatja meg. Ugyanis, ha a fenti elképzeléseket sikerül megvalósítani, a természeti kincsek birtokában Libéria képes lesz a gazdasági növekedést hosszú távon is biztosítani, és a térség stabil gazdaságává válhat.

⁴⁷¹ Radelet, Steve: Reviving Economic Growth in Liberia. Center for Global Development, Working Paper No. 133., 2007. november, 18. oldal

www.cgdev.org/files/14912_file_Liberia_Growth.pdf, 2011. május 2.

⁴⁷² Libéria 10.000 km hosszú úthálózatának jelenleg mindössze 6%-a aszfaltozott.

⁴⁷³ <http://www.heritage.org/index/country/Liberia>, 2011. május 5.

http://www.heritage.org/index/pdf/2011/index2011_highlights.pdf, 2011. május 5.

⁴⁷⁴ Kisebbsé változások évről-évre bekövetkeznek a ranglistán: míg 2009-ben Libéria a 157. helyen állt 48,1 ponttal (lásd: http://www.heritage.org/index/pdf/2009/index2009_highlights.pdf, 2011. május 5.), addig 2010-ben a 163. volt 46,2 ponttal. (http://www.heritage.org/index/pdf/2010/index2010_highlights.pdf, 2011. május 5.). A kép teljességéhez azonban az is hozzátartozik, hogy Libéria csak 2009 óta szerepel a listán, mivel ezt megelőzően gazdasági szabadságról nem lehetett beszélni.

⁴⁷⁵ <http://www.heritage.org/index/Visualize?countries=liberia&type=4>, 2011. május 5.

⁴⁷⁶ Liberia: EU bilateral trade and trade with the world. 1. oldal

5. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG KÖRNYEZETI ASPEKTUSAI

A disszertáció jellegénél fogva a környezeti biztonsággal kapcsolatos kérdések némileg periférikusnak tekintendők, ezért a továbbiakban csak Libéria ásványkincsvagyonának jellemzőire, valamint (elsősorban a megújuló) energiaforrásokban rejlő potenciál elemzésére térek ki. Tárgyalásukat azonban pontosan a biztonság komplex jellege miatt fontosnak tartom.

5.1. Az ásványkincsek kiaknázása

Libéria igen jelentős ásványkincs vagyonnal rendelkezik, melynek alapját a *vasérckészlete* jelenti. A polgárháborút megelőző időkben a bányászati szektort a vasérctermelés uralta, amely az 1970-es években érte el csúcspontját: ekkor a teljes export 64%-át és a GDP 23,5%-t a vasérctermelés tette ki.⁴⁷⁷ Ezt követően a vasérc GDP részesedése folyamatosan csökkent: 1987-ben 10,9 % volt, míg 2004-ben már csak 1%.⁴⁷⁸ Az ország északi részén a vasércbányászatot az idők folyamán külföldi (amerikai, európai és ázsiai) vállalatok vették át Bomi, Bong Mines, Mano River és Nimba területeken. A tevékenység kontrollálatlanul zajlott, aminek eredményeképpen az esőerdőket kipusztították. A feldolgozógyárak, utak és vasutak építése kormányzati ellenőrzés nélkül valósultak meg. Semmilyen előírás nem létezett a környezet hatásvizsgálatára vonatkozóan. A polgárháborúkat megelőző időkben Libéria *öt*⁴⁷⁹ nagy *vasérc lelőhellyel* rendelkezett, amelyek mindegyikében igen jó minőségű, legalább 65% vastartalmú vasércet bányásztak. Ezek mára kimerültek, kevésbé jó minőségű vasérc (30-60%-os) azonban még bőségesen rendelkezésre áll.⁴⁸⁰ A Sirleaf-adminisztráció alatt ismét fellendülni látszik ez a szektor, amelyet a külföldi multinacionális vállalatokkal kötött szerződések is bizonyítanak. Erről az 5.2. alfejezetben lesz szó részletesebben, itt kell azonban megemlíteni, hogy Libéria alkotmányában szerepel egy olyan kitétel, miszerint a kiaknázott természeti kincseket helyre kell állítani, amennyiben az lehetséges. Ha nem lehetséges, mint például a vasérc esetében, akkor az ipar melletti helyi közösségeket és a felépített infrastruktúrát kell életben tartani és támogatni. Ez az „életképes közösség klauzájának” nevezett kitétel a vasércet bányászó vállalatok szerződéseiben is szerepel.

A libériai *gyémántkészlet* jellemzője, hogy a földfelszínen vagy ahhoz nagyon közel található, ugyanis a nagy folyamok kimosták a fedőrétegeket. Ezért szinte bárki különösebb eszközök és felszerelés nélkül hozzájuthat a gyémánthoz, a gyémánt pedig kis mérete miatt könnyen csempészhető. A termelés és a kereskedelem így nagyon nehezen szabályozható és ellenőrizhető. A könnyű haszonszerzés pedig sok új szereplőt vonzott erre a piacra, amely egyben a környezet degradálásával is jár. Emellett a bányászat után visszamaradt lyukak megtelnek vízzel, az állott víz a maláriát terjesztő

⁴⁷⁷ <http://www.mbandi.com/indy/ming/iron/af/li/p0005.htm>, 2011. március 24.

⁴⁷⁸ IMF 2005

⁴⁷⁹ Bomi Hills-i, Mano folyó menti, dél-Nimba hegyi, Tokadeh-i és Bong bányák.

⁴⁸⁰ <http://www.mbandi.com/indy/ming/iron/af/li/p0005.htm>, 2011. március 24.

szűnyogok élőhelyévé válik. Így az ellenőrizetlen gyémántbányászat komoly egészségügyi kockázatokat (járványveszélyt) hordoz magába.

Az 1980-as évek végére Libéria a nyugat-afrikai régió egyik *legfőbb gyémánt felvásárló és exportáló központjává* vált. A kitermelésben elsősorban magánszemélyek vettek részt, akik társaságokat hoztak létre a nyereség maximalizálásának reményében. A polgárháborúkat megelőzően mintegy 8,4 millió dollár értékű lehetett a gyémánt és az aranybányászatból befolyt bevételek összege, az illegális kitermelés és csempészés miatt azonban pontos adatok nem állnak rendelkezésre. 1989 után a nagyüzemi kitermelés folytatódott, és a profit minden bizonnyal az NPFL-nél halmozódott fel. 1993 májusától a kisüzemi kézzel történő kitermelés vált dominánssá, amelyben valamennyi fegyveres csoport részt vett. A háború alatt a gyémántexportból származó bevételeket 300 és 500 millió dollár közé becsülik.⁴⁸¹ A szállítmányok Elefántcsontparton keresztül haladtak, célállomásuk általában Hollandia volt.⁴⁸²

Ezen a ponton érdemesnek tartom kicsit részletesebben is ismertetni az illegális gyémántkereskedelem néhány jellemző vonását, amely a polgárháborús évek alatt nagyban hozzájárult a gazdasági összeomlásához. Mindez elsősorban Charles Taylor nevével mosódott össze, aki becslések szerint 1992 és 2003 között 105 és 450 millió dollár közötti vagyona tett szert.⁴⁸³ Mindezt úgy, hogy 1989-et követően előbb a *vasérc kiaknázása*, majd a *kaucsuktermelés* felett szerezte meg a hatalmat, majd figyelmét a *fakitermelés* felé fordította, (és a faanyagért cserében kézfegyver-állományát növelte). A *gyémántkereskedelemben* a szomszédos államban, Sierra Leone-ban a második világháborút követően kialakult egyre feszültebb politikai helyzet gyakorolt jelentős hatást. A gyémántbányászok a feszültség növekedésével párhuzamosan egyre több gyémántot loptak el és értékesítettek nem hivatalos csatornákon keresztül. 1991-ben a RUF támadást indított a kormánycsapatok ellen és 1994-re megszerezte az ellenőrzést a gyémántbányák többsége felett. Eközben 25.000 embert megöltek és 2,5 millióan kényszerültek otthonukat elhagyni.⁴⁸⁴ A katonák az értékesítésből befolyt összegből hatalmas fegyverarzenálra tettek szert. Az értékesítési láncba Taylor is bekapcsolódott, és évente 40 millió dollárra tett szert 1997 és 2003 között,⁴⁸⁵ emellett azonban az ellenőrzést is megszerezte a kelet-sierra leonei gyémántbányák felett. Elnökké választását követően Taylor *elsőszámú bevételi forrását a gyémánt jelentette*, amelyből évente mintegy 25-125 millió dollár bevételre tett szert.⁴⁸⁶

2000-ben a libériai gyémántbányászat 170.000 karát volt, amelynek értéke 27,2 millió dollár, míg ugyanez Sierra Leone-ban 350.000 karát, azaz 87,5 millió dollár

⁴⁸¹ Atkinon, Philippa: The war economy in Liberia: a political analysis. Relief and Rehabilitation Network (RRN) Paper No. 22., 1997. május, 10. oldal
<http://www.pdtglobal.org/EIPdata/Library/Political%20Economy%20of%20Conflict/RRNpaper22.pdf>, 2011. április 28.

⁴⁸² Az antwerpeni célállomás nem is meglepő, hiszen a világ gyémántforgalmának 56%-a 1200 antwerpeni bázisú vállalatnál keresztül bonyolódik.

⁴⁸³ Charles Taylor's Criminal Network: Exploiting Diamonds and Children. 2009. május 11. 13. oldal
http://policy-tracc.gmu.edu/resources/publications/studentforum/Lipman_PUBP_710_TOC_Taylor%27s_Diamonds_and_Children_FINAL.pdf, 2011. május 5.

⁴⁸⁴ Following Taylor's Money: A Path of War and Destruction. Coalition for International Justice. 2005. május, V. (5.) oldal
<http://allafrica.com/peaceafrica/resources/view/00010642.pdf>, 2011. május 5.

⁴⁸⁵ Charles Taylor's Criminal Network: Exploiting Diamonds and Children. 15. oldal

⁴⁸⁶ Report of the Panel of Experts on Sierra Leone to Security Council, United Nations. S/2000/1195, 2000. december 20., 1. (8.) oldal
<http://www.un.org/sc/committees/1132/pdf/sclet11951e.pdf>, 2011. május 5.

volt.⁴⁸⁷ Ezek csak a hivatalos adatok, az illegális bányászatból nagy mennyiségű egyéb gyémánt származhatott, amelyet a fegyveres konfliktus támogatására használtak fel. Mindez oda vezetett, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa az 1343. sz. határozatában a libéria gyémántbehozatalát teljes egészében megtiltotta 2001-ben.⁴⁸⁸

2007. május 4-én Libéria a Kimberly Folyamat részes államává vált azt követően, hogy az ENSZ BT az 1753. sz. határozatában feloldotta az exporttilalmat a gyémánt vonatkozásában is. Májusban tíz gyémántbecslő- és ellenőrző iroda nyílt meg Libériában, majd júliusban megkezdődött a bányászati, eladási és brókerengedélyek árusítása. Az első embargót követő hivatalosan engedélyezett gyémántkivitellel 2007 szeptemberében került sor.

Azért, hogy a libériai kormány a Kimberly Folyamatban támasztott követelményeknek megfeleljen, felfüggesztette a gyémántbányászati engedélyek kibocsátását, amelyek közül valamennyi már 2005 decemberében lejárt, így mindennemű bányászati tevékenység illegális volt. A Folyamat részeként egy kormányzati gyémánt hivatal nyílt a fővárosban, és több regionális iroda is működik. Az Egyesült Államok ezen a területen is jelentős segítséget nyújt Libériának:⁴⁸⁹

- a Libériai gyémántbecslők képzése Dél-Afrikában (két fő) és Dubaiban (három fő);
- a Földügyi, Bányászati és Energiaminisztérium állományának képzése azért, hogy működtetni tudják a tíz regionális hivatalt, valamint anyagi segítségnyújtás és kifizetések;
- az öt gyémántbecslő fizetésének biztosítása;
- a libériai gyémánttermelési kapacitás geológiai értékelésnek elkészítésének támogatása, valamint a libériai földtani térképek digitalizálása és ismételt elkészítése;
- a gyémánttermelést követő adatbázishoz szükséges hardverek és szoftverek beszerzésének támogatása
- ezer darab Kimberly Folyamat gyémántexport bizonyítvány kibocsátása.

Libériában jelentékeny **aranybányászat** is folyik. Az iparág vezető vállalata az African Aura Mining, amely a New Liberty project keretében végzi az aranykitermelést.⁴⁹⁰ 2010-ben az előző évhez képest 52%-kal nőtt a kitermelés volumene.⁴⁹¹ Az aranybányászattal járó levegő, víz és olajszenyezés rendkívül nagy méreteket ölt, ugyanis minden egyes gramm kibányászott arany után 2g higany keletkezik, ami tovább károsítja a környezetet, hiszen Libériában nem a legmodernebb módszerekkel folyik a kitermelés.

A fentiek mellett Libéria jelentős **gáz- és olajkészletekkel** is rendelkezik, melyek kitermelését egy ausztrál cég végzi. Ígéretes lépés, hogy az engedélyeztetést a kormány a közelmúltban saját kézbe vette. További kisebb készletek találhatók kyanite-

⁴⁸⁷ World Diamond Council 2006. évi jelentése

<http://www.worlddiamondcouncil.com/> 2011. március 23.

⁴⁸⁸ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/276/08/PDF/N0127608.pdf?OpenElement>, 2011. március 23.

⁴⁸⁹ Cook, Nicolas: Liberia's Post-War Development: Key Issues and U.S. Assistance. 45. oldal

⁴⁹⁰ Liberia gold project has 'strong economics' – African Aura. 2010. december 14.

<http://www.miningweekly.com/article/liberia-gold-project-has-strong-economics-african-aura-2010-12-14>, 2011. március 23.

⁴⁹¹ Liberia's diamond production drops in 2010. 2011. március 1.

http://www.liberiawebs.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1069:liberias-diamond-production-drops-in-2010&catid=100:market&Itemid=583, 2011. március 30.

ból (amelyet tűzálló eszközök készítésénél használnak), columbite-ből (amelyet rozsdamentes acél készítésénél használnak fel), rutile-ből, imenite-ből, krómból, bante-ből (amelyet röntgenfelvételek készítésénél használnak fel), corundum-ból és bauxitból. Az országban található még vörösréz, uránium, ón, wolfram, cirkónium, grafit, azbeszt és magnézium.

5.2.

Az energiaforrások és a környezeti biztonság kapcsolata

5.2.1. A hagyományos energiaforrások

A hagyományos vagy nem megújuló energiaforrások közé olyan anyagok tartoznak, amelyek a kitermelést követően vagy nem képződnek újra vagy csak olyan hosszú idő alatt, hogy az emberi léptékkal nem érzékelhető. Elsősorban az ún. *fosszilis tüzelőanyagok*, azaz a kőolaj, a földgáz és a kőszén tartoznak ebbe a körbe.

A nem megújuló energiaforrásokkal kapcsolatban több probléma is felmerül a fenntartható fejlődés szempontjából. Mivel ezek az anyagok csak korlátozottan állnak rendelkezésre, kitermelésük egyre költségesebbé válik, és ezzel párhuzamosan egyre inkább károsítják a környezetet. Emellett a felhasználásuk során szén-dioxid kerül a légterbe, amely mint üvegházhatást okozó gáz hatással van a Föld légkörének az összetételére, hozzájárulva ezzel a klímaváltozáshoz.

Libéria adottságainál fogva kevésbé van rászorulva a nem megújuló energiaforrásokra, fogyasztásuk azonban jelentős. A fosszilis tüzelőanyagok felhasználása elsősorban a háztartásokban jellemző, ahol fűtenek és főznek velük. Nem hagyható továbbá figyelmen kívül az esem, hogy számos embernek adnak munkát az előállítás során, ezzel családok kiegészítő kereseti forrását is képezik (ez gyakran a teljes bevételük 40%-át is eléri). 1999-ben a kőszén-előállítás a GDP 2%-ához járult hozzá, amely a háborút megelőző 9%-hoz képest alacsony részesedés.⁴⁹²

Libériában ez idáig nem tártak fel *olajmezőket*, a közeljövőben azonban igazi olajnagyhatalommá válhat az ország, mivel becslések szerint mintegy 1,5 milliárd hordónyi olaj rejtőzik a part menti vizek alatt.⁴⁹³ A verseny már meg is indult a kiaknázás jogáért. Az első fordulóban egy kisebb vállalat nyert, mivel azonban nem rendelkezett a kiaknázáshoz szükséges felszereléssel, a Chevron Corporationnek ítélték a feltárási jogot. 2010 augusztusában a kormány három mélyvízi koncessziós szerződést kötött a Chevronnal a tengerfenékben található olaj- és földgázkészletek feltárására. A három évre szóló megállapodás jelenleg a törvényhozás jóváhagyására vár.⁴⁹⁴

Mivel jelen állapotok szerint Libéria kőolajból nem rendelkezik saját készletekkel, ezért importra kényszerül, hogy fedezni tudja szükségleteit. Az éves import volumene 132 millió liter körül alakul, amely tartalmazza a gázolaj, a benzin, a

⁴⁹² Brandolini, Giorgio V. és Tigani, Mohammed: Liberia environmental profile. Monrovia, 2006. december, 28. oldal

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/liberia_CEP_preliminary_report.pdf, 2011. február 11.

⁴⁹³ Oil Maneuvers. Hopes, Woes, Worries in Wait. 2010. szeptember 1.

<http://allafrica.com/stories/201009010485.html>, 2011. március 24.

⁴⁹⁴ Government Signs Up Chevron as Oil Exploration Partner. 2010. augusztus 27.
<http://allafrica.com/stories/201008271044.html>, 2011. március 24.

biogáz és a kerozin importját is. Bár az olajszektor vezető vállalata a Liberia Petroleum Refining Company, a magáncégek, mint például a West Oil Investment, a Monrovia Oil Trading Company, az Aminata & Sons, a SRIMEX Enterprise, az Origin Oil & Gas, a TOTAL International, a Gulf Trading Company és a LIB-AFRIC egyre nagyobb részesedést szereznek. 2010-ben a vezető importáló vállalat a West Oil volt 34%-os részesedéssel.⁴⁹⁵

5.2.2. A megújuló energiaforrások

Az új libériai vezetés is felismerte a megújuló energiaforrásokban rejlő lehetőségeket, ezért a kormány a legfelsőbb politikai szintre emelte a kérdést. Szlogenjének a „Kis fény ma, nagy fény holnap” („Small light today, big light tomorrow”) mondatot választotta.⁴⁹⁶ A Világbank támogatásával 2010 januárjában felállították a Rural and Renewable Energy Agency-t (RREA), amely a Föld-, Bányászati és Energetikai Minisztérium alárendeltségében működő autonóm szerv. Tényleges működését 2010 áprilisában kezdte meg.⁴⁹⁷

A Nemzeti Energiapolitikában (National Energy Policy) a kormány deklarálta célját, miszerint 2015-re az áramtermelés 30%-át, a teljes energiafogyasztás 10%-át és a közlekedésre használt üzemanyag 5%-át megújuló energiaforrásokból kell fedezni.⁴⁹⁸ Azonban hosszú távú célok, stratégiák és vonatkozó szabályozás nem létezik, így komolyan kérdéses, hogyan fognak megvalósulni az elképzelések.

Az UNDP támogatásával Libéria azonban már most is fel tud mutatni kisebb eredményeket. A Liberia Energy Assistance Programot (LEAP) 2006 októberében indították azzal a céllal, hogy a vidéki és a szegény városi közösségek számára elérhetővé tegyék a megújuló energiaforrásokat, ezzel is könnyebb helyzetbe hozzák a lakosságot.⁴⁹⁹ A 2009 februárjáig tartó programban kilenc tartomány vett részt, és az alábbi beruházások valósultak meg:

- a köztéri lámpák száma 395-ről 1054-re emelkedett,
- összesen 98 napenergia panelt helyeztek el közösségi épületeken és az utcákon,
- további 60 hordozható nappanelt osztottak ki, amelyeket elsősorban a felnőttoktatásban használnak,
- mintegy 25.000, főleg vidéki lakos jutott energiához.

2010-ben a LEAP-ot felváltó Liberia Energy Sector Support Program (LESSP) már kifejezetten a megújuló energiaforrásokra helyezi a hangsúlyt. A 2014-ig tartó program elsődleges célja, hogy Libéria fosszilis tüzelőanyagoktól való függésén látítson és az országot a víz- és napenergia kiterjedtebb felhasználása felé mozdítsa el.⁵⁰⁰

⁴⁹⁵ Renewable Energies in West Africa. Country Chapter 7: Liberia. 8. oldal

<http://www.gtz.de/de/dokumente/gtz2009-en-regionalreport-wa-liberia.pdf>, 2011. március 25.

⁴⁹⁶ Liberia Powers Up.

http://www.usaid.gov/locations/sub-saharan_africa/features/liberia_powers_up.html, 2011. március 25.

⁴⁹⁷ Rural Energy Strategy Consultation. Gbarnga, 2010. szeptember 24. 3. oldal
http://siteresources.worldbank.org/EXTESC/Resources/Gbarnga_consultation_summary.pdf?resourceurlname=Gbarnga_consultation_summary.pdf, 2011. március 25.

⁴⁹⁸ National Energy Policy. An Agenda for Action and Economic and Social Development. Monrovia, 2009. 3. oldal

http://liberia.usaid.gov/sites/default/files/3A-LIBERIA_-_National_Energy_Policy_2009.pdf, 2011. március 25.

⁴⁹⁹ <http://liberia.usaid.gov/node/37>, 2011. március 25.

⁵⁰⁰ <http://liberia.usaid.gov/node/94>, 2011. március 25.

A továbbiakban a megújuló energiaforrások közül kizárólag a víz- és napenergiával, valamint a biomasszával foglalkozok részletesen, mert Libéria környezeti biztonsága szempontjából fontos megújuló energiaforrásokat vagy nem tudja még az ország kihasználni vagy azok nem játszanak döntő szerepet.

5.2.2.1. Vízenergia

Libéria természetes élővizekben nagyon gazdag ország, területének mintegy 12%-át víz borítja, ezért nagy lehetőségek rejlenek a felszíni és a felszín alatt vizek energiaként történő hasznosításában. A megújuló energiaforrások közül a biomassza mellett a vízenergiában rejlik a legnagyobb potenciál.

Annak ellenére, hogy Libériában bőségesen rendelkezésre áll a víz, mégis szűkös erőforrásnak⁵⁰¹ számít a sűrűn lakott falvakban és a nagyvárosokban is, mint például Monroviában. Ennek oka az, hogy az állam összeomlását követően – ellenőrzés híján – a víztározókat szemétként használták és használják. A folyók partján nyílt mellékhelyiségeket építettek ki, amelyek így közvetlenül szennyezik a folyóvizet. Ugyanakkor a gyors népességnövekedés, a mezőgazdasági expanzió és az iparosodás megfelelő biztonságos vízkészleteket igényelne.

Az új libériai kormány elfogadta a *Nemzeti Vízpolitika* (National Water Policy) elnevezésű dokumentumot, amely a vízkészletek használata és hasznosítása terén fogalmaz meg irányelveket a fenntartható fejlődés szem előtt tartásával.⁵⁰² Emellett létezik egy másik dokumentum, a *Water Supply and Sanitation Policy* elnevezésű fehér könyv, amely amellett, hogy az egészséges ivóvízhez való jogot alapvető emberi jogként említi, a nőknek és a magánszektornak nagy szerepet szán a vízgazdálkodás terén.⁵⁰³ Ez azonban egyelőre csak egy tervezet, amely konkrétumokat nem rögzít.

A víz, mint erőforrás

A *felszíni vizek* alatt a folyók, tavak vízhozamát értjük. Libéria fő folyói a Mano, Lofa, St. Paul, Cestos, Cavalla és St. John folyók. Libéria területére hét vízgyűjtő medence esik, amelyeket szomszédjaival oszt meg. Sok folyó a határ menti hegyekben ered: St. John, Cestos és Cavalla Rivers a Nimba hegységben; a Lofa folyó a Wologizi hegységben; a Mano folyó a Mano hegységben, a Nuhn folyó a Putu hegységben. A Mano, Cestos, St. John és Lofa folyók medrében kimosott gyémánt is található. A polgárháborút megelőzően a Liberian Hydrological Service 28 hidrológiai állomást működtetett, amely lefedte az ország 11 folyómedrét. A rendszer újbóli beindítása még nem történt meg. Ez annyit jelent, hogy ma a lakosság 90%-a a talajvízkészletekre van rászorulva. A *talajvizek* természetes víztározókban találhatók. A talajvíz lényegében mindenhol nagy mennyiségben rendelkezésre áll, de azt felszínre is kell hozni. Monrovia mellett két üledékes medence is fekszik, az egyik Paynesville-ben, amely ígéretesnek mutatkozik a talajvíz kitermelésére.

⁵⁰¹ Az egy főre jutó napi 50 literes fogyasztási küszöböt nem éri el Libéria.

Lásd: Nyepon, Francis W.: *Water, Sanitation and Sustainable Development. The Perspective*, Atlanta (Georgia), 2007. december 8.

<http://www.liberiaitech.com/theperspective/2007/1208200702.html>, 2011. március 28.

⁵⁰² <http://www.molme.gov.lr/content.php?sub=56&related=20&res=56&third=56>, 2011. március 28.

⁵⁰³ Liberia: New Draft Policy for Water Supply and Sanitation.

<http://www.waterintegritynetwork.net/page/2765>, 2011. március 28.

A városi vízkészletek

A városi közösségek vízellátásáért a Liberia Water and Sewer Corporation a felelős, a vidéki lakosság vízellátásáért pedig a Vidékfejlesztés Minisztériuma. A kormány egyik célkitűzése, hogy 2015-re a lakosság 63% biztonságos ivóvízhez jusson. Ez is mutatja, hogy jelenleg a lakosság több mint harminc százaléka nem jut megfelelő ivóvízhez, vagyis a környezeti biztonság mellett a humán biztonság is csorbát szenved. (A jelenlegi helyzetről lásd a 13. számú ábrát.)

A monroviai ipari terület rendelkezik a legösszetettebb rendszerrel, amely egy zárt tározót, egy feldolgozó üzemet és az ehhez kapcsolódó ellátóhálózatot foglalja magában. Az 1980-as években ez a rendszer napi 60 millió liter kapacitással működött, ami 450.000 lakos vízellátását tudta biztosítani.⁵⁰⁴ A polgárháború alatt a rendszer súlyosan károsodott, és mindez 1992-re vízhiányhoz vezetett. A monroviai vízellátás jelenleg 30%-os hatékonysággal üzemel, és csak napi 19 millió liter vizet képes szolgáltatni a mintegy 1,3 millió lakosnak.⁵⁰⁵

Az 1973-ban alapított Liberia Water and Sewer Corporationnek⁵⁰⁶ a két monroviai állomáshelyen kívül 9 kisebb állomáshelye is van, amely a tartományokban az 5000 lakos alatti városok vízellátását biztosíthatná. Ezek a rendszerek azonban 1990 óta nem működnek, ezért kutakból történik az ivóvízellátás. Egyedül a kakatai állomáshelyet újítták fel részlegesen.⁵⁰⁷

A Sirleaf-adminisztráció külföldi segítséggel igyekszik a helyzeten javítani. 2010 májusában az Afrikai Fejlesztési Bankkal Monrovia és három másik nagyváros, Kakata, Zwedru és Buchanan vízvezeték- és csatornarendszerének rehabilitációjáról született megállapodás.⁵⁰⁸ A 37 millió dollár összértékű projekt 2014-ig tart.⁵⁰⁹ Ezzel párhuzamosan már folyamatban van egy másik, 25 millió dollár összértékű projekt a monroviai rendszer felújításáról, amelyet az Afrikai Fejlesztési Bank, a Világbank és az Európai Bizottság közösen támogat.⁵¹⁰

A vidéki vízkészletek

A vidéki települések többsége a hegyekben található, ahol valamely folyó vagy tó biztosítja a lakosság vízzel való ellátását. Ezek megbízható készletek, és egész évben rendelkezésre állnak. Legfeljebb a rövid száraz évszakban fordulhat elő időleges vízhiány, de igazán nagy problémát a víz minősége jelent. Az emberi tevékenységnek köszönhetően egyre szennyezettebbé ezek a források is, és gyakoriak a tífusz és a kolera járványok.

Sajnálatos módon vidéki háztartásoknak csak 4%-a jut megfelelő minőségű ivóvízhez, szemben a városi lakosság 25%-ával. A kormány célkitűzése, hogy 2012-re a

⁵⁰⁴ Brandolini-Tigani: Liberia environmental profile. 19. oldal

⁵⁰⁵ Access to Clean Water in Liberia Difficult During Dry Season. 2007. január 17.

<http://www.globalenvision.org/library/1/1419>, 2011. március 28.

⁵⁰⁶ <http://faolex.fao.org/docs/pdf/lbr2501.pdf>, 2011. március 28.

⁵⁰⁷ <http://www.winne.com/ssa/liberia/reports/2008/cp/wat/index.php>, 2011. március 28.

⁵⁰⁸ Liberia: Urban Water Supply And Sanitation Project For Monrovia And Three County Capitals, Advance Contracting For White Plains Water Treatment Plant Rehabilitation And Consultancy Services. 2009. június 17.

<http://www.evd.nl/zoeken/showbouwsteen.asp?bstnum=244885&location>, 2011. március 28.

⁵⁰⁹ Liberia: AfDP Approves Urban Water and Sanitation Project to Benefit more than Half a Million People. 2010. május 19.

<http://www.afdb.org/en/news-events/article/liberia-afdb-approves-urban-water-and-sanitation-project-to-benefit-more-than-half-a-million-people-6729/>, 2011. március 28.

⁵¹⁰ <http://www.devex.com/en/projects/monrovia-water-and-sanitation-rehabilitation-program-in-liberia>, 2011. március 28.

lakosság 50%-ának legyen hozzáférése minőségi ivóvízhez.⁵¹¹ Jelenleg a háztartásoknak több mint 82%-a közvetlenül függ folyók, források, tavak vízhozamától, mert az jelenti számukra az egyetlen vízforrást. Annak ellenére, hogy az esős évszak hosszú és bőséges esőt hoz, csak a háztartások kevesebb, mint 4%-a használja fel az esővizet ivóvíznek. A vízforrások az otthonokhoz közel találhatók: a lakosság 56%-ának legfeljebb 10 percet kell oda-vissza gyalogolnia ahhoz, hogy ivóvízhez jusson.⁵¹²

A vízenergia hasznosítása

A vízenergia hasznosítása világszerte igen nagy jelentőséggel bír, mivel a Föld villamosenergia termelésének mintegy 20%-a (kb. 2030 TWh) a vízenergiából származik – ez a szélenergia által előállított energia több százszorosa. Libériában a polgárháborúkat megelőzően két erőmű létezett, amelyek biztosítani tudták az ország energiaszükségletének 24%-át (65 MW). Az új kormány egy japán kormányzati vállalatot⁵¹³ bízott meg azzal, hogy feltárja, hol létesíthetők további vízerőművek. A tanulmány szerint *további tizenegy erőmű* létesíthető Libériában a természeti adottságoknak köszönhetően, és ezek tervezése is már megkezdődött. Az egyik helyszín Kakata. Az amerikai Buchanan Renewable Energies és az Overseas Private Investment Company 150 millió dollár értékű beruházásba kezdett, és már csak a libériai törvényhozás jóváhagyását várják.⁵¹⁴

Az említett két létesítmény közül az egyik a *Firestone vízerőmű*,⁵¹⁵ amelyet 1942-ben építettek a Farmington folyón. Libéria első erőművének eredeti rendeltetése az volt, hogy a második világháború alatt az amerikai katonai létesítmények energiaigényét biztosítsa. A négy turbina 4,8 MW-nyi áram termelésére volt képes. Ez az egyetlen erőmű, amely a libériai polgárháború alatt nem pusztult el és ma is működik.

A másik létesítmény a *Mount Coffee vízerőmű*, amelyet 1966-ban a Világbanktól kapott 24 millió dolláros hitelből két turbinával létesítették a Saint Paul folyón. A kezdeti kapacitása 34 MW volt, amely 1973-ban az újabb két turbinának köszönhetően 64 MW-ra nőtt. Ezzel biztosítani tudták az ország áramfogyasztásának 35%-át.⁵¹⁶ 1990-re elkészültek a tervek az erőmű továbbfejlesztéséről, a polgárháború kitörése miatt azonban nemcsak a fejlesztések maradtak el, hanem a már meglévő kapacitásokat is lerombolták. 2005 után felmerült az erőmű helyreállítása.⁵¹⁷ A U.S. Trade and Development Agency 2007-ben 500 ezer dollárral támogatta annak a tanulmánynak az elkészítését, amely végül leszögezte, hogy szerkezeti károk nem keletkeztek az erőműben,⁵¹⁸ azonban a létesítmények többségét újjá kell építeni. Ennek összköltsége

⁵¹¹ Liberia Power Reduction Strategy. 158. oldal

<http://www.unliberia.org/doc/Final%20PRS.pdf>, 2011. március 28.

⁵¹² State of the Environment Report. Monrovia, 2006. 43. oldal

<http://www.lr.undp.org/State%20of%20the%20environment%20report%20final.pdf>, 2011. március 28.

⁵¹³ Japan International Cooperation Agency. <http://www.jica.go.jp/english/index.html>,

⁵¹⁴ Liberia to get \$150mn hydro-power plant. 2010. június 28.

<http://www.afriqueavenir.org/en/2010/06/28/liberia-to-get-150mn-hydro-power-plant/>, 2011. március 29.

⁵¹⁵ http://www.enotes.com/topic/Firestone_hydroelectric_power_station, 2011. március 29.

⁵¹⁶ Restoring the Battered and Broken Environment of Liberia One of the Keys to a New and Sustainable Future. UNEP Press release, Nairobi, 2004. február 13.

<http://www.unep.org/Documents/Multilingual/Default.asp?DocumentID=384&ArticleID=4411&l=en>,

2011. március 29.

⁵¹⁷ Liberian Engineer Presents Project for Hydro Dam Construction, But Faces Stone Wall. 2005. január 4.

<http://allafrica.com/stories/200501040504.html>, 2011. március 29.

⁵¹⁸ No Structural Damage Done to Hydro. 2008. február 25.

383 millió dollár. A kormány jelenleg a program privatizációján gondolkodik, mert a helyreállításhoz szükséges anyagi fedezetet nem képes megteremteni. Tárgyalásokat kezdtek a brazil Odebrechttel, amely az ArcelorMittal alvállalkozójaként már jelen van Libériában a Yekepa-Buchanan vasúti pálya rekonstrukciójánál.⁵¹⁹ Az erőmű újjáépítése a terve szerint még 2011-ben megkezdődik.⁵²⁰

Az ENSZ is bekapcsolódott a libériai vízenergia hasznosításának folyamatába, és az Ipari Fejlesztési Szervezete (UNIDO) Libéria szerte 12 mini erőművet fog felépíteni – ezzel segítve a vidéki lakosság energiaellátását.⁵²¹

A porondon megjelent Kína is. A kínai Sinohydro az egyetlen cég, amelynek komolyak szándékai a Saint Paul folyó menti 4 milliárd dolláros beruházás megvalósítását illetően. Ennek részét képezi a Mount Coffee erőműben egy 400 millió dolláros beruházás is. A libériai kormány a nyertes céggel 25-30 évre szóló szerződést fog kötni a beruházásról.⁵²²

5.2.2.2. A napenergia

Libériát – egyenlítői fekvéséből adódóan – függőleges napsugárzás éri délben egész évben és a napsütötte órák száma nagyon magas. Naponta 12 óra 7 perc és 12 óra 19 perc között alakul a napsütötte órák száma,⁵²³ amely napi 4-6 kWh/m² energiát jelent. Ennek ellenére a napenergia felhasználása *még kezdeti stádiumban* jár. Az eredeti tervek indiai mintára tervezték a vidéki városok áramellátását napenergia felhasználásával biztosítani. Úttörő szerepet játszott a Marylanders for Progress libériai nem-kormányzati szervezet, amely nem csak Maryland tartományban tartotta elképzelhetőnek iskolák, kórházak áramellátásának napenergiával való biztosítását, hanem Libéria valamennyi településén.⁵²⁴ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy minden közösségnek ki kell választania egy főt, akit kiképeznek a panelek működéséről, majd ő végzi el a szükséges munkákat és egyben felel az energiaellátásért. A terv azonban csak akkor válik megvalósíthatóvá, ha a kormány és nemzetközi szervezetek anyagi segítséget tudnak nyújtani, mert a létesítési költségeket a lakosság nem tudja magára vállalni.

A nemzetközi szervezetek is felismerték, hogy Libériának külső segítségre van szüksége a napenergia felhasználásához, és azóta látványos eredményeket is sikerült elérni ezen a területen. A legmarkánsabban az UNDP szerepvállalása figyelhető meg.⁵²⁵

<http://allafrica.com/stories/200802251559.html>, 2011. március 29.

⁵¹⁹ Private Players to Lease the Next Phase of Brazil-Africa Ties. 2010. november 8.

<http://www.howwemadeitinafrica.com/private-players-to-lead-the-next-phase-of-brazil-africa-ties/5357/>, 2011. március 29.

⁵²⁰ Liberia to begin construction on Mount Coffee Hydro Plant. 25 Degrees in Africa. Vol. 6., No. 1., 2011. február/március

http://www.25degrees.net/index.php?option=com_zine&view=article&id=1220:liberia-to-begin-construction-on-mount-coffee-hydro-plant&Itemid=81, 2011. március 29.

⁵²¹ UN to Build 12 Mini Hydro Power Plants. 2007. október 29.

<http://allafrica.com/stories/200710291336.html>, 2011. március 29.

⁵²² Liberia says Sinohydro Interested in Hydro Project. 2010. szeptember 29.

<http://af.reuters.com/article/topNews/idAFJOE68S0DF20100929>, 2011. március 29.

⁵²³ <http://www.gaisma.com/en/location/monrovia.html>, 2011. március 25.

⁵²⁴ Marylanders for Progress. Proposed Energy Plan for Maryland County, Liberia.

http://www.mfp-liberia.org/mfp_solar_proposal.pdf, 2011. március 25.

⁵²⁵ Bong tartományban az UNDP több mint 100 ezer dollár értékben újította fel a U-Lah-i általános iskolát, ahol az áramot napenergiából biztosítják. (UNDP, Government of Liberia Commissioned Solar Panel Project in U-Lah, Bong County. UNDP Communications Office Press Release.

Ez idáig hat tartományban összesen 22 helyszínen létesítettek napenergia paneleket, és további 60 hordozható panelt osztottak szét.⁵²⁶

5.2.2.3. A biomassza

Libéria lakossága az *energiaszükségletének 100 %-át képes lenne* biomassza forrásból fedezni. A biomassza erőforrások nagy mennyiségben és jelentős tartalékokkal állnak rendelkezésre Libériában. Bőségesen elegendők az ország éves 297 GWh áramfogyasztásának és 206 millió m³ olajfogyasztásának fedezésére.⁵²⁷

Ma még a hagyományos biomassza termékek, úgy, mint a tűzifa és a faszén számítanak az elsőszámú energiaforrásnak a háztartásoknál főzés és fűtés tekintetében. Ha helyi szinten biomasszát állítanak elő és használnak fel a fosszilis tüzelőanyagok helyett, az Libéria számára olyan szociális, gazdasági és környezeti előnyöket hordozna magában, mint az energiabiztonság megteremtése, a beruházási lehetőségek megnövekedése, munkahelyteremtés, vidékfejlesztés, üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkenése, hulladékhasznosítás és erózióellenőrzés. Ugyanakkor a nem megfelelő biomassza felhasználás környezetkárosodáshoz vezethet, és olyan jelenségek következhetnek be, mint a talajerózió vagy a biodiverzitás elvesztése.

A biomasszának több fajtája is ismeretes. A következőkben Libéria vonatkozásában bemutatom a biomassza felhasználásában rejlő lehetőségek széles tárházát fajták szerinti bontásban.

5.2.2.3.1. A mezőgazdasági termelés maradványai

Libéria hatalmas mezőgazdasági potenciállal rendelkezik, és egyben ez jelenti a libériai gazdaság gerincét: a mezőgazdaság a munkaképes lakosság 70%-ának ad munkát és a GDP 53%-át termeli ki (2006-os adat). A szektor a polgárháborút követően romokban hevert, és az elmúlt években kezdődött meg a reorganizációja. A művelhető földterület mintegy 3,7 millió ha, amely az összes földterület 38%-át jelenti. Ennek

<http://www.lr.undp.org/PR%20U%20Lan%20SP%20Commissioning%2023%20July%202007.pdf>, 2011. március 25.) Emellett a salalai klinikában is napelemek üzemelnek. (Lásd: UNDP Rescues Salala Clinic from Darkness. 2009. augusztus 6., <http://allafrica.com/stories/200908060939.html>, 2011. március 25.) Mindez része annak az 1,1 milliárd dolláros beruházás csomagnak, amelyben a tartomány stratégiai jelentőségénél fogva részesül. Grand Cape Mount tartományban több beruházás is történt ezen a területen. 2009 augusztusában a robertsports-i kormányzati kórház energiaellátását sikerült szoláris energiával megoldani. A 600 watt teljesítményű panel a nap 24 órájában biztosítja a nyolcvan férőhelyes kórházban az áramot. (Lásd: Government Hospital in Robertsports Benefits from Solar Energy. http://www.unliberia.org/press.asp?pr_detail=41, 2011. március 25., valamint UNDP Donates Solar Power Outfit to Cape Mount Hospital. 2009. augusztus 27., <http://www.liberianobserver.com/node/1037>, 2011. március 25.) A Junduban egyrészt a kis klinikában üzemelnek nappanelek. Itt az ellátásban részesülők 80%-a nő és gyermek. A 24 órás szolgáltatnak köszönhetően jelentős mértékben sikerült visszaszorítani az anyák szülést követő elhalálozási rátáját. Emellett a közösségi iskola áramellátását is napenergiából fedezik, ami a felnőttoktatás szempontjából jelentős. A napközben a földjeiken dolgozó gazdák esténként beülnek az iskolapadba és frásztudó emberekké válnak. A jelenlegi 50 tanuló közül 36 nő. (Lásd: Success Story – „Jundu, a community with Solar Energy with Women at Heart”. http://www.lr.undp.org/Jundu%20Success%20Story%20_2_.pdf, 2011. március 25.)

⁵²⁶ Economic Growth for Sustainable Community Development. 3. oldal

<http://monrovia.usembassy.gov/pdfs2/economicgrowth.pdf>, 2011. március 25.

⁵²⁷

http://nrelpubs.nrel.gov/Webtop/ws/nich/www/public/Record?rpp=25&upp=0&m=1&w=NATIVE%28%27TITLE_V+ph+words+%27%27Assessment+of+Biomass+Resources+in+Liberia%27%27%27%29&order=native%28%27pubyear%27FDescend%27%29, 2011. március 30.

jelenleg csak a 6%-át művelik. A megtermelt javak között megkülönböztethetünk fogyasztásra és eladásra termelt termékeket.

Libériában az éghajlati adottságok és földviszonyok nagyon kedvezőek a mezőgazdasági termelés számára. A bőséges vízellátásnak köszönhetően öntözésre lényegében nincs szükség. Az esős évszak áprilistól októberig tart, és ez idő alatt 1600 mm csapadék esik a belső területeken, míg a partvonalon 4600 mm.

A Mezőgazdasági Minisztérium a mezőgazdasági termelőrendszereket három csoportba osztja:⁵²⁸

1. *Nagy ültetvények* (800 és 40.000 ha között): Itt egész évben folyik a termelés. Ide a kaucsuk és olajpálma-ültetvények, és kisebb részben a kávé és kakaóültetvények tartoznak. E csoporton belül is megkülönböztethető a magánkézben lévő és az állami ültetvények. Ez utóbbiak termelése jóval kisebb.
2. *Hazai tulajdonú, közepes méretű kereskedelmi gazdaságok* (5 és 200 ha között): exportra és a helyi piacokra termelnek, de számuk elenyésző.
3. *Háztáji gazdaságok* (átlagos méretük 1,2 ha): a vidéki lakosság nagy hányada alkotja ezeket a termelőgazdaságokat. Hagyományos technológiákkal és a családtagok bevonásával dolgoznak, saját fogyasztásra főleg rizst és kasszavát termesztnek, eladásra pedig kaucsukot, kakaót és kávé.

A fogyasztásra szánt termények maradványai

Libéria számos alapvető terményt állít elő: ezek közé tartozik *a rizs, a kasszava, a gumós növények (édesburgonya, yamgyökér), a kukorica, különböző zöldségek, a földimogyoró és a hüvelyes növények*. Ezek betakarítása után sok olyan maradvány és melléktermék marad (indák, szalma, héjak és kagylók), amelyek a kinyerhető energia szempontjából fontosak. Ezek tényleges mennyiségére vonatkozóan nincs pontos adat. A termelési adatokat alapul véve azonban évente mintegy 125.000 tonna maradvány keletkezik. Ennek energiatartalma 2100 TJ, ami 188 GWh áramfogyasztással egyenértékű. E téren az élenjáró tartományok Nimba, Montserrado és Bong. (A fogyasztásra szánt termények maradványairól lásd a 14. számú ábrát.)

Szemben a világ más régióival, például Délkelet-Ázsiával, ahol az ipari méretű termelés a jellemző, Libériában *a családi fogyasztásra és a helyi piacokra történő termelés* a domináns. Ez a szétaprózottság megnöveli a begyűjtési és szállítási költségeket, és megnehezíti a maradványok felhasználását. Ezen kívül sok maradvány és melléktermék szezonális jelleggel keletkezik, és az év egy adott szakában egyszerre érhető el. Így megfelelő tárolási kapacitásokra is szükség lenne, hogy egy egész éven át hasznosítható legyen a maradvány.

Az eladásra szánt termények maradványai

Az eladásra termelt termények maradványait jelenleg a kis háztáji gazdaságok adják a kaucsuk és az olajpálma kivételével. Lehetőség kínálkozik a közepes méretű kereskedelmi gazdaságok bevonására is, amely valószínűleg a libériai gazdaság talpra állása után meg is fog történni. (Az eladásra szánt termények maradványairól lásd a 15. számú ábrát.)

E termények közé tartozik *a kaucsuk, a kakaó, a kávé, a kókuszdió, a cukornád, az olajpálma, az ananász, az útilapu és a banán*. A kaucsuk, a kakaó és a kávé termesztése jelentős mértékben hozzájárul a libériai gazdaság teljesítőképességéhez, ezek a termények a GDP 22%-át és az exportbevételek fő forrását is adták 2005-ben. Az eladásra szánt terményekből évente 3,9 millió tonna biomassa keletkezik, melynek

⁵²⁸ Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 3. oldal

63.000 TJ-nyi energiaértéke 5890 GWh elektromos áramnak felelne meg. A banán és az útilapu termesztésből keletkezik a legtöbb biomassa (67%), majd ezt követi az olajpálma (15%) és a kaucsuk (8%).⁵²⁹

Az 1920-as évektől Libériában a *kaucsuk* az első számú eladásra szánt termény. A természetes kaucsuktermelésben Libéria a harmadik afrikai ország Nigéria és Elefántcsontpart után évi 117.000 tonnával (2005).⁵³⁰ A kaucsuk jelenleg a teljes export 90%-át teszi ki.

Libériában mintegy 58.000 ha-on folyik nagyüzemi kaucsuktermesztés. A tevékenység sok fahulladékkal jár. A Mezőgazdasági Minisztérium szerint a faállomány még mindig újratermeli magát ezeket a területeken is, az UNEP szerint azonban a fák élettartamuk végéhez közelednek.⁵³¹ 25-30 év az a rotációs periódus, amikor a fákat ki kell vágni és újakat kell a helyükre ültetni. Ezzel hektáronként 81 tonna faanyag keletkezik. A fatörzseket feldolgozzák, míg a kisebb ágakat (amely a teljes biomassa 54%-át alkotja) ott hagyják. Ha csak a jelenlegi kaucsukfa-állomány 10%-át (mintegy 5800 ha) ültetik újra, akkor is 254.000 tonna fa hulladék keletkezne. Az ezzel egyenértékű energiatartalom 4600 TJ, amely 381GWh elektromos áram termelésével lenne egyenlő. Emellett kiegészítő biomassa forrást jelentenek a falevelek. A kaucsukfák lombhullatók, ami hektáronként 1,4 tonna levelet jelent évente. Bár a leveleket általában elégetik, ha azonban összegyűjtenék azokat, ez 69.000 tonna biomassa keletkezését jelentené. Bár a talajminőség és az erózió megelőzése miatt szükséges bizonyos mennyiségű levelet a földön hagyni, de abban az esetben, ha csak a fenti mennyiség harmadát gyűjtik össze, az is 31,5 GWh elektromos áramot generálna. A Mezőgazdasági Minisztérium tájékoztatása szerint a kisebb gazdaságoknál az ültetvények háromnegyede új ültetésű, ezért ott csak 20-25 év múlva várható biomassa keletkezése.

2009-ben a Buchanan Renewable Energies vállalat olyan erőmű építésébe kezdett, amely az öreg kaucsukfákból állít elő elektromos áramot.⁵³² A tervek szerint az erőmű 35 MW árat előállítására lesz képes, amelyet Monroviában a Liberian Electric Company a mostani ár feléért tudná a lakosok rendelkezésére bocsátani. A 150 millió dolláros beruházással 400 új munkahely is létesülne.

Külföldi vállalatok is megjelentek, amelyek a libériai faforgács felvásárlásában érdekeltek.⁵³³ 2010-ben a svéd Vattenfall – a Swedfund-dal együttműködésben – 67 millió dolláros szerződést írt alá a Buchanan Renewable Fuel-lel arról, hogy öt éven keresztül évente 1 millió tonna faforgácsot importál Libériából.⁵³⁴ Cserébe a svéd vállalat vállalja, hogy az öreg fák helyére újakat telepít és emellett két dízel generátort

⁵²⁹ Uo. 5. oldal

⁵³⁰ Uo. 6. oldal

⁵³¹ Ez utóbbi állítást támasztja alá az is, hogy jelenleg 615.000 fa élete végéhez közeledik és helyettük új fákat kellene ültetni.

Lásd: 615.000 Rubber Trees Stop Producing Latex. 2010. június 25.

<http://www.liberianobserver.com/node/7107>, 2011. március 30.

⁵³² Liberia Converting Old Rubber Trees to Electricity. 2009. szeptember 29.

<http://www.renewableenergyworld.com/rea/news/article/2009/09/liberia-converting-old-rubber-trees-to-electricity>, 2011. március 30.

⁵³³ Libériában évente 2-3 millió tonna faforgács keletkezik az extenzív erdészeti tevékenységnek köszönhetően.

⁵³⁴ Vattenfall invests in Liberian biomass project. 2010. április 6.

<http://www.powergenworldwide.com/index/display/articledisplay/1287796881/articles/powergenworldwide/renewables/biomass/2010/04/vattenfall-invests.html>, 2011. március 30.

bocsát Monrovia rendelkezésére, amellyel a főváros elektromos áramtartaléka a duplájára nőne.⁵³⁵

A Tengerentúli Kockázati Tőkebefektetési Vállalat (Overseas Private Investment Corporation – OPIC) 2011. március 10-én 90 millió dolláros kölcsönről döntött, amelyet a Buchanan Renewable Fuel vállalat a faforgács előállítás növelésére fog felhasználni. A tervek szerint 2017-ig meghúsosozzák a termelést, és azt Európába szállítják majd, ahol az erőművek bioüzemanyagaként hasznosítják.⁵³⁶ A projekt kedvezményezett városa Buchanan, ahol többek között felépítenek egy 65 férőhelyes árvaházat, az 1500 általános iskolást ellátják tankönyvekkel, elősegítik a nők foglalkoztatását, generátor segítségével megoldják a közvilágítást, helyreállítják a Buchanan-Monrovia vasúti pályát és öt buszmegállót létesítenek a buszközlekedés megszervezése mellett.

Másik nagyon fontos növény a *kakaófa*, melynek magvai alkotják a kakaó, kakaóvaj és a csokoládé alapanyagát. A kakaófáknak árnyékra van szükségük és nem alkalmasak monokulturális nagyüzemi termesztésre, ezért köztestermesztés valósítható meg más terményekkel a kisebb gazdaságoknál.

A kakaófák hat év elteltével hoznak termést és 20-25 évig produktívak. Közben rendszeresen metszeni kell őket. Az így megmaradt ágakat vagy a földön hagyják, vagy a háztartások felhasználják azokat. Ennek mennyisége 5340 tonna, amely 8 GWh-val egyenértékű. A FAO becslése szerint jelenleg 17.000 ha-on termesztnek kakaót. A 20-25 évenkénti újraültetésből is keletkezik biomassza, és mivel a fák többsége már több, mint 20 éves, ez a kérdés most válik aktuálissá. Ha csak 10%-ukat ültetik újra az elkövetkező években, az 15 GWh-t jelent.

Egykor Libéria kávénagyhatalom volt: a világ kávétermelése 1-5%-ának adott otthont. Ebből évente 10.000 t³-t exportáltak. A polgárháború azonban tönkretette ezt a szektor is, és az éves export alig éri el a 200-400 tonnát. Manapság inkább csak hazai fogyasztásra termelnek Robusta és Liberica kávéfajtákat, az előbbiből jut exportra.⁵³⁷ 2008. augusztus 26-án Libéria aláírta a Nemzetközi Kávéegyezményt, amely az International Coffee Organization égisze alatt megszületett megállapodás a nemzetközi kávékereskedeletről.⁵³⁸ Libériában évente 3200 tonna zöld kávé termesztenek. A kávétermesztés a középső és északi tartományokban jellemző, főleg Lofa tartományban, ahol a gazdálkodó családok 82%-ánál találkozunk kávétermesztéssel. A kávéfák 3-5 év elteltével hoznak termést, és 50-60 évig élnek. A farmerek évente egyszer visszametszik a fákat. Az így visszamaradt biomasszáról nem állnak rendelkezésre adatok, de a fák hosszú élettartama miatt jelentős biomassza forrással nem számolhatunk.

⁵³⁵ Power giant Vattelfall buys biomass from Africa. 2010. március 18.

<http://www.timbercommunity.com/content/power-giant-vattenfall-buys-biomass-africa>, 2011. március 30.

Vattelfall acquires share of Buchanan Renewable Fuel in Liberia. 2010. június 17.

<http://www.scandoil.com/moxie-bm2/news/vattenfall-acquires-share-of-buchanan-renewables-f.shtml>,

2011. március 30.

⁵³⁶ OPIC Board Approves \$90 million to Expand Biomass Project in Liberia. 2011. március 10.

<http://www.opic.gov/news/press-releases/2009/pr031011c>, 2011. március 30.

⁵³⁷ Some observations on the current status of coffee production in Liberia: a brief visit report. IACO Travel report No. 3. 2009. március, 2. oldal

<http://www.iaco-oia.org/pdf/report-Liberia-Feb-09.pdf>, 2011. március 30.

⁵³⁸ <http://www.ico.org/news/dn29-08e.pdf>, 2011. március 31.

A *banán* és az *útilapu* Libéria fő terményeit alkotják, melyeket fogyasztásra és eladásra egyaránt termesztnek. Mivel a fák egész évben hoznak termést, az élelmiszerbiztonság szempontjából nagyon fontos termények. Családi fogyasztásra és helyi piaci eladásra valamennyi megyében folyik termesztésük a kis gazdaságokban. Az átlagos élettartamuk 1-1,5 év, ha azonban rendszeresen gondozzák őket, akkor élettartamuk korlátlan is lehet, mert folyamatosan hoznak új hajtásokat. Libériában évente 110.000 tonna banánt és 42.000 tonna útilaput termesztnek. A termesztés 29.000 ha-on folyik; ezzel évente mintegy 2,6 millió tonna biomassa keletkezik. Ez 3,8 GWh-val egyenértékű. A keletkezett biomassa igen széles körben felhasználható: textíliák vagy papír készítésére, állatok etetésére, szerszámkészítésre vagy csomagolásra. A megmaradt magok héját szintén fel lehet használni, és az abból nyerhető árammennyiség is igen jelentős: 48 GWh.⁵³⁹

Olajpálma termesztés Libéria-szerre folyik, de olajpálmafák csak a tengerparti területeken fordulnak elő igazán jelentős számban. Az olajpálma felhasználható főzőolajnak, állati eledelnek, valamint kozmetikumok, mosószer és gyógyszerészeti alapanyagként. Emellett használható biodízel előállításához és közvetlenül alacsony fordulatszámú gázgenerátorokhoz. A FAO becslése szerint 2007-ben 35.000 tonna pálmaolajat állítottak elő Libériában. A fákat kis és közepes gazdaságokban ültetik és gondozzák, főként Cape Mount tartományban (az összes termeléssel foglalkozó család 49%-ánál), Gbarpolu és Nimba tartományokban (a családok 19-19%-ánál), Sinoe és Bomi tartományokban (a családok 17-17%-ánál). A vállalatok között találhatjuk a Liberia Produce & Marketing Corporation-t (LPMC), a Liberia Palm and Produce Corporation-t (LPPC), a Butuo Oil Palm Corporation-t (BOPC) és a Decoris Oil Palm Corporation-t (DOPC). A polgárháború alatt a feldolgozóüzemeket lerombolták, az állami tulajdonú ültetvényeket elhanyagolták. Ezek egy részét a helyi lakosság ezt követően saját használatba vette. Az elmúlt húsz évben nem törődtek a mintegy 30.000 ha-on fekvő faállomány állapotával, és azok élettartama lassan a végéhez ér. Ezért a libériai kormány célja, hogy 10 millió palántát ültet az elkövetkező években.⁵⁴⁰

2005-ben Libéria 183.000 tonna gyümölcsöt termelt, melynél a megmaradt szerves anyagok 104.000 tonnát tesznek ki – ennek energiaértéke 1680 TJ. A pálmalevélből 247.000 tonna termelődik évente, amely 1980 TJ-lal egyenértékű. Ez összességében 528 GWh-nak felel meg. A hektáronkénti átlagos biomassa hozam 80 tonna körül alakul, és ha csak a faállomány 10%-át ültetik újra, az is már 360 GWh-nyi áramellátást jelent.

Az USAID a Libériai Kisvállalkozói Olajpálma Telepítési Program (Liberia Smallholder Oil Palm Revitalization Program – LSOPRP) keretében 2008 és 2010 között a szektor bevételeinek növelése, munkahelyteremtés és az élelmiszerbiztonság javításának céljával több száz gazdát képzett ki, mintegy 63.000 pálmamagot ültetett, 22 kisebb feldolgozóüzemet létesített és a munkahelyek száma 62%-kal nőtt.⁵⁴¹ A program eredményeként a szektor fellendülőben van, bevételei 682%-kal, a magánberuházások pedig 230%-kal nőttek. Időközben a külföldi érdeklődők is megjelentek a piacon, és Libéria több szerződést is kötött az utóbbi években.

A *cukornád-termesztésnek* nagyon kedvez a libériai éghajlat. Becslések szerint 2005-ben 255.000 tonnát termesztettek. A cukornádtermesztés főleg a part menti déli és

⁵³⁹ Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 9. oldal

⁵⁴⁰ GOL to Plant 10m Oil Palm Trees. 2010. január 25.

⁵⁴¹ <http://www.liberianobserver.com/node/4195>, 2011. március 31.

⁵⁴¹ <http://liberia.usaid.gov/node/99>, 2011. március 31.

középső tartományok (Maryland, Nimba, Grand Kru és Grand Bassa) kisebb gazdaságaiban folyik. Becslések szerint az évi 76.000 tonna maradvány 1300TJ energiát biztosít, amely 114 GWh-val egyenértékű.⁵⁴²

Kókuszdiót szintén a part menti kisebb gazdaságokban termesztnek. Az egyetlen nagy ültetvény a Liberia Palm and Produce Corporation (LPPC) tulajdonában áll, és Greenville-ben, Sinoe tartományban található. A 8000 ha nagyságú ültetvény az 1980-as években működött, jelenleg rehabilitálják. Becslések szerint összesen 81.000 ha-on folyik kókuszdió termesztés Libériában, és ez évente 81.000 tonnányi termést jelent. A maradványok energiaértéke 125 TJ (12GWh).⁵⁴³

Ananászt mindenhol termesztnek, de Bomi és Grand Bassa tartományokban jelentősebb mértékben: a háztartások 29%-a termeszti a növényt. Az utóbbi években évente 7000 tonnát termesztettek a trópusi növényből az 1200 ha-nyi ültetvényeken.⁵⁴⁴ A növények élettartama 3-5 év, ezt követően újra kell őket ültetni. Az évente keletkezett 19.200 tonna biomassa 265 TJ energiát biztosít.

Állati trágya

Az állattenyésztés sohasem volt domináns Libériában, a tradicionális gazdaságoknál azonban jelen van. Ugyanakkor az állattenyésztés a mezőgazdasági GDP-nek mindössze 14%-át teszi ki, ami igen kevés ahhoz képest, hogy a legelők összterülete 2 millió ha. A baromfitenyésztés a legelterjedtebb: a háztartások 47%-ánál van jelen. A gazdálkodó családok 8%-a tenyészt kacsát, 5%-a disznót és kecskét.⁵⁴⁵ Az állattenyésztésből visszamaradt anyagokat trágyaként, építőanyagként és energiaforrásként hasznosítják. Emellett lehetőség van üzemanyagként történő hasznosításra is egyrészt közvetlenül, másrészt pedig közvetve biogáz előállításához. Az éves biogáz mennyisége elérheti a 36 millió m³-t is, ami 219 GWh energiával egyenértékű.

5.2.2.3.2. Erdészeti maradványok

Az erdészeti maradványok a fakitermelés- és feldolgozás után visszamaradt faanyagot jelentik. A becslések szerint évente több mint 15.000 GWh áramellátás biztosítható a visszamaradt faanyagból. A jelenlegi fakitermelési szerződések mintegy 1 millió ha vonatkozásában állnak fenn. A Mano Properties & Investment, Inc. vállalat szerint az átlagos fatermés hektáronként 21 m³.⁵⁴⁶ (Az erdészeti maradványokról lásd a 16. számú ábrát.)

5.2.2.3.3. Az ipari termelés maradványai

A lakosság és az ipari tevékenységek városi koncentráltága nagyfokú szemétermeléssel jár. Ezt a városi szilárd hulladéknak nevezett szemetet (municipal solid waste) a háztartások, valamint a kereskedelmi és ipari szektor termelik ki. Formáját tekintve igen változatos: műanyagot, papírt, textíliát, üveget, fémet, fát, ételt egyaránt tartalmaz. Ez egyben olyan erőforrás is, amelyet áramként, fűtésekként vagy

⁵⁴² Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 10. oldal

⁵⁴³ Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 11. oldal

⁵⁴⁴

http://www.foodmarketexchange.com/datacenter/product/fruit/pineapple/detail/dc_pi_ft_pineapple030303.htm, 2011. március 31.

⁵⁴⁵ Rhissa, Zakary: Livestock Subsector. Liberia, 2007.

<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/ai563e/ai563e03.pdf>, 2011. április 1.

⁵⁴⁶ <http://us-africa.tripod.com/mrbc/logging.html>, 2011. április 1.

üzemanyagként egyaránt alkalmazható. Ha a hulladékot energiaként felhasználják, ez nemcsak a hulladék mennyiségét csökkenti 90%-kal, hanem a tárolás feleslegessé válása miatt a terület 90%-a megürül.⁵⁴⁷ Libériában évente 270.000 tonna városi szilárd hulladék keletkezik. A lebomló anyagok (papír, fa, textília, zöldség) ennek 64%-át teszik ki, 172.000 tonna össz tömeggel.⁵⁴⁸

5.2.2.3.4. További potenciális biomassza erőforrások

A kedvező agro-klimatikus viszonyoknak köszönhetően lehetőség rejlik a biomassza erőforrások további kiaknázására, ami elsősorban további facsemeték ültetésére vonatkozik. Főként az olajpálma és a kókuszdió-termesztés extenziójának van realitása, ugyanis a talaj sokkal megfelelőbb ezeknek a növényeknek, mint a cserjeféléknek.⁵⁴⁹ Ezt már Libériában is felismerték, és a Libériai Történelmi, Oktatási és Fejlesztési Vállalat (Liberia History, Education and Development, Inc. – LIHEDE) megkezdte a részletek kidolgozását.⁵⁵⁰

E növények a bioüzemanyag előállítás szempontjából különös jelentőséggel bírnak. Az olajpálmából hektáronként 6000 l bioüzemanyag nyerhető, a cukornádból pedig hektáronként 5000-6500 l etanol. Ha a művelhető területek 10%-át vonják be olajpálma és kókuszdió termesztésre, az évente 2,5 millió m³ bioüzemanyag termelését jelentené. A cukornád vonatkozásában ez a szám 1,5 millió m³. Ez bőségesen elegendő lenne az ország éves közlekedési költségeinek fedezésére, ami kicsivel 2 millió m³ felett van.⁵⁵¹ Az olajpálma és a kókuszdió mellett számításba kell venni a háztartások fáradt olaját és az állati zsírt is, melyekből szintén nyerhető bioüzemanyag. Mindezt már Libériában is felismerték, és a LIHEDE megkezdte a részletek kidolgozását.⁵⁵²

2006-ban a piacon megjelent az amerikai International Bio Fuels Corp, amely 2006 szeptemberében bejelentette, hogy egy biodízel erőművet és egy olajpálma feldolgozó üzemet kíván létesíteni. A 65 millió dolláros beruházás a számítások szerint hamar megtérül majd, ugyanis évi 50 millió dolláros bevételt prognosztizálnak. A tárgyalások még folynak a libériai kormánnyal, de meggyőző lehet, hogy több tízezer új munkahelyet lehet számolni a beruházás megvalósulása esetén.⁵⁵³

Az utóbbi időben egy másik növény is a figyelem középpontjába került: a *Jatropha Curcas*. Ezt a trópusi évelő cserjét már használják házak kerítéseként, valamint a talajerózió megelőzéseként. Emellett a magjaiból nyerhető olajat (amely a termés egyharmada, és belőle 37,7 MJ energia nyerhető kg-onként)⁵⁵⁴ gyógyszergyártáshoz és szappankészítéshez használják, a mag külső részét pedig trágyaként és állati eledelként. A kinyerhető olaj minden bizonnyal használható bioüzemanyag előállításához vagy olajfinomítónál az olaj közvetlen helyettesítésére. A növényt kapcsolatban az jelentheti a problémát, hogy vadon nő és még nem került sor a 'háziasítására'. Az ültetésére, gondozására és termésével kapcsolatban nincs dokumentált adat. Ezért egyenlőre inkább köztestermesztésként érdemes vele számolni, melyet a háztartások használnak fel, és kiegészítő bevételi forrást képezhet.

⁵⁴⁷ Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 19. oldal

⁵⁴⁸ Uo. 21. oldal

⁵⁴⁹ Uo. 22. oldal

⁵⁵⁰ http://www.lihede.org/document/projects/Ethanol_Proposalwp.pdf, 2011. április 3.

⁵⁵¹ Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 23. oldal

⁵⁵² http://www.lihede.org/document/projects/Ethanol_Proposalwp.pdf, 2011. április 3.

⁵⁵³ US firm starts biofuels venture in Liberia, brings 'tens of thousands' of jobs. 2006. szeptember 22.

<http://news.mongabay.com/bioenergy/2006/09/us-firm-starts-biofuels-venture-in.html>, 2011. április 3.

⁵⁵⁴ The Water Footprint of bioenergy from *Jatropha curcas* L. (lásd a www.scribd.com oldalon).

5.2.2.3.5. A biomassza erőforrás-fejlesztés szociális, gazdasági és környezeti hatásai Libériában

Libériában számos kedvező szociogazdasági hatással lehet számolni a biomassza kiterjedt felhasználását illetően, és az ország biomassza potenciálja dominóhatásként is érvényesülhet: fellendíti a mezőgazdasági fejlődést, technológiai haladás következik be, új munkahelyek jönnek létre és végeredményképp javul az életminőség. Ezen kívül mivel a biomassza erőforrások átalakíthatók folyékony és gáz halmazállapotú üzemanyaggá vagy elektromos árammá, ez a libériai lakosság modern energiaformákhoz való hozzáférését is elősegíti. Emellett csökken az ország külföldi energiától való függősége és a készletek esetleges kimerülésétől való sérülékenysége. A biomassza begyűjtésének és feldolgozásának folyamata közvetlenül is hat a vidék fejlődésére és a szegénység csökkentésére. Emellett a családok és közösségek számára új bevételi forrást jelenthet és új munkahelyeket teremthet.

A sok pozitív hatás mellett azonban negatívok is adódhatnak. A vállalatok gyakran hamis ígéretekkel tesznek a helyi közösségeknek a munkát illetően. Emellett a kisebb gazdaságok a munkahelyteremtés terén sokkal hatékonyabbak lehetnek, mint a nagy ültetvények, amelyeken ráadásul a munkafeltételek is sokkal rosszabbak.

5.3. Következtetések

Napjaink globalizálódó világában az államok képtelenek függetleníteni magukat a külső hatásoktól. Ez a megállapítás különösen igaz a környezet vonatkozásában, amely fokozottan ki van téve a hatások kumulációjának. A demokratikus változásokat megelőző időben Libériában még hatóság sem létezett a környezeti előírások betartatására (mint amilyen most az Environmental Protection Agency), és a jogterületet sem szabályozták. Ennek ellenére a nemzetközi üzleti tranzakciók jogának ez esetben is érvényben kellett volna lennie. *Míg a vállalatoknak köszönhetően a libériai gazdaság növekedett, a multinacionális vállalatok negatívan hatottak a környezetre.* Miközben a LAMCO a vasércet mosta, a St. John folyót közvetlenül szennyezte. Ezzel arra kényszerítette a lakosságot, hogy a területről elvándoroljon, ugyanis míg korábban az ivóvizet a folyó biztosítani tudta számukra, a szennyezés miatt ez megszűnt. A National Iranian Oil Company (NIOC) egy másik tipikus példája annak, hogy a globalizáció hogyan hat (negatívan) a környezetre. A Mano folyó környékén, ahol a NIOC működött, földcsuszamlás is előfordult, amely tömegszerencsétlenséget okozott. Ezt minden bizonnyal az a hatalmas mennyiségű összeállt ürülék okozta, amely a vállalat tevékenységének következtében gyűlt össze. Ezt megelőzősen sohasem volt földcsuszamlás Libériában.

Libéria szociális, gazdasági, politikai helyzete és a természeti erőforrások állapota alapján arra lehet következtetni, hogy *az országban nem létezik környezeti biztonság.* Jelenleg nagy a szegénység, sokan éheznek, a munkanélküliek száma milliós nagyságú és állandósult az etnikai csoportok közötti feszültség. A helyzetet tovább súlyosbítja a polgárháború alatt súlyosan károsodott infrastruktúra, valamint az, hogy a lakosság minden reményét és illúzióját elveszítette. A természeti erőforrások kezelése terén Libériának olyan problémákkal kell szembenéznie, mint az esőerdők eltűnése, a talajerózió, a biodiverzitás csökkenése és a part menti vizek szennyezése. Bár Libéria aláírta a Biológiai Sokféleségről szóló nemzetközi egyezményt és a Cartagene

Protokollhoz is csatlakozott, biobiztonsági vagy biotechnológiai politikája jelenleg sincsen.⁵⁵⁵ Az elérendő cél az volna, hogy a modern biotechnológiát biztonságos módon fejlesszék tovább és alkalmazzák, hozzájárulva ezzel a gazdasági növekedéshez, az emberek egészségének megővéséhez, illetve Libéria biológiai erőforrásainak hatékony megőrzéséhez és ésszerű felhasználásához.

Ilyen nehéz helyzetben nemcsak elképzelések kellene a tudatos környezetpolitika kialakításához, hanem a megvalósításukhoz szükséges erőforrásokat is elő kellene teremteni. A problémának csak a legmagasabb, kormányzati szinten történő kezelése hozhat eredményeket. Első lépésként a környezetbiztonság kérdéskörét integrálni kellene a nemzeti fejlesztési stratégiába, és ennek keretében az alábbi öt kérdésre kell adekvát választ adni:⁵⁵⁶

1. Vidékfejlesztés és a lakosság élelemhez való hozzájutásának segítése.
2. Olyan erdészeti koncessziórendszer felállítása, amely tekintettel van az ökoszisztéma integritására és haszonélvezője a libériai állam és a lakosság.
3. Az ásványkincseket a fenntarthatóság szem előtt tartásával kellene kiaknázni.
4. A tulajdonjogi szabályokat korrigálni kellene és egy stabil földbirtoklási politikát kell megalkotni.
5. A bevételek egyenlőtlen elosztásán elsősorban munkahelyteremtéssel javítani kell, figyelembe véve a természeti erőforrások megfelelő és fenntartható kiaknázását.

Sirleaf kormánya *prioritásként kezeli* a környezetvédelmet. Az utóbbi években elfogadott és a fejezetben bemutatott stratégiák, politikák, akciótervek és fehér könyvek mind azt jelzik, hogy Libéria megindult egy jó úton afelé, hogy környezettudatos politikával ne pazarolja el természeti kincseit és azokat lakosság érdekében, a jövő generációinak érdekeit figyelembe véve használja fel. Ennek elérésében nagy támogatást adhat a nemzetközi segítségnyújtás, amely jelenleg azonban még eléggé limitáltan jelentkezik. Az Európai Unió az erdészeti szektorban jelent meg, a Világbank a biodiverzitás megőrzése terén nyújt segítséget, az UNDP pedig a megújuló energiaforrások felhasználását próbálja előtérbe helyezni.⁵⁵⁷ Libéria természeti adottságai és a külföldi segítségnyújtás megfelelő alapot jelenthet a továbblépésre.

⁵⁵⁵ http://www.aatf-africa.org/userfiles/Status-Regulations-GM-Crops_Africa.pdf, 2011. április 4.

⁵⁵⁶ Ejigu, Mersije: Post Conflict Liberia: Environmental Security as a Strategy for Sustainable Peace and Development. FESS Working Paper No. 3. 2006. 11. oldal

http://www.fess-global.org/WorkingPapers/post_conflict_liberia.pdf, 2011. március 17.

⁵⁵⁷ Draft Liberia Environment and Climate Analysis. School of Economics and Commercial Law, Göteborg University, 2008. február, 7. oldal

<http://www.sida.se/Global/Countries%20and%20regions/Africa/Liberia/Environmental%20policy%20brief%20Liberia.pdf>, 2011. március 17.

6. A LIBÉRIAI BIZTONSÁG TÁRSADALMI ASPEKTUSAI

Libéria társadalmát egy sajátos – bár Afrikában jellemző – kettősség jellemzi. Erősen jelen vannak az élet minden területét szabályozó tradicionális, ősi szokások, ugyanakkor a jogrendszer is rögzíti az együttélés kereteit. Az évszázados múltjukból kifolyólag az ősi szokásokkal a jövőben is számolni kell. Nem ritka a boszorkányüldözés, és az önbíráskodás különböző formái is nagyon elterjedtek. Emellett a közösségi összetartozás integráns részét alkotják a beavatási szokások, amelyek során például testrészeket csonkolnak meg – figyelmen kívül hagyva ezzel többek között az emberi méltósághoz való jogot. Amint ez a példa is mutatja, ezek a szokások igen gyakran összeütközésbe kerülnek a jogrendszer alkotta normákkal, és mivel *a két rendszer egymás mellérendeltjeként létezik*, ezért nincs közöttük hierarchia és nehéz döntési helyzetek alakulnak ki.

Az Európai hagyományokból kiindulva *a társadalmi biztonság kérdéskörét a jogi normák oldaláról* fogom megközelíteni ebben a részben, ezért ennek megfelelően a jelen fejezet gerincét az alapjogok rendszere alkotja.⁵⁵⁸ Hiszen az emberek biztonságának garantálása elsődlegesen az állam feladata lenne, és az állam által deklarált jogok kikényszerítése jelenthet megfelelő biztosítékot az egyének biztonságának garantálásához. E jogok között keletkezési történetüket alapul véve megkülönböztetünk ún. *első, második majd harmadik generációs jogokat*. A következőkben azonban nem térek ki valamennyi jog érvényesülésének részleteire, hanem csak a sajátos libériai társadalmi viszonyok szempontjából releváns jogokat és a körük kiépült intézményrendszert fogom bemutatni.

6.1. Az első generációs jogok érvényesülésének problematikája Libériában

6.1.1. Az élethez való jog

Az élethez való jog az alapjogok sine qua nonja, minden más jogot megelőző abszolút jellegű és korlátozhatatlan jog, ezért bemutatása nélkülözhetetlen.

Az élet kezdetét jogi értelemben köthetjük a születéshez és a fogantatáshoz is. A születés tényét a születési anyakönyvi kivonat rögzíti, amellyel kapcsolatos problémákat a gazdasági biztonságról szóló részben már bemutattam.

Amennyiben az élet kezdetét a fogantatáshoz kötjük, akkor az abortusszal kapcsolatos nemzeti szabályozást is szükséges röviden bemutatni. Ez 1976-ra nyúlik vissza, amikor a Büntető törvénykönyv 163. §-a az alábbi esetekben engedélyezte a terhesség-megszakítást⁵⁵⁹:

- ha az anya fizikai vagy mentális egészsége nagy veszélynek van kitéve a terhesség folytatása esetén,
- ha a gyermek súlyos fizikai vagy szellemi fogyatékossgal születne meg, vagy

⁵⁵⁸ Az alapjogok rendszerezéséhez alapul szolgált Sári János: Alapjogok, Alkotmánytan I. c. könyve. (Osiris kiadó, Budapest, 2001.)

⁵⁵⁹ www.un.org/esa/population/publications/abortion/doc/liberia.doc, 2011. április 5.

- ha a terhesség bűncselekmény következménye.

Az okok fennállását két orvosnak írásban rögzítenie kell. Ezt a dokumentumot az abortuszt végrehajtó kórházba vagy ha nem kórházban hajtják végre, az Egészségügyi Minisztériumba kell eljuttatni. Ha a terhesség bűncselekmény következménye, akkor a tartományi ügyésznek vagy a rendőrségnek is továbbítani kell a dokumentumot.

Libériában bár társadalmilag elítélendő, mégis igen magas az illegális terhesség-megszakítások száma. A 34 év alatti nők közül minden tizediknek már volt abortusza.⁵⁶⁰ Mindenközben az anyai halandósági ráta is emelkedett: míg 1999-ben minden 100.000 szülés esetén 578 nő halt meg, addig 2007-ben már 994. Ennek okai között szerepel, hogy mindössze 400 bába van Libériában (holott legalább ennek négyszeresére lenne szükség), valamint a tradicionális otthoni szülés esetén fellépő komplikációk esetében nehézkes a kórházba jutás. A helyzetet tovább súlyosbítja az is, hogy gyakran túl nagyok a születendő gyermekek a természetes szüléshez, és császármetszést csak kevés kórházban vállalnak.⁵⁶¹

Közhelynek tűnhet, mégis ki kell mondani, hogy (jogi értelemben is) az élet a halállal ér véget. Bár 2005. szeptember 16-án Libéria csatlakozott a halálbüntetés eltörlését célzó PPJNE Második Kiegészítő Jegyzőkönyvéhez, a Büntető törvénykönyv mégis lehetővé teszi halálbüntetés kiszabását, és a bírák gyakran élnek is ezzel a lehetőséggel.⁵⁶² A 2008 júliusában elfogadott új Btk. ezt megerősítve – és egyben Libéria nemzetközi jogi kötelezettségeit megszegve – szintén tartalmazza a halálbüntetés kiszabásának lehetőségét (akasztásos formában) fegyveres rablás, terrorizmus vagy repülőgép-eltérítés bűncselekmények elítéltejei esetében.⁵⁶³

Az élethez való joghoz szorosan kapcsolódik az **emberi méltósághoz való jog**, amelyet azonban Libéria alkotmánya külön nem deklarál. A nemzetközi dokumentumok közül többek között az emberi jogok afrikai chartájának 4. cikke rögzíti mindkét jogot, s mivel Libéria is a charta részes állama, így az abban foglaltak vonatkoznak rá is. Az emberi méltósághoz való joggal szorosan összefügg a kínzás és az embertelen, kegyetlen, megalázó bánásmód tilalma, amely jog megszegésével több esetben is találkozhattunk Libéria újkori történelmében. A polgárháborúk alatt dokumentált esetek vannak a polgári lakosság megkínzásáról és emberi mivoltának sok esetben történő megfosztásáról. Sajnos azonban azt követően is különösen büntetés-végrehajtási intézményekben előfordulnak kínzások. Ez ellen a libériai törvényhozás is lépéseket tervez, és már 2010-ben elkészítették a kínzás elleni törvénytervezetet is, bár azt még nem fogadta el a parlament.⁵⁶⁴

⁵⁶⁰ 'Bleeding Plenty': In Liberia, Unsafe Abortion Increase Maternal Mortality Rate. 2011. február 9. <http://www.newnarratives.org/%E2%80%98bleeding-plenty%E2%80%99-in-liberia-unsafe-abortion-increase-maternal-mortality-rate/>, 2011. április 5.

⁵⁶¹ Giving birth is dangerous business in Liberia. 2009. január 12. <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hCzwFi082Z60gZ1xNpCA7KF3YLow>, 2011. április 5.

⁵⁶² Report on the Human Rights in Liberia. UNMIL Human Rights and Protection Section, 2007. november – 2008. június http://unmil.org/documents/humanrights_nov_2007_June_2008.pdf, 2009. szeptember 11.

⁵⁶³ Liberia death penalty violates international law, says UN human rights body. 2008. augusztus 26. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=27817&Cr=death&Cr1=penalty>, 2011. április 5.

Valamint lásd az 'új Btk':

http://unclef.com/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/LBR_national_legislation.pdf, 2011. április 5.

⁵⁶⁴ Anti-Torture Law Proposed. 2010. június 25.

6.1.2. A szabadságjogokról

A következőkben az alapvető, és főként politikai szabadságjogok társadalmi aspektusait taglalom, azokat, amelyet a lakosság mindennapjaira hatással vannak.

A szabadságjogok érvényesüléséhez egyfajta keretül szolgál a **mozgásszabadság**, amelyet az alkotmány 13. cikke rögzíti. Ennek értelmében minden libériai állampolgár szabadon mozoghat Libéria területén belül, bárhol letelepedhet, és az országból bármikor kiléphet, illetve oda visszatérhet. Ez a jog is súlyosan sérült a polgárháború alatt. Elég csak arra gondolni, hogy az országban szövevényes rendszert alkottak az ellenőrzőpontok, és az áthaladás csak bizonyos feltételek esetén (legyen az engedély megléte vagy egyes szolgáltatások nyújtása) volt megengedett. Napjainkban a mozgásszabadság érvényesülése általában nem ütközik akadályokba, azonban problémákat vet fel például az, hogy a 2008-as népszámlálást alapul véve a 2011. évi választásokon elnyerhető törvényhozási helyek számát és ennek megfelelően a szavazók tartományok közötti szabad mozgását korlátozni szeretnék.⁵⁶⁵

A mozgásszabadság kapcsán röviden ki kell térni a *menekültkérdésre*, hiszen ennek rendezése a humán biztonság megteremtéséhez elengedhetetlen. Ennek kapcsán nem csak a Libériába menekült külföldiek helyzetét kell taglalni, hanem sokkal inkább a külföldre menekült libériaiakét is, s ez utóbbi talán sokkal jelentősebb probléma, mivel a polgárháború alatt százezrek hagyták el hazájukat.

Mivel Libéria nem nevezhető egy olyan paradicsomnak, ahová tömegével érkeznenek a világ minden tájáról, *a menekültek száma is alacsony*: hivatalos adatok szerint 10.000 körül alakulhat a menekültpopuláció létszáma Libériában.⁵⁶⁶ Mellettük összesen 50.000 bevándorlót tartanak számon, akik a lakosság 1,5%-át teszik ki.⁵⁶⁷ A határellenőrzés rendszere még nem rendelkezik a legmodernebb eszközökkel, és 2010-ben a Bevándorlási és Honosítási Hivatal (Bureau of Immigration and Naturalization) egy ötéves tervet indított az illegális határátlépések, az emberkereskedelem és a határon átnyúló szervezett bűnözés visszaszorítására.⁵⁶⁸ Összességében azonban megállapítható, hogy mivel a bevándorolt csoportok nem jelentenek veszélyforrást az államra és az állampolgárookra, a továbbiakban a velük való foglalkozástól eltekintek.

A hivatalos adatok szerint *850.000-en menekültek el Libériából* a polgárháborúk következtében. A menekültek többsége a környező országokban keresett menedéket, és azóta is csak lassan térnek vissza szülőföldjükre. 2006-os adatok szerint 51.000 menekült élt Sierra Leonében, 34.000 Elefántcsontparton, 39.000 Ghánában és 59.000 Guineában.⁵⁶⁹ A 2005-ben felállt új kormány az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával (UNHCR) együttműködésben megkezdte az önkéntes visszatelepítéseket azon tartományokba, amelyeket a National Security Assessment Committee for Resettlement biztonságosnak nyilvánított. Az első fél évben az UNHCR 28.000 önkéntes

<http://allafrica.com/stories/201006250456.html>, 2011. április 6.

⁵⁶⁵ Using 2008 Census to Apportion Legislative Seats May Cause Chaos. 2010. július 20.

<http://allafrica.com/stories/201007200822.html>, 2011. április 6.

⁵⁶⁶ <http://www.tradingeconomics.com/liberia/refugee-population-by-country-or-territory-of-asylum-wb-data.html>, 2011. április 7.

⁵⁶⁷ <http://www.nationmaster.com/country/li-liberia/imm-immigration>, 2011. április 7.

⁵⁶⁸ Bureau of Immigration and Naturalization Launches Five-Year Strategic Plan. 2010. szeptember 28.

<http://allafrica.com/stories/201009290750.html>, 2011. április 7.

⁵⁶⁹ Liberian Community Profile. 3. oldal

<http://www.immi.gov.au/living-in-australia/delivering-assistance/government-programs/settlement-planning/pdf/community-profile-liberia.pdf>, 2010. november 24.

visszatelepülőknek segített, akik többsége Sierra Leonéból, Ghánából, Guineából és Nigériából érkezett. Emellett mintegy 100.000-en különösebb segítség nélkül települtek vissza Libériába, és 190.000-en visszatérhettek korábban elhagyni kényszerült otthonaikba.⁵⁷⁰

Nagyobb libériai közösségek világszerte léteznek, de a legnagyobb az Egyesült Államokban található. Míg az 1990-es amerikai népszámlálás alkalmával 8797-en vallották azt, hogy legalább egy libériai felmenővel rendelkeznek, addig 2000-ben már több mint 25.000-en.⁵⁷¹ Ezt követően csak 2003 és 2005 között az Egyesült Államok Menekült Programja (US Refugee Program – USRP) keretében több mint 8000 menekültet telepítettek be az Egyesült Államokba.⁵⁷² Többségük státusza azonban bizonytalan, és a Deferred Enforcement Departure speciális státusz 2011. szeptember 30-ig történő meghosszabbítása 3600 libériainak csak prolongálta az ország elhagyását.⁵⁷³ A jelen szabályok szerint ezt követően vissza kell térniük Libériába, mivel azonban gyermekeik az Egyesült Államokban maradhatnak, családok szakadhatnak végérvényesen ketté.

A gondolat, lelkiismereti és vallásszabadságot Libéria alkotmányának 14. cikke is deklarálja. A jogok gyakorlásában senkit sem lehet korlátozni, kivéve a törvény által előírt esetekben, ha azt közbiztonsági okok, a közrend védelme, egészségügyi megfontolások vagy mások erkölce vagy alapvető jogainak védelme indokolja. Hivatal betöltésénél vagy más polgári jog gyakorlásánál nem lehet a vallással kapcsolatban külön követelményt támasztani. Végül az alkotmány leszögezi, hogy az állam és az egyház elválasztásának elvét tiszteletben tartva Libériában nincs államvallás.

A legelterjedtebb vallási irányzat (a kereszténység nem vallás szerintem) Libériában is a *kereszténység*. A lakosság 40%-a vallja magát kereszténynek (bár egy részük emellett egyben törzsi vallások híve is). A kereszténység nagyon erős, vasárnaponként a templomok zsúfolásig megtelnek. A törzsi hagyományok folytán a kultúra és a vallás törzsenként tagozódva egységet képez Libériában. A lakosság 40%-a követi valamely törzsi vallást és éli életét törzsének kialakult szokás- és hagyományrendszerében. A libériaiak 20%-a pedig (többségében a mandingo és a via népcsoportok tagjai közül) az iszlám vallást követi, többségük annak szunnita ágát, de elvétve akadnak hinduk, buddhisták és ateisták is.⁵⁷⁴ Általános Libériában, hogy a gyermekeknek a szülők vallását kell követniük mindaddig, amíg el nem hagyják a szülői házat.

Libéria 16 törzsének listáját a 3. számú melléklet tartalmazza, néhány szót azonban mindenképpen szólni kell a *mandingo* etnikumról, amely speciális helyzetben van Libériában. Mindig is úgy tekintettek rájuk, mint akik nem őshonos libériaiak, hanem kívülről érkeztek, holott már generációk óta Libériában élnek és sokan közülük

⁵⁷⁰ UNHCR's position on the treatment of Liberian asylum seekers and return to Liberia. 2005. augusztus 3. 2. oldal

http://www.unhcr.se/Pdf/protect/Position_Liberia.pdf, 2011. február 6.

⁵⁷¹ http://www.tlcafrica.com/Liberian_statistics1.htm, 2011. április 7.

⁵⁷² Schmidt, Susan: Liberian refugees: Cultural Considerations for Social Service Providers. BRYCS (Bringing Refugee Youth and Children's Services), 2009. január

http://www.brycs.org/documents/upload/Liberian_Cultural_Considerations.pdf, 2011. január 4.

⁵⁷³ <http://www.lirsblog.org/?p=555>, 2011. április 7.

⁵⁷⁴ International Religious Freedom Report 2007 – Liberia

<http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2007/90105.htm>, 2011. április 9.

eredetileg is libériaiak voltak. Középosztálybeli üzletembereként ismertek, és Doe elnök rendszerével hozzák őket összefüggésbe. Emiatt a libériai konfliktus és az azt követő évek alatt sok atrocitásnak voltak kitéve, de ebben szerepet játszott az is, hogy Taylor a congo etnikum tagja. A mandingo etnikum nehezen tud együtt élni más etnikai csoportokkal, főleg a gio és a mano etnikumokkal Monroviában, Nimba és Lofa tartományokban. Emellett a mandingok – szemben más etnikumokkal – nem tekintik magukat egy bizonyos területhez tartozónak és az ország egész területén megtalálhatók – bár főként a határmegyékben (Nimba és Lofa tartományok) és Monroviában telepedtek le. Megoldatlan problémát jelent az is, hogy mivel nem ismerték el őket a libériai nemzet tagjaiként, ezért földtulajdont sem szerezhetnek Libériában az alkotmány értelmében.

A *véleménynyilvánítás szabadságát* az alkotmány 15. cikke részletesen szabályozza. A szabályozás igen tágan értelmezi ezt a szabadságjogot, és nem csak a sajtószabadságot említi, mint annak részelemét, hanem a tudáshoz és az információhoz való hozzáférés jogát is alkotmányos szintre emeli. A könyvtáraknak is joga van a felhalmozott tudást közkinccsé tenni és a levelek, telefonos beszélgetések és táviratok tartalmát nem lehet megvizsgálni. A jog ugyanakkor magában foglalja a hallgatás jogát is. Az állami médiához való hozzáférést nem lehet megtagadni a vélemény kifejezésének nemtetszése miatt. A véleménynyilvánítás szabadságát csak bírói döntés alapján lehet korlátozni rágalmozás, a magánszféra vagy a nyilvánosság megsértése miatt vagy csalás, hamis hirdetés vagy a szerzői jogok megsértésének kereskedelmi aspektusai miatt.

A szabályozásból látható, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága nem egy korlátozhatatlan alapjog és a korlátozás lehetőségével többször is éltek Libériában – ha nem is pozitív értelemben. Elég csak a Doe-éra alatti sajtótevékenység erős cenzúrájára gondolni.

A Media Foundation for West Africa 2003 júliusában Accrában konferenciát szervezett, együttműködve az International Media Support-tal (IMS), az az ENSZ Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezetével (UNESCO) és az ENSZ humanitárius ügyeket koordináló irodájával (UN Office for Coordination of Humanitarian Affairs – OCHA). Ennek eredményeképp alakult meg a Partnerség a nyugat-afrikai médiáért (The Partnership for media and conflict in West Africa), amely 2003 decemberében feltárta a libériai média helyzetét. Ez az együttműködési keret segít kiépíteni a libériai média demokratikus működéséhez szükséges feltételeket. Ehhez az alábbi területeken javasolnak mielőbbi lépéseket⁵⁷⁵:

- a média-politika megalkotása és a média jogi megreformálása,
- a nyomtatott média,
- a közvetítés,
- a média intézményrendszere,
- a képzések,
- ellenőrző mechanizmusok és a tanácsadás terén.

A terület jogi szabályozásának megalkotása talán a legégetőbb kérdés, ezért első helyen az új médiatörvény megalkotását hangsúlyozzák. Emellett szükséges az egyes

⁵⁷⁵ Strengthening Liberia's Media. A review of media support in a post-conflict transitional period and recommendations for future actions. International Media Support, 2007. április, 15. oldal
http://www.i-m-s.dk/files/publications/Liberia_webfinal%201202-2007.pdf, 2010. december 16.

részterületek törvényi szintű szabályozása is, úgy mint egy független médiahatóság felállításáról szóló törvény (Act Establishing an Independent Broadcasting Regulator), az információszabadságról szóló törvény (Freedom of Information Act)⁵⁷⁶, valamint a nemzeti közmédiáról szóló törvény (National Public Broadcasting Service Act).⁵⁷⁷

A nemzeti és nemzetközi erőfeszítések hatására jelentősen javult a média helyzete Libériában, elsősorban az állami ellenőrzés terén. Megnőtt a működőképes napilapok, folyóiratok, rádió- és televízióállomások száma: 2008-as adatok alapján 18 nyomtatott sajtót tartanak számom, amelyek közül 8 napilap. A Daily Observer és a New Democrat 3000-3000 példányszámban jelenik meg, a harmadik legnagyobb napilap, az Inquirer pedig 1000 példányban. Emellett 16 rádióállomás üzemel, amelyek közül 2 országosan sugároz (a legnagyobb az UNMIL rádióállomása), valamint 6 televízió állomás. Egy felmérés szerint a lakosság 92%-a a rádióból szerzi meg a szükséges információkat, 62%-a más emberektől, míg 20%-a a nyomtatott sajtóból.⁵⁷⁸ Az internet-felhasználók száma elenyésző annak ellenére, hogy a világháló Libéria szerte elérhető.⁵⁷⁹ Mindezek ellenére a szűkös erőforrások és a tradicionálisan erős cenzúra utóhatása miatt még mindig nem beszélhetünk szabad médiáról. Libéria média fenntarthatósági indexe az 5-ös skálán 2,04, ezzel azon államok közé tartozik, amelyek már közel járnak ugyan a szabad média megteremtéséhez, azonban ehhez még időre és további erőfeszítésekre van szükségük.⁵⁸⁰

6.2.

A második generációs jogok érvényesülésének problematikája Libériában

A második generációs jogok csoportját a *gazdasági, szociális és kulturális jogok* alkotják. A gazdasági jogok alapját a tulajdonhoz való jog jelenti, ezért erre részletesebben kitérek, ezt követően azonban inkább a szociális szférára helyezem a hangsúlyt. A társadalmi biztonság szempontjából kiemelten fontos a család, mint a társadalom alapegységének védelme, és ehhez kapcsolódóan a jövő generációt alkotó gyermekek jogainak biztosítása és tiszteletben tartása. Érdekes területet képez a libériai nők helyzete – sajnálatos módon nem egyszer negatív okokból –, ezért ezt a kérdéskört alaposabban bemutatom.

6.2.1. A tulajdonhoz való jog

Az alkotmány 11. cikke rögzíti, hogy az ember veleszületett és elidegeníthetetlen jogai közé tartozik a tulajdon megszerzésének, birtoklásának és

⁵⁷⁶ Az információszabadságról szóló törvényt 2010. október 4-én aláírta az elnök, ezzel Libéria a régióban elsőként teremtette meg az információs szabadság jogi alapját.

Lásd: Liberian President Sirleaf Signs FOI Law; Regional First. 2010. október 4.

<http://www.freedominfo.org/2010/10/liberian-president-sirleaf-signs-foi-law-regional-first/>, 2011. április 23.

⁵⁷⁷ Strengthening Liberia's Media. A review of media support in a post-conflict transitional period and recommendations for future actions. 9. oldal

⁵⁷⁸ Healing a Divided Society. A Survey of Knowledge and Attitudes toward Transitional Justice in Liberia. BBC World Service Trust and Search for Common Ground, 2008. március, 31. oldal

⁵⁷⁹ Media Sustainability Index 2008. Development of Sustainable Independent Media in Africa. 190. oldal http://www.irex.org/system/files/Africa%20MSI%202008%20Full%20Version_1.pdf, 2011. április 8.

⁵⁸⁰ Uo. 189. oldal

védelmének joga. A 20. cikk hozzáteszi, hogy e jogtól bárkit csak bírói ítélet alapján lehet jogszerűen megfosztani. A valódi tulajdonjogi szabályozást a 22. cikk tartalmazza. Ez kimondja, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal saját tulajdont szerezzen, hozzátéve azonban, hogy Libéria területén csak a libériai állampolgárok juthatnak valódi tulajdonhoz. Magántulajdont azonban senki sem szerezhet a föld mélyében vagy a tengerfenékben rejlő ásványkincsek felett. Ezek az állam tulajdonát képezik, és azokat az állami érdekeket szem előtt tartva az állam aknázhathatja ki. Külföldi államok a kölcsönösség alapján diplomácia szolgálataikkal összefüggésben szerezhetnek ideiglenesen tulajdont. A 24. cikk úgy szabályozza a kisajátítás kérdését, hogy bár a magántulajdon sérthetatlenségét a Köztársaság garantálja, a nemzet biztonsága érdekében azonban elrendelhető a magántulajdon kisajátítása fegyveres konfliktus esetén vagy a közegészségügy és közbiztonság veszélyeztetése esetén, illetve egyéb esetekben is, ha a következő konjunktív feltételek fennállnak:

- ha a kisajátítás okai fennállnak,
- megfelelő kompenzáció fejében,
- ha ahhoz a tulajdonos önként hozzájárul és
- a kisajátításra okot adó körülmények megszűnése esetén a magántulajdont a tulajdonosa visszakapja vagy elsőként lemondhat róla.

A szabályozásból látható, hogy igen erős tulajdonjogi szabályozást rögzít Libéria alkotmánya, és a földtulajdont nemzeti kincsnek tekinti. A külföldiek tulajdonszerzésének kizárása előremutató, azonban lazítani szeretnének ezen a szigorú szabályozáson. Botswana példájára hivatkozva a tervezési és gazdasági ügyek minisztere azt javasolja, hogy az ország fellendítéséhez nagyban hozzá tud járulni az, ha külföldiek számára lehetővé teszik Libériában magántulajdon szerzését.⁵⁸¹ Míg Botswana tulajdonjogi indexe az afrikai államok között a legjobb (az elérhető 100 pontból 70-en áll), addig Libériáé 25.⁵⁸² Az index a magántulajdonnal kapcsolatos szabályok komplex mivoltát felhasználva alakul ki. Libéria esetében az alacsony értékelésben nagy szerepe van a kisajátítás szabályozásának, mivel igen tág tér nyílik a magántulajdon megsértésére.

A földtulajdonlással kapcsolatos nehézségekről, melyek zöme a kettős tulajdonjogi viszonyokból fakad, a . fejezet tartalmaz részletes ismertetést, itt azonban szükségesnek tartok megemlíteni két problémát. Az egyik a szokásjogi alapú (föld)birtoklás kérdése, amely a szabályozatlanság és a dokumentáció hiánya folytán tisztázatlan jogi helyzeteket eredményezhet. E jogterületet egy 1905-ben elfogadott törvény szabályozza, amely azonban csak haszonélvezetet engedélyez a Libéria belső területein lévő földekre. A tulajdon közös, és az egyéneket illetve a családokat csak a használat joga illeti meg.⁵⁸³ A rendezetlen viszonyoknak és a nyilvántartás hiányának köszönhetően a polgári jogi viták 90%-a ma tulajdonjogi eredetű. A másik kérdéskör az adott területen fellelhető faállomány kérdése – ki tekinthető annak tulajdonosának: a területet tulajdonló magánszemély vagy az alkotmány értelmében az állam, mint a természeti kincs tulajdonosa.⁵⁸⁴ A válasz még várat magára.

⁵⁸¹ Min. Conneh Identifies Property Rights as Recipe for Development. 2011. február 2.

<http://allafrica.com/stories/201102040975.html>, 2011. április 11.

⁵⁸² <http://www.globalpropertyguide.com/Africa/Liberia/property-rights-index>, 2011. április 11.

⁵⁸³ <http://usaidlandtenure.net/usaidltpproducts/country-profiles/liberia>, 2011. április 11.

⁵⁸⁴ Alden Wily, Liz: So Who Ownes the Forest? The Sustainable Development Institute, 2007. november http://www.rightsandresources.org/documents/files/doc_102.pdf, 2011. április 11.

6.2.2. Az egészséghez való jog

Bár az egészséghez való jogot Libéria alkotmánya *expressis verbis* nem deklarálja, az olyan nemzetközi egyezményekben, amelyeknek Libéria is részes állama (mint például a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya) alapjogként került rögzítésre az egészséghez való jog.

Ennek ellenére az egészséghez való jogot az állam nem tudja valamennyi libériai lakos számára garantálni. A kórházak és egészségügyi intézmények – már ahol egyáltalán léteznek – nagyon rossz állapotban vannak.⁵⁸⁵ Nem állnak rendelkezésre a speciális eszközök, nincs elég gyógyszer, szakképzett orvos és ápoló személyzet. Előfordul az is, hogy ahhoz, hogy az egyik faluból a legközebbi kórházba eljusson a beteg, három órát kell gyalogolnia, mert a közlekedés sem megoldott.⁵⁸⁶ A USAID támogatásával 2008-ban elindult egy ötéves terv a létesítmények újjáépítésére. A Liberia Rebuilding Basic Health Services Project a John Snow Inc Research & Training Institute irányításával valósul meg.⁵⁸⁷

Összességében elmondható, hogy Libériában az egészségügyi szektor igen rossz állapotban van. Ez részben a polgárháború következménye, ehhez azonban azt is hozzá kell tenni, hogy mindig is nehézséget okozott az egészségügyi kérdések megfelelő kezelése. Pénzügyi források híján a lakosság sohasem részesülhetett olyan szintű egészségügyi ellátásban, amelyet európai szemmel természetesnek vennénk. A Sirleaf-kormány az egészséggel kapcsolatban a következő kérdéseket kezeli prioritásként⁵⁸⁸:

- a lerombolt egészségügyi infrastruktúra újjáépítése, az emberi erőforrások akut hiánya, magas anyasági halálozási arány, élelmiszerbiztonság problémái;
- az alultápláltság, az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása, a vízhez, oktatáshoz, áramhoz való hozzáférés hiánya, a gyógyszerekhez való hozzáférés újrászabályozása;
- a nemzeti egészségügyi politika és terv kidolgozása, ellenőrzés és értékelés, az egyes szintek között és azokon belül a koordináció hiánya.

A fenti kérdéseket a kormányzat szakpolitikai dokumentumokban rögzítette és nekilátott azok megvalósításához. A vonatkozó irányvonalakról szóló politikákat és stratégiákat a 4. számú melléklet tartalmazza.

Ha az általános egészségügyi mutatókat nézzük, nem túl biztató a helyzet. Jelenleg a lakosok mindössze 41%-a rendelkezik az egészségügyi ellátásokhoz

⁵⁸⁵ 2007-ben 354 egészségügyi intézmény működött, melyek közül mindössze 18 volt kórház. További 200 működésképtelen volt. Az 5000 egészségügyi alkalmazottból 168 volt orvos. Lásd: National Health Plan 2007-2011. 1. oldal

<http://liberiamohsw.org/Policies%20&%20Plans/National%20Health%20Policy%20&%20Plan.pdf>,

2011. április 12.

⁵⁸⁶ Report on the Human Rights in Liberia. UNMIL Human Rights and Protection Section, 2007. november – 2008. június

http://unmil.org/documents/humanrights_nov_2007_June_2008.pdf, 2009. szeptember 11.

⁵⁸⁷ <http://www.jhuccp.org/whatwedo/projects/liberia-rebuilding-basic-health-services-project-rbhs>, 2011. április 12.

⁵⁸⁸ WHO Country Cooperation Strategy 2008-2011. Liberia. (Second generation). WHO Regional Office for Africa, 2009. X. oldal

http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_lbr_en.pdf, 2011. január 12.

hozzáférréssel. 2007-es adatok⁵⁸⁹ szerint az 1000 élve születésre 71 halálozás jutott (ami előrelépést jelent a korábbi 139-hez képest). Az 5 éven aluli halálozás szintén csökkent: 219-ről 110-re. Az anyai halálozási arány viszont 994 (100.000 élve születésre vetítve), amely az egyik legmagasabb a világon. A születéskor várható átlagos élettartam 55 évről (1980) 47,7 évre (2006) csökkent.

Az egészségügy szervezetrendszere a közigazgatási struktúrához igazodik. Nemzeti szinten helyezkedik el az Egészségügyi Minisztérium, amely a szakpolitika és a vonatkozó stratégia kialakításáért felelős. Emellett koordinálja, megszervezi, szabályozza az egészségügyi tevékenységeket, és finanszírozza a szolgáltatásokat. A koordinációs mechanizmus részeként felállt az Egészségügyi Szektor Koordinációs Bizottsága, amely az egészségügy működtetésében részt vevő valamennyi szereplőt magában foglalja, és melynek tagjai havi rendszerességgel találkoznak. Tartományi szinten tartományi egészségügyi csoportok működnek. Mind a 15 tartományban újjászervezték őket, és élükön egy-egy orvos áll.

Az egészségügyi szektor forrásai érdekes képet mutatnak.⁵⁹⁰ Mivel az állami költségvetés alig 17%-kal járul hozzá az egészségügyi kiadásokhoz, ezért egyéb források bevonására is szükség van.⁵⁹¹ Az egyik lehetőség a magánszféra pénzügyi segítségnyújtása. A polgárháborút megelőzően ez igen jelentős volt, a források majdnem kétharmadát magánforrások képezték. Jelenleg mintegy 33%-ot tesznek ki, amely még mindig számottevő arány. Emellett a donor szervezetek azok, amelyek a kiadásokat 50%-ban finanszírozzák. Ezek közé nem csak az ENSZ család szervezetei tartoznak, hanem egyre jelentősebb számban jelennek meg olyan szervezetek, mint a Clinton Foundation, a Basic (a USAID támogatásával), a McCall MacBaine, a University of Massachusetts vagy a Health Systems 2020. A fenti forrásokat összegezve alakul ki az egészségügyi szektor költségvetése, amely a 2007/2008-as évben közel 11 millió dollár volt, majd 2010-re 33 millió dollárra nőtt.⁵⁹²

A rossz általános egészségügyi helyzetnek köszönhetően a fertőző betegségek (amelyekről lásd az 5. számú mellékletet) igen gyakoriak Libériában. Ezek között számos olyan betegség van, amellyel a világ fejlettebb régióiban már régen megküzdöttek és csak szórványosan fordulnak elő esetek. Ennek *egyik oka a kötelező védőoltások rendszerének kiforratlansága*, de az olyan – már említett – tényezők is szerepet játszanak, mint az *alultápláltság* vagy a *rossz higiénia körülmények*.

6.2.3. A munkához való jog

A munkához való jogot az Alkotmány szövege nem rögzíti, azonban csakúgy, mint az egészséghez való jog esetében, itt is elmondható, hogy a nemzetközi egyezményekben lefektetett kötelezettségekből adódóan Libériának is garantálnia kell állampolgárai számára a munkához való jogot. Az új Munka törvénykönyvét már megszövegezték, jelenleg a törvényhozás előtt van jóváhagyásra.

⁵⁸⁹ Uo. 5. oldal

⁵⁹⁰ Uo. 15. oldal

⁵⁹¹ Ez a világon az egyik legalacsonyabb kormányzati finanszírozási ráta, még a szub-szaharai régió átlaga is 50% körül alakul. Lásd: [http://www.healthsystems2020.org/section/where we work/liberia](http://www.healthsystems2020.org/section/where_we_work/liberia), 2011. április 12.

⁵⁹² National Health Policy and National Health Plan. 2007, XII. oldal
<http://liberiamohsw.org/Policies%20&%20Plans/National%20Health%20Policy%20&%20Plan.pdf>, 2011. április 12.

A polgárháborút megelőzően a munkaképes lakosság létszáma 1.350.000 fő volt, s közülük 701.000-en ténylegesen is rendelkeztek munkahellyel. A munkanélküliség 41%-on állt.⁵⁹³ Jelenleg a munkanélküliségi ráta 80%.⁵⁹⁴ A munkahellyel rendelkező lakosság 70%-a a mezőgazdaságban dolgozik, 8%-a az iparban és 22%-a a szolgáltatásokban. Akinek lehetősége adódik valamely munka elvállalására, gondolkodás nélkül nekivág. Bár lefektetett szabályok léteznek például a munkavállaláshoz szükséges minimális életkorral, a gyermekmunka tilalmával, a biztonsági és egészségügyi előírásokkal vagy a sztrájkokkal kapcsolatban, azokat az esetek többségében teljes mértékben figyelmen kívül hagyják. A kormány intézkedésekkel igyekszik kedvezőbb helyzetbe hozni a libériai munkaerőt a külföldi munkavállalókhoz képest. Ennek jegyében 2009 októberében elfogadták a 17. sz. rendeletet, amely a külföldiek számára kötelezően beszerzendő munkavállalói engedély díját 450 dollárról 1500 dollárra emelte.⁵⁹⁵ Ez összhangban van a jelenleg hatályban lévő Munka törvénykönyvének 1507. szakasz 1. és 2. bekezdésével, amely kimondja, hogy egy munkahelyet csak akkor tölthet be külföldi, ha rendelkezik munkavállalói engedéllyel és nincs olyan szakképzett libériai munkaerő, aki a pozíciót be tudná tölteni. Ez a szabályozás alátámasztja az Alkotmány 8. cikkének azon rendelkezését is, amely szerint az államnak olyan politikát kell folytatnia, amely – többek között – valamennyi állampolgára számára megkülönböztetés nélkül biztosít munkalehetőségeket.

A munkavállalók számára jelentős segítséget és egyben biztosítékot jelenthetnének a *szakszervezetek*, amennyiben jól működnek. Az első szakszervezet 1951-ben alakult meg Libériában. 1955-ben azonban, az első jelentősebb sztrájkot követően a Libériai Munkakongresszus (Labor Congress of Liberia – LCL) tagjait letartóztatták, majd a szervezet feloszlott. 1958-ban kormányzati szervként, a Szociális Minisztérium irányítása alatt újjáéledt, majd két évvel később megalakult a Libériai Ipari Szervezetek Kongresszusa (Congress of Industrial Organizations of Liberia – CIOL). E két szervezet összeolvadásából jött létre a Liberian Federation of Labor Unions 1980-ban. Bár a szervezet 30 szakszervezetet 60.000 taggal tömörít (akik többsége munkanélküli), valóságos befolyással nem rendelkezik. Új fejlemény, hogy a muszlim vallású munkavállalók a National Muslim Trade Union keretén belül saját szakszervezet felállítását tervezik.⁵⁹⁶ Ez a lépés nem tekinthető váratlannak, hiszen a muszlimok régóta és relatíve nagy számban jelen vannak Libériában és jelentős arányban jelennek meg az üzleti életben.

6.2.4. Az oktatáshoz való jog

Libéria alkotmányának 6. cikke leszögezi, hogy valamennyi állampolgár számára egyenlő esélyeket kell teremteni az oktatásban való részvételhez a lehetőségek függvényében. A hangsúlyos területek a tömegoktatás és az írástudatlanság visszaszorítása. Az 1973. évi oktatási törvény rögzíti, hogy minden gyermeknek joga

⁵⁹³ <http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Liberia-LABOR.html>, 2011. április 12.

⁵⁹⁴ After War, Creating Jobs for Peace. 2009. április 29.

<http://allafrica.com/stories/200904300771.html>, 2011. április 12.

⁵⁹⁵ Labor Ministry Increases Alien Work Permit Fees. 2009. október 6.

<http://allafrica.com/stories/200910061015.html>, 2011. április 12.

⁵⁹⁶ Muslim Group Organises Trade Union. 2010. május 10.

<http://www.liberianobserver.com/node/6233>, 2011. április 12.

van az oktatáshoz. Ennek szellemében Sirleaf elnökasszony az oktatást első számú prioritásként nevesíti.

Libéria oktatási rendszere elméletben a modern kort követi. Az általános iskolai oktatás ingyenes, 1972-ben pedig a középiskolai tandíjat is eltörölték, amelynek köszönhetően hat év alatt megduplázódott a középfokú oktatási intézményben tanuló diákok száma. (1971-ben 18.000-en, 1977-ben már 37.000-en tanultak középiskolában.)⁵⁹⁷ Az általános tankötelezettség a 16. életév betöltéséig áll fenn. A hat évfolyamos általános iskolát a szintén 6 éves középiskolai képzés követi. Az általános iskolai oktatás végén – átmeneti eltörlést követően – ma ismét vizsgát kell tennie a tanulóknak a következő négy tantárgyból: nyelvtan, matematika, szociális tanulmányok és általános tanulmányok. A vizsga teljesítéséhez 60%-os eredményt írnak elő, és ez a feltétele a középiskolai tanulmányok megkezdésének.⁵⁹⁸ Ez utóbbi kétszer három évből épül fel, s mindegyik végén vizsgát kell tenni a továbbtanuláshoz (a Junior és a Senior WAEC (West African Examination Council) vizsgát).⁵⁹⁹ A felsőoktatásban pedig egyetemi és főiskolai szinten lehet tanulmányokat folytatni.⁶⁰⁰ Mindebből látszik, hogy az oktatási keretek adottak, a problémát a rendszer tartalommal való megtöltése jelenti.

A lakosság 43,6 %-a 14 év alatti gyermek. Ilyen viszonyok között nem csoda, hogy a mindenkorai kormányzatnak az oktatás megoldatlansága okozza az egyik legnagyobb problémát. Libériában az iskolakezdés nem korhoz kötött a gyakorlatban, sokkal inkább a lehetőségek függvénye. A hivatalos állami oktatás bár elvileg 4-5 éves korban kezdődik, a valóságban azonban ez kitolódik 9-10 éves korra. A vidéki területeken a fiúk többnyire nem a hivatalos oktatási keretek között tanulnak, s inkább olyan közösségi jellegű tudásra tesznek szert, mint a gazdálkodási módszerek vagy a helyi gyógy módok ismerete. A lányoknál hasonlóképp: sokan ún. Sande Society-kba járnak, ahol a gyerekneveléssel, főzéssel és a ház körüli munkákkal ismerkedhetnek meg.⁶⁰¹

A hivatalos adatok szerint a lakosság 62%-a járt oktatási intézménybe. Az alapfokú oktatásban a gyerekek 75%-a vesz részt, a középfokú oktatásban 67%-uk, a 20 és 24 év közötti korosztály tagjai közül viszont mindössze 22% jár felsőoktatási intézménybe.⁶⁰² A lányok illetve a nők helyzete azonban aggasztó: 60%-uk írástudatlan.⁶⁰³ A helyzet orvoslására 2006 áprilisában útjára indították a National Policy on Girls' Education elnevezésű programot, melynek keretében a lányok középiskolai tandíját a felére kívánják csökkenteni, iskolaköpennyel és tankönyvekkel látják el őket, több női tanár képzését tervezik, és az egészségügyi ellátásban szélesebb

⁵⁹⁷ http://www.bong-town.com/Bong_Town/Liberia/Background/Education.htm, 2005. július 1.

⁵⁹⁸ World Data on Education – Liberia. 7. kiadás 2010/11., 8. oldal

http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Liberia.pdf,

2011. április 12.

⁵⁹⁹ Mangesi, Kofi: ICT in Education in Liberia. 2007. május, 3. oldal

www.infodev.org/en/Document.411.pdf, 2011. április 11.

⁶⁰⁰ <http://www.liberianonline.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=122>, 2011. április 10.

⁶⁰¹ A guide to Liberian cultural and social norms. 2004. február

<http://www.refugeecouncil.org.uk/OneStopCMS/Core/CrawlerResourceServer.aspx?resource=367AB8B8-0695-4463-9889-B4F12017C220&mode=link&guid=2bb06d9deb40437ab2cbc147612276dc>, 2010. november 24.

⁶⁰² <http://www.liberianonline.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=118>, 2011. április 10.

⁶⁰³ Universal Education an Empty Promise for Liberia's Girls. 2010. május 26.

<http://ipsnews.net/news.asp?idnews=51596>, 2011. április 11.

körben vehetnek részt.⁶⁰⁴ Mindez azonban a mai napig is csak papíron létezik, és a program megvalósításához szükséges pénzügyi keretet még mindig nem különítették el. Jelenleg az általános iskolai oktatásban a lányok 47%-a, míg a középiskolai oktatásban mindössze 31%-a vesz részt.⁶⁰⁵

A polgárháború a félig létező oktatási intézményrendszert is *teljesen tönkretette*. Míg 1989 előtt 2400 iskola működött, addig számuk a harmadára csökkent 2003-ra.⁶⁰⁶ Ezt követően a kormány elsődleges feladatának tekintette az iskolák számának növelését, ennek ellenére még ma sincs megfelelő számú tanintézet. Ez a probléma főleg vidéken jelentkezik, ahol van olyan település, amelynek területén egyáltalán nincsen iskola. A Liberia Education Project keretében sorra újítják fel az iskolákat és újakat létesítenek.⁶⁰⁷ Emellett az iskolák felszereltsége szegényes és nem rendelkeznek az alapvető infrastrukturális és pénzügyi háttérrel sem. Kevés a tanár, és gyakran önkéntesek tanítanak megfelelő képzettség nélkül. Felmérések szerint jelenleg a tanárok 62%-a nem rendelkezik tanári diplomával.⁶⁰⁸ Gordorlahunban például csak egy iskola működik, és a 309 diákra egy tanár és négy önkéntes jut. Emellett összesen egy osztály van, életkortól függetlenül mindenki ugyanazt tanulja egyidőben.⁶⁰⁹ A tanárok fizetésének kérdése is javarészt megoldatlan. Mivel csak nagyobb központokban tudják havi fizetségüket átvenni, nagy nehézségekbe ütközik számukra, hogy oda eljussanak, ezért általában havonta egy hét tanítás kiesik emiatt.

A 2007/2008-as költségvetési évben a kormány több mint egy millió dollárt fordított oktatási kérdésekre, amelyet mintegy 2000 iskola között osztottak szét. A 2010 májusában kinevezett új oktatási miniszter ígéretet tett arra, hogy a jövőben a költségvetési pénzek 25%-át fogják oktatásra fordítani – a korábbi 8%-kal szemben.⁶¹⁰ Jelen esetben a nemzeti erőfeszítések azonban önmagukban nem elegendőek egy működőképes oktatási rendszer újjászervezéséhez, hanem szükség van nemzetközi segítségre is. Az UNICEF az ún. Accelerated Learning Program (ALP) keretében nyújt jelentős támogatást az országnak, amely az Oktatási Minisztériummal és annak két helyi közreműködő partnerével, a Children's Assistance Program-mal (CAP) és a Community and Human Development Agency-vel (CODHA) együttműködve valósul meg. A project célja a nagyobb gyerekek beilleszkedésének megkönnyítése és az ALP oktatási és tanulási feltételeinek javítása 7 tartomány 300 iskolájában. Ennek érdekében az UNICEF többek között az Oktatási Minisztériummal együttműködve biztosítja az oktatási segédleteket a 300 iskola számára, részt vesz 10 iskola renoválásában és tanárok továbbképzésében. A project 2007. évi költségvetési kerete 226 ezer dollár volt.⁶¹¹ Az UNICEF mellett a USAID is jelentős segítséget nyújt nem csak az ALP

⁶⁰⁴ Liberia Launches Girls' Education National Policy with support from UNICEF. 2006. április 18. http://www.unicef.org/infobycountry/liberia_33458.html, 2011. április 11.

⁶⁰⁵ Universal Education an Empty Promise for Liberia's Girls. 2010. május 26. <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=51596>, 2011. április 11.

⁶⁰⁶ <http://www.liberiaeducationproject.org/projects.html>, 2011. április 11.

⁶⁰⁷ <http://www.liberiaeducationproject.org/index.html>, 2011. április 11.

⁶⁰⁸ http://www.usaid.gov/press/factsheets/2007/fs070924_1.html, 2011. április 11.

⁶⁰⁹ Report on the Human Rights in Liberia. UNMIL Human Rights and Protection Section, 2007. november –2008. június

http://unmil.org/documents/humanrights_nov_2007_June_2008.pdf, 2009. szeptember 11.

⁶¹⁰ Universal Education an Empty Promise for Liberia's Girls. 2010. május 26. <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=51596>, 2011. április 11.

⁶¹¹ Nicholson, Sue: Assessment of the Accelerated Learning Programme in Liberia Implemented by UNICEF. 2007. szeptember, 3. oldal http://www.unicef.org/wcaro/WCARO_Pub_Liberia_ALPAss0907.pdf, 2011. január 10.

kivitelezésében, hanem a libériai oktatási rendszer szervezeti, pénzügyi téren történő újjáélesztésében, valamint a Liberia Teacher Training Project-en keresztül szakképzett tanári állomány felállításában.⁶¹² Az egyik legfrissebb fejlemény a Világbank 40 millió dolláros támogatása, az Education for All Fast Track Initiative Grant. Ennek segítségével 40 iskolát építenek és különböző programokkal hozzájárulnak ahhoz, hogy Libéria teljesíteni tudja azt az MDG célját, hogy 2015-re 100%-os lesz az általános iskolai képzésben részt vevők aránya.⁶¹³

Libéria *felsőoktatási rendszere* decentralizált. A rendszer az új kormány felállítását követően kezdett újjáéledni, és több egyetem is újra kinyitotta kapuit. Ez idáig Libéria hat egyeteme részesült állami elismerésben.⁶¹⁴

A legnagyobb és legrégebbi egyetem a fővárosban található *University of Liberia*. Mint Nyugat-Afrika egyik első felsőoktatási intézménye 1863-ban kezdte meg működését Liberia College néven, majd 1951-ben vette fel mai nevét. A hat karral, három továbbképzési programmal és három intézettel működő állami egyetemnek 18.000 hallgatója van.⁶¹⁵ Három intézete a jogi, orvosi és gyógyszerészeti. Az 1951-ben létesített jogi iskola az egyetlen Libériában. Az egyetem három kampuszon működik, melyek között a közlekedést naponta négy buszjáratral könnyítik meg a hallgatók számára. Saját rádióállomással is rendelkezik az egyetem, ez a LUX 106.6 FM. Kína jelentős beruházásokat eszközöl a Fendall kampuszon. 2008-ban egy 21,5 millió dolláros projekt keretében tíz épülettel bővíti a hallgatók rendelkezésére álló épületegyüttest.⁶¹⁶

A *Cuttington University*-t⁶¹⁷ 1889-ben az Egyesült Államok Episzkopális Egyháza alapította. Ez a szub-szaharai térség legrégebbi magánkézben lévő négy éves képzést nyújtó felsőoktatási intézménye. 1948 óta Monroviától 120 km-re, Suacoco-ban található a székhelye. A polgárháború alatt súlyos károk keletkeztek az egyetemen, mivel a fegyveres csoportok kiképzések helyszínéül használták a létesítményeket. 1998-ban kezdte meg ismételten működését.

Az 1978-ban alapított *Tubman University* állami kézben van. A Harpelben található egyetem kezdetben főként műszaki képzéseket folytatott, mára azonban profilja kibővült. Öt kart működtet, a Mezőgazdasági és Élelméztudományi kart, az Oktatási kart, a Műszaki és Technológiai kart, az Egészségügyi kart és a Vezetéstudományi kart. A polgárháború alatt az egyetem bezárta kapuit, majd 2008-ban kezdődhetett el ismételten az oktatás. 2009-ben egy törvény értelmében egyetemi státuszt nyert el a korábban főiskola szintű intézmény.⁶¹⁸

Kisebbségi államilag elismert felsőoktatási intézmények a United Methodist University, az African Methodist Episcopal University, az African Methodist Episcopal Zion University és a Stella Maris Polytechnic.

6.2.5. A házasság és a család védelme, a gyermekek jogai és a nők helyzete

⁶¹² http://www.usaid.gov/press/factsheets/2007/fs070924_1.html, 2011. április 11.

⁶¹³ World Bank Dishes \$40m for Liberia's Education Sector, as Stakeholders Call for Passage of Education Law. 2011. február 6.

<http://www.theliberiandialogue.org/articles/c020611tw.htm>, 2011. április 12.

⁶¹⁴ http://amez.org/news/index.php?option=com_content&task=view&id=56&Itemid=2, 2011. április 11.

⁶¹⁵ http://www.tlcafrica.com/lu/lu_academic2_program.htm, 2011. április 10.

⁶¹⁶ President Sirleaf Launches China-Aided Project of School Buildings at UL. 2008. június 10.

http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=742, 2011.

⁶¹⁷ <http://www.cuttington.org/>, 2011. április 10.

⁶¹⁸ Sirleaf Dedicates Tubman University. 2010. március 5.

<http://www.liberianobserver.com/node/4939>, 2011. április 10.

Libéria alkotmánya *csak érintőlegesen szól a házasság intézményéről*, amikor a 23. cikkében a házasság és öröklés folytán kialakult tulajdoni viszonyokról rendelkezik. A család egységéről és védelméről, valamint a gyermekek jogairól azonban nem rendelkezik. Ugyanakkor ez esetben is a fent nevezett nemzetközi egyezmények vonatkozó szabályozása kötelezi Libériát a család védelmére és a gyermekek jogainak biztosítására. Így például a Gyermekek jogairól és jólétéről szóló afrikai charta család védelméről szóló 18. cikke, valamint a Gyermekek jogairól szóló New York-i egyezmény preambuluma is leszögezi, hogy a család a társadalom természetes egysége és egyben alapja, és a társadalom valamennyi tagjának, de elsősorban a gyermekek fejlődésének és jólétének természetes közege.

Libériában az évszázadok alatt kialakult tradíciók határozzák meg a családi együttélés kereteit. Az egyes etnikumokra jellemző szokások és a civilizáltabb világ között ezen a téren is nagy különbségek lelhetők fel. Általánosságban azonban elmondható, hogy a libériaiak csak nagyon ritkán élnek egyedül, sokkal gyakoribb, hogy a szűkebb vagy tágabb család él együtt. Az már a családi bevételek függvénye, hogy hány főt számlál egy ilyen (nagy)család. Egy család átlagosan 3-4 gyermeket vállal, a vidéki területeken ez a szám több is lehet (főleg ott, ahol egy férfinak több felesége is lehet). A gyermekek addig élnek együtt a szüleikkel, amíg anyagilag nem tudnak függetlennedni, s akkor röppennek ki, amikor megházasodnak. Külön tisztelet övezi az időseket, a 40 év feletti férfiakat és részben nőket. Ha vita alakul ki a családban vagy a közösségben, ők adnak tanácsot, hogyan lehetne a vitás kérdést rendezni. *Idősek otthona, mint intézmény ismeretlen Libériában*. Ha koruknál fogva az idősek már nem képesek magukról gondoskodni, a családtagok látják el őket. A lakásvizonyokra jellemző, hogy a családok gyakran maguk építik házukat. Ezek a kunyhók egy szintesek, és többnyire sárból épülnek.

A házasság intézményének esetében már jelentkeznek különbségek az egyes csoportok között, és ennek megfelelően kettős jogrend van Libériában érvényben. (Erről az alkotmány is tartalmaz egy fél mondatos utalást a 23. cikkében.) A két rendszer között nincs átjárásra lehetőség.⁶¹⁹ Jelentős különbséget találhatunk a házasságkötéshez előírt életkor esetében. A törvényen alapuló házasságkötésre a New Domestic Relations Law vonatkozik, amely férfiaknak a 21. életév betöltéséhez, nők esetében pedig a 18. életév betöltéséhez köti a házasságot. A belsőbb területek élő bennszülött lakosságára a Revised Administrative Law Governing the Hinterland vonatkozik, amely a korhatárt férfiak és nők esetében is a 15. életév betöltésében állapítja meg.⁶²⁰ Ennek ellenére a lányok már gyakran 12 évesen férjnél vannak. 2004-es adatok szerint a 15 és 19 éves lányok 36%-a férjhez volt, elvált vagy megözvegyült.⁶²¹ A különbség másik vetületét a többnejűség megengedhetőségének kérdése alkotja. Míg az ameriko-libériai, zömében városi lakosság a kereszténység szellemében a monogámia híve, addig a bennszülött törzseknél megengedett a többnejűség, habár az csak az esetek 30%-ában fordul elő a feleségek között feszülő konfliktusok miatt.⁶²² A férfiak és a nők nem egyenjogúak a

⁶¹⁹ Ha valaki a törvényi előírásoknak megfelelően kötött házasságot, utóbb nem dönthet úgy, hogy a tradicionális szokások szerint még egy feleséget választ magának a bennszülött többnejűség szellemében. Lásd: President Taylor, His Wife (Wives), and the Marriage Laws in Liberia. 2002. október 24. http://www.theperspective.org/taylor_wives.html, 2011. április 13.

⁶²⁰ National law and policies on minimum ages - Liberia.

<http://www.right-to-education.org/country-node/363/country-minimum>, 2011. április 13.

⁶²¹ <http://genderindex.org/country/liberia>, 2011. április 13.

⁶²² <http://www.everyculture.com/Ja-Ma/Liberia.html>, 2011. április 13.

házasságban, és általában érvényesül a tradicionális szerepmegosztás. A női szerep Libériában a gyereknevelésre és a háztartás vezetésére korlátozódik. A konyha kizárólag a nők felségterülete, jobb, ha a férfiak „be sem teszik a lábukat”. Bár a családfenntartó szerepét a férfi tölti be, a városokban a nők is egyre gyakrabban vállalnak munkát. A férfi pedig mindig a kenyérkereső. A főbb döntéseket a férfiak hozzák meg, és nekik kell megteremteni a gyerekek iskoláztatásához szükséges anyagi fedezetet.⁶²³ A 2008. évi census alapján azonban már tízből három háztartást (a városokban pedig minden negyedik háztartást) a nő vezeti, ami a tradicionális szerepmegosztás változását mutatja.⁶²⁴

A *gyermek*ek jogainak kiemelése és nemzetközi dokumentumokban való nevesítése a jogfejlődés egyik legújabb fejleményei közé tartozik. Kialakulásukban olyan sajnálatos tényezők játszottak szerepet, mint a világszerte elterjedt gyermekmunka és a gyermekek kizsákmányolása, valamint fegyveres konfliktusokban történő alkalmazása. A gyermekjogok kialakulása egyfajta pozitív diszkrimináció eredménye, ugyanis ezek olyan többletjogok, amelyek a mindenkit megillető alapjogokon felül illetik meg a gyermekeket.

Kérdésként merülhet fel, hogy ki tekinthető gyermeknek? A nemzetközi gyermekjogi egyezmények a korhatárt a 18. életév betöltésében határozzák meg. Szigorúbb az előírás, ha gyermeket fegyveres konfliktus során alkalmaznak, mert ekkor a bűncselekmények elkövetésének szempontjából a 15. életév betöltése a mérvadó. Ha a belső libériai szabályozást nézzük, a Büntető törvénykönyv szerint például a 16. életév betöltése után büntethető a gyermek, a munkajogi szabályozás pedig szintén 16 éves korhoz köti a munkavállalást.⁶²⁵

1992. május 14-én Libéria csatlakozott a Gyermekek jogairól és jólétéről szóló afrikai chartához, 1993. június 4-e óta pedig részes állama a Gyermekek Jogairól szóló New Yorki egyezménynek. Az egyezményekben foglalt jogok érvényesülésének azonban nem vagy nem minden esetben tud érvényt szerezni. A gyerekek ellen elkövetett erőszakra nagyon gyakran nem derül fény vagy azért, mert a gyermek fél azt szüleinek elmondani vagy azért, mert a társadalom kivetné maga közül az elkövetőt. A gyermekek elleni erőszak általában fizikai vagy szexuális erőszak, amelyet vagy családtagjaik követnek el vagy az iskolában vagy más közösségekben válnak áldozattá. Az erőszak egy sajátos formája a gyerekekről való nem megfelelő gondoskodás. Ez megnyilvánulhat a táplálék megvonásában, kábítószerhez való szoktatásban, nem megfelelő egészségügyi körülmények biztosításában vagy az iskoláztatás hiányában. Sajnálatos módon Libériában mindegyikre találunk példát. Emellett a gyerekkereskedelem is jelen van az országban, főleg a guineai és elefántcsontparti határszakaszokon.⁶²⁶

A gyermekek egészséghez való jogára érdemes kicsit kitekinteni azon sajnálatos okból kifolyólag, hogy a világátlaghoz képest is sok gyermek veszti életét az első pár évben. Libériában a gyermekhalandóság igen magas, évente 40.000 gyermek hal meg mielőtt elérné az 5. életévét. A gyerekek 29%-a még az egy hónapos kor betöltése előtt veszti életét, 35%-uk pedig 1 és 12 hónapos kor között.⁶²⁷ A halálozási okok között a

⁶²³ A guide to Liberian cultural and social norms. 5. oldal

⁶²⁴ Malaria Indicator Survey, Liberia, 2009., 13. oldal

⁶²⁵ <http://www.measuredhs.com/pubs/pdf/MIS4/MIS4.pdf>, 2011. április 13.

⁶²⁶ <http://www.right-to-education.org/country-node/363/country-minimum>, 2011. április 13.

⁶²⁷ Report on the Human Rights in Liberia. UNMIL Human Rights and Protection Section, 2007. november –2008. június

http://unmil.org/documents/humanrights_nov_2007_June_2008.pdf, 2009. szeptember 11.

⁶²⁷ National Strategy for Child Survival in Liberia 2008-2011. 1. oldal

malária (19%) a tüdőgyulladás (23%), a hasmenés (17%) és a megfelelő egészségügyi feltételek hiánya (29%) szerepel az első helyen. A 2008-ban elfogadott Gyermekstratégia egyik fő célkitűzése az volt, hogy a gyermekhalandóságot 15%-kal csökkentsék. Ennek részeként különböző védőoltásokat tesznek kötelezővé, ösztönzik a kizárólagos anyatejes táplálást legalább a gyermek hat hónapos koráig, kiterjesztik a terhességi vizsgálatokon részt vevők körét, és lehetővé teszik, hogy például a hasmenésben szenvedő gyermekek otthon szakszerű ellátásban részesüljenek.

A gyermekvállalást nem kell külön ösztönözni, hiszen egy libériai asszony átlagosan 6,2 gyermeket szül. Libéria lakossága évente 2,1%-kal nő és a 15 év alatti korosztály a lakosság 49%-át teszi ki.⁶²⁸ Ez a számarány megfelel a fejlődő országokban megszokott gyermekvállalási kedvnek. A problémát sokkal inkább az jelenti, hogy a szülések mindössze 37%-a zajlik kórházi körülmények között.⁶²⁹ Az anyatejes táplálás a gyermekek másfél éves koráig általános (82%), a problémát az jelenti, hogy a hozzátáplálást már fél éves kor előtt megkezdik és mivel a higiéniai körülmények nem megfelelőek, a csecsemők könnyen elkapják a fertőző betegségeket. Ráadásul nem megfelelő tápértékű étel áll rendelkezésre, ezért a 3 év alatti gyermekek 86,7%-a vashiányos.⁶³⁰

A nők társadalomban elfoglalt helyének és szerepének hangoztatása az utóbbi években figyelhető meg Libériában.⁶³¹ Ez nem kis részben annak eredménye, hogy az országnak történelmében először női elnöke van Ellen Johnson-Sirleaf asszony személyében. Ez azonban nem változtat azokon az évszázadok alatt kialakult társadalmi és családi struktúrákon, amely a nőt a férfiakhoz képest alsóbbrendűnek tekinti és jogaik helyett inkább kötelezettségeiket hangsúlyozzák.

Diszkrimináció ellenes klauzulát az alkotmány sem tartalmaz, maga a diszkrimináció szó is csak egyszer szerepel a 8. cikkben, ahol a munkalehetőségekről és az életkörülményekről szóló általános rendelkezésekkel találkozhatunk. Libéria azonban 1976. november 5-én csatlakozott a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményhez, így kötelessége a nőkkel szembeni negatív diszkrimináció felszámolása.

A nőkkel szembeni erőszak és kifejezetten a szexuális erőszak Libéria szerte általános gyakorlattá vált, a nők fizikai integritása nem részesül védelemben. A családon belüli erőszakot a törvény ugyan büntetni rendeli, hat hónapon túli szabadságvesztésre viszont még nem ítélték elkövetőt.⁶³² A polgárháború alatt kontroll nélkül vált szinte valamennyi lány és nő férfiak prédájává, de azóta sem sikerült a helyzetet megnyugtatóan kezelni. Felmérések szerint jelenleg is a nők 32%-át férjük vagy partnerük zaklatta már életük folyamán legalább egyszer, 8%-ukat rendőrök vagy katonák, és mindössze 4%-ukat idegenek.⁶³³ Egy 2006-ban elfogadott törvény a

<http://liberiamohsw.org/Policies%20&%20Plans/National%20Strategy%20for%20Child%20Survival.pdf>, 2011. április 13.

⁶²⁸ Malaria Indicator Survey, Liberia, 2009., 11. oldal

<http://www.measuredhs.com/pubs/pdf/MIS4/MIS4.pdf>, 2011. április 13.

⁶²⁹ National Strategy for Child Survival in Liberia 2008-2011. 4. oldal

⁶³⁰ National Strategy for Child Survival in Liberia 2008-2011. 6. oldal

⁶³¹ Egyik legutóbbi fejlemény, hogy amennyiben elfogadják az új Munka törvénykönyvét, a nők 14 hétre elmehetnek szülési szabadságra, és a gyermek fél éves koráig naponta egy óra munkaidő kedvezményt kapnak, hogy szoptathassanak.

Lásd: New Labor Code Spotlights Domestic Servants. 2011. március 15.

<http://www.liberianobserver.com/content/new-labor-code-spotlights-domestic-servants>, 2011. április 12.

⁶³² <http://genderindex.org/country/liberia>, 2011. április 13.

⁶³³ Assessing Women, Peace and Security Issues in Liberia. Baseline data to support the implementation of Resolution 1325. 2009. május, 8. oldal

házastárs ellen elkövetett nemi erőszakot is bűncselekménnyé nyilvánítja. A (helyi) rendőrség nem képes követni az eseményeket, nem rögzítik az eseteket, és nem folyik nyomozás sem. S bár a nők és a gyermekek védelmére a nemzeti rendőrségen belül külön egység is szerveződött (Women and Children Protection Section), nem valószínű, hogy ez a 25 fős alakulat képes lesz az eredményes fellépésre.⁶³⁴ Még külön minisztériumot is felállítottak a nemek közötti egyenlőség elősegítésére (Ministry of Gender Development), melynek élén egy hölgy áll, valamint dán támogatással létrehozták az „E” Büntető Bíróságot (Criminal Court 'E'),⁶³⁵ amely a szexuális erőszakkal kapcsolatos esetek speciális ítélő fóruma, de jelentős változás mindezek ellenére nem érzékelhető.⁶³⁶

A szexuális erőszaknak nagyon gyakran fiatal lányok válnak áldozatává. Északkelet Monroviában a Médecins sans Frontieres üzemeltet egy kórházat, ahol megerőszakolt gyerekeket kezelnek. Havonta több száz gyerek érkezik hozzájuk, és az ápolók elmondása szerint legfiatalabb betegük egy kétéves kislány volt.⁶³⁷ Az elkövetőket azonban nem vonják felelősségre. A monroviai központi börtönben mindössze egy elítélt van, akit nemi erőszak vádjával találtak bűnösnek. Az 58 éves Alfred pedig azt állítja, hogy nem bűnös, mert neki egy 20 éves prostituálttal volt esete és a bíróság akarta őt minden áron bűnösnek találni.⁶³⁸

Az éremnek azonban van egy másik oldala is. A fiatal lányoknak, akik a polgárháborúk alatt szüleiket és rokonaikat elveszítették, gyakran nincs más megélhetési forrásuk, mint saját testük áruba bocsátása. Dokumentált és egyben elgondolkodtató eset, hogy lányok békefenntartókhoz is odamennek, hogy ételt kérjenek tőlük, akik ezt csak szexuális szolgáltatásért cserébe hajlandók megtenni.⁶³⁹ E helyzet kialakulásában azonban nem csak a szegénységnek van szerepe, hanem helyi törzsi vezetők úgy látják, hogy a legnagyobb gondot a szociális háló szétszakadása jelenti, amelyet a polgárháborús pusztítás idézett elő.

6.3.

A harmadik generációs jogok érvényesülésének problematikája Libériában

A harmadik generációs emberi jogok a jogfejlődés legújabb keletű intézményei, katalógusa is kialakulóban van. Biztosítása még a fejlett országokban is sokszor akadályokba ütközik, ezért illúzió volna azt gondolni, hogy Libériában betartják vagy tiszteletben tartják azokat. Még tovább menve talán az volna a helyes megállapítás,

⁶³⁴ The Protection of Women and Children in Liberia. Norwegian Institute of International Affairs, Policy Brief, 2009/1. 1. oldal

www.nupi.no/index.php/layout/.../PB-01-09-de%20Carvalho-Schia.pdf, 2011. április 13.

⁶³⁵ A Bíróság tagjai közt van egy nő Evelina Z. Quaqua személyében, aki korábban már betöltötte az igazságügyminiszter-helyettesi tisztséget is.

Lásd: Criminal Court 'E' Summons New Democrat Publisher, Riporter. 2010. május 13.

<http://allafrica.com/stories/201005171556.html>, 2011. április 15.

⁶³⁶ Combating Sexual and Gender Based Violence in Liberia. A Joint Programme of the Government of Liberia and the United Nations.

<http://stoprapenow.org/uploads/features/SGBVemail.pdf>, 2011. április 15.

⁶³⁷ Unreported world – Stolen Childhood, Liberia – CNN, 2009 5'48.

⁶³⁸ Unreported world – Stolen Childhood, Liberia – CNN, 2009 19'30.

⁶³⁹ Unreported world – Stolen Childhood, Liberia – CNN, 2009 10'20.

hogy most jött el az idő ahhoz, hogy a harmadik generációs jogok alapjait Libériában is lerakják.

6.3.1. A környezethez való jog

A környezethez való jog igen szoros kapcsolatban van az élethez való joggal, hiszen az ember csak a számára megszokott földi környezetben tud életben maradni. A környezetkárosítás mára azonban olyan szintet ért el, amely nem hogy az egyén szintjén nem kezelhető eredményesen, de állami szinten sem, hanem világméretű összefogásra lenne szükség.

A környezeti biztonságról szóló rész részletesen bemutatja, hogy Libériában a természeti erőforrások totális kiaknázását hogyan próbálja az állam kézben tartani, és azt, hogy a megújuló erőforrások alkalmazása terén milyen eredményeket sikerült elérni az elmúlt években. Ezek azonban csak a kezdeti lépések, és bár a jó szándék megvan, nem lehet azonban kiszámítani, hogy kis ország lévén Libéria milyen külső segítségre fog rákényszerülni. A libériai tenger mélyén lévő kőolajkészletek felszínre hozatala például minden bizonnyal jelentős környezetkárosítással fog járni, a gazdasági érdekek dominanciája miatt azonban nem lehet majd megakadályozni. A terület jogi szabályozottsága jelenleg nem elégséges ahhoz, hogy az ilyen tranzakciók során a környezetvédelmi előírásoknak maradéktalanul érvényt lehessen szerezni. A környezethez való jogot alapjogként még egyetlen hivatalos jogforrás sem rögzítette, és a kérdés Libéria szempontjából kevésbé fontos mivoltából fakadóan ez a közeljövőben sem várható.

6.3.2. Betegjogok

Libériában az egészségügyi intézményrendszer romokban hever, ezért az elsődleges feladat az, hogy legalább a kereteket megteremtsék ahhoz, hogy betegség esetén a lakosság orvoshoz tudjon fordulni. Ilyen körülmények között fel sem merülhet, hogy a beteg jogairól a legminimálisabb mértékben is szó eshet. Az olyan betegjogok, mint az ellátást végző orvos vagy intézmény megválasztásának joga vagy a panaszjog egy épülőben lévő államban a sokadik megoldásra váró kérdést jelenti, ezért megállapíthatjuk, hogy betegjogok Libériában nem léteznek.

6.3.3. Fogyatékosok jogai

A fogyatékkal élők speciális kezelésének szükségességét Libériában is felismerték. Ezt jelzi az is, hogy Montserrado tartományban működik egy csak siketekkel foglalkozó iskola, amelynek 63, 5 és 28 év közötti diákja van, valamint egy vakok intézete, ahol 40, 5 és 23 év közötti diák tanul. Mindkét iskola állami intézet, és a 2008/2009-es tanévben 25-25 ezer dollár támogatást kaptak.⁶⁴⁰ Ez az összeg – kiegészítve egyéb adományokkal – még mindig nem elégséges ahhoz, hogy a fogyatékos gyerekek speciális elhelyezését meg tudják oldani, és speciális tananyagokkal tudják őket ellátni. Libéria szerte azonban még nincs szakképzett személyzet és nem állnak rendelkezésre az anyagi erőforrások a kérdés komplex kezeléséhez, ezért ez a jog is még csak a kialakulási stádiumban van, tulajdonképpeni érvényesüléséről nem beszélhetünk.

⁶⁴⁰ Report on the Human Rights in Liberia. 18. oldal

6.4.

A joguralom, a tisztességes eljáráshoz való jog és a Taylor-per

A társadalmat olyannyira jellemző *kettősség a szabályok terén is* megjelenik. A libériaiak nagy része az ősi szokásokat alapul véve rendezi konfliktusait, így ők az évszázadok alatt kialakult szokásjogot tekintik magukra nézve kötelezőnek. Ezzel szemben létezik az állam által elfogadott normarendszer, melyek az állam – az erőszak monopóliumának letéteményeseként – jogosult érvényt szerezni. Ezért bármilyen reformtörekvés csak akkor lehet sikeres, ha a fenti kettősséget elfogadva törekszik a polgárháborút követően kialakult helyzet rendezésére, és mindenekelőtt arra, hogy a törzsi vezetők javaslatait beépítse a jogalkotásba.⁶⁴¹ Emellett azzal a problémával is szembe kell nézni – ahogyan azt Sirleaf elnökszöveg is kifejtette –, hogy az egymást váltó (átmeneti) kormányok sorra alkották meg jogszabályok tucatjait, ezzel egyes területekre vonatkozó szabályokat duplikáltak, míg más esetekben egymásnak ellentmondó szabályozás született.⁶⁴²

Az elmúlt évtizedekben a lakosság elfordult a formális igazságszolgáltatástól. Ennek okai között említhető, hogy a bírósághoz fordulás drága, a távolságok miatt gyakran elérhetetlen, a bíróságok működése lassú, nem átlátható és kevés a szakképzett szakember. Ezzel szemben a tradicionális törvénykezés gyors, mindenki számára könnyen elérhető és teljesen pártatlan.⁶⁴³

Ilyen helyzetben a joguralom (rule of law) megteremtése már önmagában is nagy kihívást jelent, és ezzel párhuzamosan a bíróságok társadalom általi elfogadottságát is el kellene érni. Ez mindenképpen külföldi szakemberek bevonását igényli, ezért a rule of law reformsorozatban számos külföldi szerv és szervezet vesz részt (lásd a 17. számú ábrát). Közöttük található többek között az UNDP, az USAID, az American Bar Association, a Carter Center és az amerikai Igazságügyi Minisztérium.⁶⁴⁴

Ezek a szervezetek az alábbi öt fő területre koncentráltan végzik tevékenységüket:

- a társadalom megfelelő tájékoztatása a fejleményekről,
- közvetlen jogi képviselet,
- kapacitás-építés,
- intézményépítés,

⁶⁴¹ Carter, Jimmy: Restructuring the rule of law: post-conflict Liberia. Harvard International Review, 2008. december 19.

<http://hir.harvard.edu/global-education/reconstructing-the-rule-of-law?page=0,3>, 2011. április 16.

⁶⁴² Interview with President Ellen Johnson-Sirleaf. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs Liberia. Press Release, 2006. június 29.

<http://www.irinnews.org/print.asp?ReportID=54313>, 2006. október 11.

⁶⁴³ Community-Based Justice and the Rule of Law in Liberia: A Field Experiment Using Mobile Paralegals.

<http://www.iig.ox.ac.uk/research/20-community-based-justice-liberia.htm>, 2011. április 16.

⁶⁴⁴ A UNDP új alapot létesített (Justice and Security Trust Fund) a szektor reformjában részt vevő libériai szervezetek pénzügyi támogatására. Az USAID a Justice Sector Support Project – Liberia keretében 2006 januárja óta 13 millió dollár értékben támogatja a szektor reformját. Az American Bar Association a "Support for Human Rights Culture in Liberia" programját 2005 decemberében indította el és azóta 11 millió dollárt költött a reformra. Ennek felét szakemberek képzésére fordították. Az Egyesült Államok Igazságügyi minisztériuma egy jogi tanácsadót küldött Monroviába, a Carter Center pedig 1 millió dollár értékben járult hozzá a rule of law reformjához elemző-értékelő tevékenységével.

- az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés.⁶⁴⁵

E kérdések szoros kapcsolatban vannak a tisztességes eljárás (fair trial) tartalmi összetevőivel. Általánosságban elmondható, hogy az állampolgárok tisztességes eljáráshoz való joga is csorbát szenved, s emiatt – lévén, hogy egy fundamentális jogról van szó – szükségessé vált a jogi szektor reformja. Mivel azonban itt tisztán jogi kérdésekről van szó, ennek részleteit nem ismertetem, de annyit érdemesnek tartok megemlíteni, hogy olyan részjogosítványok biztosítását kellene Libériában is garantálni, mint a nincs bűn és büntetés törvény nélkül (nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege) alapelvekben foglaltak, a bírósághoz fordulás joga, az ártatlanság vélelme vagy a jogorvoslathoz való jog.

6.4.1. A Taylor-per

Charles Taylor egykori libériai elnök elleni per az első olyan per a történelemben, amelyben afrikai vezető áll a vádlottak padján a sierra leonei polgárháború⁶⁴⁶ alatt elkövetett nemzetközi bűncselekmények elkövetésének vádjával. Mielőtt azonban a per menetét röviden ismertetném, röviden ismertetem Taylor életútját.

Charles Taylor életútja

Taylort, miután megszerezte közgazdász diplomáját a Massachusetts-i Bentley College-ban, Samuel Doe elnök kormányában töltött be igen magas tisztséget a General Services Agency-nél. Két évvel később, 1983-ban Taylort azzal vádolták meg, hogy elsikkasztott közel 1 millió dollárt és a pénzt egy amerikai bankszámlára utalta át.⁶⁴⁷ Taylor elhagyta Libériát, de kizárólag azért, hogy börtönbüntetését az Egyesült Államokban töltsen le. 1985 szeptemberéig a Massachusetts-i fogdában tartották fogva, akkor azonban négy társával együtt megszökött. Sikerült Líbiába menekülnie, ahol Muammar al-Gaddafi irányításával egy gerilla kiképzésen is részt vett. Ezt követően visszatért Libériába, ahol a Líbiában megszerzett speciális ismereteket a polgárháború kiobbantására használta fel, hogy a kormányt elmozdítsa a helyéről. A polgárháborút követően megrendezett választásokon Charles Taylor nagyarányú győzelmet aratott, megszerelve a szavazatok 75%-át, ezzel Libéria elnöke lett. Elnökségének hét éve azonban az intolerancia jegyében telt és közben további fegyveres csoportok is megjelentek a politika színpadán. Végül 2003-ban távozott a libériai politikai életből, amikor a nemzetközi büntetőeljárást megindították ellene.

2003. március 7-én a Sierra Leonei Különleges Bíróság (Special Court for Sierra Leone – SCSL) vádat emelt Taylor ellen, humanitárius bűncselekmények elkövetésével vádolva a volt elnököt. Júniusban az ENSZ is elfogadási parancsot adott ki Taylor ellen, amelyben háborús bűnök elkövetésével vádolták. Miközben Taylor hivatalos útra ment Ghánába (és amikor a vádemelés is megtörtént), az Egyesült Államok Moses Blah alelnököt támogatta a hatalomátvételben. Taylorra még nagyobb nyomás nehezedett,

⁶⁴⁵ Evaluation of Rule of Law Programs in Liberia. USAID, 2009. április, 6. oldal
http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACO233.pdf, 2011. április 16.

⁶⁴⁶ 1996-ban kitört a sierra leonei polgárháború, amely hat évig tartott. Taylor a Forradalmi Egyesített Frontot (Revolutionary United Front – RUF) támogatta, amely a legjelentősebb ellenálló csoport volt az országban. Célja ezzel Sierra Leone erőforrásainak, és elsősorban a gyémánt kiaknázása volt, amelyből aztán fegyvereket és lőszert vásárolt.

⁶⁴⁷ Charles Taylor's trial for murder, rape and slavery begins in The Hague.
www.independent.co.uk/news/world/africa/charles-taylors-trial.html, 2008. október 31.

amikor George Bush amerikai elnök nyilvánosan is felszólított Taylort, hogy mondjon le és hagyja el az országot.⁶⁴⁸ Ezt követően júliusban Olusegun Obasanjo nigériai elnök felajánlotta Taylornak, hogy országában biztonságos menedékre lelhet. Taylor augusztus 10-én szánta el magát arra, hogy ténylegesen lemond és ezt az állami televízióban jelentette be. Másnap lemondásával egyidőben Moses Blah alelnökre ruházta át a hatalmat. Taylor kézre kerítése azonban nem ment zökkenőmentesen. 2003 novemberében az amerikai kongresszus 2 millió dolláros jutalmat ajánlott fel Taylor elfogásáért, decemberben pedig már az Interpol is a legkeresettebb bűnözők között szerepeltette az egykori libériai elnököt. 2006-ban Sirleaf elnökasszony Taylor kiadatását kérte Nigériától. Nigéria azonban csak abba egyezett bele, hogy elengedi Taylort és nem kiadja, ugyanis a két állam között nem volt kiadatási szerződés. 2006. március 28-án Nigéria bejelentette, hogy Taylor eltűnt, másnap azonban letartóztatták a nigériai-kameruni határon, és átadták az ENSZ-nek Sierra Leone-ban. Kiadatásáig az ENSZ börtönében tartották fogva Freetown-ban.⁶⁴⁹

A Sierra Leonei Különleges Bíróság (Special Court for Sierra Leone – SCSL)⁶⁵⁰

A Sierra Leonei Különleges Bíróság egy speciális, hibrid és ad hoc bíróság. Hibrid, mert Sierra Leone kormánya és az ENSZ közösen állította fel, ad hoc pedig azért, mert nem állandó jelleggel működik. Joghatósága a Sierra Leone-ban 1990. november 30-a után elkövetett nemzetközi humanitárius jogsértésekre és a sierra leonei jog megsértésére terjed ki. A bíróságot a 2000. augusztus 14-én a 1315. sz. BT határozat alapján állították fel, Freetown székhellyel, de a bíróság székhelyen kívül is ülészhet. A bíróság önkéntes felajánlásokból működik.

A bíróság egy Elsőfokú Tanácsból és egy Fellebbviteli Tanácsból áll (bár kérésre még egy Fellebbviteli Tanácsot fel lehet állítani). Az egyes tanácsok 8-11 független bíróból állnak, akiket három évre neveznek ki: három bírót az Elsőfokú Tanácsba (egyét a sierra leonei kormány, kettőt pedig az ENSZ főtitkára nevez ki), öt bírót pedig a Fellebbviteli Tanácsba (kettőt a sierra leonei kormány, hármat pedig az ENSZ főtitkára nevez ki).⁶⁵¹

Az ENSZ főtitkár három évre nevezi ki az ügyészt, Sierra Leone kormánya pedig a helyettesét adja. Az erkölcsi jellemvonásokon túl széleskörű (nemzetközi) tapasztalatokkal és a legmagasabb szintű szakmai tudással kell rendelkezniük.

Az ENSZ főtitkár három évre nevezi ki a titkárt is, aki a tanácsokat és az ügyészt segíti munkájukban. Ezt a tisztséget kizárólag ENSZ alkalmazott töltheti be.

A per

2003. március 7-én megjelent az a 17 vádpontból álló vádirat, amelyben Taylort a Genfi Egyezmények közös 3. cikkének és a Genfi Egyezményeket. Kiegészítő II. Jegyzőkönyv megsértésével, emberiség elleni bűncselekmények elkövetésével és a humanitárius jog egyéb súlyos megsértésével vádolták meg. A vád, amely élén Stephen Raff főügyész áll, bizonyítani kívánja Taylor részvételét a RUF és az AFRC által

⁶⁴⁸ Bush a libériai elnök lemondását követeli. 2003. június 26.

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20030626bush.html>, 2011. április 18.

⁶⁴⁹ Questions and answers on Charles Taylor's trial before the SCSL.

<http://www.allafrica.com/stories/printable/200705310137.html>, 2008. október 31.

⁶⁵⁰ <http://www.sc-sl.org/Documents/scsl-agreement.html>, 2008. december 15.

⁶⁵¹ A bírák, az ügyész és a titkár újraválaszthatók.

állítólag elkövetett bűncselekményekben.⁶⁵² 2003. március 16-án a vádpontok számát 11-re csökkentették; ezek a következők⁶⁵³:

- 1) A civil lakosság terrorizálása és kollektív büntetés kiszabása
 - a) Terrorista cselekmények
- 2) Törvénytelen mészárlás
 - a) Emberölés
 - b) Az élet, az egészség és emberek pszichikai vagy mentális egészsége elleni erőszak, különösképpen az emberölés
- 3) Szexuális erőszak
 - a) Nemi erőszak
 - b) Szexuális rabszolgaság és az erőszak egyéb formái
 - c) Az emberi méltóság meggyalázása
- 4) Pszichikai erőszak
 - a) Az élet, az egészség és emberek pszichikai vagy mentális egészsége elleni erőszak, különösképpen a kegyetlen bánásmód
 - b) Egyéb embertelen cselekedetek
- 5) Gyerekkatonák alkalmazása
 - a) 15 éven aluli gyerekek fegyveres erőkbe vagy csapatokba való toborzása vagy besorozása, vagy arra használni őket, hogy az ellenségeskedésekben aktívan részt vegyenek
- 6) Erőszakos elrablás és kényszermunka
 - a) (Rab)szolgaság
- 7) Fosztogatás (
 - a) Fosztogatás (vagyon tárgyakra és személyekre elkövetve)

A tárgyalás helyszínének kérdése sokáig vitatott volt. Freetown és Hága egyaránt a lehetséges helyszínek között szerepelt. Döntés akkor született, amikor a brit kormány felajánlotta, hogy vállalja Taylor bebörtönzését, amennyiben elítélik.⁶⁵⁴ 2006. június 16-án az ENSZ Biztonsági Tanácsa hozzájárult ahhoz, hogy Taylort Hágába szállítsák, hogy a tárgyaláson részt vehessen. Ezt követően az ENSZ hágai fogdájában őrizetbe vették, és felállt a Társaság Charles Taylor jogi védelméért (Association for the Legal Defense of Charles Taylor) elnevezésű szervezet, hogy ellássa az egykori elnök jogi védelmét.

A tárgyalást 2007. június 4-én nyitották meg, de Taylor nem jelent meg. Ügyvédje ismertette levelét, miszerint azért bojkottálta a tárgyalást, mert nem látta biztosítottak a fair és pártatlan eljárást. 2007. augusztus 20-án döntés született arról, hogy a tárgyalást elnapolják 2008. január 7-ig. Taylor nem tagadta, hogy a vádiratban szereplő események valóban megtörténtek, de azt hangoztatta, hogy azokért őt nem terheli felelősség, és másnak sem adott parancsot azok kivitelezésére. Mégis, számos egykori közeli társa hajlandónak mutatkozott Taylorra nézve terhelő bizonyítékokat szolgáltatni, amennyiben kellő védelemben részesülnek.⁶⁵⁵

Az első meghallgatást 2008. június 25-ére tűzték ki, ahol az első tanú ismertette bizonyítékait. A vád 139 tanút kívánt kihallgatni⁶⁵⁶, közülük 62-en „kapcsolt” tanúk

⁶⁵² Virtual eyes on Taylor trial.

<http://www.ipsnews.net/africa/nota.asp?idnews=40840.html>, 2008. október 31.

⁶⁵³ <http://www.sc-sl.org/Taylor-casesummary.html>, 2008. december 15.

⁶⁵⁴ Összhangban az SCSL Statútumának 10. pontjával.

⁶⁵⁵ Taylor boycotts start of his war crimes trial.

<http://www.guardian.co.uk/world/2007/jun/05/westafrika.warcrimes.html>, 2008. október 31.

⁶⁵⁶ A vád végül 91 tanú kihallgatásával zárta a meghallgatásokat 2009. február 27-én. Ezt követte a védelem tanúinak kihallgatása 2009 júliusa és novembere között.

(linkage witness), köztük 20 libériaival.⁶⁵⁷ Ian Smilie tanú például elmondta, hogy az egykori RUF lázadók kegyetlen erőszakot alkalmaztak azért, hogy az embereket elriasszák a gyémántmezőktől, amelyekből évi 125 millió dolláros bevételre tettek szert.⁶⁵⁸ Egy másik tanú az egykori elnök mellett tanúskodott azzal, hogy Taylor olyan bűncselekményeket, mint az emberi test amputálása, nem követhetett el, mert az a muszlimok sajátja, Taylor pedig keresztény (hehe, ez jó, biztos nagyon hiteles volt).⁶⁵⁹

A tárgyalás megnyitását követően Taylor menesztette ügyvédjét. Az új védőket jelenleg a bíróság finanszírozza, mert Taylor – állítása szerint – anyagilag ezt nem tudja magának megengedni.⁶⁶⁰ A bíróság úgy döntött, hogy havi 100.000 dollárért Taylor megbízhat egy ügyvédi irodát.⁶⁶¹ A választás egy kúrens irodára esett, amelyet Courtenay Griffiths brit ügyvéd vezet.⁶⁶² Ezen kívül 2007 októberében Ban Ki-moon ENSZ főtitkár felállított egy ENSZ bizottságot azzal a céllal, hogy a Taylor-perhez teremtsen meg a 62 millió dolláros pénzügyi hátteret. A bizottság elnökállama Kanada, tagjai pedig Sierra Leone, Nigéria, Nagy-Britannia, az Egyesült Államok és Hollandia.⁶⁶³ Ban Ki-moon meghatározta továbbá a bíróságnak nyújtandó pénzügyi keretet: 2007-re 36 millió dollárt, 2008-ra 33 millió dollárt, 2009-re pedig 20 millió dollárt szánt az ENSZ.

Mivel a per Hollandiában zajlik, szükségessé vált a libériai lakosság megfelelő tájékoztatásának megoldása. Jelenleg fél órás csúszással online követhetik az eseményeket, és létrehoztak egy blogot is, amelyen a tárgyalásokról összefoglalókat és kivonatokat találhatnak az érdeklődők.⁶⁶⁴

A Taylor-per alatt már megszülettek az első ítéletek, amelyek a sierra leonei polgárháborúhoz kapcsolódnak. 2007 júniusában az AFRC három korábbi vezetőjét, Alex Tamba Brimát, Brima Bazzy Kamarát és Santigie Borbor Kanut 11 vádpontban találták bűnösnek, többek között a civil lakosság terrorizálásában, törvénytelen mészárlások és nemi erőszak elkövetésében, gyerekkatonák alkalmazásában, kényszermunkában és fosztogatásban.⁶⁶⁵ Taylor ügyében 2011. március 11-én lezárták a tárgyalási szakaszt és ítélet késő nyáron várható.⁶⁶⁶

Következtetések

A Taylor-perrel kapcsolatos talán legjelentősebb fejlemény, hogy immáron az egyéni felelősség kérdése merül fel, és ezáltal a jövőben lehetővé válik korábbi magas rangú vezetők elítélése is. Charles Taylor lehet az első olyan afrikai vezető, akinek

⁶⁵⁷ SCSL Office of the Prosecutor, Press release, May 7, 2007, Freetown

⁶⁵⁸ Stocking footage at Taylor trial.

<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/20080107.html>, 2008. október 31.

⁶⁵⁹ Supporters of former Liberian president Charles Taylor predict he will be exonerated.

<http://www.voanews.com/english/archive/2008-01/2008-01-08-voa.html>, 2008.10.31.

⁶⁶⁰ Stocking footage at Taylor trial.

<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/20080107.html>, 2008. október 31.

⁶⁶¹ Taylor war crimes trial postponed until January.

<http://www.guardian.co.uk/world/2007/aug/20/westafrica.warcrimes.html>, 2008. október 31.

⁶⁶² Érdekesség, hogy az ügyvéd 2011. február 8-án visszaadta megbízását, miután a bíró elutasította a kifogását.

Lásd: L'Avocat de Charles Taylor quitte le proces de l'ancien président du Liberia.

http://www.lemonde.fr/afrique/article/2011/02/08/l-avocat-de-charles-taylor-quitte-le-proces-de-l-ancien-president-du-liberia_1477078_3212.html, 2011. június 7.

⁶⁶³ Country, others to raise 62m USD for Charles Taylor's trial.

<http://unmil.org/article.asp?id=2450.html>, 2008. október 31.

⁶⁶⁴ www.CharlesTaylorTrial.org

⁶⁶⁵ First S Leone war crimes verdicts.

<http://www.namibian.com.na/2007/June/world/07öDBF8A50.html>, 2008. október 31.

⁶⁶⁶ <http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/6/414.html>, 2011. április 18.

bűnösségét a nemzetközi közösség megállapítja. A per folyamán – a kezdeti ellenállást követően – Taylor sokkal együttműködőbbnek mutatkozik, mint más egykori vezetők, akik hasonlóan súlyos nemzetközi vádakkal néznek szembe.

A Taylor-pernek jelentős hatása lehet más afrikai államok békéjére és az ottani igazságszolgáltatásra is. Ilyen például Kenya, ahol legutóbb fellángolt a kegyetlenkedés, és a helyi lakosság bízik abban, hogy mind a ruandai, mind pedig a sierra leonei bíróság munkája pozitív hatással lesz a kenyai fejleményekre.

6.5. Következtetések

Libériában a társadalmi biztonságot leginkább az *állami intézmények gyengesége* fenyegeti, hiszen egy korábban bukott államban a kiépülőben lévő intézményrendszer – az eltelt idő rövidsége miatt – még nem lehet képes arra, hogy a társadalomban meglévő, később további problémákat okozó egyenlőtlenségeket kiküszöbölje. A békés társadalmi együttéléshez szükséges javak, mint az oktatáshoz vagy az egészségügyi rendszerhez való hozzáférés joga nem érhető el a társadalom valamennyi tagja számára. A fennálló különbségeket tovább fokozzák az egyes társadalmi rétegek között meglévő gazdasági különbségek is.

A jogrendszer feladata, hogy az élet valamennyi területét leszabályozza, ezért kívántam ennek a résznek jogi keretet adni. Munkám során azonban egyre nagyobb hiányosságokkal kellett szembesülnöm mind a libériai jogi szabályozás, mind a jogok gyakorlati érvényesülésének területén. Míg az első generációs jogok esetében alkotmányban rögzített szabályokkal találkozunk és a jogok betartása és betartatása alapvetően megoldott, addig a második generációs alapjogoknál *már szabályozatlansági hiányosságokat* lehet felfedezni. A harmadik generációs jogok pedig csak papíron léteznek, ezekre vonatkozóan már lényegében lefektetett (jog)szabályok sem találhatók.

Ezt támasztja alá az ENSZ által évente elkészített Human Development Index is, amely három faktor alapján rangsorolja az államokat: egészség (születéskor várható átlagos élettartam), oktatás és az életkörülmények (GNI/fő). Az ország 2008-ban a 176. helyen állt, 2009-ben a 169., 2010-ben pedig a 162. helyen.⁶⁶⁷ Az előrelépés bár szembeötlő, azt azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a fejezetben feltárt hiányosságok miatt Libéria továbbra is a sereghajtó államok között található.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a *libériai állam nem képes maradéktalanul eleget tenni azon kötelezettségének, hogy lakosai számára garantálja a humán biztonságot*, amely csak csírájában és egy szűk társadalmi réteg számára létezik az országban. Jelentős előrelépés csak akkor várható, ha az ország vezetői megteremtik a politikai biztonságot, és Libéria lezárja a demokráciaépítés folyamatát, amivel működőképes demokráciaként az alapjogok érvényesülését is garantálni tudja állampolgárai számára.

⁶⁶⁷ Yet Another Milestone. UN Focus, 2009. szeptember-november. 10. oldal
<http://unmil.org/documents/insideunmil/1011unmilfocus212009.pdf>, 2011. május 21.
Explaining HDI value and rank changes in Human Development Report 2010 – Liberia.
<http://hdrstats.undp.org/images/explanations/LBR.pdf>, 2011. május 21.

BEFEJEZÉS

Felmerül a kérdés: milyen jövő vár Libériára? A polgárháborús pusztításból lassan magához térő állam elindult a békés fejlődés útján, azonban számos buktató akadhat. Sorsdöntőnek tekinthetők a 2011 októberében esedékes választások. Sirleaf elnökasszony bár eséllyel indul a megmérettetésen, az eredményeket azonban nem lehet biztosan prognosztizálni. Az ő személye jelenthetne garanciát a demokratikus folyamatok továbbviteléhez, és egyben esélyt Libéria számára, hogy ne süllyedjen vissza az anarchiába. Elképzelhető, hogy a választásokat egy hónappal elhalasztják, ugyanis 2011. augusztus 23-án népszavazást tartanak négy olyan kérdésben, amelyek az Alkotmány módosítását igénylik. Ezek közül az első kérdés annak eldöntése, hogy a választásokat november második keddjére halasszák. A további kérdések a következők:

- a törvényhozási választások második fordulójának eltörlése, és annak egy fordulóssá tétele;
- a Legfelsőbb Bíróság bíráit életük végéig nevezzék ki, valamint
- az elnök és elnökhelyettes jelöltek esetében előírt 10 éves libériai lakhellyel való rendelkezés kritériumát öt évre rövidítsék le.⁶⁶⁸

A közelgő választások kérdéses kimenetele és sorsdöntő jellege miatt azonban az ország rövid-, közép- és hosszútávú kilátásai jelenleg nem határozhatók meg pontosan, ezért álljon itt egy SWOT-analízis⁶⁶⁹, amely a biztonság öt területén külön-külön elemzi Libéria erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és a fenyegetéseket.

	Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
POLITIKAI biztonság	Erőteljes támogatás az Egyesült Államok részéről. Viszonylag stabil belpolitikai helyzet. A demokratikus államforma lakossági támogatása.	Túlzott hatalomkoncentráció. Szakképzett politikai elit és hivatalnokréteg hiánya. A demokratikus hagyományok hiánya.	Az elnöki hatalom tudatos megosztása a szakminisztériumi rendszerben. Külföldi oktatási programok segítségével a megfelelő szakemberek kiképzése.	A választások után bekövetkező esetleges hatalomváltás után az új elnök, felhasználva a kezében összpontosuló hatalmat, diktatúrát építhet ki.

⁶⁶⁸ <http://www.ndi.org/node/17371>, 2011. július 31.

⁶⁶⁹ A SWOT-analízis lényege, hogy négy kategóriát felállítva alkot meg egy komplex stratégiai elemzést egy adott kérdésben, esetünkben országról. A négy kategória a következő: erősségek (S-strengths), gyengeségek (W-weaknesses), lehetőségek (O-opportunities) és veszélyek (T-threats).

KATONAI biztonság	A nemzetközi közösség támogatása. Legmagasabb szintű belső politikai támogatás a demokratikus haderő felállítására. Professzionális haderő.	A környező államok mércéjével mérve gyenge haderő (szárazföldi csapatok). Légierő, haditengerészet és szakcsapatok hiánya. Tengeri partszakasz védelme lényegében megoldatlan.	Nemzetközi együttműködés keretében folyamatos haderőreform. Nemzetközi képzési programokba történő becsatlakozás. A haderőreform végrehajtásához szükséges technika donorállamok általi biztosítása.	A szembenálló törzsek köréből kikerülő katonai képzettséggel rendelkező vezető magához ragadhatja a hatalmat. A korábbi harci tapasztalattal rendelkező egykori lázadók fegyveres konfliktus esetén ismét mozgósíthatóvá válnak. Forráshiány. Bizonytalanság az ENSZ csapatok kivonása után.
GAZDASÁGI biztonság	Természeti erőforrásokban, ásványkincsekben gazdag környezet. Jó nemzetközi kapcsolatok. Szabályzók kialakítása.	A polgárháborúban elpusztult a gazdasági infrastruktúra jelentős része. Képzett munkaerő hiánya. Belső tőkeerő hiánya. Szolgáltatási szektor alulfejlettsége	A megújuló energiaforrások fokozottabb és hatékonyabb kihasználása. Külső szakértők alkalmazása. Mezőgazdaságban rejlő nagy potenciál.	Az országba érkező multinacionális vállalatok nem tartják be a kétoldalú szerződésekben foglalt gazdaságfejlesztési kötelezettségeiket.
KÖRNYEZETI b.	Természeti kincsekben gazdag ország.	Jelentős polgárháborús pusztítás. Környezettudatosság hiánya a társadalom széles rétegeiben. Szegénység.	A koncessziók tudatos kiosztása. A megújuló energiaforrásokban rejlő potenciál. Újabb ásványkincsek feltárása.	A környezetvédelmi infrastruktúra hiánya lehetetlenné teszi a meghozott jogszabályok betartását.

TÁRSADALMI biztonság	Demokratikus szabályzók megléte. Az első generációs alapjogok széleskörű biztosítása.	Demokratikus minták hiánya. Hatalomkoncentráció. Szegénység. Erőteljesen hiányos szociális háló. Nem képesek a gazdasági, szociális és kulturális jogokat biztosítani.	A párhuzamosan működő (jog)rendszerek harmonizálása révén erősíteni a szociális hálót, enyhíteni a város-vidék ellentétet, valamint a törzsek közötti megosztottságot.	Feléledő tribalizmus. Multietnikus identitás. A gyermekkatonák sikertelen integrációja. Erőszakos bűncselekmények magas száma.
-----------------------------	--	--	--	---

A fenti rövid elemzés rávilágít a libériai társadalmi és államberendezkedés jellemző vonásaira, és egyben lehetőséget teremt arra is, hogy óvatos prognózisokat állítsunk fel. A fent leírtak miatt azonban teljes bizonyossággal nem alkothatjuk meg Libéria esetleges jövőképét, sokkal inkább csak előre jelezhetünk egyes folyamatokat. Ennek szellemében rövid távon valószínűsíthető, hogy a 2011 őszén esedékes választásokon nem történik fennakadás, és az ország tovább folytathatja a demokratikus átalakulási folyamatot. Ez középtávon Libériát egy aránylag stabil növekedési pálya felé orientálhatja, amelyet nem annyira belső zavargások, sokkal inkább a szomszédos államokban zajló konfliktusok zavarhatnak meg. A növekedés nemcsak gazdasági téren válik érzékelhetővé, hanem a libériai állampolgárok közvetlenül is haszonélvezőivé válhatnak a fejlődésnek – megvalósulhat a humán biztonság. Ez azonban már egy hosszútávú előrejelzés, amely eléréséhez számos társadalmi problémával (mint például a munkanélküliség kezelése, munkahelyteremtés vagy a gyerekvállalás szabályozása) kell eredményesen megbirkózni. Ugyanakkor nem hagyhatók figyelmen kívül a regionális és az összafrikai környezet változásai sem, hiszen a térségben kialakuló biztonsági problémák minden esetben hatással lesznek Libéria belső viszonyainak alakulására – a biztonság komplexitásából kifolyólag.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK, ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK, AZ ÉRTEKEZÉS FELHASZNÁLHATÓSÁGA, AJÁNLÁSOK

Az értekezés bevezető részében megfogalmazott kutatási célkitűzéseknek megfelelően fejezetenként kifejtettem és elemeztem a biztonság egyes területein felmerült kérdéseket, majd valamennyi fejezet végén elvégeztem a részkövetkeztetések megállapítását. Ezek alapján fogalmaztam meg **összegzett következtetéseimet**, amelyek az alábbiak:

1. Libéria modernkori történelmében egy *sajátos dekolonizációs folyamat* zajlott le, amelynek eredményeképpen *az ország egy különleges társadalomfejlődési utat járt be*. Az így kialakult társadalmi és politikai berendezkedés eredendően csak torz lehetett, és akár oligarchikus akár demokratikus vonások jellemezték egy adott korban az ország viszonyait, a fennálló társadalmi és politikai berendezkedés sohasem létezett vegytiszta formában.

A 2005-ös választásokat követően a Sirleaf-adminisztráció kísérletet tesz a szó klasszikus értelmében vett demokratikus államberendezkedés megteremtésére, amely a közelmúlt véres polgárháborúinak árnyékában nehéz feladatnak bizonyult. Az adminisztrációnak számos nehézséggel kellett szembenéznie az elmúlt évek alatt, ezek mind a *demokrácia eltorzult formájának* megvalósításához járultak hozzá. Itt mindenképp előtérbe kell hozni azt a libériai sajátosságot, hogy *az elnök hatalma túlnő a többi hatalmi ágon*, és a hatalmi ágak megoszlásának elvét már-már semmibe véve olyan erő összpontosul egyetlen ember kezében, amely akár a demokrácia elpusztítására is képes lehetne. Ez mindenképpen a demokratikus politikai berendezkedés egyik legaggályosabb pontja. Emellett nagy problémát okoz és a jövőben is számolni kell azzal a társadalmi problémával, hogy a társadalomnak csak szűk rétege iskolázott. Ebből következően *elkerülhetetlen, hogy a korábbi rendszerek politikai elitjének tagjai időről-időre újra beszívárognak a politikai életbe*. Ez szintén egy olyan negatívum, amely a libériai demokráciát gyengíti.

A fenti nehézségeket tovább tetézi az ország külső támogatásoktól való függése. Kijelenthető, hogy Libéria *egyedül képtelen a polgárháborús pusztítás következményeinek felszámolására és a társadalmi-politikai viszonyok konszolidálására*. Ezért bár Libéria a nemzetközi közösség többi államával egyenrangú tag, *szuverenitása mégis negatív*: belső állami funkciói gyakorlásához szüksége van külső támogatásra.

2. Az értekezés katonai biztonságról szóló fejezete részletesen bemutatta előbb az ECOWAS, majd az ENSZ által irányított békeműveleteket. Az ECOWAS által felállított *ECOMOG misszió* működésével kapcsolatban megállapítható, hogy olyan *alapvető alapelveket sem vett figyelembe*, mint a pártatlanság, a semlegesség és a részrehajlástól mentesség. Ezzel pedig hozzájárult a konfliktus további eskalálódásához. Ezt követte egy drasztikusabb megoldási kísérlet, az UNMIL misszió. Ennek az ENSZ műveletnek a keretében már nem hagyományos békefenntartó tevékenységet végeztek a kéksisakosok, hanem rendelkeztek a békekikényszerítés mandátumával is.

A polgárháborús évek egyik meghatározó alakja Charles Taylor volt. Miután Taylor Libéria nagy része felett megszerezte a hatalmat, kísérletet tett annak legitimálására. Mindezt azonban csak belpolitikai téren szándékozott elérni, ugyanis a

nemzetközi közösséggel nem volt hajlandó tárgyalásokba bocsátkozni, mivel a nemzetközi közösség reakcióját nem lehetett pontosan kiszámítani. Ebben a helyzetben azonban nem maradt más választása, mint a libériai lakossággal elfogadtatnia a már megszerzett hatalmát. Az egyre erősödő ellenállás mellett azonban Taylor számára már nem jelentett alternatívát a tárgyalásos út, ezért a lakosság újabb és még véresebb harcok áldozatává vált a második polgárháború alatt.

A katonai biztonság egyik kulcskérdése az állam területének és lakosságának védelme, amelyet demokratikus keretek között a professzionálisan kiképzett, modern technikával felszerelt állami haderő feladata. A libériai újjáépítés egyik központi feladata a *biztonsági szektor reformja*, ahol a kormányzat már több célt megvalósított. A fegyveres erők újjászervezése mellett a DDRR-folyamat is sikeresen lezárult, ezzel lehetőség nyílt további előrelépésre olyan új területeken is, mint a tengeri biztonság megteremtése vagy speciális szolgálatok felállítása.

3. Ahhoz, hogy Libéria gazdasági szempontból biztonságban érezhesse magát, *külső függésén kellene jelentős mértékben enyhítenie*. Ez a „külső jelenlét” jelenti egyrészt az Egyesült Államok (és számos nemzetközi szervezet) donor tevékenységét, másrészt pedig az ország óriási import függőségét, amely már a polgárháború előtt is jellemző volt Libériára.

A *globalizáció hatása a libériai gazdaságban* is érezteti hatását. Külföldi nagyvállalatok a gazdaság valamennyi szektorában jelen vannak, és azok profit maximalizálására irányuló politikájával szemben kell Libériának saját érdekeit érvényesíteni. Különösen igaz ez a nehéziparban, ahol a szaktudás és a speciális eszközök nem állnak rendelkezésre a kis nyugat-afrikai államban, ezért Libéria kiszolgáltatottsága fokozottabban jelentkezik.

A libériai gazdaság húzóágazata tradicionálisan a *mezőgazdaság*, amely nem csak a lakosság többségének nyújt munkalehetőséget, hanem a GDP jelentős hányadát is kitermeli. Jelentőségéhez képest azonban sokkal szerényebben jelenik meg a politikai tervekben, és a beruházások is elsősorban más szektorokba irányulnak. Bár a Sirleaf-kormány már megalkotta a mezőgazdaság újjálesztésének alapjait jelentő kormányzati dokumentumokat, azok gyakorlati megvalósítása csak egy lehetséges második Sirleaf-kormány alatt várható.

4. Libéria kiváló példa annak igazolására, hogy mennyire *szoros kapcsolat van a környezeti biztonság megteremtése és a hatékony jogi szabályozás között*. Az ameriko-libériaiak uralma alatt bár nem demokratikus keretek között, de létezett környezeti kapcsolatos állami szabályozás, ezért a környezeti kincsek kiaknázása nem volt túlzott mértékű, azaz nem vezetett visszafordíthatatlanul káros folyamatokhoz. A polgárháború 14 éve alatt azonban a politikai elit a környezetet alárendelte alantas politikai céljainak, és olyan mérhetetlen környezeti pusztítást végzett, amely az élővilág részleges kihalásához vezetett. Ebben az időszakban a törvényi előírásokat semmibe vették, amely eredménye a környezeti biztonság megszűnése lett.

Sajnálatos módon a *jelenlegi libériai berendezkedés sem képes a környezeti biztonságot maradéktalanul garantálni*. A globális gazdasági érdekek sokszor prioritást élveznek a környezeti megfontolásokkal szemben, és figyelmen kívül hagyják többek között azt, hogy mekkora potenciál rejlik akár a termőföldben, akár a megújuló energiaforrásokban. Ennek felismerése azonban csak akkor várható Libériában, ha stabilizálódik a politikai és gazdasági háttér, és a környezeti biztonsággal kapcsolatos kérdések is legalább olyan fontossá válnak, mint a politikai, katonai vagy gazdasági kérdések és megfontolások.

5. A *humán biztonság jogi meghatározottságát* értekezésemben mindvégig tényként kezeltem és Libéria példáján keresztül megpróbáltam igazolni. *Ahhoz, hogy egy ország lakossága biztonságban érezhesse magát, bizonyos javakat elő kell állítani és mindenki számára elérhetővé kell tenni.* A folyamat tehát kétirányú. Egyrészt meg kell teremteni a javak élvezetéhez szükséges intézményi és humán keretet, ez elsősorban anyagi erőforrások bevonását igényli. Amennyiben a folyamat sikeres, akkor az így előállított „termékeket” nem csak a politikai és/vagy gazdasági elit, hanem a társadalom széles rétegei számára elérhetővé kell tenni. Csak ebben az esetben érzi magát az egyén biztonságban, és ha az egyének biztonsága összeadódik, megvalósulhat a társadalmi biztonság.

Libéria a társadalmi biztonság megteremtésében elkötelezett állam, azonban a gyakorlati megvalósítás területén még számtalan *hiányosság tapasztalható*. Az alapvető emberi jogokat ugyan képes az ország a libériai lakosság számára garantálni, számos olyan javat azonban nem vagy nem teljesen (mint például az oktatást), amely a további fejlődéshez elengedhetetlen volna. Ha ezen a téren Libériának sikerül előrelépnie, az nagyban hozzájárulhatna az ország stabilitásához, és további fejlődéséhez.

6. A *biztonság egyes területeinek összefonódása és elválaszthatatlansága* élesen jelentkezik Libéria esetében is. Stabil gazdaságot nem lehet működtetni biztos politikai háttér nélkül, és csak a gazdasági háttér biztosításával garantálható a környezeti biztonság. Ezek csak kiragadott példák a területek közötti kapcsolatrendszerekből, de jól szemléltetik a kölcsönös függést.

Libéria *biztonságával* kapcsolatban összegzésképpen megállapítható, hogy a **teljes körű biztonság csak stabil demokratikus jogállami keretek között képzelhető el**. Fontos, hogy Libéria képes legyen önállóan, a nemzetközi közösség szuverén alanyaként működni, állampolgárai számára a gazdasági jólétet és az alapjogok érvényesülését biztosítani. Ehhez Libériának *tovább haladnia azon az úton, amelyre 2005-ben lépett*, és a 2011. évi választásokat követően a megválasztott párt és elnök – a libériai lakosság akaratának megfelelően – *az elmúlt években elért eredményekre alapozva továbbépítse az országot*. Ebben a folyamatban mindenképpen nagy erőt ad majd az ország lakosságának a jövőbe vetett optimizmusa, hite és reménye, amit Kimmie Weeks emberi jogi aktivista is kihangsúlyoz.⁶⁷⁰

A választott témában elvégzett kutatómunkára és a fenti következtetésekre alapozva a következőket értékelem **új tudományos eredményként**:

1. Elemeztem azokat az egyedi sajátosságokat, amelyek a biztonság relációjában Libéria modern államiságát jellemzik, és kutatásaimmal igazoltam, hogy Libéria politikai értelemben vett biztonsága jelenleg még nem életképes, mivel annak megteremtéséhez a hatalmi elitnek a demokráciaépítés további fázisait kell megvalósítania.
2. A Libériában lezajlott és jelenleg is zajló békeműveleteken, keresztül igazoltam, hogy a polgárháborús pusztítást követően az országban a katonai biztonság biztosításához szükséges intézményrendszer, szervezeti, vezetési, irányítási keret még csak kiépülőfélben van.

⁶⁷⁰ Kimmie Weeks libériai emberi jogi aktivista mindössze tizenhét éves volt akkor, amikor egy tanulmányában feltárta a libériai kormány szerepét a gyerekkatonák alkalmazásában. Ezért Taylor elnök ki akarta végeztetni. Weeks ezt követően édesanyjával az Egyesült Államokba menekült, ahol jószoigálati tevékenységbe kezdett. Munkáját Sirleaf elnökasszony is elismeri.
Lásd: Interview with Kimmie Weeks, CNN, Africa Voice, 2009. 1. rész 9'10 és 2. rész 0'50.

3. Libéria példáján keresztül igazoltam hogy a kis államiség problematikája a globalizáció következtében a gazdaság valamennyi szektorára kihat.
4. Igazoltam, hogy a humán biztonság garantálása az alapvető emberi jogok érvényesülése nélkül – megfelelő politikai irányvonalak mentén – elképzelhetetlen, vagyis a humán biztonság jogilag determinált.

Az értekezés felhasználhatósága, ajánlások

Az értekezés hozzájárul a fekete kontinens konfliktusainak könnyebb megértéséhez, ezen belül pedig speciálisan Libéria és a nyugat-afrikai régió sajátosságainak megismeréséhez. Feltártam azokat a biztonsági összefüggéseket, amelyek birtokában *a politikai és katonai döntéshozók helyes döntéseket tudnak hozni* egy esetleges beavatkozás esetén, és a helyi sajátosságok figyelembe vételével rendezhetik a vitás kérdéseket. Amennyiben a jövőben békemisszió felállítására kerül sor akár a térségben, akár Libériában, a katonai biztonság kérdéseit tárgyaló fejezetben kifejtett, a korábbi műveletekben részt vevő erők által elkövetett hibák *segíthetnek a helyes célok és eszközök megválasztásában*. A térségben zajló műveletekben részt vevő magyar katonák számára pedig *háttéranyagként* is alkalmazható.

Emellett az értekezés *információs bázisként* szolgálhat a biztonságpolitikai kutatóknak és a téma iránt érdeklődők számára, valamint alkalmas arra, hogy oktatási segédanyagként olyan tantárgyak keretében oktassák felsőoktatási intézményekben, amelyek *regionális biztonsági kérdésekkel* kapcsolatosak, vagy a világban zajló békeműveleteket elemzik.

Ajánlásként fogalmazom meg, hogy a jelenleg is zajló egyetemi átalakulással párhuzamosan a ZMNE Társadalomtudományi és Biztonsági Tanulmányok Intézetben létrejöhetne egy *Afrikai Biztonsági Kutatóközpont*, amely egyesítené a már elért eredményeket és kutatókat, és együttműködne más egyetemek hasonló tanszékeivel, a Külügyminisztérium és a Katonai Felderítő Hivatal Afrika-kutatásban érintett szervezeteivel. Teszem ezt azért is, mert fokozott érdeklődés figyelhető meg Afrika iránt már a hallgatók körében is, és szép számmal születnek egyetemi (tudományos diákköri) dolgozatok olyan témakörökben, mint Fekete-Afrika, a gyerekkatonák helyzete vagy egy-egy afrikai ország biztonsági problémáinak bemutatása.

Végezetül ezúton szeretnék köszönetet mondani először is Dr. Kaiser Ferenc egyetemi docensnek, aki feladatkitűzésével kijelölte számomra Libériát, mint kutatási területet, valamint Ruppert József tanszékvezető-helyettesnek, aki inspirált a további kutatásokra egy olyan területen, ahol korábban magyar kutatások nem folytak. Köszönöm témavezetőm, Dr. Szenes Zoltán egyetemi tanár doktori éveim alatt és a disszertáció kidolgozásában nyújtott folyamatos segítségét, valamint Dr. Gazdag Ferenc egyetemi tanár tanszékvezető és a Biztonság- és Védelempolitikai Tanszék munkatársainak támogatását. Végül, de nem utolsó sorban köszönettel tartozom családtagjaimnak támogatásukért, szeretetükért, férjemnek pedig mindenért.

Budapest, 2011. augusztus 10.

dr. Deák-Molnár Dóra

FELHASZNÁLT IRODALOM

Hivatkozott irodalom jegyzéke

Könyvek, enciklopédiák:

Aboagye, Festus – Bah, Alhaji M.S. (szerk.): A Tortuous Road to Peace. The Dynamics of Regional, UN and International Humanitarian Interventions in Liberia. Institute for Security Studies, Pretoria, 2005.

Aboagye, Festus B. – Rupiya, Martin R.: A Beginner's Guide to Security Sector Reform (SSR). 11. fejezet: Enhancing post-Conflict Democratic Governance through effective Security Sector Reform in Liberia. Gfn-ssr, 2007. december. (A könyv interneten is elérhető a <http://www.iss.co.za/uploads/TORTUOUSCHAP11.PDF> címen.)

Ádány Tamás Vince – Bartha Orsolya – Törő Csaba (szerk.): A fegyveres összeütközések joga. Zrínyi kiadó, Budapest, 2009.

Afrika-Kairótól Fokvárosig. Ezerarcú világunk. Dunakönyv Kiadó, Budapest, 1994.

Bihari Mihály – Pokol Béla: Politológia. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest, 1998. ISBN 963 18 9044 9

Brzezinski, Zbigniew: A nagy sakktábla. Európa Könyvkiadó, 1999, ISBN 963 07 6533 0

Buzan, Barry – Waever, Ole – de Wilde, Jaap: Security. A New Framework for Analysis. Lynne Rienner Publishers, 1998.

Cilliers, Jakkie – Hilding-Norberg, Annika (szerk.): Building stability in Africa: challenges for the new millenium. Institute for Security Studies, 2000.

Cobbold, Richard – Mills, Greg (szerk.): Global challenges and Africa: Bridging Divides, Dealing With Perceptions, Rebuilding Societies. Royal United Services for Defense and Security Studies, London, 2004.

Crimes of War A-Z. Liberia (A könyv interneten is elérhető a <http://www.crimesofwar.org/thebook/liberia.html> címen.)

Defense and Foreign Affaires Handbook, London, 1996.

Ebo, Adedeji és N'Diaye, Boubacar (eds.): Parliamentary Oversight of the Security Sector in West Africa: Opportunities and Challenges DCAF, Geneva, 2008., (A könyv online is elérhető a se2.dcaf.ch/serviceengine/.../bm_parliament_oversightssrafrica_en.pdf oldalon.)

Ellen Johnson-Sirleaf: This childe will be great. Memoir of a Remarkable Life by Africa's First Woman President. Harper-Collins e-books, 2009. ISBN 978-0-06-186807-8

Ersikine, Emanuel A.: Peace-keeping techniques for Africa's conflict management. Accra, Afram Publications, 2000.

Fukuyama, Francis: The End of History and the Last Man. The Free Press, New York, 1992.

Gazdag, Ferenc (szerk.): Biztonságpolitika, SVKH, Budapest, 2001.

Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok - Biztonságpolitika. Nemzet és Biztonság Könyvek, ZMNE, Budapest, 2011.

Heinz Gartner: Nemzetközi biztonság. Fogalmak A-tól Z-ig. (Szerk: Gazdag Ferenc-Tálas Péter) Zrínyi Kiadó, Budapest, 2002.

Holzgrefe, J.L. és Keohane, Robert O. (szerk.): Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas. Cambridge University Press, Cambridge 2003.

A House with Two Rooms. Final Report of the Truth and Reconciliation Commission of Liberia Diaspora Project (Készítette: The Advocates for Human Rights). DRI Press, Minnesota, 2009. ISBN 1449508871
<http://www.theadvocatesforhumanrights.org/uploads/Front+Matter.pdf>, 2011. március 1.

Imobighe, T. A. – Zabadi, I. S. (szerk.), 'The African Crisis Response Initiative: issues and perspectives.' National War College, Abuja, Nigeria, 2003.

Kissinger, Henry: Diplomácia. Panem 1996, ISBN: 9789635451128

Kissinger, Henry: Korszakváltás az amerikai külpolitikában? A 21. századi Amerika diplomáciai kérdései. Panem-Grafo, Budapest, 2002. ISBN 0-684-85567-4

Kozma Endre-Héjja István-Stefancsik Ferenc: Katonaföldrajzi Kézikönyv. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993.

Krasner, Stephen D: Sovereignty: organized hypocrisy. Princeton University Press, Princeton, 1999.

Kreijen, Gerald (szerk.): State, Sovereignty, and International Governance. Oxford University Press, 2004.

Laremont, Ricardo René (ed.), 'The causes of war and the consequences of peacekeeping in Africa.' Portsmouth, 2002.

Latifi, Mohammad: Multinational Companies and Host Partnership in Rural Development. A Network Perspective on the Lamco Case. Doctoral Thesis at Uppsala University, 2004.

Liberia's Civil War. Nigeria, ECOMOG and Regional Security in West Africa. Lynne Rienner Publishers, 2002. ISBN 978-1588260529

Matus János: A jövő árnyéka: nemzetközi hatások biztonságunkra és jólétünkre. Budapest, Pesti Csoport, 2005.

Matus János (szerk.): Biztonságpolitikai szöveggyűjtemény. ZMNE Egyetemi Jegyzet, Budapest, 1999.

Olonisakin, Éfumni: Reinventing peacekeeping in Africa: conceptual and legal issues in ECOMOG operations. Kluwer Law International, 2000.

Ramsbothan, Olivier – Woodhouse, Tom: Encyclopedia of International Peacekeeping Operations. ABC-Clío, Santa Barbara, California, 1999. ISBN 0-87536-892-8

Sári János: Alapjogok. Alkotmánytan I. c. könyve, Osiris kiadó, Budapest, 2001.

Shaw, Malcolm N.: Nemzetközi jog. Osiris kiadó, Budapest, 2002.

The Europe World Year Book 2004.

Vogt, Margaret A.: 'ECOMOG: Liberia and West Africa Security.' Paper presented at an International Workshop on Peacekeeping as a Security Strategy in Africa, Nigerian Institute of International Affairs, Lagos, 1995. október 9-13.

Waltz, Kenneth N.: A világpolitika anarchikus struktúrája. In: Art, Robert és Jervis, Robert (szerk.): International Politics, Harper Collins Publishers, New York, 1992.

Tanulmányok, szakcikkek, cikkek:

615,000 Rubber Trees Stop Producing Latex. 2010. június 25. <http://www.liberianobserver.com/node/7107>, 2011. március 30.

Access to Clean Water in Liberia Difficult During Dry Season. 2007. január 17. <http://www.globalenvision.org/library/1/1419>, 2011. március 28.

Address to Joint Session of Liberian National Legislature. <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/08/127872.htm>, 2011. február 28.

African Aura Mining confirms Liberian iron ore project on track. 2010, március 17. <http://www.stockopedia.co.uk/content/african-aura-mining-confirms-liberian-iron-ore-project-on-track-38542/>, 2011. március 24.

African Union Donates to Liberia and Sierra Leone for Ivorian Refugees. 2011. április 13. http://www.mofa.gov.lr/press.php?news_id=360, 2011. április 23.

After War, Creating Jobs for Peace. 2009. április 29. <http://allafrica.com/stories/200904300771.html>, 2011. április 12.

A Matter of Definition: What Makes a Civil War, and Who Declares It So? 2006. november 26. http://www.nytimes.com/2006/11/26/world/middleeast/26war.html?_r=2&oref=slogin, 2011. március 4.

Anti-Torture Law Proposed. 2010. június 25. <http://allafrica.com/stories/201006250456.html>, 2011. április 6.

ArcelorMittal, BHP Commence Talks for Iron Ore Joint Venture. 2010. január 20. <http://www.mining-technology.com/news/news74754.html>, 2011. március 24.

Armed, Equipped Police Critical for 2011 Elections. 2010. szeptember 2. <http://allafrica.com/stories/201009130239.html>, 2011. március 11.

A Sweet Business: Cocoa brings new hopes to Liberian farmers. 2010. március 31. <http://www.mercycorps.org/countries/liberia/20619>, 2011. március 30.

Bassa, Bomi, Bong, Lofa, Rivercess és Simoe tartományokból. <http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Liberia-LABOR.html>, 2011. április 12.

BHP Billiton reaches iron ore agreement with Liberia. 2010. június 14. <http://www.howwemadeitinafrica.com/bhp-billiton-reaches-iron-ore-agreement-with-liberia/1891/>, 2011. március 24.

Big Boost for Public Transport... As Indian Gov't Donates 25 New Buses. http://www.theinquirer.com.lr/story.php?record_id=3154&sub=14, 2011. május 6.

'Bleeding Plenty': In Liberia, Unsafe Abortion Increase Maternal Mortality Rate. 2011. február 9. <http://www.newnarratives.org/%E2%80%98bleeding-plenty%E2%80%99-in-liberia-unsafe-abortion-increase-maternal-mortality-rate/>, 2011. április 5.

Boldizsár Gábor: A II. generációs békefenntartás és a korszakváltás jellemzői. In: Beszteri Béla, Vízi László Tamás: Béketeremtés- Békefenntartás. Tanulmánykötet. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár. 2005.

Brandolini, Giorgio V és Tigani, Mohammed: Liberia environmental profile. Monrovia, 2006. december,

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/liberia_CEP_preliminary_report.pdf, 2011. február 11.

Biography: Ellen Johnson-Sirleaf, Liberia's 'Iron Lady'. <http://africanhistory.about.com/od/liberia/p/Sirleaf.htm>, 2011. március 4.

Brief History of The Armed Forces of Liberia. In. New Liberian. <http://newliberian.com/?p=137>, 2011. március 4.

Broucid, Caroline: Surge in Basic Commodity Prices. Liberia – Case Study. 2008. május 12. – június 15., http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/FA25E13EE812AE0C4925748F0005D3E8-Full_Report.pdf, 2011. május 4.

Bureau of Immigration and Naturalization Launches Five-Year Strategic Plan. 2010. szeptember 28. <http://allafrica.com/stories/201009290750.html>, 2011. április 7.

Búr Gábor: Államkudarcok Afrikában. A „gyenge” államoktól az államkudarcokig. <https://christal.elte.hu/curriculum2/Tortenelem/AfrikanisztikaMA/b%FArg%E1bor/04.b%FAr.%C1llamkudarcok.pdf>, 2011. április 27.

Bush a libériai elnök lemondását követeli. 2003. június 26. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20030626bush.html>, 2011. április 18.

Carter, Jimmy: Restructuring the rule of law: post-conflict Liberia. Harvard International Review, 2008. december 19. <http://hir.harvard.edu/global-education/reconstructing-the-rule-of-law?page=0,3>, 2011. április 16.

Commissioners of Independent National Commission for Human Rights Nominated. <http://allafrica.com/stories/201008130830.html>, 2011. február 24.

Charles Taylor's Criminal Network: Exploiting Diamonds And Children. http://policy-traccc.gmu.edu/resources/publications/studentforum/Lipman_PUBP_710_TOC_Taylor%27s_Diamonds_and_Children_FINAL.pdf, 2011. február 24.

Charles Taylor's trial for murder, rape and slavery begins in The Hague. www.independent.co.uk/news/world/africa/charles-taylors-trial.html, 2008. október 31.

Chinese Company Eyes Water Transport Sector in Liberia, Boakai Embraces Initiative. 2009. szeptember 16. <http://allafrica.com/stories/200909160832.html>, 2011. május 6.

Chinese Company to Invest in Liberia's Transport Sector. 2008. május 30. <http://www.starradio.org.lr/content/view/8058/>, 2011. május 6.

Cllr: Frances Johnson-Morris' Rejoinder to Weah's Allegations on 'Theft'. <http://www.liberianobserver.com/node/1047>, 2011. február 24.

Coast Guard Ready to Defend Liberian Waters. 2010. február 13. <http://www.liberianobserver.com/node/4575>, 2011. március 11.

Combating Sexual and Gender Based Violence in Liberia. A Joint Programme of the Government of Liberia and the United Nations. <http://stoprapenow.org/uploads/features/SGBVemail.pdf>, 2011. április 15.

Comments on SAMFU and Global Witness Report. 2008. november 25. <http://www.mongabay.com/images/commodities/charts/rubber.html>, 2011. március 23.

Community-Based Justice and the Rule of Law in Liberia: A Field Experiment Using Mobile Paralegals. <http://www.iig.ox.ac.uk/research/20-community-based-justice-liberia.htm>, 2011. április 16.

Cook, Nicolas: Liberia's Post-War Development: Key Issues and U.S. Assistance. 2010. május 19. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33185.pdf>, 2011. január 20.

Costly Discrimination and Ethnic Conflict: The Case of the Liberian Civil Wars. (készítette: Andrew J. Toung). University of Mississippi, 2008. február <http://mises.org/journals/scholar/young2.pdf>, 2011. március 6.

Country, others to raise 62m USD for Charles Taylor's trial. <http://unmil.org/article.asp?id=2450.html>, 2008. október 31.

Create Improved Environment for Trade. 2011. március 31. <http://allafrica.com/stories/201103310804.html>, 2011. május 12.

Criminal Court 'E' Summons New Democrat Publisher, Riporter. 2010. május 13. <http://allafrica.com/stories/201005171556.html>, 2011. április 15.

Darren, Wilkins: Will the Armed Forces of Liberia Be Ready for 21st Century Technological Challenges by 2014? 2010. június 26. <http://www.liberianobserver.com/node/7171>, 2011. március 10.

DDRR Program Closes Tomorrow. 2009. július 20. <http://allafrica.com/stories/200907201614.html>, 2011. március 11.

Delay of INCHR Undermines Human Rights and Accountability. <http://www.liberianobserver.com/node/4759>, 2011. február 24.

Delta Expands Commitment to Africa with New Liberia Service. 2010. május 25. <http://news.delta.com/index.php?s=43&item=1033>, 2011. április 22.

Desintegration of the Liberian Nation since the 1989 Civil War. Alert Series – Liberia, [AL/LBR/94.001], 1993. november, <http://www1.umn.edu/humanrts/ins/libera94.pdf>, 2011. március 7.

Diamond Hunters Fuel Africa's Brutal Civil War. 1999. október 16. <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/daily/oct99/sierra16.htm>, 2011. március 23.

Diaz, John: Where rubber meets reality in Liberia. 2010. december 12. <http://www.renewableenergyworld.com/rea/news/article/2009/09/liberia-converting-old-rubber-trees-to-electricity>, 2011. március 23.

Economic Growth for Sustainable Community Development. <http://monrovia.usembassy.gov/pdfs2/economicgrowth.pdf>, 2011. március 25.

Elenito Secures \$1.6 bn Western Cluster Deal. 2010. február 1. <http://www.mining-technology.com/news/news75740.html>, 2011. március 24.

Ellen Seeks Prosecution Power for Anti-Corruption Commission. <http://www.liberianobserver.com/node/9425>, 2011. február 28.

EngelInvest's Liberia Iron Ore Mine to Start in 2011. 2010. november 12. <http://www.bloomberg.com/news/2010-11-12/engelinvest-s-liberia-iron-ore-mine-to-start-in-2011-update1-.html>, 2011. március 24.

Explaining HDI value and rank changes in Human Development Report 2010 – Liberia. <http://hdrstats.undp.org/images/explanations/LBR.pdf>, 2011. május 21.

Firestone Halts Child Labor. 2011. február 18. <http://www.liberianobserver.com/node/10609>, 2011. március 23.

First S Leone war crimes verdicts. <http://www.namibian.com.na/2007/June/world/07öDBF8A50.html>, 2008. október 31.

Food Security and Nutrition in Liberia. Fact Sheet. <http://www.unliberia.org/doc/FSNemail.pdf>, 2011. május 4.

Following Taylor's Money: A Path of War and Destruction. Coalition for International Justice. 2005. május, <http://allafrica.com/peaceafrica/resources/view/00010642.pdf>, 2011. május 5.

Gazdag Ferenc: A biztonsági szektor reformja és a nemzetközi szervezetek. In: Nemzet és Biztonság, 2008. december

Ghana-Liberia venture unlikely to have major impact on cocoa industry, Euromonitor. 2011. március 28. <http://www.confectionerynews.com/Markets/Ghana-Liberia-venture-unlikely-to-have-major-impact-on-cocoa-industry-Euromonitor>, 2011. március 30.

Ghana Shares Cocoa Know-how with Liberia. 2011. március 21. <http://allafrica.com/stories/201103220004.html>, 2011. március 30.

Giving birth is dangerous business in Liberia. 2009. január 12. <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hCzwFi082Z60gZ1xNpCA7KF3YLow>, 2011. április 5.

GOL's Cash Management is Effective. <http://www.liberianobserver.com/node/3552>, 2011. február 25.

Gol, Maryland Oil Palm Plantation Sign Pact. 2011. március 14. <http://allafrica.com/stories/201103180288.html>, 2011. március 31.

Government and UN Joint Programme on Food Security and Nutrition. Republic of Liberia. 2008. június, <http://www.unliberia.org/doc/foodsecurity2008.pdf>, 2011. május 4.

Government Hospital in Robertsports Benefits from Solar Energy. http://www.unliberia.org/press.asp?pr_detail=41, 2011. március 25.

Government Signs Up Chevron as Oil Exploration Partner. 2010. augusztus 27. <http://allafrica.com/stories/201008271044.html>, 2011. március 24.

Govt and Millenium Challenge Corporation Sign Pact for U.S \$15 Million Grant to Tackle Land, Girl's Education and Trade Issues. 2010. július 6. <http://allafrica.com/stories/201007061215.html>, 2011. április 22.

High-Level Conference on: Water for Agriculture and Energy in Africa: the Challenges of Climate Change. Sirte, Libyan Arab Jamahiriya, 2008. December 15-17. National Investment Brief – Liberia. <http://www.sirtewaterandenergy.org/docs/reports/Liberia-Draft2.pdf>, 2011. május 3.

Highways Link 15 West African Countries. NEPAD promotes better transport networks. Africa Renewal, Vol.20 #3, 2006. október, <http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/vol20no3/203-highways.html>, 2011. május 6.

Hillary Clinton in Liberia. <http://www.thenewamerican.com/index.php/world-mainmenu-26/africa-mainmenu-27/1655>, 2011. február 28.

Interview with President Ellen Johnson-Sirleaf. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs Liberia. Press Release, 2006. június 29. <http://www.irinnews.org/print.asp?ReportID=54313>, 2006. október 11.

Iron Ore Mining Sector to Drive GDP? 2010. szeptember 1. <http://www.liberianobserver.com/node/8406>, 2011. március 24.

Környezeti hatástanulmány – Environmental Baseline Study, 2010. február, <http://www.arcelormittal.com/rls/data/pages/773/AMNimbaEnv-BaselineSummary.pdf>, 2011. február 21.

Labor Ministry Increases Alien Work Permit Fees. 2009. október 6. <http://allafrica.com/stories/200910061015.html>, 2011. április 12.

La dette du Liberia annulée par le Club de Paris. 2010. szeptember 16. http://www.lemonde.fr/afrique/article/2010/09/16/la-dette-du-liberia-annulee-par-le-club-de-paris_1412250_3212.html, 2011. június 7.

L'Avocat de Charles Taylor quitte la proces de l'ancien président du Liberia. 2011. február 8.

http://www.lemonde.fr/afrique/article/2011/02/08/l-avocat-de-charles-taylor-quitte-le-proces-de-l-ancien-president-du-liberia_1477078_3212.html, 2011. június 7.

Leprosy Eliminated? ... A Wake-Up Call for Liberia. 2009. augusztus 7. <http://www.ilep.org.uk/news-events/article/view/leprosy-eliminated-a-wake-up-call-from-liberia/360/>, 2011. április 12.

LiberCell Gets Big Boots. 2010. október 29. <http://allafrica.com/stories/201010291072.html>, 2011. május 8.

Liberia becoming more popular as investment destination. 2010. július 20. <http://www.howwemadeitinafrica.com/liberia-becoming-more-popular-as-investment-destination/2742/>, 2011. március 29.

Liberia, BHP sign £2 billion iron ore deal. 2010. június 14. <http://uk.reuters.com/article/2010/06/14/uk-liberia-bhpbilliton-ironore-idUKTRE65D23120100614>, 2011. március 24.

Liberia Converting Old Rubber Trees to Electricity. 2009. szeptember 29. <http://www.renewableenergyworld.com/rea/news/article/2009/09/liberia-converting-old-rubber-trees-to-electricity>, 2011. március 30.

Liberia: Emergency Response Police Complete Training. 2008. október 6. http://www.communicatingjustice.org/en/stories/01122008_liberia_emergency_response_police_complete_training, 2011. március 11.

Liberian Engineer Presents Project for Hydro Dam Construction, But Faces Stone Wall. 2005. január 4. <http://allafrica.com/stories/200501040504.html>, 2011. március 29.

Liberia: EU bilateral trade and trade with the world. 2011. március 17. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122462.pdf, 2011. május 10.

Liberia: Firestone deal could mark return of private investors. 2005. február 24. <http://www.liberianonline.com/modules.php?name=News&file=article&sid=284>, 2011. március 23.

Liberia: France Telecom in broadband deal. 2010. június 21. http://www.africanews.com/site/Liberia_France_telecom_in_broadband_deal/list_messages/32890, 2011. május 8.

Liberia Gets New Commerce Minister... Anti-Corruption Commission Set Up. <http://www.theliberianjournal.com/index.php?st=news&sbst=details&rid=469&comesOfTheHome=1>, 2011. február 28.

Liberia gold project has 'strong economics' – African Aura. 2010. december 14. <http://www.miningweekly.com/article/liberia-gold-project-has-strong-economics-african-aura-2010-12-14>, 2011. március 23.

Liberia Maritime Program Continues to Excel. http://www.bma-liberia.com/subpage/06_media_news_current_2.html, 2011. március 11.

Liberian Govt. Responds to 'Persistent Corruption Threatens Stability. <http://www.frontpageafrica.com/newsmanager/anmviewer.asp?a=7397&print=yes>, 2011. február 24.

Liberia in iron ore talks with Vale. 2010. április 23. <http://www.mineweb.com/mineweb/view/mineweb/en/page39?oid=103288&sn=Detail&pid=65>, 2011. március 24.

Liberia launches new AIDS program. 2010. október 20. http://www.liberiawebs.com/index.php?option=com_content&view=article&id=449:liberia-launches-new-aids-program&catid=54:liberia&Itemid=530, 2011. április 12.

Liberia Mining Project, Newsletter, 2010. decemberi hírlevél, http://www.arcelormittal.com/rls/data/pages/771//Newsletter_LiberiaProjectDec2010.pdf, 2011. február 21.

Liberian Leader Names Nigerian to Head Military,” 2006. február 13. <http://nm.onlinenigeria.com/templates/?a=6955&z=17>, 2011. március 10.

Liberian President Sirleaf Signs FOI Law; Regional First. 2010. október 4. <http://www.freedominfo.org/2010/10/liberian-president-sirleaf-signs-foi-law-regional-first/>, 2011. április 23.

Liberia: Painful Rubber – the hard day’s life of Firestone tappers. <http://www.wrm.org.uy/bulletin/134/Liberia.html>, 2011. március 23.

Liberia – Purchase for Progress. 2010. november <http://home.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp217482.pdf>, 2011. május 2.

Liberia says Sinohydro Interested in Hydro Project. 2010. szeptember 29. <http://af.reuters.com/article/topNews/idAFJOE68S0DF20100929>, 2011. március 29.

Liberia’s diamond production drops in 2010. 2011. március 1. http://www.liberiawebs.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1069:liberias-diamond-production-drops-in-2010&catid=100:market&Itemid=583, 2011. március 30.

Liberia’s DDRR Program Formally Ends. 2009. július 23. <http://www.liberianobserver.com/node/257>, 2011. március 11.

Liberia seeks prosecution for bribery in carbon deal. 2010. október 26. <http://elawspotlight.wordpress.com/2010/10/26/liberia-seeks-prosecution-for-bribery-in-carbon-deal/> 2011. március 18.

Liberia signs accord with Firestone, raises taxes, cuts term. <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aNM4h3HMD8Ss&refer=africa>, 2011. március 23.

Liberia’s President Sirleaf Receives U.S. Medal of Freedom Award. www.voanews.com/.../a-13-2007-11-05-voa49.html, 2011. február 28.

Liberia: Sirleaf starts to form government, some appointments spark protest. <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=58143>, 2011. február 24.

Liberians Soon May Be Getting More Mail, with U.S. Help. United States donates postal equipment and training to Liberia. 2008. április 7. <http://www.america.gov/st/develop-english/2008/April/20080407135051TDpper0.0736658.html?CP.rss=true>, 2011. április 22.

Liberia’s New Army Exhibits Skills on Armed Forces Day. 2008. február 11. http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=614, 2011. március 10.

Liberia’s Sirleaf signs \$2,6bn iron-ore deal with China Union. 2009. január 30. <http://www.miningweekly.com/article/liberias-sirleaf-signs-26bn-ironore-deal-with-china-union-2009-01-30>, 2011. március 24.

Liberia struggles to revive cocoa industry. 2008. január 29. <http://www.africanagricultureblog.com/2008/01/liberia-struggles-to-revive-cocoa.html>, 2011. március 30.

Liberia – Telecoms, Mobile, Broadband and Forecast. Executive summary. <http://www.budde.com.au/Research/Liberia-Telecoms-Mobile-Broadband-and-Forecasts.html>, 2011. május 8.

Liberia to begin construction on Mount Coffee Hydro Plant. 25 Degrees in Africa. Vol. 6., No. 1., 2011. február/március

http://www.25degrees.net/index.php?option=com_zine&view=article&id=1220:liberia-to-begin-construction-on-mount-coffee-hydro-plant&Itemid=81, 2011. március 29.

Liberia to het \$150mn hydro-power plant. 2010. június 28. <http://www.afriqueavenir.org/en/2010/06/28/liberia-to-get-150mn-hydro-power-plant/>, 2011. március 29.

Liberia to require birth registration; fewer than 4 percent of children under 5 are registered. 2010. július 30. <http://www.foxnews.com/world/2010/07/30/liberia-require-birth-registration-fewer-percent-children-registered/>, 2011. március 23.

Liberia to Upgrade Telecom sector with fibre optic installations. 2011. február 18. <http://www.afriqueavenir.org/en/2011/02/18/liberia-to-upgrade-telecom-sector-with-fibre-optic-installations/>, 2011. május 8.

Liberia trade, exports, and imports. http://www.economywatch.com/world_economy/liberia/export-import.html, 2011. május 10.

Liberia: Uneven Progress in Security Sector Reform, 2009. január 13. http://www.dyn-intl.com/media/3180/148_liberia_uneven_progress_in_security_sector_reform.pdf, 2011. március 10.

Liberilizing the Liberia Telecommunication Market. <http://www.mopt.gov.lr/content.php?sub=46&related=16&res=46&third=46>, 2011. május 8.

Lockheed Martin Global Services Takes Over Liberia's Roberts International Airport. 2009. augusztus 21. <http://www.netnewspublisher.com/lockheed-martin-global-services-takes-over-liberias-roberts-international-airport/>, 2011. április 22.

Mangesi, Kofi: ICT in Education in Liberia. 2007. május, www.infodev.org/en/Document.411.pdf, 2011. április 11.

Marton Péter: Államok és államkudarcok a globalizálódó világban. In. Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja Hírlevél, I. évf. 7. szám, 2005. október 28., www.kulugyiintezet.hu/.../TLI_KTK_ÁllamokÉsÁllamkudarcok.pdf, 2011. április 26.

Marylanders for Progress. Proposed Energy Plan for Maryland County, Liberia. http://www.mfp-liberia.org/mfp_solar_proposal.pdf, 2011. március 25.

Matthews, Kevin. Rubber in Liberia. 2007. november http://ihscslnews.org/view_article.php?id=200, 2011. március 23.

Min. Conneh Identifies Property Rights as Recipe for Development. 2011. február 2. <http://allafrica.com/stories/201102040975.html>, 2011. április 11.

Minister Russel Holds Faithfull Meeting. 2011. január 23. http://mot.gov.lr/press.php?news_id=30, 2011. május 6.

Muslim Group Organises Trade Union. 2010. május 10. <http://www.liberianobserver.com/node/6233>, 2011. április 12.

National law and policies on minimum ages - Liberia. <http://www.right-to-education.org/country-node/363/country-minimum>, 2011. április 13.

Natural Rubber Industry of Liberia. Keith Jubah 2007. február 15-i előadása. http://www.africacncl.org/Events/downloads/Mr._Keith_Jubah.pdf, 2011. március 23.

Need for Motorcycle Emission Control Program & Safaty Laws in Liberia. 2011. április 25. http://www.thenewdawnliberia.com/index.php?option=com_content&view=article&id=3288:need-for-motorcycle-emission-control-program-a-safety-laws-in-liberia&catid=39:commentary&Itemid=77, 2011. május 6.

New Labor Code Spotlights Domestic Servants. 2011. március 15.
<http://www.liberianobserver.com/content/new-labor-code-spotlights-domestic-servants>, 2011. április 12.

New National Transport Policy Launched. 2010. június 28.
<http://allafrica.com/stories/201006290347.html>, 2011. május 6.

No Structural Damage Done to Hydro. 2008. február 25.
<http://allafrica.com/stories/200802251559.html>, 2011. március 29.

Nothing Left to Lose: The Legacy of Armed Conflict and Liberia's Children. In: Watch List on Children and Armed Conflict, 2004. június,
<http://www.watchlist.org/reports/pdf/liberia.report.pdf>, 2011. március 9.

NTGL's Past Haunts Bryant, Others. <http://allafrica.com/stories/200603090121.html>, 2011. február 24.

Oil Maneuvers. Hopes, Woes, Worries in Wait. 2010. szeptember 1.
<http://allafrica.com/stories/201009010485.html>, 2011. március 24.

Persistent Corruption Threatens Liberian stability.
<http://www.csmonitor.com/World/Africa/2008/0925/p07s03-woaf.html>, 2011. február 24.

Plan launches Universal Birth Registration in Liberia. 2010. november 29.
<http://www.planusa.org/contentmgr/showdetails.php/id/1599920>, 2011. március 23.

Police probe Mittal Steel's Liberian Iron Ore Deal.
<http://international.org/showCnews.php?id=642&reference=page%3D40>, 2011. február 24.

Potter, Donald W.: State Responsibility, Sovereignty, and Failed States. School of Government. University of Tasmania, 2004. https://www.adelaide.edu.au/apsa/docs_papers/Others/potter.pdf, 2011. április 26.

Power giant Vattelfall buys biomass from Africa. 2010. márc.-11 18.
<http://www.timbercommunity.com/content/power-giant-vattenfall-buys-biomass-africa>, 2011. március 30.

President Taylor, His Wife (Wives), and the Marriage Laws in Liberia. 2002. október 24.
http://www.theperspective.org/taylor_wives.html, 2011. április 13.

President Sirleaf Launches China-Aided Project of School Buildings at UL. 2008. június 10.
http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=742, 2011.

Pres. Sirleaf addresses regional security forum. 2009. január 13.
<http://www.starradio.org.lr/content/view/10371/>, 2011. április 23.

Private Players to Lead the Next Phase of Brazil-Africa Ties. 2010. november 8.
<http://www.howwemadeitinafrica.com/private-players-to-lead-the-next-phase-of-brazil-africa-ties/5357/>, 2011. március 29.

Putu Iron Ore Project – Liberia. <http://www.mining-technology.com/projects/putu-iron-ore/>, 2011. március 24.

Questions and answers on Charles Taylor's trial before the SCSL.
<http://www.allafrica.com/stories/printable/200705310137.html>. 2008. október 31.

Radelet, Steve: Reviving Economic Growth in Liberia. Center for Global Development, Working Paper No. 133., 2007. november,
www.cgdev.org/files/14912_file_Liberia_Growth.pdf, 2011. május 2.

Remarks by President Obama, Liberian President Johnson Sirleaf.
<http://www.america.gov/st/texttrans-english/2010/May/20100528105939ptellivremos0.2290918.html&distid=ucs>, 2011. február 28.

Remarks by US Secretary of State Condoleezza Rice at the Liberia Partners' Forum, Washington, DC, 2007. február 13. <http://www.theperspective.org/speeches/0214200701.html>, 2011. április 22.

Re-opening tourism in Liberia. 2010. július 2. <http://www.nic.gov.lr/content.php?main=27&related=27>, 2011. május 9.

Resperger István: A terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés jellemzői a jelenkori műveletekben. In: Honvédségi Szemle, 2009. május

Rhissa, Zakary: Livestock Subsector. Liberia, 2007. <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/ai563e/ai563e03.pdf>, 2011. április 1.

SCSL Office of the Prosecutor, Press release, May 7, 2007, Freetown

Siakor, Sias: Conflict Timber: Lessons from Liberia. <http://www.forestconflict.com/documents/brussels/Presentations/siakor.pdf>, 2011. március 18.

Sime Darby signs palm oil deal in Liberia. 2009. május 4. http://news.mongabay.com/2009/0504-liberia_palm_oil.html, 2011. március 31.

Sime top land oil palm in Liberia. 2011. január 25. <http://biz.thestar.com.my/news/story.asp?file=/2011/1/25/business/7862613&sec=business>, 2011. március 31.

Sirleaf Dedicates Tubman University. 2010. március 5. <http://www.liberianobserver.com/node/4939>, 2011. április 10.

Sirleaf Testifies to Truth Commission. <http://allafrica.com/stories/200902130101.html>, 2011. február 24.

Soldiers' Families Flee Liberia Capital: Rebellion: Crime, Food shortages and an impending attack plague cities, In: Los Angeles Times, 1990. június 4. http://articles.latimes.com/1990-06-04/news/mn-487_1_food-shortages, 2011. március 6.

Stocking footage at Taylor trial. <http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/20080107.html>, 2008. október 31.

Strengthening the National AIDS Commission in Liberia. http://www.healthsystems2020.org/section/where_we_work/liberia/strengthening_aids_commission, 2011. április 12.

"Summary of the Main Changes Brought About by the Review of the Mittal Mineral Development Agreement," <http://www.emansion.gov.lr/doc/MittalAgreementFinalMitrix.pdf>, 2011. február 24.

Supporters of former Liberian president Charles Taylor predict he will be exonerated. <http://www.voanews.com/english/archive/2008-01/2008-01-08-voa.html>, 2008. október 31.

Supporting the Transport Sector in Liberia. 2010. október 27. <http://www.devex.com/fr/projects/supporting-the-transport-sector-in-liberia>, 2011. május 6.

Taylor boycotts start of his war crimes trial. <http://www.guardian.co.uk/world/2007/jun/05/westafrica.warcrimes.html>, 2008. október 31.

Szalkai Attila: A vízhiány és társadalmi következményei. In: Nemzet és Biztonság, 2009. március, 23-36. oldal

Szenes Zoltán: Katonai kihívások a 21. század elején. Hadtudomány, 2005. 4. szám

Taylor war crimes trial postponed until January. <http://www.guardian.co.uk/world/2007/aug/20/westafrica.warcrimes.html>, 2008. október 31.

Tézisgyűjtemény Marton Péter: A nagyzelmélet és az afgán eset találkozása: államkudarcok és államépítés a bizonytalan politikacsínálás korszakában c. Ph.D. értekezéséhez. Budapest, 2009. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/429/3/marton_peter_thu.pdf, 2011. április 26.

The Heavy Load. A Demand for Fundamental Changes at the Bridgestone/Firestone Rubber Plantation in Liberia. Save My Future Foundation (SAMFU), 2008. június, <http://laborrights.org/sites/default/files/publications-and-resources/The%20Heavy%20Load.pdf>, 2011. március 23.

The Liberian Telecommunications Sector Reform: the Essence, Process, and their Outcomes. http://www.tlcafrica.com/technology_the_liberian_telecommunication_sector_reform_the_essence_process_and_their_outcomes.htm, 2011. május 8.

The roots of the second Liberian civil war. In: International Journal of World Peace, 2009. március http://findarticles.com/p/articles/mi_hb6428/is_1_26/ai_n35561413/pg_8/?tag=content;coll, 2011. március 8.

The War Economy in Liberia: a Political Analysis. (készítette: Philippa Atkinson). RRN Paper, 1997. május <http://www.pdtglobal.org/EIPdata/Library/Political%20Economy%20of%20Conflict/RRNpaper22.pdf>, 2011. március 6.

The Water Footprint of bioenergy from *Jatropha curcas* L. (lásd a www.scribid.com oldalon)

Trade in Goods in Liberia. <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c7650.html>, 2011. május 10.

Transport Sector Support in Liberia. 2011. május 3. <https://www.devex.com/en/projects/transport-sector-support-in-liberia>, 2011. május 6.

Transportation and Transportation Services Logistics Workshop. „Challenges and Investment Opportunities”. Private Sector Investment Forum on Liberia. Washington, DC, 2007. február 15., http://www.africacncl.org/Events/downloads/Hon._Jeremiah_Sulunteh.pdf, 2011. május 6.

Travel and Tourism in Liberia. 2010. május <http://www.euromonitor.com/travel-and-tourism-in-liberia/report>, 2011. május 9.

TRC Hashes Out Root Causes of Liberian Civil War. In: Daily Observer, 2009. december 24. <http://www.liberianobserver.com/node/3646>, 2011. március 4.

TSA Holds Up Two Africa Routes, Citing 'Credible Threat' To Aviation. 2009. június 3. https://web02.aviationweek.com/aw/generic/story_generic.jsp?channel=comm&id=news/AFR06039.xml&headline=TSA%20Holds%20Up%20Two%20Africa%20Routes, 2011. április 22.

Tuberculosis on the rise in Liberia, 2009. március 25. <http://www.voanews.com/english/news/a-13-2009-03-25-voa39-68825407.html>, 2011. április 12.

UNDP Donates Solar Power Outfit to Cape Mount Hospital. 2009. augusztus 27. <http://www.liberianobserver.com/node/1037>, 2011. március 25.

UNDP Rescues Salala Clinic from Darkness. 2009. augusztus 6. <http://allafrica.com/stories/200908060939.html>, 2011. március 25.

UN hands over newly-constructed Police headquarters and barracks in southeastern Liberia. http://www.unliberia.org/press.asp?pr_detail=176, 2011. március 11.

Universal Education an Empty Promise for Liberia's Girls. 2010. május 26. <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=51596>, 2011. április 11.

UN Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with regard to Human Rights. http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol04No10/PDF_Vol_04_No_10_1065-1080_European_Hillemanns.pdf, 2011. március 23.

UN to Built 12 Mini Hydro Power Plants. 2007. október 29. <http://allafrica.com/stories/200710291336.html>, 2011. március 29.

U.S. Cancels Country's U.S.\$400 Million Debt. 2008. június 14. <http://allafrica.com/stories/200806161083.html>, 2011. április 22.

US firm starts biofuels venture in Liberia, brings 'tens of thousands' of jobs. 2006. szeptember 22. <http://news.mongabay.com/bioenergy/2006/09/us-firm-starts-biofuels-venture-in.html>, 2011. április 3.

US Gov't to Provide US\$19.75M for LNP. <http://www.liberianobserver.com/node/5913>, 2011. február 28.

Using 2008 Census to Apportion Legislative Seats May Cause Chaos. 2010. július 20. <http://allafrica.com/stories/201007200822.html>, 2011. április 6.

U.S. Joins Paris Club in Forgiving Liberia's Debt. 2008. április 18. <http://merln.ndu.edu/archivepdf/AF/State/103768.pdf>, 2011. április 22.

USW Congratulates Rubber Workers at Firestone in Liberia on New Contract. http://www.ncpanow.org/media_center/releases_advisories?id=0311, 2011. március 23.

Vale in Negotiations for Liberia Iron-Ore Mining Project, Reuters Reports. 2010. április 23. <http://www.bloomberg.com/news/2010-04-23/vale-in-negotiations-for-liberia-iron-ore-mining-project-reuters-reports.html>, 2011. március 24.

Vattentfall acquires share of Buchanan Renewable Fuel in Liberia. 2010. június 17. <http://www.scandoil.com/moxie-bm2/news/vattenfall-acquires-share-of-buchanan-renewables-f.shtml>, 2011. március 30.

Vattenfall invests in Liberian biomass project. 2010. április 6. <http://www.powergenworldwide.com/index/display/articledisplay/1287796881/articles/powergenworldwide/renewables/biomass/2010/04/vattenfall-invests.html>, 2011. március 30.

Virtual eyes on Taylor trial. <http://www.ipsnews.net/africa/nota.asp?idnews=40840.html>, 2008. október 31.

Williams, Paul D.: State Failure in Africa: Causes, Consequences and Responses. <http://elliott.gwu.edu/assets/docs/research/williams07.pdf>, 2011. április 27.

WISCO becomes largest stakeholder of Liberian iron ore mine. 2010. március 15. http://www.china.org.cn/business/2010-03/15/content_19613555.htm, 2011. március 24.

World Bank Dishes \$40m for Liberia's Education Sector, as Stakeholders Call for Passage of Education Law. 2011. február 6. <http://www.theliberiandialogue.org/articles/c020611tws.htm>, 2011. április 12.

World Cocoa Livelihood Program Launched in Liberia. http://www.theinquirer.com.lr/story.php?record_id=3083&sub=14, 2011. március 30.

Nemzetközi szervezetek, kutatóintézetek dokumentumai, kormánydokumentumok

150 Day Action Plan. A Working Document for a New Liberia. <http://allafrica.com/peaceafrica/resources/view/00010785.pdf>, 2011. február 23.

1938. sz. BT határozat http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1938%282010%29, 2011. március 9.

Aboagye, Festus B – Bah, Alhaji M.S.: Liberia at a Crossroads: A Preliminary Look at the United Nations Mission in Liberia (UNMIL) and the protection of civilians. ISS Paper 95, 2004. november

Afrobarometer Briefing Paper No. 73., 2009. október
http://www.afrobarometer.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&Itemid=5&gid=44&orderby=dmdatecounter&asc=DESC, 2011. február 24.

A guide to Liberian cultural and social norms. 2004. február
<http://www.refugeecouncil.org.uk/OneStopCMS/Core/CrawlerResourceServer.aspx?resource=367AB8B8-0695-4463-9889-B4F12017C220&mode=link&guid=2bb06d9deb40437ab2cbc147612276dc>, 2010. november 24.

Alden Wily, Liz: So Who Ownes the Forest? The Sustainable Development Institute, 2007. november
http://www.rightsandresources.org/documents/files/doc_102.pdf, 2011. április 11.

An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping. 1992. június 17.
http://www.unrol.org/files/A_47_277.pdf, 2011. március 9.

Assessing Women, Peace and Security Issues in Liberia. Baseline data to support the implementation of Resolution 1325. 2009. május

Atkinson, Philippa: The war economy in Liberia: a political analysis. Relief and Rehabilitation Network (RRN) Paper No. 22., 1997. május,
<http://www.pdtglobal.org/EIPdata/Library/Political%20Economy%20of%20Conflict/RRNpaper22.pdf>, 2011. április 28.

Comprehensive Peace Agreement Between the Government of Liberia and the Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD) and the Movement for Democracy in Liberia (MODEL) and Political Parties, Accra, 2003. augusztus 18.
http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/liberia_08182003.pdf, 2011. március 8.

CIA Factbook – Liberia. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html>, 2011. március 10.

Congressional Budget Justification - Foreign Operations, Annex: Regional Perspectives. U.S. State Department FY 2011. <http://www.state.gov/documents/organization/137937.pdf>, 2011. április 22.

Democracy Promotion: Cornerstone of U.S Foreign Policy? CRS Report for Congress, 2007. december 26. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34296.pdf>, 2011. április 22.

Democratic Governance in Post-Conflict Liberia – an Interview with Dr. Amos Sawyer. DIIS Working Paper 2007/20. ISBN: 978-87-7605-225-6
http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2007/WP_2007-20_web.pdf, 2011. február 24.

Disarmement, Demobilization, Rehabilitation and Reintegration (DDRR) in Liberia. Case Study. Készítette: Nelson Alusula. Institute for Security Studies, South Africa. 2008. július,
<http://www.ddr-humansecurity.org.uk/images/DDR%20Case%20Study%20Liberia.pdf>, 2011. március 16.

Draft Liberia Environment and Climate Analysis. School of Economics and Commercial Law, Göteborg University, 2008. február,
<http://www.sida.se/Global/Countries%20and%20regions/Africa/Liberia/Environmental%20policy%20brief%20Liberia.pdf>, 2011. március 17.

Ebo, Adedeji: Challenges and Opportunities of Security Sector Reform in post-Conflict Liberia. DCAF Occasional Paper No. 9., Genf, 2005. december,
<http://www.dcaf.ch/Publications/Publication-Detail?lng=en&id=18343>, 2011. március 16.

Ejigu, Mersije: Post Conflict Liberia: Environmental Security as a Strategy for Sustainable Peace and Development. FESS Working Paper No. 3., 2006. http://www.fess-global.org/WorkingPapers/post_conflict_liberia.pdf, 2011. március 17.

ECOWAS Protocol on Democracy and Good Governance, 2011. december
<http://www.comm.ecowas.int/sec/en/protocol/Protocol%20on%20good-governance-and-democracy-rev-5EN.pdf>, 2011. március 10.

Ejigu, Mersije: Post Conflict Liberia: Environmental Security as a Strategy for Sustainable Peace and Development. FESS Working Paper No. 3., 2006. http://www.fess-global.org/WorkingPapers/post_conflict_liberia.pdf, 2011. március 17.

„Ellen Johnson Sirleaf Administration Committed to Regional Integration,” V.P. Boakai. 2011. február 27.
http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=1834&related=The%20Vice%20President, 2011. április 23.

Ellen Johnson-Sirleaf annual message to the legislature, 2008. január 28.
http://www.emansion.gov.lr/doc/2007annual_msg.pdf, 2011. március 21.

Ellen Johnson-Sirleaf Annual message 2011., 2011. január 24.
http://www.emansion.gov.lr/doc/EJS_2011_Annual_Message.pdf, 2011. május 21.

Ellen Johnson-Sirleaf beiktatási beszéde, 2006. január 6.
http://www.emansion.gov.lr/doc/inaugural_add_1.pdf, 2011. február 23.

ENSZ Közgyűlés A/c.5/65/15 sz. határozata (2011. február 7.)
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.5/65/15, 2011. március 9.

Evaluation of Rule of Law Programs in Liberia. USAID, 2009. április,
http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACO233.pdf, 2011. április 16.

Executive Order On Concession. 2006. február 14. http://www.illegal-logging.info/item_single.php?it_id=1257&it=news&printer=1, 2011. március 18.

Food and Agriculture Policy and Strategy – „From Subsistence to Sufficiency.” Libéria, 2008. július,
<ftp://193.43.36.44/TC/TCA/CAADP%20TT/CAADP%20Implementation/CAADP%20pre-compact/Liberia/Agriculture%20and%20Food%20Security%20Strategy.pdf>, 2011. május 3.

GOL to Plant 10m Oil Palm Trees. 2010. január 25.
<http://www.liberianobserver.com/node/4195>, 2011. március 31.

Goodwill Message by Ellen Johnson. Sirleaf on the occasion of the 2010 Armed Forces Day Celebrations. 2010. február 11.
http://www.emansion.gov.lr/doc/Feb_11_2010_Armed_Forces_Day_Speech.pdf, 2011. március 11.

Guidebook for planning education in emergencies and reconstruction, 9. fejezet (Former Child Soldiers), UNESCO, 2010. <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001902/190223e.pdf>, 2011. március 9.

Hague Trial Could Mean Justice for More West African War Victims.
<http://www.voanews.com/english/news/a-13-2006-04-10-voa33.html>, 2011. február 24.

Healing a Divided Society. A Survey of Knowledge and Attitudes toward Transitional Justice in Liberia. BBC World Service Trust and Search for Common Ground, 2008. március

High Level Task Force on the Global Food Security Crisis. Progress Report, 2008. április – 2009. október,
<http://www.un.org/issues/food/taskforce/pdf/COMPLETED%20UN%20HLTF%20PROGRESS%20REPORT%20April%2008%20to%20Oct%2009.pdf>, 2011. május 4.

How to Fight, How to Kill? Child Soldiers in Liberia. Human Rights Watch, 2004. február, Vol. 16., No. 2 (A), <http://www.hrw.org/en/node/12180/section/1>, 2011. március 9.

Human Rights in Liberia’s Rubber Plantations: Tapping into the Future. 2006. május,
http://unmil.org/documents/human_rights_liberiarubber.pdf, 2010. november 25.

Human Rights Watch, "Liberia," World Report, 1998. http://www.hrw.org/legacy/worldreport/Africa-07.htm#P604_161627, 2011. március 8.

IITA program helping revitalize Liberia's cocoa sector. 2008. szeptember 5. http://old.iita.org/cms/details/news_details.aspx?articleid=1789&zoneid=81, 2011. március 30.

Improving West Africa Maritime Security – New Liberia Coast Guard. In: U.S. Africa Command Vignette, 2010. május www.africom.mil/getArticle.asp?art=4354, 2011. március 11.

Information on the Special Security Service. <http://www.unhcr.org/refworld/country,,USCIS,,LBR,456d621e2,3dee0ddf4,0.html>, 2011. március 11.

International Law Commission (1949): Draft Declaration on Rights and Duties of States (ILC Report, A/925 (A/4/10) http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/2_1_1949.pdf, 2011. április 26.

International Religious Freedom Report 2007 – Liberia <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2007/90105.htm>, 2011. április 9.

Liberia: AfDP Approves Urban Water and Sanitation Project to Benefit more than Half a Million People. 2010. május 19. <http://www.afdb.org/en/news-events/article/liberia-afdb-approves-urban-water-and-sanitation-project-to-benefit-more-than-half-a-million-people-6729/>, 2011. március 28.

Liberia at a glance. 2009. szeptember 12. devdata.worldbank.org/AAG/lbr_aag.pdf, 2011. április 28.

Liberia death penalty violates international law, says UN human rights body. 2008. augusztus 26. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=27817&Cr=death&Cr1=penalty>, 2011. április 5.

Liberia Demographic and Health Survey 2007. 2008. június, <http://www.measuredhs.com/pubs/pdf/FR201/FR201.pdf>, 2011. május 3.

Liberia Disarmament Demobilization and Reintegration Program. Activity Report. UNDP Administered Trust Fund, 2003. december – 2004. augusztus, <http://www.lr.undp.org/DEX/DDRR%20Trust%20Fund%20%20Report.pdf>, 2011. március 16.

Liberia Forest Initiative. <http://www.fao.org/forestry/lfi/29021/en/>, 2011. március 18.

Liberia Launches Girls' Education National Policy with support from UNICEF. 2006. április 18. http://www.unicef.org/infobycountry/liberia_33458.html, 2011. április 11.

Liberian Community Profile. http://www.immi.gov.au/living-in-australia/delivering-assistance/government-programs/settlement-planning/_pdf/community-profile-liberia.pdf, 2010. november 24.

Liberia: New Draft Policy for Water Supply and Sanitation. <http://www.waterintegritynetwork.net/page/2765>, 2011. március 28.

Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD). (Brabazon, James) The Royal Institute of International Affairs. Briefing Paper, No. 1., 2003. február, www.chathamhouse.org.uk/file/3733_brabazon_bp.pdf, 2011. március 9.

Liberia Power Reduction Strategy. <http://www.unliberia.org/doc/Final%20PRS.pdf>, 2011. március 28.

Libeia Powers Up. http://www.usaid.gov/locations/sub-saharan-africa/features/liberia_powers_up.html, 2011. március 25.

Liberia – The Promise Betrayed. Sustainable Development Institute, 2010. január, http://www.wrm.org.uy/countries/Liberia/Promise_Betrayed.pdf, 2011. március 18.

Liberia: Time for Truth, Justice and Reparation for Liberia's Victims. <http://www.amnestyusa.org/document.php?lang=e&id=ENGAFR340012007>, 2011. február 24.

Liberia: The Promises of Peace for 21,000 Child Soldiers. <http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR34/006/2004>, 2011. március 1.

Liberia: Uneven Progress in Security Sector Reform. International Crisis Group, Africa Report No. 148., 2009. január 13., http://www.dyn-intl.com/media/3180/148_liberia_uneven_progress_in_security_sector_reform.pdf, 2011. március 11.

Liberia – UNOMIL: Facts and Figures. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomilF.html>, 2011. március 8.

Liberia – UNOMIL: Mandate <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomilM.htm>, 2011. március 8.

Liberia: Urban Water Supply And Sanitation Project For Monrovia And Three County Capitals, Advance Contracting For White Plains Water Treatment Plant Rehabilitation And Consultancy Services. 2009. június 17. <http://www.evd.nl/zoeken/showbouwsteen.asp?bstnum=244885&location=>, 2011. március 28.

Liberia Votes – Woman or Soccer Star? SWP Comments 47, 2005. november, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=119683>, 2011. február 24.

Liberia: Working toward Long-Term Development. 2011. április, http://siteresources.worldbank.org/IDA/Resources/73153-1302790208764/IDA_AT_WORK_Liberia_2011.pdf, 2011. május 6.

Malan, Mark: Security Sector Reform in Liberia. Mixed Results from Humble Beginnings. Strategic Studies Institute, US Army War College, 2008. március, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub855.pdf>, 2011. március 16.

Malaria Indicator Survey, Liberia, 2009. <http://www.measuredhs.com/pubs/pdf/MIS4/MIS4.pdf>, 2011. április 13.

Media Sustainability Index 2008. Development of Sustainable Independent Media in Africa. http://www.irex.org/system/files/Africa%20MSI%202008%20Full%20Version_1.pdf, 2011. április 8.

Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. Prepared for the U.S. Agency for International Development (USAID) under the Liberia Energy Assistance Program (LEAP). US Department of Energy, National Renewable Energy Laboratory, Technical Report, NREL/TP-6A2-44808. 2009. április <http://www.nrel.gov/docs/fy09osti/44808.pdf>, 2011. február 8.

National Energy Policy. An Agenda for Action and Economic and Social Development. Monrovia, 2009. http://liberia.usaid.gov/sites/default/files/3A-LIBERIA_-_National_Energy_Policy_2009.pdf, 2011. március 25.

National Guard to Add Liberia to State Partnership Program. 2009. augusztus 14. <http://www.army.mil/-news/2009/08/14/26020-national-guard-to-add-liberia-to-state-partnership-program/>, 2011. március 11.

National Human Development Report - Liberia. Mobilizing Capacity for Reconstruction and Development. 2006., http://hdr.undp.org/en/reports/national/africa/liberia/LIBERIA_2006_en.pdf, 2011. március 8.

National Forest Management Strategy. Forestry Development Authority, Monrovia, 2007. <http://loggingoff.info/sites/loggingoff.info/files/ULD%20Draft%20National%20Forest%20Management%20Strategy%20of%20Liberia%20Vol.%208.pdf>, 2011. március 24.

National Health Plan 2007-2011. <http://liberiamohsw.org/Policies%20&%20Plans/National%20Health%20Policy%20&%20Plan.pdf>, 2011. április 12.

National Health Policy and National Health Plan. 2007, <http://liberiamohsw.org/Policies%20&%20Plans/National%20Health%20Policy%20&%20Plan.pdf>, 2011. április 12.

National Port Authority, Annual Report, 2009. http://issuu.com/liberia/docs/2009_npa_annual_report_?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv%2Fcolor%2Flayout.xml&backgroundColor=5A0000&showFlipBtn=true&pageNumber=2, 2011. március 11.

National Strategy for Child Survival in Liberia 2008-2011. <http://liberiamohsw.org/Policies%20&%20Plans/National%20Strategy%20for%20Child%20Survival.pdf>, 2011. április 13.

Nicholson, Sue: Assessment of the Accelerated Learning Programme in Liberia Implemented by UNICEF. 2007. szeptember, http://www.unicef.org/wcaro/WCARO_Pub_Liberia_ALPAss0907.pdf, 2011. január 10.

Nichols, Ryan: The European Commission and Liberia: Supporting DDRR. UN Institute for Disarmament Research. http://www.unidir.org/pdf/EU_background_papers/EU_BGP_10.pdf, 2011. március 16.

Onword Liberty Provides U.S Mentors to Armed Forces of Liberia. 2010. február 25. <http://www.africom.mil/getArticle.asp?art=4074&lang=0>, 2011. március 11.

OPIC Board Approves \$90 million to Expand Biomass Project in Liberia. 2011. március 10. <http://www.opic.gov/news/press-releases/2009/pr031011c>, 2011. március 30.

Oversight of the Liberian National Police. RAND Publications, 2009. http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/2009/RAND_OP230.pdf, 2011. március 11.

Peace Corps Reopens Program in Liberia. 2008. augusztus 20. http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=resources.media.press.view&news_id=1344, 2011. április 22.

Power-sharing and Peacebuilding in Liberia: Power-sharing Agreements, Negotiations and Peace Processes. CSCW Papers, 2007. http://www.prio.no/sptrans/-1882051530/Liberia_full_report.pdf, 2011. március 7.

Radelet, Steve: Reviving Economic Growth in Liberia. Center for Global Development, Working Paper No. 133., 2007. november, www.cgdev.org/files/14912_file_Liberia_Growth.pdf, 2011. május 2.

Renewable Energies in West Africa. Country Chapter 7: Liberia. <http://www.gtz.de/de/dokumente/gtz2009-en-regionalreport-wa-liberia.pdf>, 2011. március 25.

Report of the High Commissioner for Human Rights: Situation of human rights and fundamental freedoms in Liberia. <http://www.unhchr.ch/html/liberia.doc>, 2009. április 10.

Report of the Panel of Experts on Sierra Leone to Security Council, United Nations. S/2000/1195, 2000. december 20. <http://www.un.org/sc/committees/1132/pdf/sclet11951e.pdf>, 2011. május 5.

Report of the Secretary-General on children and armed conflict. <http://www.un.org/docs/sc/Sgprep06.htm>, 2009. április 10.

Report of the SG on the question of Liberia, UN Doc. S/25402, March 12, 1993. <http://daccess-dds.ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/445/10/IMG/N9344510.pdf?OpenElement>, 2011. március 8.

Report on the Human Rights in Liberia. UNMIL Human Rights and Protection Section, 2007. november –2008. június http://unmil.org/documents/humanrights_nov_2007_June_2008.pdf, 2009. szeptember 11.

Restoring the Battered and Broken Environment of Liberia One of the Keys to a New and Sustainable Future. UNEP Press release, Nairobi, 2004. február 13. <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=384&ArticleID=4411&l=en>, 2011. március 29.

Rural Energy Strategy Consultation. Gbarnga, 2010. szeptember 24., http://siteresources.worldbank.org/EXTESC/Resources/Gbarnga_consultation_summary.pdf?resourceurlname=Gbarnga_consultation_summary.pdf, 2011. március 25.

[S/2003/695](http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html), <http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html>, 2011. május 11.

[S/2003/769](http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html), <http://daccess-ods.un.org/TMP/6125447.15404511.html>, 2011. május 11.

[S/2003/1053](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/555/09/PDF/N0355509.pdf?OpenElement), <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/555/09/PDF/N0355509.pdf?OpenElement>, 2011. március 9.

[S/2007/622-3](http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/srsg/africa.htm), <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/srsg/africa.htm>, 2011

[S/2008/553](http://unmil.org/documents/sgreports/sg17pr.pdf), 2008. augusztus 15. <http://unmil.org/documents/sgreports/sg17pr.pdf>, 2011. március 11.

[S/2009/411](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/443/44/PDF/N0944344.pdf?OpenElement), 2009. augusztus 10. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/443/44/PDF/N0944344.pdf?OpenElement>, 2011. március 11.

[S/2010/88](http://unmil.org/documents/sgreports/sg20pr.pdf), 2010. február 17. <http://unmil.org/documents/sgreports/sg20pr.pdf>, 2011. május 11.

Schmidt, Susan: Liberian refugees: Cultural Considerations for Social Service Providers. BRYCS (Bringing Refugee Youth and Children's Services), 2009. január http://www.brycs.org/documents/upload/Liberian_Cultural_Considerations.pdf, 2011. január 4.

Security Council Visits Liberia. UN Focus, 2009. március-május <http://unmil.org/documents/focus/unmilfocus192009.pdf>, 2009. szeptember 10.

Security Sector Reform in Liberia. A case of the Liberian National Police and its capacity to response to internal threat in the wake of UNMIL drawdown in 2012. 2011. március, <http://www.sfcg.org/programmes/liberia/pdf/Liberia%20SSR%20Report.pdf>, 2011. március 16.

Some observations on the current status of coffee production in Liberia: a brief visit report. IACO Travel report No. 3., 2009. március, <http://www.iaco-oia.org/pdf/report-Liberia-Feb-09.pdf>, 2011. március 30.

State of the Environment Report. Monrovia, 2006. <http://www.lr.undp.org/State%20of%20the%20environment%20report%20final.pdf>, 2011. március 28.

Strengthening Liberia's Media. A review of media support in a post-conflict transitional period and recommendations for future actions. International Media Support, 2007. április, http://www.i-m-s.dk/files/publications/Liberia_webfinal%201202-2007.pdf, 2010. december 16.

Success Story – „Jundu, a community with Solar Energy with Women at Heart”. http://www.lr.undp.org/Jundu%20Success%20Story%20_2_.pdf, 2011. március 25.

Teodosijević, Slobodanka B.: Armed Conflicts and Food Security. ESA Working Paper No. 03-11. 2003. június, <http://www.fao.org/righttofood/kc/downloads/v1/docs/armed%20conflicts%20and%20FS.pdf>, 2011. május 3.

The global financial crisis: impact, responses, and way forward. UN-AU, 2009. május 13. <http://www.un.org/esa/ffd/events/2010GAWGFC/3/paper2.pdf>, 2011. május 4.

The Harare Declaration, 1991.
http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/GFSR.asp?NodeID=141095, 2011. március 10.

The Protection of Women and Children in Liberia. Norwegian Institute of International Affaires, Policy Brief, 2009/1. www.nupi.no/index.php/layout/.../PB-01-09-de%20Carvalho-Schia.pdf, 2011. április 13.

The State of Food and Nutrition Security in Liberia. Comprehensive Food Security Survey 2010. 2010. október, 1.
<http://home.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp231358.pdf>, 2011. május 4.

TRC Final Report. <http://www.trcofliberia.org/reports/final>, 2011. február 24.

UNDP, Government of Liberia Commissioned Sola Panel Project in U-Lah, Bong County. UNDP Communications Office Press Release.
<http://www.lr.undp.org/PR%20U%20Lan%20SP%20Commissioning%2023%20July%202007.pdf>, 2011. március 25.

UNHCR's position on the treatment of Liberian asylum seekers and return to Liberia. 2005. augusztus 3. http://www.unhcr.se/Pdf/protect/Position_Liberia.pdf, 2011. február 6.

United States Department of the Army: Field Manual 100-20: Military Operations in Low Intensity Conflict, 1990. december 5.
http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/10020ch1.htm#s_9, 2011. március 4.

U.S military joint service team stpes up for Operation Onword Liberty 2011. 2011. január 13.
<http://www.marines.mil/unit/marforaf/Pages/OperationOnwardLiberty2011.aspx>, 2011. március 10.

USTDA Supports Development of the Power Sector in Liberia during President Ellen Johnson-Sirleaf Visit. 2007. február 15.
http://www.ustda.gov/news/pressreleases/2007/SubSaharanAfrica/Liberia/LiberiaMtCoffeePower_021507.pdf, 2011. április 22.

WHO Country Cooperation Strategy 2008-2011. Liberia. (Second generation). WHO Regional Office for Africa, 2009. http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccs_lbr_en.pdf, 2011. január 12.

World Bank Group Work in Low-Income Countries Under Stress, A World Bank Task Force Report 2002. World Bank's official press release No:2008/392/WBI, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>, 2011. február 5.

World Bank – GEMAP program.
<http://siteresources.worldbank.org/LIBERIAEXTN/Resources/GEMAP.pdf>, 2011. február 25.

World Data on Education – Liberia. 7. kiadás 2010/11.
http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Liberia.pdf, 2011. április 12.

World Diamond Council 2006. évi jelentése. <http://www.worlddiamondcouncil.com/> 2011. március 23. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/276/08/PDF/N0127608.pdf?OpenElement>, 2011. március 23.

Yet Another Milestone. UN Focus, 2009. szeptember-november.
<http://unmil.org/documents/insideunmil/1011unmilfocus212009.pdf>, 2011. május 21.

Nem hivatkozott irodalom jegyzéke

Almási Ferenc: A hágai jog és a modern hadviselés – új dilemmák, kihívások. In: Új Honvédségi Szemle, 2007/9. szám

Asante, Molefi Kete – Mazama, Ama (szerk.): Encyclopedia of African Religion. Sage Publications, 2009.

Bekoe, Dorina A.: Implementing peace agreements - lessons from Mozambique, Angola, and Liberia. Palgrave Macmillan, 2008.

Curry, James – Moran, Mary H.: Liberia: the violence of democracy.: University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2006.

Deák János: A katonai műveletek hadászati jellemzői napjainkban. In: Hadtudomány, 2005/4. szám (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2005.)

Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. In: Hadtudomány, 2005/1. szám (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2005.)

DeConde, Alexander-Burns, Richard Dean- Logevall, Frederik (szerk.): Encyclopedia of American Foreign Policy. Second Edition. Charles Scribner's Sons, New York, 2002.

De Greiff, Pablo – Cronin, Ciaran (szerk.): Global Justice and Transnational Politics. Essays on the Moral and Political Challenges of Globalization. The MIT Press, 2002. ISBN 0-262-04205-3

Déme, Mourtada: Law, morality, and international armed intervention: the United Nations and ECOWAS in Liberia. Routledge New York, 2005.

Falk, Richard: Achieving Human Rights. Routledge, 2009. ISBN 0-203-88910-X

Farrall, Jeremy Matam: United Nations Sanctions and the Rule of Law. Cambridge University Press, 2007. ISBN-13 978-0-511-37729-7

Global Trends 2025: A Transformed World. Washington, DC, 2008. november, ISBN 978-0-16-081834-9, www.dni.gov/nic/NIC_2025_project.html

Hagan, John – Rymond-Richmond, Wenona: Darfur and the Crime of Genocide. Cambridge University Press, 2005. ISBN-13 978-0-511-45560-5

Hendriks, Frank: Vital Democracy. A Theory of Democracy in Action. Oxford University Press, 2010. ISBN 978 0 19 957278 6

Huntington, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1998. ISBN 963 07 7665 0

Huntington, Samuel P.: A katona és az állam. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004.

Keal, Paul: European Conquest and the Rights of Indigenous People. The moral backwardness of international society. Cambridge University Press, 2005. ISBN-13 978-0-511-07080-8 eBook

Kennedy, Paul: A nagyhatalmak tündöklése és bukása. Akadémiai kiadó, Budapest, 1992.

Kissinger, Henry: Diplomácia: Panem-Grafo, Budapest, 1998.

Kőszegvári Tibor: A 21. század világképe és veszélyei. In: Hadtudomány, 2002/4. szám (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2002.)

- Matus János: A biztonság és a védelem problémái változó nemzetközi rendszerben. In: Hadtudomány, 2005/4. szám (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2005.)
- May, Larry: Crimes Against Humanity. A Normative Account. Cambridge University Press, 2005. ISBN-13 978-0-511-26471-9
- Murithi, Tim: The Ethics of Peacebuilding. Edinburgh University Press, 2009. ISBN 978 0 7486 2447 8
- Olivier, Roland – Atmore, Anthony: Africa since 1800. Fifth edition. Cambridge University Press, 2005. ISBN 13-978-0511-10976-8
- O’Sullivan, Noel (szerk.): Political Theory in Transition. Routledge, 2000. ISBN 0-203-50214-0
- Peek, Philip M. – Yankah, Kwesi (szerk.): African Folklore. An Encyclopedia. Routledge, 2009. ISBN 0-203-49314-1
- Peskin Victor: International Justice in Rwanda and the Balkans. Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation. Cambridge University Press, 2008. ISBN-13 978-0-511-37714-3
- Pham, John-Peter: Liberia: Portrait of a Failed State. Reed Press, 2004.
- Shillington, Kevin (szerk.): Encyclopedia of African History. Fitzroy Dearborn, New York, 2005.
- Szenes Zoltán: A békefenntartás hatása a magyar haderőre. In: Hadtudomány, 2006/3. szám (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2006.)
- Szenes Zoltán: Katonai kihívások a 21. század elején. In: Hadtudomány, 2005/4. szám (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2005.)
- Szternák György: A nem háborús műveletek kutatásának irányairól. In: Hadtudomány, 2005/4. szám (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 2005.)

Internetes hivatkozások

- http://aceproject.org/ero-en/regions/africa/LR/EU_Liberia_Report.pdf/view, 2011. február 23.
- http://amez.org/news/index.php?option=com_content&task=view&id=56&Itemid=2, 2011. április 11.
- <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=764>, 2011. február 21.
- <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=766>, 2011. február 21.
- <http://www.arcelormittal.com/index.php?lang=en&page=767>, 2011. február 21.
- http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=1, 2011. április 27.
- http://books.google.hu/books?id=Eu9ryZOi9nYC&pg=PA83&lpg=PA83&dq=negative+Sovereignty&source=bl&ots=8YLHBclD5v&sig=S7wubeLtohu7gRDnE70wAtNW34c&hl=hu&ei=nJa2TcLjDYrCswbQwoHgDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CFgQ6AEwBw#v=onepage&q=negative%20Sovereignty&f=false, 2011. április 26.
- <http://faolex.fao.org/docs/pdf/lbr2501.pdf>, 2011. március 28.
- <http://genderindex.org/country/liberia>, 2011. április 13.
- <http://hivinsite.ucsf.edu/global?page=cr09-li-00>, 2011. április 12.
- <http://liberia.usaid.gov/MCC>, 2011. február 2.
- <http://liberia.usaid.gov/node/37>, 2011. március 25.
- <http://liberia.usaid.gov/node/40>, 2011. március 30.
- <http://liberia.usaid.gov/node/60>, 2011. február 25.
- <http://liberia.usaid.gov/node/94>, 2011. március 25.
- <http://liberia.usaid.gov/node/99>, 2011. március 31.

<http://lr.cellcomgsm.com/cellcomgrp.html>, 2011. május 8.
http://nrelpubs.nrel.gov/Webtop/ws/nich/www/public/Record?rpp=25&upp=0&m=1&w=NATIVE%28%27TITLE_V+ph+words+%27%27Assessment+of+Biomass+Resources+in+Liberia%27%27%27%29&order=native%28%27pubyear%2FDescend%27%29, 2011. március 30.
<http://radiomonrovia247.com/ab/news.php?a=20>, 2011. május 9.
<http://trans-west-african-coastal-highway.co.tv/>, 2011. május 6.
http://unclef.com/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/LBR_national_legislation.pdf, 2011. április 5.
http://unmil.org/documents/humanrights_nov_2007_June_2008.pdf, 2009. szeptember 11.
<http://usaidlandtenure.net/usaidltpproducts/country-profiles/liberia>, 2011. április 11.
<http://us-africa.tripod.com/mrbc/logging.html>, 2011. április 1.
http://www.aatf-africa.org/userfiles/Status-Regulations-GM-Crops_Africa.pdf, 2011. április 4.
<http://www.africa-union.org/Recs/ECOWASProfile.pdf>, 2011. február 28.
http://www.africa-union.org/root/au/recs/cen_sad.htm#memberstates, 2011. április 23.
http://www.bma-liberia.com/subpage/02_aboutus.html, 2011. március 11.
http://www.bma-liberia.com/subpage/03_services_port.html, 2011. március 11.
http://www.bma-liberia.com/subpage/03_services_vessel_lr.html, 2011. március 11.
http://www.bong-town.com/Bong_Town/Liberia/Background/Education.htm, 2005. július 1.
http://www.bookrags.com/wiki/Second_Liberian_Civil_War, 2011. március 8.
<http://www.cartage.org.lb/en/themes/GeogHist/histories/history/hiscountries/L/liberia.html>, 2011. március 7.
www.CharlesTaylorTrial.org
<http://chartsbin.com/view/e3m>, 2011. március 10.
<http://chartsbin.com/view/tpe>, 2011. március 10.
http://www.comium.com.lr/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=15, 2011. május 8.
<http://www.cuttington.org/>, 2011. április 10.
<http://www.devex.com/en/projects/monrovia-water-and-sanitation-rehabilitation-program-in-liberia>, 2011. március 28.
<http://www.dyn-intl.com/news2005/news080405.aspx>, 2011. március 11.
<http://www.dyn-intl.com/news2010/news012810-di-wins-africap-task-order-liberia.aspx>, 2011. március 11.
http://ec.europa.eu/health-eu/my_environment/food_safety/index_hu.htm, 2011. május 3.
<http://www.emansion.gov.lr/content.php?sub=Structure&related=LRDC>, 2011. május 2.
http://www.emansion.gov.lr/doc/Liberia_Corruption.pdf, 2011. február 24.
http://www.emansion.gov.lr/press.php?news_id=85, 2011. február 28.
http://www.enotes.com/topic/Firestone_hydroelectric_power_station, 2011. március 29.
<http://www.eturbonews.com/18645/ethiopian-airlines-give-asky-airlines-added-oomph>, 2011. május 9.
<http://www.everyculture.com/Ja-Ma/Liberia.html>, 2011. április 13.
<http://www.fahrplancenter.com/LiberiaEntry.html>, 2011. május 6.
<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33185.pdf>, 2011. január 20.
http://www.fcwc-fish.org/index.php?option=com_content&view=article&id=61:liberia&catid=67:profiles-from-the-country&Itemid=78, 2011. május 2.
<http://www.flickr.com/photos/usarmyafrika/5181134789/>, 2011. március 11.
http://www.foodmarketexchange.com/datacenter/product/fruit/pineapple/detail/dc_pi_ft_pineapple030303.htm, 2011. március 31.
http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings, 2011. április 26.
http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=325, 2011. április 27.
<http://www.gaisma.com/en/location/monrovia.html>, 2011. március 25.
http://www.gemap-liberia.org/success_stories.html, 2011. február 25.
<http://www.globalpropertyguide.com/Africa/Liberia/property-rights-index>, 2011. április 11.

<http://www.globalpolicy.org/nations/sovereign/failedindex.htm>, 2011. április 26
<http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2003/07/mil-030723-usafe01.htm>, 2011. március 9.
<http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/6/414.html>, 2011. április 18.
http://www.healthsystems2020.org/section/where_we_work/liberia, 2011. április 12.
<http://www.heritage.org/index/country/Liberia>, 2011. május 5.
http://www.heritage.org/index/pdf/2009/index2009_highlights.pdf, 2011. május 5.
http://www.heritage.org/index/pdf/2010/index2010_highlights.pdf, 2011. május 5.
http://www.heritage.org/index/pdf/2011/index2011_highlights.pdf, 2011. május 5.
<http://www.heritage.org/index/Visualize?countries=liberia&type=4>, 2011. május 5.
<http://www.ico.org/news/dn29-08e.pdf>, 2011. március 31.
<http://www.ictj.org/en/where/region1/589.html>, 2011. március 11.
http://www.ifes.org/~media/Files/Publications/Election%20Law/2005/833/20050419_Liberia_Elections_Legal_Framework.pdf, 2011. február 23.
http://www.indexmundi.com/liberia/hiv_aids_adult_prevalence_rate.html, 2011. április 12.
http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2183_97.htm, 2011. március 8.
<http://www.jhuccp.org/whatwedo/projects/liberia-rebuilding-basic-health-services-project-rbhs>, 2011. április 12.
 Japan International Cooperation Agency. <http://www.jica.go.jp/english/index.html>
<http://www.lacc.gov.lr/index.php>, 2011. február 28.
<http://www.liberiaeducationproject.org/index.html>, 2011. április 11.
<http://www.liberiaeducationproject.org/projects.html>, 2011. április 11.
<http://www.liberianonline.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=118>, 2011. április 10.
<http://www.liberianonline.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=122>, 2011. április 10.
<http://www.liberianonline.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=350>, 2011. február 24.
<http://www.liberiapastandpresent.org/SamuelKDoe.htm>, 2011. március 7.
<http://www.liberiapastandpresent.org/William%20Tubman.htm>, 2011. március 4.
<http://www.liberia-un.org/>, 2011. február 28.
<http://www.lirsblog.org/?p=555>, 2011. április 7.
<http://www.libtelco.com.lr/profile.html>, 2011. május 8.
http://www.lihede.org/document/projects/Ethanol_Proposalwp.pdf, 2011. április 3.
<http://www.liscr.com/liscr/AbouttheLiberianRegistry/tabid/197/Default.aspx>, 2011. március 11.
<http://www.lta.gov.lr/index.php>, 2011. május 8.
<http://www.mbendi.com/indy/ming/iron/af/li/p0005.htm>, 2011. március 24.
<http://www.mof.gov.lr/doc/procurement.pdf>, 2011. február 25.
<http://www.molme.gov.lr/content.php?sub=56&related=20&res=56&third=56>, 2011. március 28.
<http://www.mongabay.com/images/commodities/charts/rubber.html>, 2011. március 23.
<http://www.nationalportauthorityliberia.org/>, 2011. március 11.
<http://www.nationmaster.com/country/li-liberia/imm-immigration>, 2011. április 7.
<http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Liberia-ETHNIC-GROUPS.html>, 2011. március 4.
<http://www.nic.gov.lr/content.php?main=27&related=27>, 2011. május 9.
<http://www.necliberia.org/results>
http://www.necliberia.org/results/President/President_ByVotes.php, 2011. február 23.
<http://www.nepad.org/2005/files/home.php>, 2009. április 14.
<http://www.nepad.org/about>, 2011. február 28.
<http://www.nepad.org/economicandcorporategovernance/african-peer-review-mechanism/about>, 2011. február 28.
<http://newliberian.com/?p=636>, 2011. március 7.
<http://www.nrel.gov/docs/fy09osti/44808.pdf>, 2011. február 8.
<http://www.ostamyy.com/ISPs/Liberia.htm>, 2011. május 8.
<http://www.paegroup.com/capabilities-operations-training>, 2011. március 11.

<http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=learn.wherepc.africa.liberia>, 2011. április 22.
<http://www.ppcc.gov.lr/content.php?main=9&related=9&pg=mp>, 2011. február 25.
<http://www.reuters.com/article/2010/08/19/us-liberia-palmoil-idUSTRE67I2BB20100819>,
 2011. március 31.
<http://www.right-to-education.org/country-node/363/country-minimum>, 2011. április 13.
<http://www.sc-sl.org/Documents/scsl-agreement.html>, 2008. december 15.
<http://www.sc-sl.org/Taylor-casesummary.html>, 2008. december 15.
<http://www.sierraexpressmedia.com/archives/15810>, 2011. február 28.
http://www.ssrnetwork.net/document_library/detail/3697/liberia-2005-an-unusual-african-post-conflict-election, 2011. február 23.
<http://www.state.gov/documents/organization/114897.pdf>, 2011. április 22.
<http://www.thehowardgbuffettfoundation.org/initiatives/purchase-for-progress-central-america>,
 2011. május 2.
<http://www.theliberiandialogue.org/articles/c112805tw.html>, 2011. február 23.
<http://www.theliberiandialogue.org/articles/c040604tw.html>, 2011. február 23.
http://www.tlcafrica.com/Liberian_statistics1.htm, 2011. április 7.
http://www.tlcafrica.com/lu/lu_academic2_program.htm, 2011. április 10.
<http://www.tradingeconomics.com/liberia/refugee-population-by-country-or-territory-of-asylum-wb-data.html>, 2011. április 7.
<http://www.trcofliberia.org>
<http://www.trcofliberia.org/about/trc-mandate>, 2011. február 24.
www.un.org/esa/population/publications/abortion/doc/liberia.doc, 2011. április 5.
<http://www.unliberia.org/>, 2011. február 28.
http://www.usaid.gov/press/factsheets/2007/fs070924_1.html, 2011. április 11.
<http://www.winne.com/ssa/liberia/reports/2008/cp/wat/index.php>, 2011. március 28.

Kisfilmek:

Child Soldiers Cry – Liberia

Interview with Kimmie Weeks, CNN, Africa Voice, 2009.

Liberians divided over Chinese investment, Al-jazeera, 2009. február 20.

Nightline Liberia, ABC, 1990. május

Risk of Liberia and the region seeing renewed conflict.

<http://www.youtube.com/watch?v=876NhidrELQ>, 2011. február 23.

The Cannibals' War – Liberia

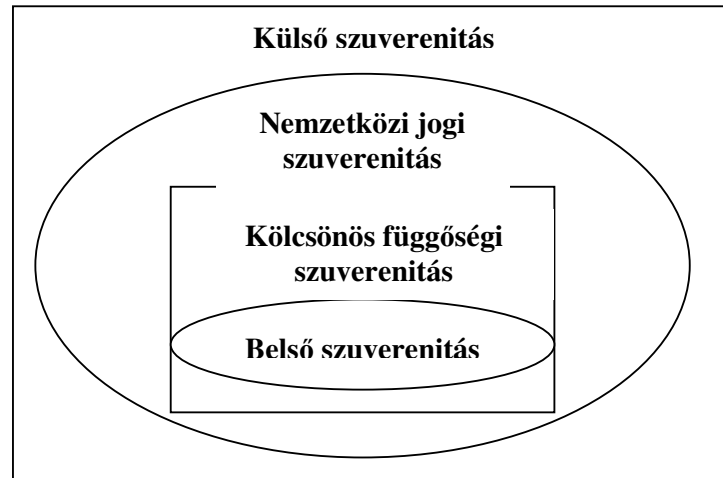
The Peacekeepers' War – Liberia

Unreported world – Stolen Childhood, Liberia – CNN, 2009.

ÁBRÁK

1. számú ábra:

A szuverenitás rétegei Krasner szerint

Készítette: dr. Deák-Molnár Dóra

2. számú ábra:

A nyugat-afrikai régió államai

Forrás: <http://www.google.hu>, 2011. július 21.

3. számú ábra:

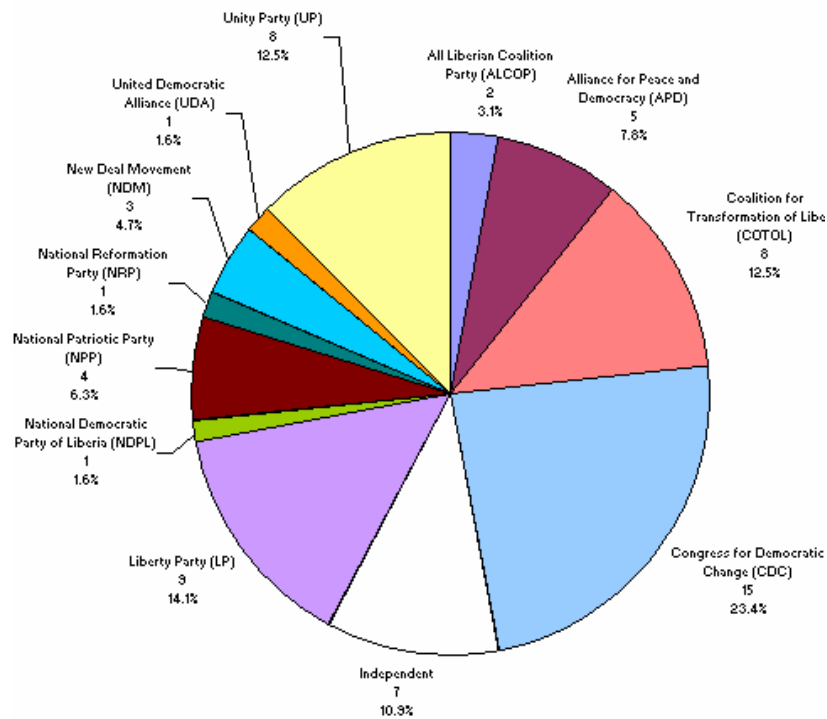
A Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOWAS) tagállamai

Forrás: <http://www.africa-union.org/Recs/ECOWASProfile.pdf>, 2011. július 21.

4. számú ábra:

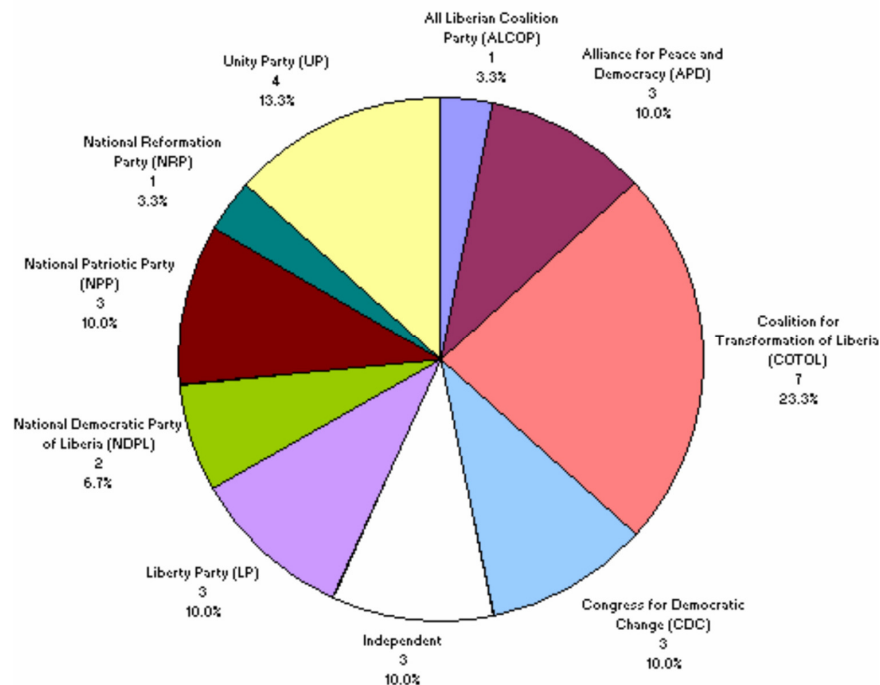
Választási eredmények pártonkénti megoszlásban – Képviselőház (2005)

Forrás: <http://www.necliberia.org/results/House/HouseByPPGender.html>, 2011. február 23.

5. számú ábra:

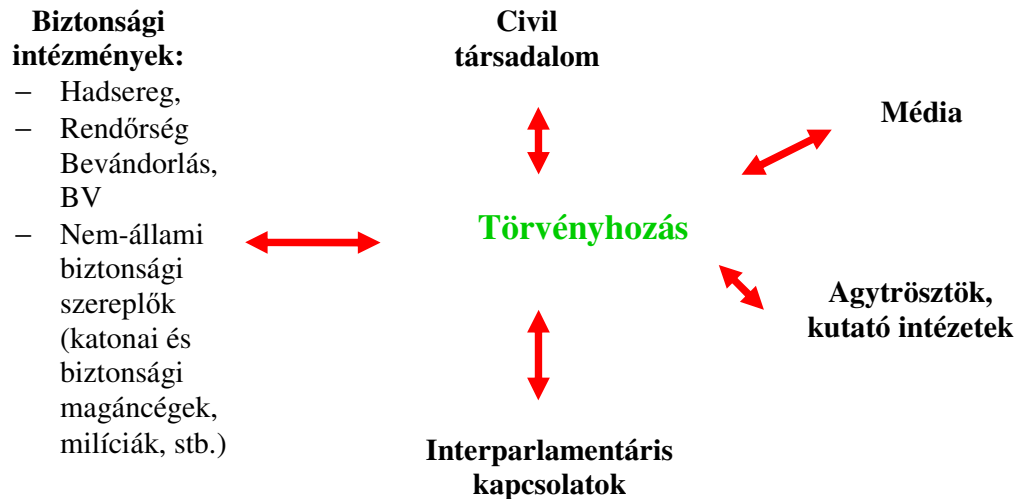
Választási eredmények pártonkénti megoszlásban – Szenátus (2005)

Forrás: <http://www.necliberia.org/results/charts/senatebyparty.gif>, 2011. május 17.

6. számú ábra:

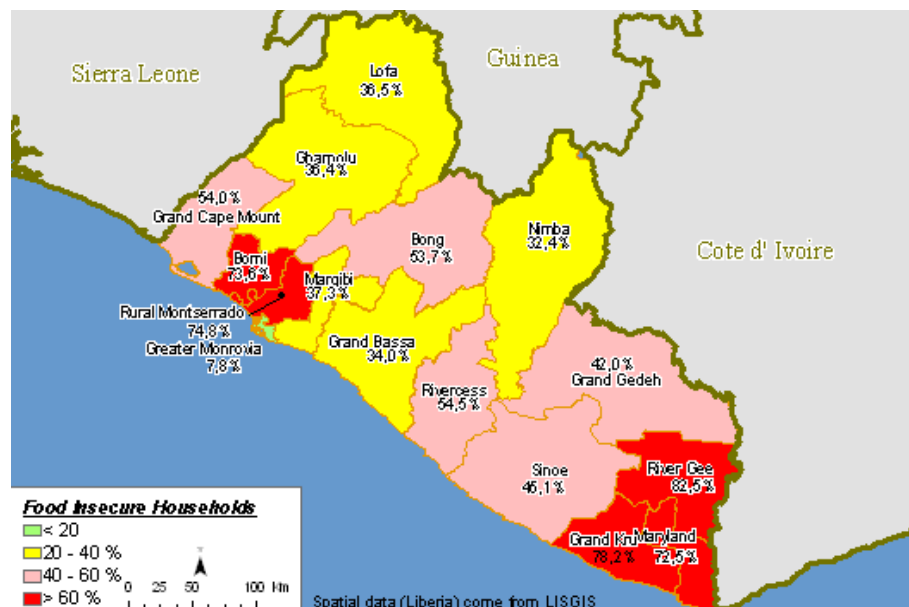
A Törvényhozás biztonsági szektor felügyeletében elvárt (ideális) szerepe

Forrás: Ebo, Adedeji és N'Diaye, Boubacar (eds.): Parliamentary Oversight of the Security Sector in West Africa: Opportunities and Challenges DCAF, Geneva, 2008., 6. oldal

7. számú ábra:

Libéria élelmiszerbiztonsági térképe

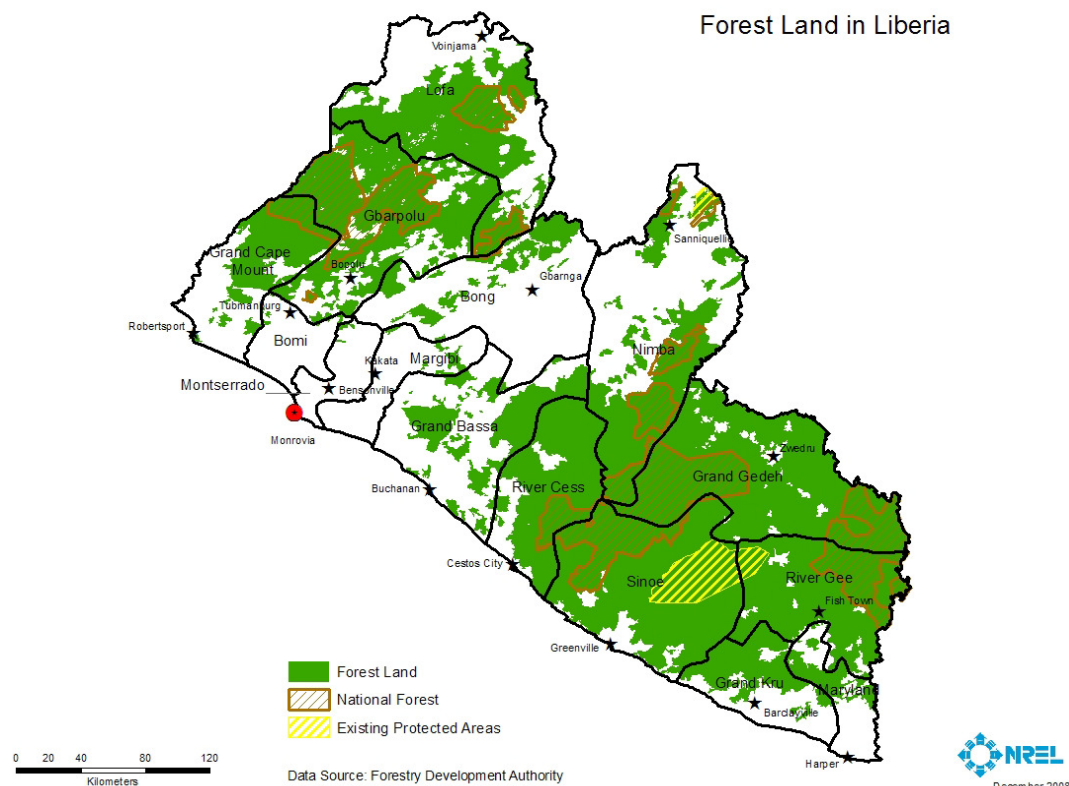

Forrás: The State of Food and Nutrition Security in Liberia. Comprehensive Food Security Survey 2010. 2010. október, 2. (7.). oldal

<http://home.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp231358.pdf>, 2011. május 4.

8. ábra:

Libéria erdővel borított területei

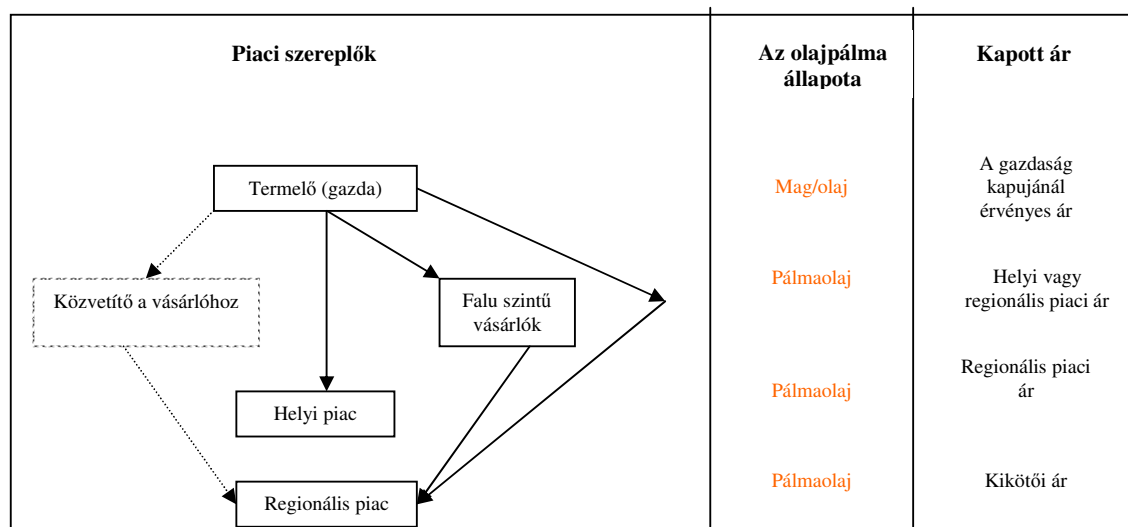

Forrás: Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. Prepared for the U.S. Agency for International Development (USAID) under the Liberia Energy Assistance Program (LEAP). US Department of Energy, National Renewable Energy Laboratory, Technical Report, NREL/TP-6A2-44808. 2009. április, 15. (23.) oldal

<http://www.nrel.gov/docs/fy09osti/44808.pdf>, 2011. február 8.

9. számú ábra:

A kisüzemi olajpálma marketing láncolata Libériában

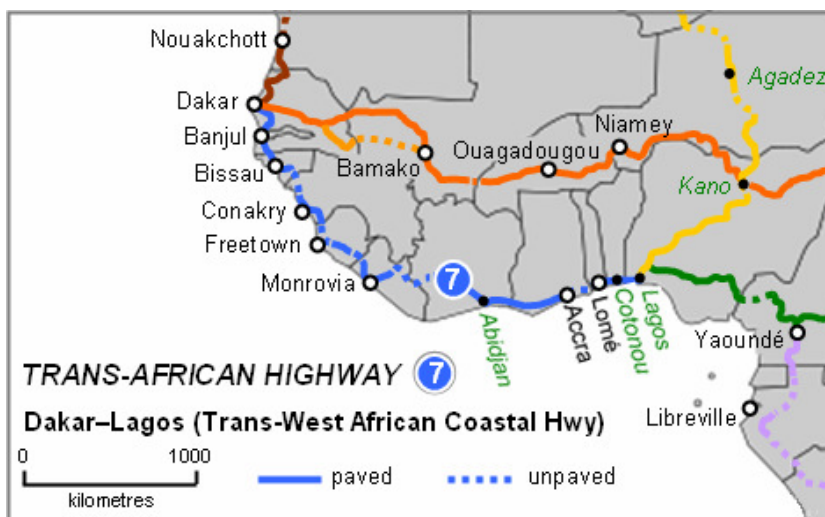

Forrás: Tree Crops to Ensure Income Generation and Sustainable Livelihoods in Liberia: Unlocking the potential of the cocoa sub-sector. R5 Market and Information Systems Report. 67. oldal

<http://trend.ag.utk.edu/international/IITASTCPTreeCropReport.pdf>, 2011. május 3.

10. számú ábra:

A Nyugat-Afrikát átszelő autópálya (Trans-West African Coastal Highway)

Forrás:

<http://reference.findtarget.com/search/Trans%E2%80%93West%20African%20Coastal%20Highway/>,
2011. május 6.

11. számú ábra:

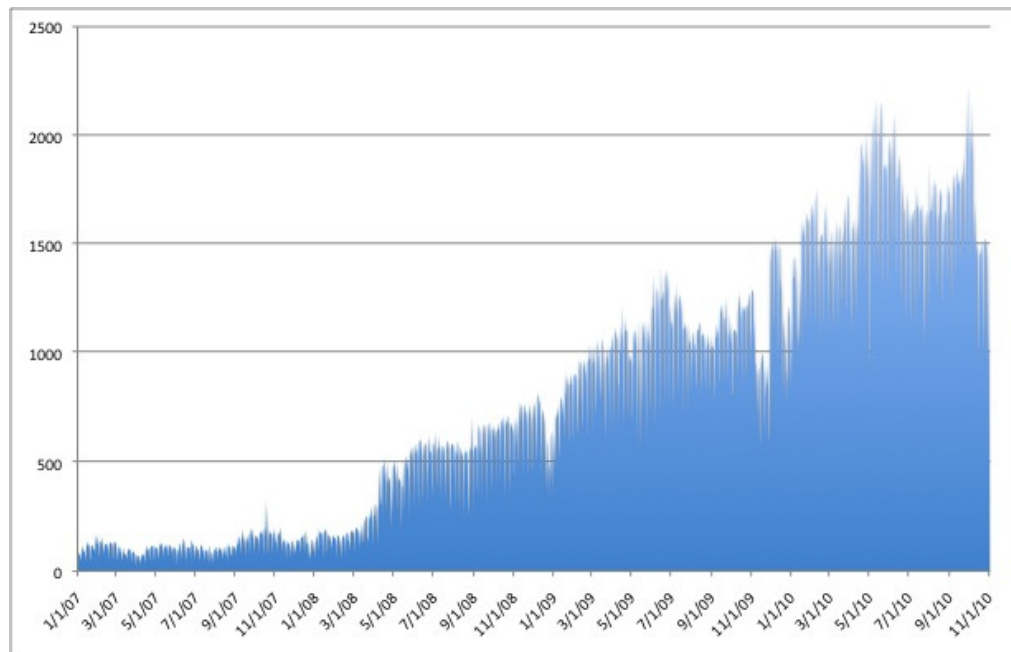
Libéria vasútvonalai

Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Railways_in_Liberia, 2011. július 21.

12. ábra:

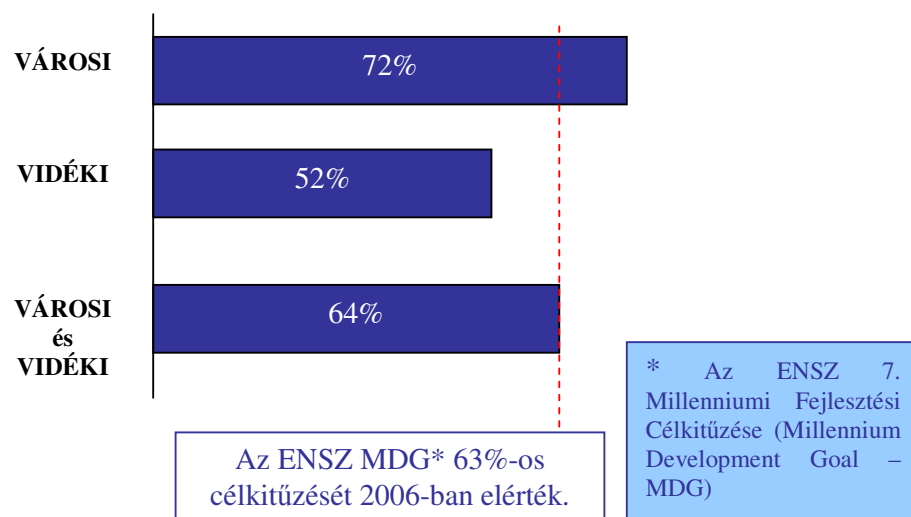
Az internet-forgalom növekedése Libériában 2007 és 2010 között

Forrás: Best Practices for Liberia's Internet Ecosystem. 2011. február
<http://www.google.org/docs/liberia-internet-ecosystem.pdf>, 2011. május 8.

13. ábra:

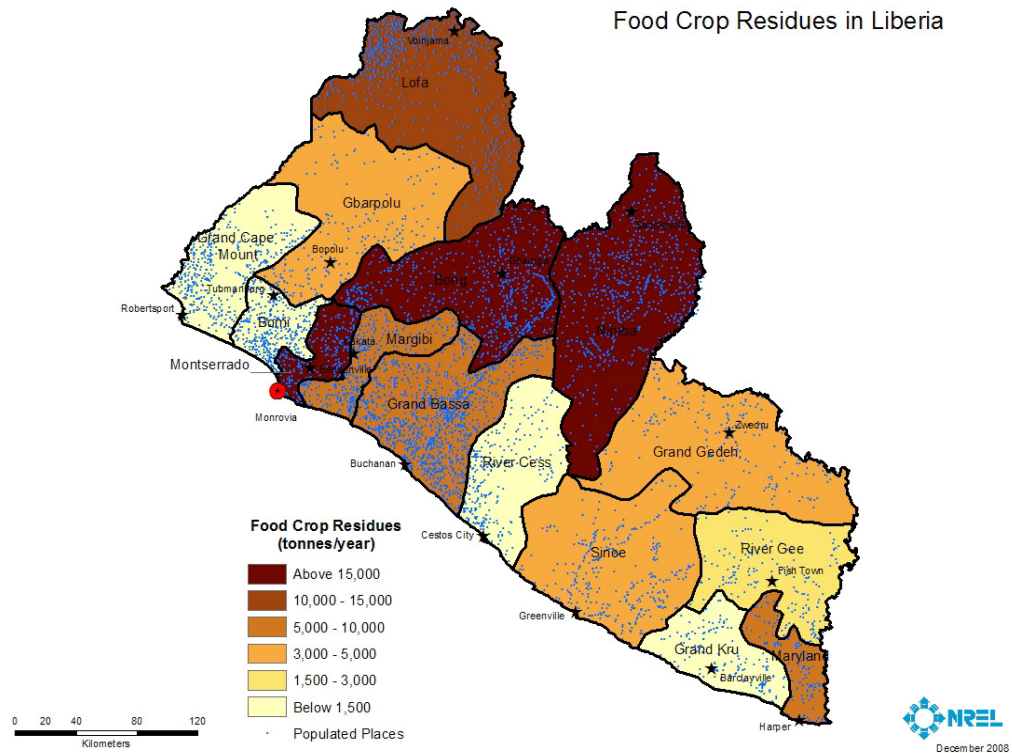
Libéria vízügyi profilja

Forrás: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADO932.pdf, 2011. március 28.

14. ábra:

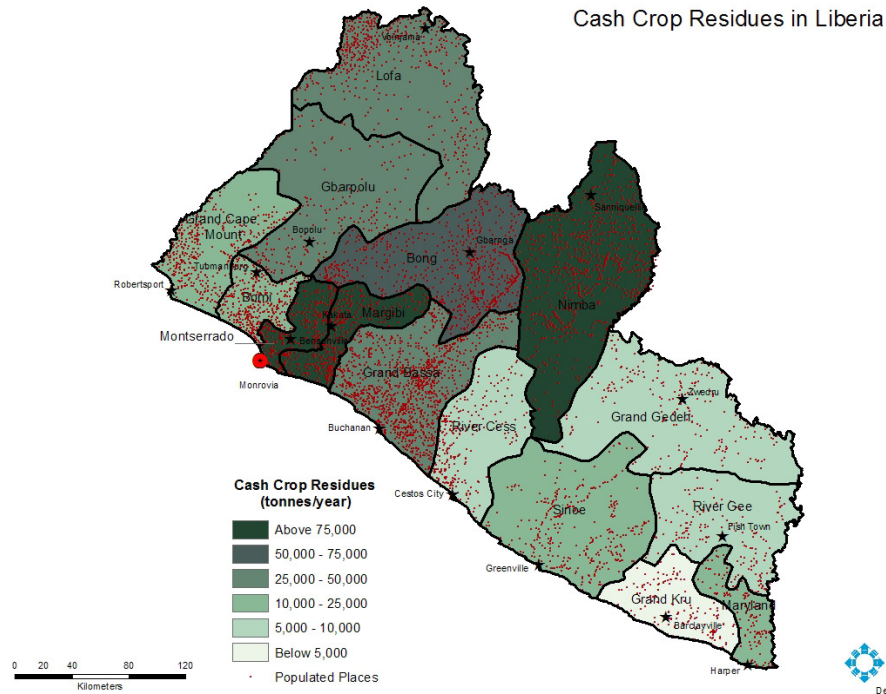
A fogyasztásra szánt termények maradványai Libériában

Forrás: Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 5. (13.) oldal
<http://www.nrel.gov/docs/fy09osti/44808.pdf>, 2011. február 8.

15. ábra:

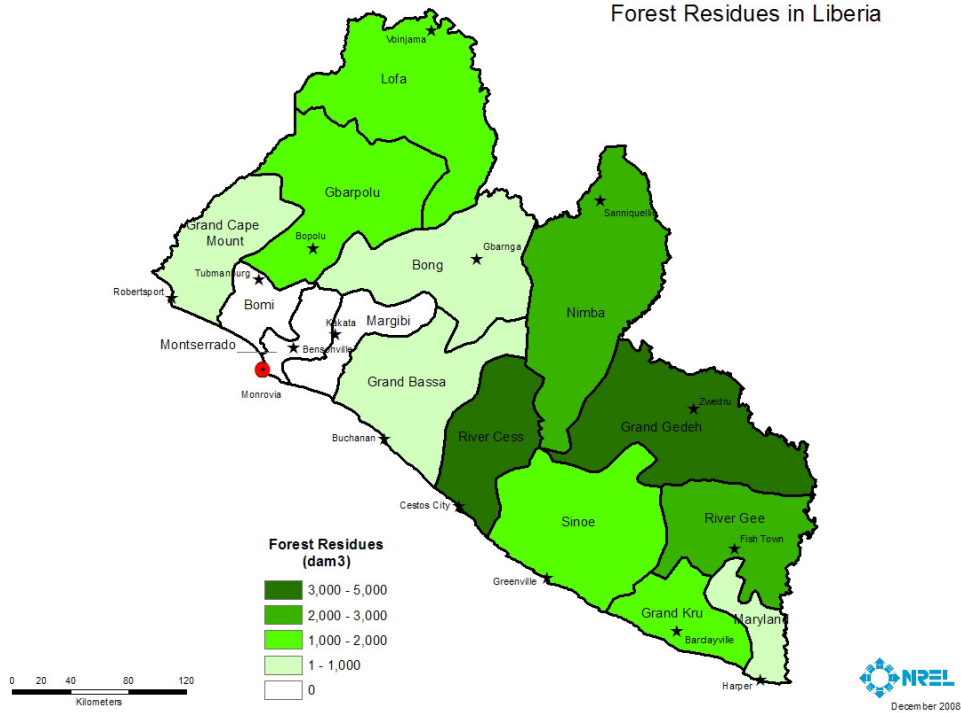
Az eladásra szánt termények maradványai Libériában

Forrás: Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 13. (21.) oldal
<http://www.nrel.gov/docs/fy09osti/44808.pdf>, 2011. február 8.

16. ábra:

Erdészeti maradványok Libériában

Forrás: Milbrandt, Anelia: Assessment of Biomass Resources in Liberia. 2009. április, 19. (27.) oldal
<http://www.nrel.gov/docs/fy09osti/44808.pdf>, 2011. február 8.

17. ábra:

A libériai igazságszolgáltatási (rule of law) reform szektoronkénti bontásban

Liberia

Total ROL Programming (est): \$25,545,505

Sub-Sector:	Approximate Funding: †	National-Level Organizations:
Public Awareness	\$4,804,805	PFL, UMHRM, UNDP, UNMIL, Carter Center, NED, NRC
Advocacy	\$651,000	FIND, PFL, UMHRM, National Bar, NED, NRC
Capacity Building	\$11,339,700	AFELL, CCJRE, UNDP, UNMIL, Carter Center, World Bank
Institution Building*	\$5,333,000	UNIFEM, UNDP, UNHCR, World Bank
Access to Justice**	\$3,417,000	UMHRM, UNMIL, OSI, Carter Center, NED

† Funding amount includes all programs, not just those operating at a nation-wide level.

* Institution-Building includes expensive construction and renovation projects.

** More than 80% of Access to Justice funding is for legal assistance, not legal representation.

NB: These maps and figures represent only a partial list based on limited access to information, and program cost estimates.

est. population: 3,334,587

Forrás: Evaluation of Rule of Law Programs in Liberia. USAID, 2009. április, 6. oldal
http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACO233.pdf, 2011. április 16.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet:

A libériai biztonsági szervezetek összefoglaló táblázata⁶⁷¹

A libériai biztonsági ügynökségek összefoglaló táblázata

Ügynökség	Törvényesség őre	Titkosszolgálat	Területvédelem	VIP szolgálat
Nemzetbiztonsági Ügynökség	*	*		
Rendőrség	*	*		
Hadsereg		*	*	
Nemzeti Nyomozóiroda	*	*		
Nemzeti Tűzoltószolgálat	*			
Vám- és Adóhivatal	*			
Monrovia Városi Rendőrség	*			
Nemzetbiztonsági Minisztérium		*		
Bevándorlásügyi és Állampolgársági Hivatal	*			
Kábítószer elleni Ügynökség	*	*		
Speciális Biztonsági Szolgálat	*	*		*

⁶⁷¹ Ebo, Adedeji és N'Diaye, Boubacar (eds.): Parliamentary Oversight of the Security Sector in West Africa: Opportunities and Challenges DCAF, Geneva, 2008., 147. oldal
se2.dcaf.ch/serviceengine/.../bm_parliament_oversightssrafrica_en.pdf, 2009. április 14.

2. számú melléklet

A környezeti biztonság (és az ültetvények) szempontjából releváns nemzetközi emberi jogi egyezmények és konvenciók

ENSZ emberi jogi egyezmények

<i>Egyezmény</i>	<i>Ratifikáció (R) Csatlakozás (C) Aláírás (A)</i>	<i>Hatályba lépés Libériában</i>
International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (1969)	A 1976. november 5.	1976. december 5.
International Covenant on Civil and Political Rights (1976)	R 2004. szeptember 22.	2004. december 22.
Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights (1976)	S 2004. szeptember 22.	
International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1976)	R 2004. szeptember 22.	2004. december 22.
Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1981)	A 1984. július 17.	1984. augusztus 16.
Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (2000)	S 2004. szeptember 22.	
Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (1987)	A 2004. szeptember 22.	2004. október 22.
Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (adopted 2002, not yet in force) ⁶⁷²	A 2004. szeptember 22.	
Convention on the Rights of the Child (1990)	R 1993. június 4.	1993. július 4.
International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (2003)	S 2004. szeptember 22.	

Az ültetvényekkel kapcsolatos ILO-konvenciók

<i>Egyezmény</i>	<i>Ratifikáció</i>
C29 Konvenció a kényszermunkáról (1932)	1932. május 1.
C81 Konvenció a munkaügyi vizsgálatról (1950)	2003. március 25.
C87 Konvenció a gyülekezési szabadságról és a	1962. május 25.

⁶⁷² A kiegészítő jegyzőkönyv még nem lépett hatályba.

szervezkedés jogának védelméről (1950)	
C98 Konvenció a szervezkedés jogáról és a kollektív üzletkötésről (1951)	1962. május 25.
C105 Konvenció a kényszermunka eltörléséről (1959)	1962. május 25.
C110 Konvenció az ültetvényekről (1960)	1959. július 22., visszavonva: 1970. január 22.
C111 Konvenció a (foglalkoztatási) diszkriminációról (1960)	1959. július 22.
C144 Konvenció a háromoldalú konzultációról (1978) (Nemzetközi Munkaügyi Standardek)	2003. március 25.
C150 Konvenció a munkaügyi adminisztrációról (1980)	2003. június 2.
C182 Konvenció a gyermekmunka legrosszabb formáiról (2000)	2003. június 2.

Regionális egyezmények

<i>Egyezmény</i>	<i>Ratifikáció (R) Aláírás (A)</i>	<i>Hatálybalépés Libériában</i>
Az Ember és Népek Jogainak Afrikai Chartája (1986)	R 1982. augusztus 4.	1986. október 21.
A Gyermekek Jogairól és Jólétéről szóló Afrikai Charta (1999)	A 1992. május 14.	

3. számú melléklet

A Libériában élő törzsek és nyelvjárások rövid bemutatása

Bassa: Elefántcsontpart területéről érkeztek a 16. században. A bassa nyelvet a világon összesen 352.600-en beszélik, ebből 347.600-an Libériában. Használják Sierra Leone-ban is. Dialektusai: Gbor, Gba Sor, Mabahn, Hwen Gba Kon, Central Bassa, Rivercess Bassa

Bella: A 18. században érkeztek a mai Libéria területére. A világon összesen 107.000 bella él, közülük 100.000-en Libériában. Nevezik őket Bande, Gbandi, Gbande, Gbunde-nak is.

Dei: Az első letelepült népcsoport Libéria mai területén. Elefántcsontpart területéről érkeztek a 16. században.

Gio: Mali területéről érkeztek. Jelenleg főként Nimba tartományban élnek.

Gola: Sokan a gola törzset tekintik Libéria első népcsoportjának, ők azonban azt vallják, hogy amikor megérkeztek a területre, ott már a dei törzs jelen volt. Libéria nyugati részén, a Mano és a St. Paul folyó által körülhatárolt területen élnek. A gola nyelvjárást világon összesen 107.300-en beszélik, ebből 99.300-an Libériában. Használják Sierra Leone-ban is. Dialektusai: Deng (Todii), Kongba, Senje

Grebo: Elefántcsontpart területéről érkeztek a 16. században. Jelenleg a délkeleti partvidéken, Grand Gedeh tartományban él többségük.

Kissi: A 18. században érkeztek a mai Libéria területére. Jelenleg az ország északnyugati csücskében. Lofa tartományban élnek. A 200.000-es populációból 115.000-en élnek Libériában. Nevezik őket Kissi, Gizi, Gisi, Kissien-nek is.

Kpelle: Mali területéről érkeztek. Jelenleg a legnépesebb népcsoport, minden ötödik törzsi lakos kpellének vallotta magát a 2008. évi népszámlálás szerint. Az ország középső és keleti területein él. A kpelle nyelvet összesen 487.400-an beszélik Libériában, világszerte pedig közel 800.000-en. Más megnevezései: Kpele, Gbese, Pessa, Pessy, Kpwessi

Krahn: A 18. században érkeztek a mai Libéria területére. Jelenleg Grand Gedeh tartományban él a 47.800 krahn nemzetiségű libériai többsége.

Kru: Elefántcsontpart területéről érkeztek a 16. században. Jelenleg Sinoe, Maryland és Rivercess tartományokban élnek. Libériában összlétszámuk 100.000 fő. Egyéb elnevezéseik: Gbo, Gbaeson (Gbaison, Gbarzon), Plo, Biai, Gbarbo, Gborbo (Gbobo), Kpeaply.

Loma: A 285.000 fős etnikumnak 141.000 libériai tagja van. Lofa és Bopolu tartományokban élnek. Más megnevezéseik: Looma, Loghoma, Lorma, "Buzi", "Busy", "Bouze".

Mamba: Elefántcsontpart területéről érkeztek a 16. században.

Mangindo: Mali területéről érkeztek. A 45.400 fős libériai populáció Lofa, Nimba, Bong, Margibi és Bopolu tartományokban él. Nevezik őket Manya Kan, Mandingo, Maniya-nak is.

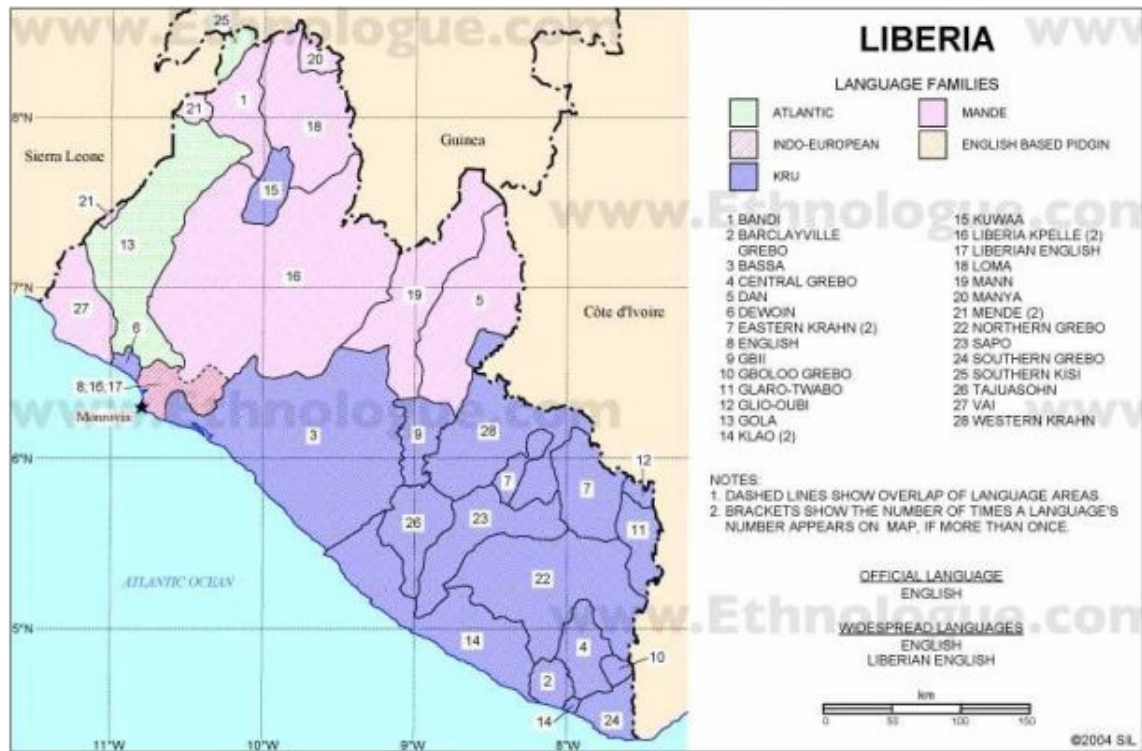
Mano: Mali területéről érkeztek. A 256.000 főt számláló törzsnek 185.00 libériai tagja van. Ők Nmba tartományban, az ország északi és középső részein élnek. További megnevezéseik: Maa, Mah, Mano, Mawe

Mende: A mende nyelvet Libériában 19.700-an beszélik, de a népcsoportnak világszerte másfél millió tagja van. Libériában a Grand Cape Mount tartományban élnek. Más megnevezései: Boumpe, Hulo, Kossa, Kosso.

Sarpo: A 31.600 fős népcsoport kizárólag Libériában található meg. Sinoe és Grand Gedeh tartományokban élnek.

Vai: Mali területéről érkeztek. A vai nyelvet a világon összesen 105.000-en beszélik, ebből 89.500-en Libériában. Libériában a Grand Cape Mount tartományban élnek. Használják Sierra Leone-ban is. Más megnevezései: Vei, Vy, Gallinas, Gallines.

A nyelvjárások összefoglaló térképe:

Forrás: <http://www.liberianonline.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=398>, 2011. április 9.

4. számú melléklet

Az egészségügyi irányvonalokról szóló politikák és stratégiák

- Situation Assessment of Liberia's Capacity for Performance-based Contracting (2008);
- National Nutrition Policy for Liberia (2008);
- Draft National Social Welfare Policy (2008);
- Poverty Reduction Strategy Paper (2008);
- National HIV/AIDS Strategic Plan (2008);
- National Child Survival Strategic Plan (2008);
- National Health Development Plan (2007);
- National Health Policy of Liberia (2007);
- National Therapeutic Feeding Guidelines (2007);
- National Road Map for accelerating the reduction of maternal and newborn morbidity and mortality (2007);
- National GBV Plan (2006);
- Supplementary Feeding Programme Guidelines (2004);
- National HIV/AIDS Guidelines (2003);
- National HIV/AIDS Policy (2003);
- National Malaria Policy and Strategic Plan (2003);
- National Plan of Action for Adolescent Health (2002);
- Liberia Therapeutic Guidelines and Essential Drug List (2002);
- Reproductive Health Policy (2001);
- National Drug policy (2001);
- Tuberculosis and Leprosy Policy (2001);
- National Immunization Policy (2000);
- Safe Motherhood Needs Assessment (1999/2000).

(Megj: A fenti lista folyamatos gyűjtés eredménye, ebben a formában az interneten nem elérhető.)

5. számú melléklet

Fertőző betegségek Libériában

- *HIV/AIDS*: Libériában 35.000 HIV/AIDS fertőzöttet tartanak nyilván, közülük 3100 gyermek. Ezzel a lakosság 1,7%-a tekintendő fertőzöttnek.⁶⁷³ Ez az arány jelentős javulást mutat a 2003-ban mért 9%-os adathoz képest.⁶⁷⁴ A további előrelépés érdekében 2008-ban felállították a Libériai Nemzeti AIDS Bizottságot (Liberia National AIDS Commission), amely több szektorra kiterjedően szervezi és koordinálja a betegség elleni küzdelmet.⁶⁷⁵ 2010 októberében pedig a UNAIDS Libériát választotta a HIV/AIDS elleni küzdelem pilóta-országának, amely további programok megvalósításával járhat.⁶⁷⁶
- *Tuberculosis*: a TBC-s megbetegedés a HIV/AIDS mellett a másik legsúlyosabb probléma Libériában. 2001 óta a betegségben szenvedők száma megduplázódott, a költségvetési korlátok miatt azonban évente csak 5000 főt tudnak kezelni.⁶⁷⁷ Az ország egyetlen rehabilitációs központja (ahol a TBC betegek mellett a leprában szenvedőket kezelik) a Nimba tartományban található Ganta Leprosy & Tuberculosis (TB) Rehabilitation Centre.⁶⁷⁸ A USAID 2010 és 2015 között futó programja hét tartományban a HIV/AIDS vírusra is kiterjedően próbálja orvosolni a problémát.⁶⁷⁹
- *Malária*: Az 5 éven aluli gyermekhalandóság több mint 46%-áért a malária a felelős. A 2009-ben elfogadott Nemzeti Malária Stratégiai Terv (National Malaria Strategic Plan) célként tűzi ki, hogy 2010-re a maláriában elhunytak számát 50%-kal csökkentsék. Ehhez először is a megfelelő egészségügyi ellátás feltételeinek megteremtése szükséges. Több olyan központot is felállítottak már, ahol a betegeket ingyenesen látják el – beleértve az ingyenes gyógyszerellátást is. Emellett 2009-ben az UNICEF 400.000 kórházi hálót is adományozott a kórt terjesztő szúnyogok távoltartásához.⁶⁸⁰
- *Fekély*: 2007 áprilisában indították el a Fekély Projectet, amely keretében nem csak magával a gyógyítással foglalkoznak, hanem nagy hangsúlyt fektetnek az ápolók és orvosok képzésére is. Ez idő alatt 332 beteg épült fel a betegségből, és több mint 200 ápoló és 20 orvos részesült (tovább)képzésben.⁶⁸¹ Egészségügyi

⁶⁷³ <http://hivinsite.ucsf.edu/global?page=cr09-li-00>, 2011. április 12.

⁶⁷⁴ http://www.indexmundi.com/liberia/hiv_aids_adult_prevalence_rate.html, 2011. április 12.

⁶⁷⁵ Strengthening the National AIDS Commission in Liberia.

http://www.healthsystems2020.org/section/where_we_work/liberia/strengthening_aids_commission, 2011. április 12.

⁶⁷⁶ Liberia launches new AIDS program. 2010. október 20.

http://www.liberiawebs.com/index.php?option=com_content&view=article&id=449:liberia-launches-new-aids-program&catid=54:liberia&Itemid=530, 2011. április 12.

⁶⁷⁷ Tuberculosis on the rise in Liberia, 2009. március 25.

<http://www.voanews.com/english/news/a-13-2009-03-25-voa39-68825407.html>, 2011. április 12.

⁶⁷⁸ Leprosy Eliminated? ... A Wake-Up Call for Liberia. 2009. augusztus 7.

<http://www.ilep.org.uk/news-events/article/view/leprosy-eliminated-a-wake-up-call-from-liberia/360/>, 2011. április 12.

⁶⁷⁹ <http://liberia.usaid.gov/node/52>, 2011. április 12.

⁶⁸⁰ Security Council Visits Liberia. UN focus, 2009. március-május, 21. oldal

<http://unmil.org/documents/focus/unmilfocus192009.pdf>, 2009. szeptember 10.

⁶⁸¹ Uo. 26. oldal

téren a legnagyobb támogatást az ENSZ Népesedési Alapja (UNFPA) nyújtja mind az anyagi⁶⁸², mind a szellemi hozzájárulás terén.

- **Bélfertőzések:**
 - *Kolera:* Libéria 1991-ben szerepelt a kolerával fertőzött országok listáján. Bong és Montserrado tartományokból jelentettek megbetegedéseket a WHO-nak. 2000-ben 235 esetet jelentettek, amelyből 10-en haltak meg.
 - Egyéb bakteriális és protozoon-fertőzések szintén gyakoriak.
 - *Féregfertőzések:* Az ankylostomiasis, az ascariasis és a stroglyoidosis nagyon elterjedtek, de előfordul a paragonimiasis is.
- **Veszetheg:** Szórványosan előfordul emberi megbetegedésként is. 2007-ben legalább 30 gyanús esetet regisztráltak, melyek közül 6 halállal végződött. A fertőzést elsősorban kutyák, macskák és egyéb háziállatok terjesztik.
- **Egyéb vírusfertőzések:**
 - *Sárgaláz:* Libéria is a nyugat-afrikai régió azon részén helyezkedik el, amely a sárgalázzal veszélyeztetett területeket magában foglalja, ezért ezt a kérdést regionális problémaként kell kezelni. 2001-ben hat tartományból jelentettek megbetegedést.⁶⁸³ 2008-ban Nimba tartományban ismét felütötte fejét a sárgaláz, annak ellenére, hogy korábban sok lakos részesült védőoltásban.
 - *Hepatitis:* Mind az A, mind a B fertőzés gyakoribb, mint Magyarországon. A vírushordozók száma Afrika Szaharától délre eső részein 5-15%.
 - *Lassa láz:* Szórványosan, de visszatérően előfordul.
- **Bőrbetegségek:**
 - *Lepra:* A betegség általában a rossz szociális körülmények között élők között fordul elő. Mivel azonban a korai jeleket nehéz észrevenni és a betegeket sújtja a társadalmi stigmatizáció is, ezért kevesen keresnek rá gyógymódot. Nyugat-Afrikában az átlagos előfordulási arány 3-4 eset/1000 lakos volt 1988-ban. 2001-ben 9555 megbetegedést jelentettek, amely 6 eset/1000 lakos megbetegedésnek felel meg.
 - *Gombás fertőzések:* Az actinomycosis, a histoplasmosis és a chromoblastomycosis a honos.
- **Egyéb betegségek:**
 - *Trachoma:* Ez csak a helyi lakosság körében fordul elő, a turista (állítólag) nincs veszélyben.
 - *Meningococcal meningitis* (fertőző agyhártyagyulladás): Az ország a meningitis övezetben helyezkedik el, ezért kisebb járványokra rendszeresen lehet számítani.
- **Kígyók.** A következő mérges kígyók fordulnak elő Libériában – bár a párizsi Pasteur Intézet által előállított szérum ezen kígyómarások esetén is hatásos:
 - Causus (több faj),
 - Bitis (több faj),
 - Naja (lakások körül és ültetvényeken gyakori)
 - Dendroaspis.

⁶⁸² Az UNFPA 2009-ben 800.000 dollár értéken adományozott 14 motort, 4 (mentő)autót és egyéb orvosi felszereléseket az Egészségügyi és Szociális Jóléti Minisztériumnak.

⁶⁸³ Bassa, Bomi, Bong, Lofa, Rivercess és Simoe tartományokból.

MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

1. A nemzetközi büntető igazságszolgáltatás, mint a nemzetközi béke és biztonság integráns része – az államok szuverenitásának tükrében
Tudományos diákköri dolgozat, Intézményi TDK, 2004. december 7. – könyvjutalom
2. A nemzetközi büntető igazságszolgáltatás, mint a nemzetközi béke és biztonság integráns része – az államok szuverenitásának tükrében
Tudományos diákköri dolgozat, Országos TDK, 2005. április 20. – 3. helyezés
3. „A szabadság szeretete hozott minket ide.”Az amerikai pragmatista politika érvényesülése, különös tekintettel Libériára
Tudományos diákköri dolgozat, Intézményi TDK, 2005. november 30. – 1. helyezés
4. Büntetőjog nemzetek felett
Hallgatói Közlemények, IX. évfolyam 1-2. szám, 2005., 51-77. oldal
5. A terrorizmussal kapcsolatos rendelkezések a Büntető Törvénykönyvben
Hallgatói Közlemények, IX. évfolyam 1-2. szám, 2005., 113-130. oldal
6. Terrorizmus elleni harc - amerikai szemmel
Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum 2007. 3. szám
7. ECOMOG: The Example of a Viable Solution for African Conflicts
Academic and Applied Research in Military Science (AARMS) folyóirat, Vol. 7. No. 1 (2008) 55-61. oldal
8. US-Africa Security Relations 2000-2007
AARMS folyóirat, Vol. 7. No. 3 (2008) 453-467. oldal
9. Charles Taylor's trial: it has started
AARMS folyóirat, Vol. 8. No. 1 (2009) 83-89. oldal
10. Döntéshozatal az Európai Unió második pillérében
Európai Tükör 2009/2. szám, XIV. évf., 87-96. oldal (társszerző: Gazdag Ferenc)
11. Négy pillér. AFRICOM a fekete kontinensen. Magyar Honvéd, 2009. 11. szám, 10-12. oldal (társszerző: Szenes Zoltán)

Lektorált idegen nyelvű előadás:

12. Security Aspects of “Center-periphery” Through the Example of Liberia. Párizs, 2008. november 30.
Francia tanulmánykötet, megjelenés alatt